CAEREMONIALE
EPISCOPORVM
IVSSV
CLEMENTIS VIII.
PONT. MAX.

NOVISSIME
REFORMATVM.

Omnibus Ecclesijs, præcipue autem Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis, perutile, ac necessarium.

ROMAE,
Ex Typographia linguarum externarum.
Anno Iubilæi M D C. Mense Octobris.

Cum licentia Superiorum, & Priuilegio Sanctissimi Pontificis, & aliorum Principum per decennium.

F. Villamena Fe.

SANCTISS. D. N. D.
CLEMENTIS
DIVINA PROVIDENTIA
PAPAE VIII.

CONSTITVTIO SVPER APPROBATIONE, ET vsu Cæremonialis Episcoporum, & aliorum Ecclesiarum Prælatorum nouissimè reformati.

CLEMENS PAPA VIII.
Ad perpetuam rei memoriam.

CVM nouissimè Pontificale antea mendosum, & corruptum à piis, & eruditis viris emendari, & restitui, & demum ad Episcoporum, & aliorum Ecclesiarum Prælatorum communem vsum, & commoditatem diuulgari, & in vniuersali Ecclesia ab omnibus obseruari mandauerimus; operæpretium visum fuit Cæremoniale Episcoporum omnibus Ecclesiis, præcipuè autem Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis per vtile, ac necessarium, in quo ritus & cærimoniæ celebrandi Missas, Vesperas, & alia Diuina officia, ac in aliis Ecclesiæ functionibus, & actibus, ab eisdem Episcopis, ac alijs Prælatis inferioribus in eisdem obseruandæ, ac modus etiam procedendi tam inter personas ipsas Ecclesiasticas, quam etiam inter eas, & laicos similiter seruandas continentur, quodq. pridem multis mendis respersum fuerat, similiter reformari, & restitui curaremus. Ea propter id ipsum Cæremoniale Episcoporum, à nonnullis piis, ac eruditis, in bisq. sacris ritibus, & Cæremoniis apprimè versatis viris examinari, corrigi, & in optimam, ipsiq. Pontificali reformato maximè congruentem formam redigi mandauimus. Quod opus cum ea, qua decuit fide, & diligentia iam absolutum fuisse accepimus. Porrò reliquum est, vt huius operis labor, eum ad quem directus est finem consequatur. Idcircò Cæremoniale Episcoporum huiusmodi iussu nostro emendatum, & reformatum, Motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine perpetuò approbantes, illudq. in vniuersali Ecclesia ab omnibus, & singulis personis ad quas spectat, & in futurum spectabit, perpetuò obseruandum esse præcipimus, & mandamus, ac Cæremoniale huiusmodi sic emendatum, & reformatum nullo vnquam tempore in toto, vel in parte mutari, vel ei aliquid addi, aut omnino detrahi posse, ac quascunque personas prædictas, quæ sacerdotalia munera exercere, aut alia quæcunque in ipso Cæremoniali contenta facere, aut exequi de-

bent, ad ea peragenda, & præstanda, iuxta huius Ceremonialis formam, & præscriptum teneri, neminemq. ex iis, quibus ea exercendi, & faciendi munus impositum existit, nisi formulis, quæ hoc Ceremoniali continentur seruatis satisfacere posse, perpetuo statuimus, & ordinamus. Per præsentes autem antiqua Ceremonialia in his, quæ prædicto Ceremoniali reformato sunt conformia, minimè aboleri, aut abrogata censeri volumus, sed illorum etiam vsum (salua reformatione prædicta) permittimus. Non obstante præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac etiam in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus; necnon quarumuis Ecclesiarum, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem vt pari motu, & auctoritate decernimus, vt qui in Romana Curia sunt præsentes, lapsis duobus mensibus, qui verò intra Montes, octo, & qui vltra vbique locorum degunt duodecim integrè excursis, vel alias vbi venalium huius Ceremonialis voluminum notitiam, & facultatem habuerint, sacras ceremonias, & ritus in eodem Ceremoniali præscriptos, iuxta illius modum, & normam in quibuscunq. actibus exercere, & obseruare teneantur. Ipsarum autem litterarum exempla, manu Notarij publici, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, aut illius Curiæ obsignata, vel in ipsis voluminibus absque prædicto, vel alio quopiam adminiculo Romæ impressa, eam vbique locorum, & gentium fidem faciant, quam præsentes facerent, si essent exhibitæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die xiiij. Iulij M D C. Pontificatus nostri anno nono.

M. Vestrius Barbianus.

Die Nona Augusti 1600. Supradictæ Literæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valuas Curiæ, & in Acie Campi Floræ, per me Alexandrum Agazzarium, Sanctissimi Domini nostri Papæ Curs.

Iacobus Brambilla Mag. Curs.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

INDEX CAPITVM
LIBRI SECVNDI.

De se-

Indicis Capitum Finis.

CAERIMONIALIS EPISCOPORVM LIBER PRIMVS.

DE HABITV, ET ALIIS agendis per Episcopos nuper electos. Cap. I.

CVM primũ aliquis certior factus fuerit se alicui Ecclesiæ Cathedrali, vel maiori à summo Pontifice in consistorio præfectum, siue ille in Curia Romana degat, siue ab ea absens sit, statim curabit sibi amplam coronam in capite decẽter formari. Tunc, & non prius super vestem inferiorem talarẽ, cum extra domum exibit, induet aliam vestem breuiorem apertam, vt per scissuras brachia extrahi posint, quod genus vestis Mantellettum vo-

cant. Veſtes autem huiuſmodi erunt, vel ex lana, vel ex camelotto coloris violacei, nullo autem modo ſericeæ. Præſentes in curia induti, vt ſupra, quàm primũ poterũt, adibunt ſummũ Pontificẽ, & ei gratias agent de ſua promotione, merita propria extenuãdo, & dignitatis gradum amplificãdo, ſeipſos, & Eccleſias ipſis commiſſas humiliter cõmendãdo, & tunc è Sanctitatis ſuæ manibus Rocchettum accipiant.

Viſitabunt deinde ſingulos Reuerendiſsimos S. R. E. Cardinales in eorum domibus, eiſque officiosè gratias agent, ſe, & ſuas Eccleſias illis commendando, & offerendo. Abſentes vero ſe ipſos Rocchetto, & alijs veſtibus induẽt, & gratiarum actiones, & Eccleſiarum ſuarum commendationis officium per litteras, tam apud ſummum Pontificem, quàm apud Reuerendiſſimos Dominos Cardinales peragere ſtudebunt, &, ſi erũt in propria ſua diœceſi, vel prouincia, cum de eorum promotione certum nuntium habue

rint,

rint, poterunt domi, & foris vti,loco Mantelletti, Mozzetta eiuſdem coloris ſupra Rocchettum, & tam præſentes in Curia, quam abſentes vtẽtur, cum opus erit, pileo nigro, laneo, ſerico viridi ſuffulto cum cordulis, ac floccis coloris viridis. Hæc, quæ de veſtibus diximus, clericis, ſeu Presbyteris ſæcularibus, ſeu regularibus, electis tantum conueniũt. Promoti verò ex regulari ordine non vtuntur Rocchetto, ſed retinent in veſtibus colorem habitus ſuæ Religionis, & deferre poſſunt vbique Mozzettam eiuſdem coloris, & biretum nigrum, pileo tamẽ viridi ornato, prout alij non regulares vti poſſunt; ſed Canonici regulares vtuntur etiam Rocchetto, prout ante promotionem ad Epiſcopatum vtebantur in ſua congregatione.

DE PRIMO ACCESSV Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ad ſuam diœceſim, vel prouinciam. Cap. II.

ACceſſurus Epiſcopus ad ſuam diœceſim, vel Archiepiſcopus ad ſuam prouinciam ante acceſſum poterit aliquas gratias, ſeu facultates à Sãctiſsimo Domino Noſtro Papa obtinere, præſertim Indulgentiam plenariam pro populo ſuæ primæ Miſſæ præſenti futuro. Inſuper præparabit, quæ in itinere, & ingreſſu vſui eſſe poterunt; vt veſtes Epiſcopales ordinarias; cappam Pontificalẽ violacei coloris, ſeu, ſi regularis fuerit, coloris habitus ſui; pileum Põtificalem cordulis, ac floccis ſericis coloris viridis ornatum; equi etiam, ſiue mulæ ornamẽta opportuna; item libros neceſſarios, vtì inter cæteros Pontificale, & Cærimoniale; ac paramenta etiam

ſacra, quæ pro ingreſſu erunt neceſſaria, ideſt, pluuiale albũ cum ſtola, & mitra pretioſa, amictum, albam, cingulum, & annulum, niſi ea ad maiorem commoditatem a propria Eccleſia ſumere velit. In diſceſſu recitabit in Eccleſia, ſi cõmode fieri poterit, ſin minus, antequam equum aſcẽdat, cum ſuis clericis, & familiaribus itinerarium; idemque obſeruabit quotidie mane poſt Miſſam, antequam equum aſcendat, quamdiu erit in itinere: &, ſi erit Archiepiſcopus, quamprimum ſuam prouinciam intrauerit, faciet ante ſe deferri crucem per aliquem ex ſuis cappellanis, imagine ſanctiſſimi Crucifixi ad ſe verſa; & ſibi occurrentes ſubditos genufle ctẽtes ſigno crucis ſuper illos facto benedicet. Cum autem erit vnius diei, vel bidui ſpatio propinquus propriæ ciuitati, ſignificabit Vicario ſuo, & Canonicis, ac Capitulo, necnon Magiſtratui, & officialibus ciuitatis diem, & horam ſui ingreſſus, vt poſsint omnes ſe præparare, vt ei obuiam eãt, eumque debito honore proſequãtur. Præmittet etiam aliquem ex ſuis, qui clerum, & alios, ad quos ſpectat, admoneat, ut proceſsionem habendam in huiuſmodi ingreſſu indicant; præparari faciant bal dachinum in porta ciuitatis, & deputari qui illud portent ſupra Epiſcopum, vt inferius dicetur. Vias etiã, per quas eundum erit, mũdari, ac floribus, vel frondibus conſpergi in ſignum lætitiæ curent. Die præſtituta Canonici, & Capitulũ cum toto clero debent proceſsionali ritu accedere ad portam ciuitatis, ibique conſiſtere; Magiſtratus vero, & offi ciales cum ciuibus, & populo obuiam ire Epiſcopo extra portam. Epiſcopus interim in aliquo ſacello, ſeu honeſto, & conuenienti loco parum diſtante a porta ciuitatis deſcendat de mula, vel equo, ac depo ſito itinerario habitu, induet cappam Pontificalem, iterũq.

ascendet mulam ornatam Pōtificalibus ephippijs, & stragula violacei coloris, ac pileum Pontificalem solemniorem in capite geret; atque ita equitabit suis familiaribus, & domesticis ipsum comitantibus vsque ad portam ciuitatis, vbi descendēs e mula genuflectet super tapete stratum, & puluinum ibidem paratum; & deuote osculabitur crucem sibi per digniorē ex Capitulo pluuiali indutum oblatam. Mox surgens in aliquo sacello, vel loco ad id parato accipiet, deposita cappa, paramēta sacra, videlicet amictum, albam, cingulum, stolam, & pluuiale album, ac demum mitram preciosam, conscendetque equum serico albo vndique tectū, & decenter ornatum. Ordo autem procedendi erit:

Equitabunt primo ciues omnes, deinde familiares Episcopi, tū Magistratus, & officiales ciuitatis, Barones, & Principes, si qui aderunt; mox clerus omnis pedibus incedēs præcedente sua cruce, quem cantores subsequentur cantantes, ut

in Pon-

in Pontificali; poſt hos Canonici, & Capitulũ Eccleſiæ, & ſi fuerit Archiepiſcopus, antecedet crux Archiepiſcopalis, inter quam, & Archiepiſcopũ nemo erit, niſi dignitates, & Canonici; demùm Archiepiſcopus, ſeu Epiſcopus mitratus equitabit ſub baldachino, quod portabitur primo loco per Magiſtratum ciuitatis, deinde per nobiles ciues vſque ad Eccleſiam, ſiue per eos, quibus ex conſuetudine, vel ex priuilegio id conuenit. Ipſe Epiſcopus memor erit populo manu dextera aperta, & extenſa frequenter benedicere, ſignũ crucis faciens. Poſt Epiſcopũ equitabunt Prælati, ſi qui erũt, & reliqui togati. Ante portam Eccleſiæ Epiſcopus deſcendet ex equo ſuper tapete ſtratum ibidem extenſum, & capiet aſperſorium de manu dignioris de Capitulo antedicti, vt ſupra induti, quo ſe, & alios aſperget aqua benedicta, ac miniſtrante eodem, qui aſperſorium obtulit, digniore nauiculam, imponet in thuribulum, quod aliquis Acolitus tenet, thus more ſolito benedictum, tum prædictus dignior ex Capitulo accipiẽs thuribulum de manu Acoliti, ſtans facta prius profunda capitis inclinatione ante Epiſcopum, thurificet illum ſtantem cum mitra triplici ductu thuribuli; & præcedẽtibus clero, Canonicis, & dignitatibus, atque hymnum [Te Deum laudamus &c.] cantantibus ad altarè ſanctiſsimi Sacramenti, ſi eſt aliud ab altari maiori, conſiſtet ibi Epiſcopus, & depoſita mitra, ac facta genuflexione vſque ad terram ante ipſum ſanctiſsimum Sacramentum, genuflectet iterum ſuper puluino ibidem parato, & orabit; deinde ſurget, & facta iterum reuerentia cum genuflexione ſanctiſsimo Sacramento, accipiet mitram, & procedet ad altare maius, vbi ante infimum gradum, depoſita mitra, faciet cruci ſuper altare poſitæ reuerentiam, caput profundè inclinan-

clinando, deinde genuflectet ſuper puluino, & genuflexorio ibi parato,& orabit;& interim ille dignior, vt ſupra indutus,accedet ad altare,& in cornu Epiſtolæ ſtans verſus orantem Epiſcopum, finito hymno [Te Deum] cãtabit ex libro ſuper altare poſito Verſ. [Protector &c.]& alia, prout in Põtificali: Cũ dicitur [Per Dominũ noſtrum &c.] poſt orationem Epiſcopus ſurget a faldiſtorio,& facta altari reuerentia, ibit ad ſedem ſuam Põtificalem,in qua ſedẽs recipiet omnes dignitates, Canonicos,& alios de Capitulo ad oſculum manus, cantoribus interim Antiphonam, vel Pſalmum aliquem cãtantibus, vel organiſta organum pulſante.

Deinde accedet Epiſcopus ad altare,quod,depoſita mitra ante infimum gradum, & facta iterum cruci reuerentia,in medio oſculabitur, & cantata prius Antiphona Sancti, vel Patroni ciuitatis cũ ſuis Verſiculo,& Reſp.à choro,vel cãtoribus,cantabit ipſe in cornu Epiſtolæ Orationem eiuſdem

Sancti, vel Patroni; qua finita, accipiet mitram; ad medium altaris reuertetur, & dabit benedictionem ſolemnem cantando, prout in dicto Pontificali; & cum dicet [Benedicat vos &c.] accipiet manu ſiniſtra baculum paſtoralẽ; et, ſi erit Archiepiſcopus, benedictionem dabit capite detecto, habens ante ſe crucẽ ſuam, facta illi prius reuerẽtia. Benedictione data, pronũtientur Indulgentiæ per aliquẽ Canonicum alta voce ſub hac forma. [Reuerendiſsimus in Chriſto Pater, & Dominus Dominus N. Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia huius N. Eccleſiæ Epiſcopus dat, & cõcedit omnibus hic præſentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta. Rogate Deum pro felici ſtatu ſanctiſsimi D. N. Clementis diuina prouidentia Papæ VIII. Dominationis ſuæ Reuerendiſsimæ, & ſanctæ matris Eccleſiæ.]

Deinde Epiſcopus facta prius cruci reuerentia, depoſitis paramẽtis, & aſſumpta cappa, procedet ad locũ ſuæ habitationis, quem dignior ille de Capitulo, dimiſſo pluuiali, & alij Canonici in habitu Canonicali comitentur, ſi habitatio erit contigua, vel vicina Eccleſiæ. Si verò diſtantior, vſque ad portam ipſius Eccleſiæ. Quòd ſi adeſſet aliquis magnus Princeps, qui vellet Epiſcopum vſque ad portam hoſpitij comitari, debebit Epiſcopus aliquantulum reſiſtere, nõ tamen huiuſmodi obſequij, & pietatis officium omnino recuſare; præſertim ſi habitationis locus non multũ diſtet, ſed ei pro tali humanitate gratias agere. Si contingeret, dũ Epiſcopus ad ſuam ciuitatẽ proficiſcitur, tranſire per aliquem locũ inſignẽ ſuæ diœceſis, vel in eo hoſpitari, & clerus, ac Magiſtratus eius loci eũ honorare cupiant, permittet quidẽ, vt ei obuiã eant, etiam extra locũ, & eũ comitentur vſque ad Eccleſiã primariam eius loci, & fa

cta ibi oratione, vsq; ad locũ ubi hospitaturus est, nõ mutato habitu itinerario, sed nulla fiet processio: quando verò Episcopus post ingressum in ciuitatẽ propriã voluerit alias ciuitates, vel oppida insignia suæ diœcesis visitare, cõueniens erit, vt prima vice recipiatur cũ sacra cleri sæcularis, & regularis processione. Ipse verò non erit mitra, & pluuiali indutus, sed equitabit mulam ornatam Pontificalibus ephippijs cum cappa, & pileo Pontificali, & offeretur ei in porta Crux osculanda, & alia omnia fient etiam in Ecclesia, prout de ciuitate propria, & primaria suæ diœcesis dictum fuit.

DE HABITV ORDINARIO ARCHIEPISCOPI, & Episcopi in sua prouincia, diœcesi, vel ciuitate. Cap. III.

EPiscopus postquã ad suam diœcesim, & ciuitatem, & Archiepiscopus ad suam prouinciã peruenerit, vti poterit vestibus violaceis, siue laneis, siue

ex camelotto, ſuperinduta ſuper Rocchettum Mozzetta. Et domi eodem vtetur habitu, ſaltem dum fit aliqua congregatio coram ipſo Epiſcopo, vel ordinandorum examen, vel aliquid ſimile; ac etiã quotiès erunt congregationes coram Metropolitano, dum celebratur Cõcilium prouinciale, quo habitu, ſcilicet, Mozzetta cum Rocchetto diſcooperto in dictis cõgregationibus vtetur, tam ipſe Metropolitanus, quã alij Epiſcopi prouinciales, qui ibidem pro Synodo celebranda conuenerunt. Eodem quoque habitu Epiſcopus indutus erit, quotiès per ciuitatem, & terras, ſeu oppida ſuæ diœceſis incedet. Sed habenda eſt diſtinctio tẽporum; nam in Aduentu, * Quadrageſimã, item in omnibus vigilijs, quibus ieiunatur, & in quatuor temporibus (exceptis his, quæ incidunt poſt Pentecoſten) ac ſextis ferijs totius anni, differens erit veſtium geſtatio. Quia tunc Epiſcopum decet vti veſtibus laneis, & nigri coloris, excipiendo tamen aliquot dies, quibus ſignum mœſtitiæ oſtendi nõ debet, videlicet à die Natiuitatis Domini, & per totam octauam Epiphaniæ, à die Dominicæ Reſurrectionis vſque ad Dominicam Trinitatis; itẽ per octauas Feſtorum ſanctiſſimi Sacramenti, Aſſumptionis glorioſæ virginis Mariæ, & beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & omnium Sãctorum, & ſancti Patroni alicuius ciuitatis, ac dedicationis propriæ Eccleſiæ; item in anniuerſarijs electionis, & conſecrationis ipſius Epiſcopi; die aduentus alicuius magni Principis, vel cum celebratur aliqua publica lætitia: in alijs verò octauis minoribus, vt Natiuitatis glorioſæ Virginis, ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſancti Laurentij, dies tantum octauarum excipiuntur, ſimiliter omnia feſta duplicia, quæ per annum incidunt extra Aduentum*, & Quadrageſimam; ſed Annun-

*incipiendo à Septuageſima per totam

*Septuageſimam

tiatio-

tiationis festo, etiam si infra Quadragesimam occurrat vestibus violaceis vti debẽt. Hęc, quæ dicta sunt, circa vestes quotidianas obseruanda sunt. Quoad cappas verò, quibus Episcopi in proprijs Ecclesijs vtuntur, id erit obseruandum, vt regulariter sint laneæ, & violaceæ, & non alterius coloris. In solemnioribus tamen festis, quæ in rubricis Breuiarij primæ clasis vocantur, dempto triduo ante Pascha, poterit Episcopus vti etiam cappa ex camelotto coloris violacei, nullatenus alterius coloris, quibus quidem cappis pelliculæ albæ circa collum, & pectus dè more consutæ sint, quæ deinde vigilia Pẽtecostes, seu pro diuersitate locorum citiùs, aut tardiùs prout Episcopo opportunum videbitur, præintimatis etiam Canonicis, qui cappis vtuntur, quo die mutari debeãt, remouentur, & loco pellicularum, sericum rubrum apponitur. Canonici verò regulariter in Ecclesijs, vbi illis vtuntur, eas omnino deponunt, & loco earum assumunt cottas supra Rocchettum. Cæterùm quod dicitur de huiusmodi Episcoporum habitu, tam capparum, quàm cæterarum vestium, non est intelligẽdum dè Episcopis regularibus, qui non mutant colorem sui habitus, neque induunt Rocchettum, sed in Ecclesia propria vti debent cappa coloris suæ religioni conuenientis, pellibus, seu serico eiusdem coloris suffulta. Excipiuntur ab hac regula, vti dictum est, Canonici regulares, qui Rocchetto vtũtur. Omnes autem tam sæculares, quàm religiosi Episcopi galero vtuntur a parte exteriori nigro, cui ab interiori sericũ coloris viridis suffulciatur, cordulis pariter, & floccis sericeis viridibus ab eo pendẽtibus. Galerus quoque duplicis formæ habendus est, alter, quo in solemnioribus equitationibus vtuntur, eiusdẽ formæ (præter colorem) quo Reuerendissimi Cardinales

Pontificaliter equitantes vti conſueuerunt, alter ſimplicior, vterque ex lana, ac ſerico viridi exornati. Extra diœceſim, & Eccleſiam ſuam Epiſcopi non vtuntur cappa, præterquàm in Romana curia, cum in diuinis Pontifice Maximo, vel ſacro Cardinalium collegio præſente aſsiſtunt. Dum iter agunt, vtuntur breuioribus veſtibus cum manicis ſub genu per palmum, vel vltra protenſis, coloris temporum diuerſitati conuenientis, vt ſupra explicatum fuit, circa collum verò faſciam ſericeam coloris nigri, latitudinis duorum palmorum, vel circa, longitudinis ferè ad menſuram veſtium pendentium habere cõſueuerunt. In diœceſi autem, vel prouincia Mozzetta ſuperinduenda eſt.

QVOMODO SE GERERE debeat Epiſcopus, vel Archiepiſcopus circa benedictiones, & alia Epiſcopalia munia in ſua diœceſi, vel prouincia. Et quid, ſi Legatus Apoſtolicus, aut Cardinalis non Legatus, vel Nuntius, aut aliquis Prælatus ibidem ſit. Cap. IIII.

QVando Epiſcopus ambulat, vel equitat per ſuam ciuitatem, vel diœceſim manu aperta ſingulis benedicit, &, ſi eſt Archiepiſcopus, crucem etiam ante ſe deferri facit. In Eccleſijs verò ſuæ diœceſis, vel prouinciæ etiam exemptis dabit benedictionem ſolemnem; aliaque omnia ad officium ſuum pertinentia faciet, prout paſsim ſuis locis declarabitur: ſed ſi contingat Cardinalem legatum de latere eſſe ſimul cum Epiſcopo in eius diœceſi, vel prouincia, abſtinebit Epiſcopus non ſolum à benedictionibus ſolemnibus, ſed etiam priuatis; &, ſi erit Archiepiſcopus nullatenus permittet ante ſe defer

ri crucē, etiamsi ipse Archiepiscopus esset Cardinalis. Quòd si esset præsens Cardinalis non Legatus vna cum Episcopo non Cardinali, abstinebit simili modo Episcopus non celebrās ab omnibus benedictionibus, nec crucem sibi præferri permittet, si erit Archiepiscopus, remittens omnia munia Episcopalia exercenda ipsi Cardinali præsenti: celebrans verò debet Episcopus per aliquem suum cappellanum Cardinali pręsenti significare, vt omnia prædicta munia exercere, & benedictiones dare dignetur: Quæ si Cardinalis facere, & exercere ex vrbanitate noluerit; poterit Episcopus celebrās prædicta omnia adimplere. Si verò Episcopus ipse esset etiam S.R.E. Cardinalis, & non celebraret præsente alio Cardinali. Debet ipse Cardinalis Episcopus alium Cardinalem præsentē rogare, vt omnes benedictiones thurris aquæ, & ministrorum faciat, ac in fine populo solēniter benedicat., quæ si Cardinalis præsens facere recusauerit, poterit ipse Cardinalis Episcopus prędicta omnia vel remittere ad celebrantem, vel ipse exercere; dūmodo quando in fine populo solemnem benedictionem daturus erit, non stet apud sedem, sed propter reuerentiam Cardinalis præsentis accedat ad altare & inde populo solemniter benedicat. Si verò ipse Cardinalis Episcopus celebraret præsente alio Cardinali non Legato, omnes benedictiones, & alia munia Episcopalia dabit, & exercebit ipse Cardinalis celebrans. Sed propter aduentum alterius Episcopi nō cessabit obire sua munia prædicta; nec relinquet sua insignia, licet in cæteris honorificè eū tractare, & recipere debeat; ac domi ponet eum à dextris, secus extra domum. Si erit præsens Nuntius Apostolicus habens in eo loco facultates Legati de latere, Episcopus ab eisdem abstinebit, à

qui-

quibus illi cauendum eſſe dictum eſt præſente Cardinali non Legato. Sed ſi non habeat huiuſmodi facultates, ſed ſit ſimplex Nuntius, aut Collector generalis, vel etiam ſi habeat facultates non tamen in ea ciuitate, vel loco ditioni Epiſcopali ſubiecto; Epiſcopus fungetur officio ſuo, neque ob eius præſentiam ſua munia intermittet. Vt autem Epiſcopus commodius ſua munia Epiſcopalia exercere valeat, puta conſecrare, ordinare, conficere Oleum ſanctum, & ſimilia facere, ex vrbanitate Legatus, ſeu Cardinalis, Nuntius, aut Metropolitanus in ciuitate præſentes huiuſmodi actibus interuenire non curent: ne ob eorum præſentiam, & dignitatẽ, vel Epiſcopus à neceſſarijs functionibus Epiſcopalibus abſtinere cogatur, vel ſaltem interpoſita mora, & maiori cũ difficultate actus prædicti executioni demandẽtur. De Gubernatoribus verò ciuitatum præſentibus, præeminentia ſemper ſit Epiſcopi, tã intra, quàm extra Eccleſiam. Magiſtratus verò, & alios magnates, & viros nobiles, & præcipuè Principes magnos, & potentes, Epiſcopus pro eorum qualitate, & gradu honorabit, non tamen ob eorum præſentiam ceſſabit vmquam à ſuo officio, neque ita illis ſeſe ſubmittet, vt qui patris locum tenet, miniſtri munus ſubire videatur; ſed memor ſit dignitatis ſuæ, quæ tantoperè illi ex Tridentini Concilij grauiſſimo decreto commendatur.

Si verò Epiſcopus obuiam iret alicui Cardinali Legato, vel non Legato ad eius ciuitatem aduenienti, vſque ad portam, vel extra eam, vel etiam ſi cum eiſdem per vrbem incederet, induet ſupra Rocchettum Mantellettum, & abſtinebit à delatione crucis ante ſe, ſi erit Archiepiſcopus, ob reuerentiam officij, & dignitatis illius. Et, ſi erit Cardinalis Legatus, abſtinebit etiam ab vſu Mozzettæ,

uinciæ consuetudo. Secùs si alicui maximo Principi, aut dignissimo Prælato, vel Nuntio Apostolico obuiàm iret, quo casu nòn mutat habitum. Equorum autem, seu mularum stragulæ, & phaleræ, & ornamenta Episcopo equitante ex panno laneo coloris nigri, seu violacei, vt supra, plus, minusue composita erunt, prout ipse Episcopus solemniùs, aut simpliciùs equitabit, nisi paratus Pontificaliter equitabit.

DE OFFICIO MAGISTRORUM CÆRIMONIARUM. Cap. V.

ANtequam cærimoniarũ regulæ, & vsus explicentur, de ipsis cærimoniarũ Magistris, quorum ministerio, & cura omnia Ecclesiastica munia obeunda sunt, statuendum est. Curabit ergo Episcopus, vt duo, si fieri posit, de gremio suæ Ecclesiæ aspectu, & statura corporis conuenienti, & multò magis scientia, & bonis moribus præditi, experti, & dociles ad huiusmodi onus assumãtur, quorum primus vigesimum quintum saltem attingat annum, sitque in Presbyterali ordine constitutus, bònis artibus instructus, & si fieri posset, iuris Canonici, vel Theologię intelligentiam habeat, diuinorum officiorum, ac rituum Ecclesiasticorum asiduus, & diligẽs perscrutator. Is erit in primis sollicitus circa personam Episcopi, aliarumq. personarum dignitate, aut nobilitate præstantium; vt eis præstò sit, si quid petant, aut si qua dè re admonendi erunt; ac nihilominus omnia circumspiciat, singulorum munia perpẽdat. Quando autem erunt celebrãda officia, quæ non ita frequenter occurrunt, & quæ solemniori ritu, apparatuq. peragi solent; præsertim quãdo ad ea accederent magni viri, vt Cardinales, Principes, Duces, & similes, per diem, aut plures dies

antea

antea præsens videat,& intelligat, an omnia rectè disposita, & ordinata sint, quæ ad celebrationem spectant; nempè an Ecclesia, altare, abacus, sedes Pontificalis, Canonicorũ, Magistratuumque sedilia sint decēter apparata, ornataque;

an cætera ad ipsius celebrationis actum necessaria, vt sacræ vestes, paramenta, & vasa, candelabra, cerei, funalia, aliaque vtensilia sint suo quæque loco præparata,& congruè disposita iuxta normam, & regulas, quæ sequentibus capitulis tradentur: nec grauetur aliquando (cum viderit necessarium) etiam suis manibus adiuuare ministros, cæterosque omnes, quorum opera vti oportebit; præmoneat, atque instruat, quos opus fuerit, exhibitis etiã schedulis: si quid enim erroris accidat, aut incautè fiat, ipsi vni cærimoniario imputari solet. Alter verò iunior, qui saltem in sacro ordine sit constitutus, præcipuam curam geret circa personam celebrantis, ac ministrorum illius; cumque opus erit aliquos ducere, aut reducere,

cere, faciat id modestè, & discretè summissa voce, ac solo nutu, si fieri possit, quæcũque agenda sint, demonstrans; non discurrat velociter, non caput voluat, aut manus iactet indecenter. Caueat demùm, nè in suis actibus affectationis vitio notetur, sed quidquid aget, cũ grauitate, & congruenti mora, ac cum decoro corporis gestu, ita peragere curabit, vt cæteris deuotionem, & reuerentiam pariat, ipseque ab omnibus commendari mereatur. Vnus tamen alterius defectũ, cum opus erit, modestia, ac silentio corrigere, & supplere studeat. Ambo simul conueniant, antequàm in ipso rei gerendæ actu sint; præuideant, quæ sint agenda, ac onera inter se partiantur, concordesq. sint, ne reprehendi ab alijs iure possint, qui docere, & instruere omnes debent. Satiùs enim est vnum, quàm plures esse, nisi fuerint concordes. Eorum habitus sit honestus, & clericalis, ipsaque vestis inferior, vbi commodè fieri possit, coloris violacei, super quam, dum diuina officia celebrantur, cottam mundam induẽt. Ad eorum quoque officium spectabit, præsertim vbi non adest particularis magister chori, curare, vt intra chorum nulla fiãt colloquia, nec sint, qui risu, aliouè incõposito, seu minùs modesto actu rem diuinam turbent; non qui cum cæterorum scandalo dormiant; litteras, aut alias scripturas legant; sed nec libros, aut ipsum Breuiarium, aut Diurnum in manibus habeant, vt ex illis priuatim horas, aut orationes recitent, sed illas alta voce vnà cũ choro dicãt, aut cantẽt, & ad id librum habere permittantur. Ne quis gestum aliquem ab alijs differentem demonstret, vt cum alij stant, quis sedeat, vel genuflectat, vel econtra; sed detur opera, vt omnes vniformi ritu attentè, deuotè, & reuerenter diuinis mysterijs, atque officijs assistere, eaque toto cordis affectu admirari, & con-

templari videantur;ac ſilentiũ diligenter ſeruetur. Quæ omnia,vt ſine cõtradictione quietius perficiantur, Epiſcopi cura erit omnes,tam Canonicos, quàm alios de choro præmonere, vt ipſis cærimoniarijs in his, quæ ad cultum diuinum ſpectant, ſine contradictione obediant; nec tantùm eorum verbis acquieſcant, ſed vt oculos in ipſos conuertentes obſeruent; & illicò illis nutu, aut leui aliquo ſigno, vel intuitu, quod agendũ ſit,ſignificãtibus, ſtatim pareãt. Alia verò nõnulla, quæ ad ipſorũ cærimoniarũ officium ſpectãt,velut thuribulum deferre ad Epiſcopũ;& ad altare ducere,& reducere Diaconum,& Subdiaconũ,alioſq. omnes tam maiores,quàm minores miniſtros,quorum opera in re ſacra, aut alibì requiritur, inferius ſuis quæque locis in operis curſu exponentur. Si Eccleſia ſit ampla, & numero clericorum, ac beneficiatorũ abundans, poſſent arbitrio Epiſcopi, aut iuxta conſuetudines Eccleſiarum aliqui ex eiuſdem Eccleſiæ gremio ſubminiſtri adhiberi, qui in aliquibus caſibus, tam in choro, quàm extra ipſos cærimoniarios adiuuarent; velut,indicendo ſilẽtium populo,atque occurrendo, quoad valerent, tumultui, & ſcandalis, quæ fortè in ipſa Eccleſia oriri poſſent; atque etiam circumſpiciendo per totam Eccleſiam, ne quid indecenter fiat; neuè extinguantur lampades, & cerei; aut ne flamma ex cereis vltra modũ profluat, vel quid indecorum ſuper altaria, aut alijs in locis eueniat. Itẽ viros à mulieribus, cum commodè fieri poteſt,diſtinguendo,& ſeparando, ordinem ſeſsionum inter laicos aduertendo, eoſque admonendo,quando ſurgere,ſedere,vel genuflectere debeant;aliaque huiuſmodi præuidendo, & operando, prout opportunum erit:atque à dictis duobus cærimoniarijs,cum opus erit, admonebuntur, quibus præterea ſubditi, & obedientes eſſe

debeant,

debeant; & vt ab omnibus cognoſcantur, eorumque officium commodiùs, ac maiori cum auctoritate exercere, & exequi valeant, poſſet eis concedi vſus aliquarum ferularũ ſerico, vel panno tectarum, cum aliquibus ornamentis, aut inſignibus Sancti patroni, vel Eccleſiæ, vel Epiſcopi componendarum, quas ſemper manibus geſtarent. Vt autem ipſi cærimoniarum magiſtri neceſſarijs rebus pro victu, & veſtitu iuxta eorum ſtatum non indigeãt, animumque diuerſis curis, & perturbationibus defatigare, & diſtrahere non cogantur, ſed à cunctis alijs negotijs remoti, omni ſtudio, & diligentia, ac toto pectore in commiſſam ipſis curam, & munus ſuum facilius incumbere poſſint, prouidebit Epiſcopus, vt ipſis conſtituatur aliquod certum, & competens ſtipendiũ; & inſuper, vt eis applicentur emolumenta aliqua extraordinaria; item aliquibus priuilegijs, & prærogatiuis decorentur; vt promptiori animo ſuo muneri ſatisfaciant, ac libros neceſſarios ſibi parare poſſint; videlicet, Pontificale, Cærimoniale Romanum, Cærimoniale Epiſcoporum, librũ de myſter. Miſſæ Innoc. Papæ III. Rationale diuinorum officiorum, Io. Stephanum Durantum de ritibus Eccleſiaſticis, diuerſoſque alios auctores de officijs diuinis tam antiquos, quàm recentiores, alioſque plures, quos ſibi opportunos iudicabunt; vt non ſolum actione, & opere ſint parati, ſed etiam cum opus fuerit de his, quæ fiunt, rationem reddere, quoad eius fieri poſsit, valeant.

DE OFFICIO SACRISTÆ. Cap. VI.

OFficium Sacriſtæ in ſingulis Eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis perneceſſarium eſt, idcircò in Sacriſtam eligendus

eſt, qui ad huiuſmodi officium fideliter, & ſtrenuè exercendum idoneus, & aptus meritò cenſeri poſsit.

Aſſumẽdus autem eſt de gremio ipſius Eccleſiæ, vel aliundè, prout magis expedire videbitur, qui in Sacerdotali ordine ſit conſtitutus, & cui præſtò eſſe debebunt alij clerici coadiutores, plures, vel pauciores pro Eccleſiæ neceſsitate, & facultatibus. Eius præcipua cura erit, vt paramenta ſacra, vaſa, libri, cerei, ornamenta, inſtrumentaque pro vſu Eccleſiæ, & altarium, ac reliqua præterea ſupellex Eccleſiaſtica ſana, integra, & munda conſeruentur; eaque cum attrita, aut lacera erunt, renouari, appararique procuret. Sed in primis (vbi aliàs talis cura peculiariter nō ſit commiſſa alteri) diligentiſsimè curabit, vt ea, quæ ad ſacroſanctæ Euchariſtiæ cultum, & honorem ſpectant, nitidè conſeruentur, locuſque, ſeu tabernaculum, vbi cuſtoditur, diligentiſsimè, & fidis clauibus obſeretur; lampades circa illam numquam non

ardeant;

ardeant; illaque saltèm semel in hebdomada mutetur, & renouetur; ad infirmos debita cũ reuerentia, & honore deferatur. Pariter & circa fontem Baptismalem, & sacri Chrismatis, aliorumq. sacrorum oleorum conseruationem diligentissimam curam adhibebit, iuxta præscriptam sibi ab Episcopo, & alijs, ad quos spectat, normam. Et quod ad sacrum Oleum infirmorum attinet, procuret illud in vase ab alijs separato custodiri, illudque solum ab alijs seiunctum ad vngendos ægrotos deferri. Idem & de sacris Sãctorum Reliquijs dicitur, vt scilicet fideliter, & honorificè asseruentur. Aqua benedicta singulis saltèm hebdomadis renouetur, ac denique vt tota Ecclesia, & singula illius sacella, & altaria semper munda, & nitida sint, nec per incuriam obsordescant. Curabit etiam pro temporum, dierumque festorum qualitate, ut ea decenter ornẽtur, prout latiùs infra Cap. de Ecclesiæ ornatu dicetur. Cum Missæ, & cætera diuina officia solemniter celebranda erunt, siue per Episcopum, siue per alios, ipse peculiarem curam geret, vt altare maius, credentia, tribuna, chorus, & secretarium, vbi Episcopus sacris vestibus paratur, necessarijs rebus, & ornamentis, quæ in eodẽ Capitulo exprimuntur, ne eorum aliqua deesse contingat; in quibus perquirendis, & expectandis indecenter, atque incommodè tempus teratur. Aderit apud altare in cornu Epistolæ, cum oblata erunt offerenda; & prægustabit de hostia, vino, & aqua, porrigente Diacono. Ad eum etiam spectat, vt per campanarum sonum indicentur horæ Vesperarum, Matutinarum, & Missæ, ac reliquarum horarum Canonicarum; item cum in Missa maiori eleuatur sanctissimum Sacramentum, vel quando illud ad infirmos deferendum est; & ut matutino, meridiano, ac vespertino tempore diebus singulis, salu-

tationis Angelicæ ſignum detur. Demum, vt ab ipſa ſacriſtia laicorum nimia frequentia, indecentes ſermones, iurgia, rixæ, actuſque profani remoueantur diligentiam adhibeat; vt Sacerdotes Miſſas celebraturi opportuno tempore, & ordine exeant, pro populi, perſonarumque concurſu. Ad ipſum ſpectabit eleemoſynas, quæ pro Miſsis celebrandis dantur, cuſtodire, & adnotare in libris ſacriſtiæ, & inter illos, ad quos ſpectat, diſtribuere. Habeatur tabella, in qua deſcriptæ ſint Miſſæ, & anniuerſaria infra annum ſtatutis diebus celebrāda, vt omni exacta diligentia benefactorum intentioni ſatisfiat. Inuigilet idem Sacriſta, vt mantilia, pro manibus Sacerdotum, qui celebraturi ſunt, in promptu habeantur, eaque ſint munda, & nitida: omniaque alia prouidere ſtudeat, quæ ſecundùm Eccleſiæ ritum, & conſuetudinē prouidenda erūt. Vt verò magis accuratè tā Sacriſta, quàm ipſius adiutores munus ſuum adimpleant, optimè factum erit, ſi vnus, vel duo ex Canonicis eis præficiantur ſingulis annis, vel ſæpius, vtì plus expedire videbitur, mutandi, vt ſic per vices de rebus Eccleſiæ notitiam aſſequantur.

DE OFFICIO PRESBYTERI aſsiſtentis tam in Veſperis, quàm in Miſsis. Cap. VII.

INter omnes Epiſcopi miniſtros, qui ei in diuinis aſsiſtūt, & ſeruiunt, primus, & dignior eſt Presbyter aſsiſtens, qui idcircò debet eſſe dignior ex Preſbyteris, tam Canonicis, quàm dignitatibus, qui in choro cū alijs ſedere ſolent; nec refert, quo nomine nuncupetur, an Archidiaconus, an Archipreſbyter; ſed attenditur, vt ſit dignior omninò ex omnibus, & in Sacerdotio conſtitutus, atque in Sacerdotalibus officiis

exper-

expertus; vt dignè, & decenter officium ſuum exercere valeat, & opportunè Epiſcopo rem diuinam agenti miniſtrare poſsit. Igitur Epiſcopo officium in Veſperis facturo ipſe ſimul cum alijs Canonicis capiet paramenta; videlicet, amictum ſuper Rocchetto, aut cotta, & ſuper eo pluuiale tempori cõgruũ, ſine tamẽ formalio ad pectus; & cũ Epiſcopus paratus erit ſacris paramentis, ipſe imponet ei annulum.

Cum verò Epiſcopus primã Antiphonã erit intonaturus, ipſe librum ſupra caput ſuſtinere debet, quẽ miniſtri aliàs de libro, & candela ſeruientes adiuuabunt. Intonata ergo prima Antiphona, eaque per chorum completa, inceptoq. primo Pſalmo, ſedebit in aliquo ſcabello, vel ſede prope Epiſcopum, ante ipſius faciem à dextris, vel à ſiniſtris, prout loci ſitus patietur; regulariter tamen à dextris, dummodò nec altari, neque Epiſcopo renes directè vertat, ſed maneat ſemiuerſus. Tertiam Antiphonam ipſe Presbyter aſsiſtens

ſtans

ſtans in eodem loco,ac præintonante ſibi illam Subdiacono, vel alio miniſtro,intonabit voce intelligibili. Cum Epiſcopus erit intonaturus Hymnũ, eodem modo librum ſuſtinebit, prout de prima Antiphona dictum eſt: quo intonato, redibit ad locum ſuum, ſtans ibi vſque ad finem Hymni. Idem faciet,cum Epiſcopus intonabit Antiphonam ad Magnificat; qua intonata, & Epiſcopo ſedente, capiet nauiculam incenſi de manu Acoliti, illamque cum cochleari prius deoſculato, ac manu quoque illius prius oſculata, porriget Epiſcopo, vt ex ea imponat incẽſum in thuribulũ more ſolito dicens. [Benedicite Pater] Quo facto, reddet nauiculam Acolito, & expectabit ſtans, quouſque inchoetur Magnificat;quo cãtico incepto,ſequetur Epiſcopum ad altare eũtem,vbi poſtquàm ille oſculatus fuerit altare, offeret ei thuribulum ab Acolito acceptum, cuius catenularum ſummitatẽ ipſe manu dextera tenens, eamq. deoſculans ad ſiniſtram Epiſcopi porriget; thuribulum verò, quod ipſe manu ſiniſtra ſuſtinet, in dextra Epiſcopi collocat,quam deoſculatur; & dum Epiſcopus thurificat altare, eleuat illi partem dexteram pluuialis, ne eum thurificantem impediat:ac finita thurificatione, ſtans in cornu Epiſtolæ recipit thuribulum de manu Epiſcopi,oſculando priùs eius manum dexteram,illudque Acolito dat. Cum Epiſcopus redierit ad ſedem ſuam, tunc ipſe ſtans ante infimum gradum ſolij Epiſcopalis recipit thuribulum de manu Acoliti, & thurificat triplici ductu Epiſcopum ſtantem cum mitra, *ac rurſus depoſito thuribulo in manu Acoliti, ipſe accedit ad ſedem ſuæ aſsiſtentiæ,&ibi ſtans thurificatur à Subdiacono,vel, eo deficiente, ab Acolito duplici ductu thuribuli. Cum Epiſcopus cantaturus eſt orationem, accedit, & ſu-

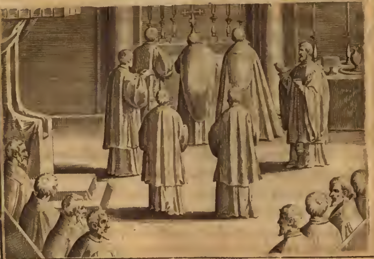
*qui Epiſcopus benedi-

ſtinet

ſtinet librum, vt aliàs, deinde reuertitur ad locum ſuum.

Cum verò Miſſa ſolemnis ab Epiſcopo erit celebranda, eius præcipua cura erit, totam Miſſam præuidiſſe, omneſq. cærimonias, & actus, quos Epiſcopus facturus eſt, obſeruaſſe, ac ſignacula in libro Miſſali, in quo lecturus eſt Epiſcopus, locis congruis diſpoſuiſſe; vt præſto illi eſſe poſsit, ſuggerēdo illi ſubmiſſa voce, vel modeſtè nutu indicando, ſi in aliquo fortè, vel memoriæ lapſu, vel alia de cauſa deficeret, aut titubaret, præſertim apud altare, dum ſacroſancta myſteria peragit. Igitur ipſa die, qua Miſſa celebranda erit, cotta, vel habitu ſuo Canonicali indutus, poſtquàm Epiſcopum ad Eccleſiam venientem comitatus fuerit, opportunè aderit ad eum in ſecretario: & incepta hora Tertia, atque incipiente Epiſcopo legere Pſalmos. [Quam dilecta &c.] cum alijs ſequentibus, ipſe ad eius ſiniſtram ſtans alternatim reſpondebit, duobus quoque Diaconis aſsiſtentibus pariter cum ipſo reſpondentibus; & circa finem Tertiæ induet ſe pluuiali, & ſic paratus ſuſtinebit librum ſupra caput, cum Epiſcopus cātabit orationem Tertiæ: & lauāte Epiſcopo manus, porrigit ei mantile ad tergendum: poſt lotas, & terſas manus Epiſcopi reponet annulos ordinarios in eiuſdem Epiſcopi digitos cum debitis oſculis, ſi quos ante lotionem depoſuerat. Epiſcopo omnibus ſacris paramentis induto, ac ſedente, imponet annulum Pontificalem in digitum annularē dexteræ manus, illius annulo, & manu prius deoſculatis; mox nauiculam incenſi cū cochleari eidem miniſtret, ut imponat thus in thuribulum, antequàm à ſecretario diſcedat. Cū autē Epiſcopus procedit uerſus altare, ipſe ante illum incedit ad dexteram Diaconi Euangelium cantaturi, & cum Epiſcopus ante infimum gradū altaris, facta cruci reue-

rentia, incipit confeſsionem, ipſe ad eius dexteram ſtans reſpondebit ſimul cum Diacono ſtante à ſiniſtris, & cum dicet in confeſsione [Tibi Pater,&, Te Pater] profundè verſus Epiſcopum caput inclinabit.

Finita confeſsione, & oſculato per Epiſcopum altari, dum Subdiaconus in cornu Euangelij porrigit librum Euangeliorum oſculandũ Epiſcopo, ipſe adiuuat manum ad librũ apponẽdo, deinde retrahit ſe cum libro extra cornu Euãgelij, dũ Epiſcopus thurificat altare:& redeunte Epiſcopo ad ſedem ſuam, ipſe eum ſequitur; & apud eũ ſtat. Cum Epiſcopus, lecto Introitu Miſſæ, dicit [Kyrie eleiſon] ipſe ſimul cũ eo, ac duobus Diaconis aſsiſtentibus idem dicit; ſedente verò Epiſcopo, & ipſe ſedet ſuper ſcabellum, ſeu ſedẽ à dexteris, vel à ſiniſtris, prout ſupra de Veſperis dictum fuit. Si verò fortè Epiſcopus celebrans non in ſede propria, ſed in faldiſtorio ſederet, vt, quia adeſſet Legatus, vel alius *ei ſuperior,

* Cardinalis

rior, tunc ipſe Presbyter aſsiſtens ſedebit in aliquo ſcamno prope altare verſus cornu Epiſtolæ ſimul cum Diacono, & Subdiacono; ſuſtinebit deinde librum ſupra caput, cũ ex eo Epiſcopus erit cantaturus Orationem, [Gloria in excelſis, & Credo] quæ cum eo, & duobus Diaconis aſsiſtentibus ſummiſſa voce proſequitur. Adiuuabit eodẽ modo, prout de prima lotione dictum eſt, ad lotionem manuũ, quoties opus erit in Miſſa, id eſt, poſt offertorium, poſt oblationem, & poſt cõmunionem. Si ſermo habebitur per Epiſcopũ, ipſe ſedebit à dexteris Epiſcopi cum Diacono, ſi Epiſcopus erit in faldiſtorio ante altare; ſi verò habebit ſermonem in propria ſede, ſedebit in ſcabello, vel ſede ſuæ aſsiſtentiæ; & finito ſermone, ac confeſsione per Diaconum decantata, ipſe indulgentias pronuntiabit in forma, prout ſuo loco dictum fuit. Si verò ſermo habendus erit per ipſum Presbyterum aſsiſtẽtem, vel per aliquem Canonicum, qui eo caſu ſeruire debet Epiſcopo, in officio Presbyteri aſſiſtentis cum pluuiali, etiamſi non ſit ex antiquioribus, & dignioribus Canonicis, finito Euangelio, accedet ad oſculum manus Epiſcopi, & profundè inclinatus ab eo petet benedictionem; & ſic paratus aſcẽdet ambonem, ſiue pulpitum, & ſermonem habebit; ac finita confeſsione per Diaconum, ipſe in eodem pulpito adhuc ſtans publicabit indulgentias in forma. Lecto per Epiſcopũ offertorio, ac lotis manibus, ipſe portabit librum cum puluino ad altare, comitante cærimoniario; vel præmittit miniſtrum de eo ſeruientem, vt ipſe præſto ſit ad lotionem manuum Epiſcopi. Cum Epiſcopus reuertitur ad altare, ipſe à ſiniſtris illum gradus altaris aſcendentem adiuuat; & cum erit apud altare, accuratè, & opportunè demonſtrabit Epiſcopo omnia, & ſingula, quæ ex li-

bro erunt legenda, ea digito indicando. Dum autem Epiſcopus oblata,& altare thurificabit,ipſe ſumpto libro Miſſali cum puluino, retrahet ſe extra cornu Euangelij,ne thurificationem impediat; & finita thurificatione altaris, reponet librum cum puluino ſuper eo, oſtēdens ex illo, quæ ſucceſsiuè erunt dicēda,ac dicet ſimul cum Epiſcopo [Sanctus &c.] nec genuflectet, niſi cum eleuatur Sacramentum, & cum Epiſcopus ipſe genuflectit. Dicit [Agnus Dei &c.] cum Epiſcopo celebrante,& Diacono; quo dicto, locum permutat cum Diacono: ipſe enim accedit ad dexterum, Diaconus verò ad ſiniſtrum latus Epiſcopi, cui relinquit curam libri. Ipſe verò Presbyter aſsiſtens dicta per celebrantem Oratione [Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti &c.] genuflectit, & ſtatim ſurgit oſculando altare ſimul cum celebrante, qui ſiniſtram genam ſuam cū ſiniſtri ipſius Presbyteri aſsiſtentis iungēs dat ei pacem dicens [Pax tecum] cui ipſe rēſpōdet: [Et cum ſpiritu tuo.] Et iterum ante Sacramentum genuflectens,& ſtatim ſurgens recedit cum cærimoniario ad pacem dandam in choro, iuxta ordinem in ſuo particulari capitulo deſcriptum. Aduertat autem, ne cuiquam Canonico, neque alteri etiam Principi, quantumlibet magno, priuſquàm ei pacem det, vllā reuerentiam faciat, ſed ſolum poſt datam ei pacem, quæ reuerentia ſolis Canonicis, Magiſtratui, & Principibus cōuenit, quando aſsiſtens, qui pacem defert, eſt Canonicus. Dum autem eundo, & redeūdo ad chorum tranſit ante Epiſcopum, vel altare, ſeruabit debitas reuerentias, & genuflexiones, prout ei à cærimoniario monſtrabitur, ac prout latiùs in capitulo de reuerentijs exprimitur. Data pace, quibus per ipſum danda eſt, dat eam vltimo loco cærimoniario, qui eū duxit; & redit ad altare, vbi

transfert librum à cornu Euangelij ad cornu Epiſtolæ; niſi iam tranſlatus eſſet à Diacono; & adiuuat lotionem manuum Epiſcopi, vt aliàs; deinde redit ad librum oſtendens Epiſcopo cætera, quæ ſuperſunt. Et, data benedictione, ſi indulgentiæ non fuerint publicatæ, quod contingit, quando non fuit habitus ſermo, eas tũc petita prius licentia ab Epiſcopo publicat in forma. Epiſcopo verò non celebrante, ſed Veſperis, aut Miſſæ ſolemni per alterum cantatæ præſente, tunc Presbyter Canonicus dignior poſt dignitates aſsiſtat, prout & duo Canonici Diaconi, ſed in habitu Canonicali ſine paramentis, cuius officium tunc erit miniſtrare Epiſcopo nauiculam incenſi, quoties benedicendum, & in thuribulo ponendum erit; & eundem Epiſcopum thurificandi poſt Euangelium, & poſt oblata, poſt Agnus Dei accipere pacem, eamque deferre Epiſcopo, qui ſtatim eam dat duobus Diaconis aſsiſtentibus, ipſe verò reuerſus ad ſedem ſuam illã dabit Subdiacono, qui eam cæteris det, niſi celebraret aliquis Prælatus, qui haberet propriũ aſsiſtentem, quem tali caſu cõuenit pacem accipere à Canonico Presbytero aſsiſtente, & diſtribuere cæteris: & habebit locum idem Presbyter aſsiſtens prope ſedem Epiſcopi in ſcabello, vt aliàs, vſque dum inchoatur præfatio, niſi dum fiunt circuli, ad quos ipſe accedit cum alijs, & dum habetur ſermo, quo tempore accedit cum alijs ad locum ſuum.

DE ASSISTENTIA duorũ Canonicorum in habitu Diaconali Epiſcopo celebrante, vel, eo nõ celebrante, in habitu ordinario.

Cap. VIII.

EPiſcopo, ſiue ipſe Miſsã celebret, vel ad Veſperas officium faciat, vel ſi illis tantummodo ſit præſens, conuenit duos aſsiſtere

Canonicos, qui, ſi in Eccleſia ſint diſtincti ordines, ſeu præbendæ Presbyterales, & Diaconales, erunt duo primi Canonici, ex ordine Diaconali. Quòd ſi fortè in aliqua Eccleſia nec dignitates, neque ordines diſtincti eſſent, tunc erunt duo primi Canonici, vel dignitates immediatè ſedentes poſt primam dignitatem, vel primum Canonicum.

Hi autem, ſi Epiſcopus celebret, aut officium faciat, induti eſſe debent habitu Diaconali, hoc eſt, dalmatica ſupra Rocchettum, ſi eius vſum habent; ſin minùs, ſuper cottam, & amictum; ac ſedente Epiſcopo in ſua cathedra Epiſcopali, ipſi ſedent hinc indè ſuper ſcabellis nudis; ac procedēte Epiſcopo à ſecretario ad altare, & ab altari ad ſedem, & rurſus à ſede ad altare, ipſum medium facientes, ac fimbrias anteriores pluuialis hinc indè ſubleuantes, &, ſi opus erit, eius brachia ſuſtentantes, deducunt; videlicet ſenior, ſeu dignior illorum à dexteris, alter à ſiniſtris, capitibus detectis: & de-

bent

bent Episcopo solemniter celebranti assistere vltra alios duos, qui seruiũt illi in officio Diaconi, & Subdiaconi pro Euangelio, & Epistola cantandis, de quorum officio, & habitu paulò post dicetur in sequẽtibus capitulis. Quod intelligẽdum est, quando Episcopus celebrans sedet in sua sede, & solio Episcopali; secùs si sederet in faldistorio, puta quia Cardinalis Legatus esset præsens; quia tunc non requiritur alia assistentia, nisi prædictorum Diaconi, & Subdiaconi, ad Euangelium, & Epistolam in Missa seruientium, qui eo casu supplent apud Episcopũ loco illorum, imponendo, & auferendo illi mitram, & chirothecas, aliaque omnia faciendo, quæ ipsi duo Diaconi assistentes, cum Episcopus resîdet in sede sua Pontificali, facere solent, prout statim inferiùs dicetur. Officium ergo prædictorum Diaconorum assistentium est, vt cum Episcopus in Vesperis genuflectit ante altare super faldistorio, ipsi aptent hinc indè decenter latera pluuialis super eo; & iunior ex eis, qui assistit ei à sinistris, aufert illi mitram, quam dat ad manus ministri de ea seruientis; alter verò à dexteris aufert ei biretum complanando capillos leniter. Cum verò Episcopo mitra imponitur, Diaconus assistens à dexteris osculato, & imposito bireto, illam imponet, altero à sinistris adiuuante, & vittas à tergo Episcopi aptante: & semper quoties Episcopus apud sedem suam eleuat manum dexterã, signando se, aut alios signo crucis; velut, cum benedicit thus; cum benedicit Presbyterum assistentem, qui eum thurificauit, vel aliàs quoties personas, aut res aliquas benedicit, siue pectus percutiendo, aut alia de causa, toties Diaconus à dexteris parum eleuat pluuiale à latere suo. Cum autem eleuat ambas manus, & quando est lecturus aliquid ex libro, seu daturus benedictionem

*vel alius Cardinalis

ſolemnem, Diaconi aſsiſtentes hinc,inde eleuant fimbrias pluuialis, & cum Epiſcopus cantat, vel legit aliquid ex libro, ipſi Diaconi aſsiſtentes hinc,inde apponunt manus ſuper libro, & primus voluit folium, alter digito indicat textum, qui legi debet; ſed celebranti Miſſam,quia non habet pluuiale,ſed planetam,non eſt neceſſarium fimbrias eleuare, ſed ei ſeruient in cæteris rebus neceſſarijs, & ſpecialiter in ponendo, & auferendo mitram, quod pluriès accidit. Videlicet primò, cum peruenerit ante altare genuflexus;ſecũdò,poſt thurificationem altaris in principio Miſſæ, cũ ipſe thurificatur; tertiò, cũ dicit Introitũ, & [Kyrie eleiſon.] cum dicit [Gloria in excelſis Deo.] cũ dicit orationes;quartò,ad Euãgelium,id eſt,ſtatim data benedictione Diacono;quintò,ſtatim finita confeſsione per Diaconum poſt ſermonem, (vbi ſermo habetur) pro abſolutione danda; ſextò,ad offertoriũ; ſeptimò, cum poſt offertoriũ ad altaris gradus peruenerit: ſed hoc caſu Diaconus Euangelium cantans aufert ei mitram: & regulariter cum Epiſcopus eſt apud altare,ſeruit ei Diaconus Euangelij, cum verò eſt apud ſedem,ſeruiunt ipſi aſsiſtentes, niſi vbi neceſsitas aliud ſuadet; vt, quando poſt thurificationem oblatorũ thurificauit altare: quia tunc primus Diaconus aſsiſtens imponit ei biretum,& mitram,cum Diaconus Euangelij tunc ſit impeditus cũ thuribulo,quod de manibus Epiſcopi accepit, vt eum thurificet. Regulare enim eſt tam in Miſsis, quàm in Veſperis, quòd exiſtente Epiſcopo apud ſedem ſuam, ſedenti ſemper aufertur, & imponitur mitra, ſecùs quando genuflectit,pro oratione dicẽda;quia tunc ſtanti imponitur, & genuflexo aufertur, & quãdo eſt apud altare in Miſſa ſtãti imponitur. Hoc etiam obſeruent ipſi aſsiſtentes, vt cum vnus ex eis ſurgit facturus ali-

quod miniſterium ad rem diuinam ſpectans, pariter & alij coaſsiſtentes ſurgunt, cum autem ſeſſuri ſunt, nutu capitis ſe inuicèm ad ſedendum inuitãt. Hæc, quæ diximus, obſeruanda ſunt celebrante Epiſcopo ſolemniter. Si verò non celebret, ſed officio diuino interſit, præfati aſsiſtentes Diaconi erunt apud Epiſcopum in habitu Canonicali, & omnia facient, & obſeruabunt ſecundum regulas ſupradictas. Sciẽdum autẽ eſt, quod huiuſmodi aſsiſtentia facienda eſt tantummodò Epiſcopo loci ordinario, & nulli alteri, etiam ſi ſit Legatus, qui in ſede Epiſcopi ſederet.

DE OFFICIO DIACONI IN MIſſA ſOLEMNI EPIſCOPO, VEL ALIO CELEBRANTE. Cap. IX.

Diaconus, qui Euãgelium cantaturus eſt, Epiſcopo ſolẽniter Miſſam celebrante, debet ſimul cum alijs Canonicis Epiſcopũ ad Eccleſiam comitari; nam & ipſe ex Canonicis Diaconis eſſe debet, nec refert an ſit de antiquioribus, necnè, cum tale onus inter ipſos per vices, vel aliàs arbitrio Epiſcopi, vel iuxta conſuetudinem Eccleſiæ diſtribuẽdum ſit, & dum alij Canonici accipiunt paramenta, ipſe quoque eodem loco accipiet ſua, aliquo ex clericis Eccleſiæ adiuuante, & primò accipiet amictum, quem in medio oſculabitur; qui crucis figura carere non debet; eumq. ſibi aptabit circa collum, ita vt collaria tegat; mox albam, & cingulum accipit, ſuccinctus albam ſibi circumcirca aptari faciat, vt æqualiter fluat; tum ſtolã prius in medio, vbi crux eſt, deoſculatam ſuper humerum ſuum ſiniſtrum imponet, & ſub ſuo brachio firmiter alligari faciet; demum accipiet dalmaticam, niſi eſſent tempora, quibus ipſe, & Subdiaconus planetis plicatis vti debent, vt in capitulo de Dominicis Ad-

• uentus, & de feria quarta cinerum explicatur; manipulum verò non hic, ſed poſtea accipiet. Qui ſic paratus ſimul cũ Subdiacono erit apud Epiſcopum in ſacriſtia. Finita Tertia, & lotis manibus Epiſcopi, ſtabit ad eius dexteram, & ſimul cum Subdiacono ſtante ad ſiniſtram capiet paramēta Epiſcopi de manibus Acolitorũ, ea ſuo ordine ferentium, illiſq. induet Epiſcopum modo, & ordine in capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante latè, & diſtinctè expoſitis. Epiſcopo parato, accipiet ſuum manipulum: & cum Epiſcopus procedit ad altare, ipſe immediatè ibit ante illum ad ſiniſtram Presbyteri aſsiſtētis. Faciet deinde cōfeſsionem cum Epiſcopo ante altare ſtans ad eius ſiniſtram, & cum dicit [Tibi Pater, &, Te Pater.] conuerſus ad Epiſcopum profundè ſe inclinat. Poſtquàm Epiſcopus oſculatus fuerit librum Euangeliorum ſuper altare, porriget illi nauiculam incenſi, cochleari, & manu Epiſcopi prius oſculatis; & impoſito thure in thuribulum, reddit nauiculam Acolito, à quo accipit thuribulum, quod Epiſcopo porrigit ſummitatem catenularũ ponens in manu ſiniſtra ipſius Epiſcopi, thuribulum verò in dextera cum debitis oſculationibus: & dum Epiſcopus thurificat altare, ipſe brachium eius ſuſtentat; quo thurificato, recipit thuribulum de manu Epiſcopi, cum oſculo manus, & catenularum, & thuribuli, & thurificat Epiſcopum in cornu Epiſtolæ ſtantem triplici ductu, ante, & poſt thurificationem profundè inclinans, ac reddit thuribulum Acolito. Recedente Epiſcopo ab altari ipſe ibi remanet cum Subdiacono, & dicente [Kyrie eleiſon Epiſcopo,] ipſi idē dicunt inter ſe ſtantes in eodem loco verſus altare; ſedente poſtea Epiſcopo, & ipſi ſedent in ſcamno aliquo parato in cornu Epiſtolæ altaris.

Et

Et cum Episcopus intonauerit canticum [Gloria in excelsis &c.] vnà cum Subdiacono illud vsque ad finem prosequitur; cantata per Subdiaconum Epistola, cum per chorum cantatur vltimus versus Gradualis, siue Tractus, seu ante Alleluia, aut etiam citiùs, prout distantia altaris exquiret, portabit ante pectus ad altare (debitas faciendo reuerentias) librum Euãgeliorum clausum, collocans illum in medio altaris. Deinde accedit ad Episcopum cum debitis reuerentijs, illiusque manum osculatur; sed si Episcopus sederet in faldistorio, faciet, prout in capitulo de Missa solemni; mox redibit ad altare, & genuflexus super infimo eius gradu in medio, dicit secretè [Munda cor meum &c.] tum surgens resumit librum de altari, & rediens ad Episcopum inclinatus petit ab eo benedictionem dicens [Iube Domne benedicere.] Et habita benedictione, accedit ad Euangelium cãtandum, portans, vt supra, ante

pectus librum Euangeliorum clauſum, & incedens vltimo loco poſt omnes ſuos comminiſtros, cum erit in loco, vbi ſolet Euangelium cantari, ponet librum apertũ in manibus Subdiaconi, vel in legili, aut aliàs iuxta conſuetudinem Eccleſiæ, vt in dicto capitulo de Miſſa ſolemni; & iunctis manibus ante pectus dicit cantando [Dominus vobiſcum.]Et cum dicet [Initiũ, vel, Sequẽtia ſancti Euãgelij &c.]ſignat pollice dexteræ manus textũ Euangelij, ac ſe ipſum in fronte, ore, & pectore, & dum reſpondetur à choro [Gloria tibi Domine.]accipit thuribulum de manu Acoliti, ſiue cærimoniarij, & librum triplici ductu thurificat, primò in medio, tum à parte dextera libri, mox à ſiniſtra; & reddit thuribulum cærimoniario, ac manibus iunctis, incipit Euãgeliũ.

Quo finito, factis debitis reuerentijs, reuertitur ad altare, ad locum ſuum; ſed ſi Epiſcopus eſſet apud faldiſtorium, ipſe eum ſtantem, lecto Euangelio, triplici ductu thurifi-

rificare debet; si verò Episcopus est in sede sua, id spectat ad Presbyterum assistentem; si fiet sermo per Episcopum sedentem in faldistorio apud altare, statim finito sermone ipse stans ad eius sinistram modicum inclinatus recitabit cõfessionem in tono, prout in Pontificali, & cum in ea dicet [Et tibi Pater.] profundius inclinabit, sic etiam in fine cum dicet [Et te Pater.] Idem faciet, si sermo per alium habeatur; sed quia tunc Episcopus sedet in suo solio, ipse stans apud infimum gradum solij faciet confessionem eodem tono, & modo, vt supra. Cum Episcopus inceperit cantando Symbolum [Credo in Deum &c.] ipse cum eodem Episcopo, & Subdiacono illud submissa voce prosequetur apud altare; ita tamen, vt non præire, sed subsequi debeant Episcopum; & cum à choro recitatus fuerit versiculus [Et incarnatus est.] vsque ad finem, ad quem ipse, sicut alij Canonici, profundè se inclinat, accedit ad abacum, & capit bursam cum corporalibus, quam ad oculos vsque eleuatam ambabus manibus portat ad altare, incedens solus graui, & decoro incessu, & solitas reuerentias Episcopo, & altari faciens, ibi extrahit ex bursa corporale, quod explicat, & extẽdit in medio altaris collocans à parte Euangelij bursam, ita vt altare non impediat, & redit ad locum suum, & ibi sedet. Finito Symbolo, si Episcopus sedebit in faldistorio, aufert ei mitram; & lecto per eum offertorio, imponit eidẽ mitram pretiosam, & simul cum Subdiacono aufert annulum, & chirothecas. Quòd si Episcopus erit in sede sua Episcopali, Diaconi assistentes auferent, & imponent ei mitram, & auferent chirothecas. Redeuntem Episcopum ad altare, & gradus altaris ascendentem ipse à dexteris adiuuat, mox vt Episcopus peruenit ad medium altaris, Diaconus accedit ad cornu

Epiſtolæ, & accepta vna ex duabus hoſtijs, quas inuenit à Sacriſta in patena paratas, cum illa tangit alteram, & patenam, & calicem circum circa intùs, & foris, & dat illam prægustandam eidem Sacriſtæ. Idem ſimiliter facit de vino, & aqua modicum de illis effundens in patenam ad id paratam. Tunc porrigit Epiſcopo patenam cum altera hoſtia pro ſacrificio offerendo. Dum Epiſcopus dicit [Suſcipe ſancte Pater &c.] Diaconus ex ampullis mittit in calicem, quē prius purificatorio abſterſit, vinum pro conſecratione, & poſt admiſtas illi per Subdiaconum paucas aquæ tunc per Epiſcopum benedictæ guttas, offert calicem Epiſcopo, cum quo tangens & ipſe calicem dicit [Offerimus tibi Domine &c.] & poſito per Epiſcopum calice ſuper corporale, ipſe illum palla cooperit; & accedente thuriferario, miniſtrat Epiſcopo nauiculam, & mox ponit in eius manibus, vt ſupra dictum eſt, thuribulum, vt thurificet oblata, & altare, quem adiuuat ſupponēdo ſiniſtram brachio illius, & retrahendo dalmaticam, dexteram verò ad pedē calicis ponendo, ne, dum Epiſcopus oblata thurificat, thuribulo tactus è loco remoueatur, vel aliquid ex illo effluat: & cum thurificanda erit crux altaris, ipſe opportunè calicem è medio remouebit, & cruce thurificata, in eundem locum illum reponet. Finita thurificatione altaris, accipiet thuribulum de manu Epiſcopi,* & eum ſtantem in cornu Epiſtolæ triplici ductu thurificat; mox accedit ad thurificandū dignitates, & Canonicos, & alios de choro ordine in capitulo de modo, & ordine imponendi thus in thuribulum &c. deſcripto. Quo facto, dat thuribulum Acolito, vel cærimoniario, à quo & ipſe ſtans poſt celebrantem inter duos Diaconos aſſiſtentes thurificatur. Finita præfatione accedit ad dexteram Epiſcopi dicēs cum

* cum de oſculationibus.

eo [Sanctus, Sanctus &c.] & ſtatim redit ad locũ prædictũ poſt celebrantem; & cum celebrans incipit verba Canonis videlicet [Te igitur &c.] attentè aduertat, vt opportunè partem dalmaticæ ad brachiũ illius ſubleuet, & diſcooperiat, & cooperiat calicem, quoties opus fuerit, prout in rubricis Miſſalis explicatur: & cum celebrans eleuat hoſtiam, ipſe genuflectit ad eius dexteram, & ſiniſtra eleuat aliquantulum poſteriorem partem planetæ.

Repoſita hoſtia ſuper corporale, ſurgit, detegit calicem, & ſtatim genuflectit, & iterũ ſubleuat planetam, dum celebrans calicem eleuat, quem repoſitum ſuper altare palla cooperit, & redit ad locum ſuum poſt celebrantem, aduertens, dum celebrans ſignat ſuper hoſtiam, & calicem, vt partem dalmaticę circa brachium eius ſemper aliquãtulum ſuſtineat, & cũ dicit ea verba Canonis, videlicet [Benedicis, & præſta nobis &c.] ipſe accedens detegit calicem; & quoties cali-

cem

cem detegit,toties genuflectit, adorans Sacramentum prius, & poſt. Cum celebrans ſignat dicens [Per ipſum, & cum ipſo &c.] retinebit duobus digitis dexteræ manus pedem calicis,& repoſita hoſtia ſuper corporale, tegit calicem palla, & redit ad locum ſuum. Circa finem Pater noſter,videlicet dũ celebrãs dicit [Et dimitte nobis &c.] aſcendit ad cornu Epiſtolæ,& accipit patenam de manu Subdiaconi cum purificatorio deterſam, oſculatamque ab ipſo, videlicet dum dicet verba Canonis [Libera nos &c.] ponit eam in manu dextera ipſius celebrantis, quam ſimiliter oſculatur;& cũ Epiſcopus ſupponit patenam hoſtiæ,ipſe detegit calicem,ac poſita per celebrantẽ particula hoſtiæ in calicẽ, illum tegit, & redit ad locum ſuum.Dicto per celebrantem: [Pax Domini &c.] accedit, & cũ eo dicit: [Agnus Dei, &c.] & ſupplet loco aſsiſtẽtis Presbyteri ad librũ, donec ille redeat ab oſculo pacis, infunditq. vinũ in calicẽ pro purificatione celebrãtis.

Si

Si facienda erit communio generalis, postquàm Episcopus celebrãs se, & Diaconũ, & Subdiaconũ communicauerit ante purificationẽ, & antequàm digitos abluat, ipse Diaconus stans in cornu Epistolæ inclinatus confeßionẽ alta voce recitabit, aliaq. faciet, prout in die Paschæ dicitur. Aduertẽdum autem est, quòd etiãsi non fiat communio generalis, semper à Diacono, & Subdiacono (nisi sint Sacerdotes, & velint celebrare) accipienda est communio ab Episcopo celebrante, à quo & immediatè osculũ pacis accipere debent, vt dicitur in capitulo de Missa solẽni Episcopo celebrante, & in capitulo de osculo pacis. Postquàm celebrans digitos abluerit, Diaconus, translato libro cum puluino ad cornu Epistolæ, imponit mitram pretiosam in capite Episcopi, qui abluit manus, mox eidem mitram aufert, & vadit post eum; & dicto post vltimam orationem [Dominus vobiscum &c.] ipse stans conuersus ad populum, siue ad altare, quemadmodum Episcopus, cantat [Itẽ Missa est.] in tono competenti, vel [Benedicamus Domino.] prout tempus exigit. Et, si celebrans est daturus benedictionem, imponit eius capiti mitram pretiosam, nisi sit Archiepiscopus, qui sine mitra propter reuerentiam crucis benedicit: & dum Episcopus dat benedictionem, ipse genuflectit. Si celebrans sit Archiepiscopus, & cum pallio celebrauerit, data benedictione, & publicata indulgentia, Diaconus extrahit illi pallium, & super altare illud deponit; denique comitatur Episcopum, donec illum exuat sacris paramentis, quo exuto, etiam ipse sua deponit, & recedit in pace. Si celebratur pro defunctis, obseruabit quæ in Missali de Missa defunctorum dicuntur. In collegiatis, vel absente Episcopo, & in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ, ac ferijs seruabit, quæ de ijs in

proprijs capitibus, & in rubricis Miſſalis Romani dicuntur.

DE OFFICIO SVBdiaconi in eadem Miſſa Pontificali ſolemni. Cap. X.

Eodem tempore, eodemq. loco, & modo, prout de Diacono dictum eſt, Subdiaconus, qui & ipſe de numero Canonicorũ erit, & (ſi inter Canonicos diſtinctus erit ordo Subdiaconalis) antiquior, ſeu dignior ex eodem ordine comitabitur Epiſcopum ad Eccleſiam procedentem, & accipiet paramẽta ſibi conuenientia, quæ eadem ferè ſunt, quæ ſuperiùs Diacono conueniunt, excepta ſtola, qua Subdiaconus nõ vtitur; accipiet autem ſuper alba tunicellam, quæ eiuſdem formæ eſt, cuius eſt dalmatica Diaconi, niſi quòd ſtrictiores, longioreſque aliquantulũ manicas habet. Epiſcopo incipiẽte legere Pſalmos, [Quàm dilecta &c.] affert illi caligas, & ſandalia ex credentia ſumpta, quæ portat ſuper bacili, vel ſuper velo, alio velo ſericeo cooperta, ambabus manibus ad oculos vſque eleuatis, & adiuuantibus duobus familiaribus Epiſcopi, induit primò tibiam, & pedem dexterum Epiſcopi, mox ſiniſtrum genuflexus ſub cappa illius; & cum tempus erit, ſimul cum Diacono adiuuabit Epiſcopum, dum cæteris paramentis ſacris induitur: quod munus licet ad Diaconum præcipuè ſpectet, Subdiaconus coadiuuat tamẽ, vbi opus eſt, vt ſupra in capitulo de Miſſa latiùs explicatur. Et poſtquàm Epiſcopus fuerit paratus, ipſe accipiet manipulum: & procedente Epiſcopo ad altare immediatè ibi poſt crucem librum Euãgeliorum clauſum ante pectus portans, in quo incluſus erit manipulus Epiſcopi; & facienti Epiſcopo confeſsionem, ipſe parum retrò ſtans apud Diaconum reſpondet ſimul cum Presbytero aſsiſtente, & Diacono, & in-

terim

terim deponit dictum librum Euangeliorum in manibus cæ rimoniarij, & cum Episcopus dicit [Indulgentiam &c.] accipiet ex dicto libro manipulum, illumque à latere osculatur, & Episcopo, vbi est signũ crucis, osculandum porrigit, mox illum apponit sinistro brachio Episcopi, & manus Episcopi osculatur; & eidem, cũ supremum altaris gradum ascenderit, adiuuante Presbytero assistente porrigit osculandum dictum librum Euangeliorum apertum, vbi est principium Euangelij illius Missæ: stans in cornu Euangelij à sinistris Episcopi ab ea parte adiuuat illum altare thurificantem, sicut Diaconus à dexteris. Redeunte autem Episcopo ad suam sedem, ipse remanet cũ Diacono Euangelij apud altare. Et cum Episcopus dicit [Kyrie eleison, Gloria, & Credo] ipse in eodẽ loco ea dicit cum Diacono, & quãdo sedendum est, sedet cum eodem. In fine orationis, seu orationum cum Episcopus dicit [Per Dominum nostrũ Iesum &c.]

ipſe accipiens librum Epiſtolarum, & factis reuerentijs altari, & Epiſcopo, comitante cærimoniario, Epiſcopo ſedente cum mitra, ipſe librum tenens incipit alta voce cantare Epiſtolam in loco conſueto. Qua finita accedit ad Epiſcopum, cui profundè inclinatus librũ ſuper eius genibus ponit, & oſculatur illius manum ſuper libro poſitam. Accedit deinde cum Diacono ad lectionem Euangelij procedens manibus iunctis immediatè ante illum; & illi legenti Euãgelium tenet ambabus manibus librũ apertum ante pectus, vel legile manibus tenet, aut adhæret Diacono, ſi in ambone, aut pulpito Euangelium legatur, vt in capitulo de Miſſa ſolemni latiùs explicatur: & ſi fortè Diaconus proferendo aliqua verba Euangelij inclinaret ſe, aut genuflecteret, librum, vel legile tenens, ipſe nullatenus mouetur, cum repræſentet legile immobile. Finito Euangelio tenens adhuc librum apertum nulli, nec altari facta reuerentia, illum ſic apertum offert Epiſcopo oſculandum in loco, vbi eſt principiũ Euangelij cantati; quo oſculato, & clauſo libro, facit Epiſcopo reuerentiam, & reuertitur ad altare. Poſtquàm Epiſcopus lauit manus poſt offertorium, ipſe accedit ad abacum, & extenſo ſibi, adiuuantibus Acolitis, circa humeros velo, ſeu mappa ſericea, quo calix, patena, & alia ſuper dicta menſa cooperiebantur, ita vt à latere dextero lõgiùs pẽdeat, accipit manu dextera calicẽ cũ patena, & hoſtijs palla tectis, eaq. omnia lõgiori illa parte veli cooperit, ſiniſtra manu ſuper ea appoſita cautè aduertens, ne aliquid fortè decidat, & accedit ad cornu Epiſtolæ altaris eodem tempore, quo Epiſcopus illuc peruenerit; eaque omnia remoto velo dat in manibus Diaconi, mox eidem Diacono tradit ampullam vini ab Acolito receptã; ampullam verò aquæ ipſe Epiſcopo

oſtendit, & petit, vt benedicat dicens [Benedicite Pater] Ex qua benedicta infundit paululum in calicem. Poſt oblationem hoſtiæ, & vini factam accipit de manu Diaconi patenam, quã veli prædicti extremitate, adiuuante cærimoniario, contegit, eamque eleuatam ſuſtinet vſque ad finem Pater noſter, ſtans verò in loco conſueto, & conueniente; nec mouet ſe, niſi cum ad eleuationem ſanctiſſimi Sacramenti genuflectit; quo eleuato, ſtatim ſurgit, & cum celebrans dicit in oratione Dominica [Et dimitte nobis &c.] factis debitis reuerentijs, accedit ad altare in cornu Epiſtolæ, dictamque patenam Diacono offert, qui eam à cærimoniario, vel à ſeipſo velo diſcoopertam accipit. Tunc ipſe Subdiaconus depoſito velo in manibus cærimoniarij, vel Acoliti redit ad locum ſuum, & ſupplet à dextera Epiſcopi pro Diacono, dum ille ſeruit loco Presbyteri aſsiſtentis à ſiniſtra, diſcooperiendo calicẽ, & alia faciendo, quæ erunt neceſſaria, & opportuna, donec Epiſcopus communionẽ ſumpſerit; & eo communicato, ipſe poſt Diaconum accipit cõmunionem, & pacem ab eodẽ Epiſcopo, vt in proximè præcedenti capitulo de Diacono dictum eſt. Mox imponit vinum in calicem pro purificatione, niſi priùs redierit ad ſuũ locum Presbyter aſsiſtẽs, quia tunc hoc facit Diaconus reuerſus ad dexteram Epiſcopi. Demùm accepta per Epiſcopum purificatione, dum lauat manus, ipſe tergit calicem, plicat corporalia, illaque ſimul cũ palla purificatoria, & burſa ad abacum reportat cum debitis reuerentijs, mox redit ad locũ ſuum poſt Epiſcopum, & ibi ſtat vſque ad finem Miſſæ; & ea finita, adiuuat Diaconum in exuendo Epiſcopum. Si celebrabitur pro defunctis, alio ordine, & ritu multa faciet, vt in capitulo de Miſſa pro defunctis videre eſt. Idem dicitur,

quo-

quoad habitum, & alia quædã in Miſsis, quæ celebrantur in Dominicis Aduentus,& Quadrageſimæ, & in aliquibus ferijs. In collegiatis verò, & Epiſcopo abſente ipſe ſeruit loco aſsiſtentis in dãda pace, etiam Epiſcopo præſente, ſi celebratur Miſſa ab aliquo Canonico, vel alio, qui non habet Presbyterum aſsiſtentem.

DE NVMERO, QVALItate, & officio miniſtrorum ſeruientium Epiſcopo in diuinis, videlicet de libro, de candela, de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacum. Cap. XI.

VT Epiſcopales functiones præſertim in Eccleſia, & in diuinis officijs commodiùs, digniùſq. exerceri valeant, plures neceſſarij ſunt miniſtri, licèt pauciores in Veſperis ſufficiãt, quàm in Miſsis. Cum ergo Epiſcopus Veſperas ſolemniter cantabit, vltra Presbyterum aſsiſtentem, duoſque antiquiores Diaconos aſsiſtentes, qui cæteris digniores ſunt, de quorum officio ſupra dictum eſt, vbi commodè fieri poterit, ſeptẽ ſaltem alios miniſtros habere eum cõuenit, aſpectu, habitu, & tonſura decentes, ac cottis mundis indutos. Primus erit, qui de libro; ſecũdus, qui de candela ſeruient; tertius de baculo paſtorali; quartus de mitra; quintus de thuribulo, & nauicula; ſextus, & ſeptimus de candelabris, & cereis. Cum verò Miſſam ſolemniter celebrat, vltra prædictos, ac Diaconum, & Subdiaconũ, de quorum officijs etiam ſupra dictũ eſt, habebit alios ſex, quorum duo eodem habitu clericali, & cottis induti ſeruient, alter de gremiali, alter de ampullis. Reliqui quatuor poterũt eſſe cubicularij, ſiue familiares Epiſcopi clericali habitu, ſed ſine cottis ſtantes apud abacum; & hi

quidem miniſtri omnes ſi haberi non poterunt ex gremio Eccleſiæ, vel de familiaribus ipſius Epiſcopi, poterunt iuſſu Epiſcopi conuocari ex Parochijs, & Eccleſijs ciuitatis, ijdẽque omnes, præter iam dictos quatuor familiares, ſeruient etiam Epiſcopo, cum induitur, & exuitur ſacris paramentis, tam in Veſperis, quàm in Miſſis dicta paramenta portando, & reportando, ex quibus, qui de baculo paſtorali, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de ampullis vini, & aquæ ſeruiunt, vbi commodè fieri poteſt, ſint in ordine Acolitatus; vt diſciplinæ dignitas, quoad eius fieri poſsit, conſeruetur. Igitur primi miniſtri officium erit, cum Epiſcopus celebrabit Veſperas, aut Miſſas ſolẽniter, curare, vt ſignacula in libro, ex quo Epiſcopus Antiphonas, aut Hymnũ eſt intonaturus, aut orationem cantaturus, ſint rectè ſuo loco diſpoſita, ne, cum dicendum aliquid erit, indecenter huc, illuc folia vertere cogatur; librum ipſum cuſtodiet, & reponet in loco decenti, quem, cum opus erit illum Epiſcopo offerre, ſuſtinebit ambabus manibus ab inferiori parte libri poſitis altiùs, vel dimiſsiùs, pro ſtatura celebrantis, nec ſe loco mouebit, nec vmquàm genuflectet, etiã ſi ipſemet celebrans, & alij omnes genuflecterent, cum, vt ſupra dictum eſt, inſtar legilis ſit; niſi cum fortaſsè ob commoditatem Epiſcopi legentis eũ genuflectere magis expediret, vti cum librum tenebit pro Pſalmis à Pontifice legendis, antequàm paramẽtis Miſſalibus induatur, locus eius erit propè altare. Cum verò Preſbyter aſsiſtens paratus librum ſuſtinebit ante Epiſcopum in cantu legentem, ipſe à ſiniſtris Epiſcopi ſtans adiuuabit in ſuſtentatione libri ipſum aſsiſtẽtem. Alter in eodem habitu de candela ſeruiet; tertius miniſter eodem habitu, ſeu pluuiali indutus iuxta locorum, & Eccleſiarum conſuetudinem, vti

de

de primo dictum est, ipsius baculi custodiendi, portandique ante Episcopũ, quoties opus erit, onus habebit, quem manu dextera cottæ extremitate cooperta tenebit, sed nudum, nulloque panniculo appenso, illum Episcopo, cum opus erit, offeret. Quo autem tempore, & in quibus actibus Episcopus baculo pastorali vti debeat, inferiùs suo capitulo describitur. Quartum ministrũ de mitra seruientem oportet mappam sericeam oblõgam à collo pendẽtem gerere, qua vtitur ad mitram sustinẽdam, ne illam nudis manibus tangat: cautè autem aduertat, vt cum ea Episcopo imponenda, auferendaue erit, illicò lateri Diaconi assistentis illam impositur, vel ablaturi adhæreat, mitram offerens, vel recipiẽs. In Vesperis incepto primo Psalmo, deposita mitra pretiosa super altari in cornu Epistolæ offert simplicem, incepta Antiphona cantici [Magnificat] offert pretiosam, & simplicem super altari in eadem parte locabit. In Missis, dicto per Episcopum celebrantem, seu non celebrantem hymno Angelico, adsit cum mitra simplici imponenda Episcopo sedenti ipsa pretiosa super altari deposita. Vt plurimũ enim solẽt Episcopi in Missa vti pretiosa vsque ad dictum hymnũ Angelicum, postmodùm simplici vsque ad finem Symboli; tum lecto offertorio, reassumere pretiosam, eamque tenere vsque ad finẽ Missæ suo tempore. Cum prædictus minister mitram tenet, habeat vittas, seu infulas illarum versus se ipsum, & cum illas deponit siue super altari, siue super mẽsa, aut abaco, vittæ exterius pẽdeant. Quintus minister Acolitus thuribulum, & nauiculã incensi ministraturus debet aliquantò cæteris robustior eligi, quò pondus illorum sustentare possit; eaque debet eleuatis æqualiter manibus tenere; videlicet, thuribulum dextera, pollice in annulum maiorem

immis-

immiſſo, altero verò eiuſdem manus digito minorem annulum catenulæ eleuanti cooper torium thuribuli appoſitum reget, & ſuſtinebit; ſiniſtra manu pedem nauiculæ cum incẽſo, & cochleari cautè geſtabit, cottã ſuper brachia priùs reflectens, ne fortè contingat illam cum thuribulo, aut nauicula implicari, aut comburi. Quo autem loco, & ordine incedere, ſtare, vel genuflectere cum alijs miniſtris ad Euangelium euntibus, & redeuntibus debeat, & de alijs, quæ ad ſuum officium ſpectant, ſuo tempore à cærimoniarijs docendus erit. Acoliti duo ceroferarij debent & ipſi robuſti, & in ſtatura, quantum poteſt, æquales eligi, vt lumina æqualiter teneant, & deferant; cumque capturi ſunt candelabra, accipiẽt quidem manu dextera, ita vt qui à parte dextera incedit, ponat manum ſiniſtram ad pedẽ candelabri, dexteram verò ad medium candelabri globum & qui incedit à parte ſiniſtra, ponat dexteram ad pedem, ſiniſtram ad eundem globum. Cumque reuerentias erunt facturi, illas æqualiter, & eodem tempore faciant: ac denique eundo, ſtando, ac redeundo in omnibus actibus inter ſeipſos, & cum alijs miniſtris ſe conforment, prout per cærimoniariũ admonebuntur. Quòd ſi, dum cantatur Euangelium, genuflectendum ſit, ac propterea omnes genuflectant, ipſi ſtabunt ſimul cum Subdiacono librum tenente, ac ſi immobiles eſſent. Duo præterea alij, ſed in Miſſa tantùm, adhibentur miniſtri, quorum vnus de gremiali, alter verò, qui ſaltem Acolitatus ordine inſignitus eſſe debet, de ampullis ſeruiat: & qui gremiale miniſtrat, intẽtus eſſe debet, vt cum celebrãs Epiſcopus ſurgit, antequàm mitra ei auferatur, ipſum gremiale per Subdiaconum de gremio Epiſcopi ablatum reuerenter recipiat, illudque cõplicatum ante pectus ambabus manibus teneat; & cum

opus erit, eidem Subdiacono reponendum in gremio Epiſcopi ſedentis, ac demùm poſt lotionem manuum Epiſcopi, lecto offertorio, illud ſuper abaco reponet, cũ eo ampliùs vtendum non ſit. Acolitus autem, qui de ampullis ſeruit, poſt lectum offertorium curã habebit portandi ampullas, ſiue vrceolos vini, & aquæ ſuper aliquo paruo bacili pariter diſpoſitos, ſequens immediatè Subdiaconum calicem, & patenam ad altare portãtem; eaſdemque ampullas opportunè ipſi Subdiacono porriget; & vino, & aqua ex illis in calicem miſsis, eas ad abacum reportabit: & demùm eaſdem ad altare poſt communionem, iterum pro purificatione afferet, & pariter ad abacum reportabit. Quatuor miniſtri familiares, de quibus ſupra mentio habita eſt, ſeruiunt ad lotionem manuum Epiſcopi, incipiendo à iuniore, ſeu minùs digno vnuſquiſque per ordinem vice ſua: quater enim Epiſcopus in Miſſa ſolemni lauat manus; primò antequàm capiat paramenta; ſecundò ſtatim poſt lectum offertorium; tertiò poſt incenſationem oblatorũ; quartò, & vltimò poſt communionem. Hi etiam ſeruiũt Epiſcopo ad induendas, exuendaſq. caligas, & ſandalia. Si celebrans eſſet Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, vel Archiepiſcopus, aut Epiſcopus valde inſignis, poſſent ad huiuſmodi miniſteriũ lotionis manuum ipſius celebrantis inuitari aliqui ex proceribus, & nobilibus viris illius ciuitatis, qui velo ſericeo circum ſpatulas extenſo, duas argenteas lances, ſeu fontes, ſi commodum erit, quos bacilia vocant, cum aqua odorifera extremitate eiuſdem veli coopertos ſuo tempore miniſtrent, præeunte clauigero, ſeu mazzerio cum claua argẽtea, ſi eſt Cardinalis, quo caſu conuenit etiam prægustationem dictæ aquæ fieri apud abacum à miniſtris, vel ſcutiferis illam ipſi nobili exhibentibus; omneſq.

præ-

prædicti, ſiue ex familiaribus Epiſcopi, ſiue ex nobilibus ciuitatis ſint, eundo, & redeundo genuflectunt vſque ad terram ante altare, ante Legatum, ſi adſit, & ante Epiſcopum; ſed pręſente Legato, Cardinali, *vel Metropolitano, non ita profundè ante Epiſcopum genuflectant. Eorum locus, ſi fuerint ex familiaribus Epiſcopi, erit apud abacum, vbi ſtabunt inter menſam, & murum capite detecto ſemper, & verſa facie ad Epiſcopum; ſi ex nobilioribus ciuitatis, ſedebunt in loco pro ipſis nobilibus deputato, vnde ſuo tempore per cærimoniarium vocabuntur, & aſſociabuntur euntes, & redeuntes. Iidem miniſtri adhibentur, ſi Epiſcopus celebrans non ſit proprius illius ciuitatis, perinde ac ſi in propria Eccleſia celebraret, excepto Acolito de baculo paſtorali. Dicti omnes miniſtri neceſſarij ſunt etiam in Miſsis non per Epiſcopum celebratis in Eccleſijs Collegiatis præter illos, qui miniſtrant mitram, baculum paſtoralem, & gremiale, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis propria. Familiares autē minimè ſunt neceſſarij, cum nec abacus, aut menſa erigatur, ſed ad lotionē manuum celebrantis poſt offertorium ſeruiet Acolitus.

* Cardinali non Legato.

DE ORNATV ECCLEſiæ, & præparandis in ea ante aduentum Epiſcopi. Cap. XII.

QVia regulariter in Eccleſia ſolemnia ſacra peraguntur, conſentaneum eſt, vt de eius ornatu, ac de officijs, & ſacrificijs, quæ ibidem fiunt, ſermo habeatur: igitur habenda eſt ratio in ea ordinanda temporis, & loci, ac perſonarum. Decet enim, vt in diebus feſtis ſplendidior appareat, quàm in alijs non feſtiuis, eòque magis, quò ipſi dies feſtiui erunt ſolemniores. Sic maior etiam cura adhibenda erit in ornatu Eccleſiæ Cathedra-

lis,aut Collegiatæ, quæ & numerosum clerum habeat,& supellectilem amplam, quæuè congruè situata, & suis partibus aptè distincta commodiorem ornandi præbeat facultatem. Personarum etiam, quæ ad Ecclesias in celebritatibus conueniunt, & diuinis officijs præsunt, aut intersunt, dignitas,prout maior vel minor,erit maiorem, minoremuè apparatum exposcit. Si igitur festiuitas erit præcipua, & de solēnioribus illius Ecclesiæ,primū à parte exteriori ornandæ erunt valuæ ipsius floribus, ramis, & frondibus virentibus, bracteolis,aut fascijs diuersi coloris appēsis,vel colligatis,quò splendidiùs pro locorum consuetudine, ac temporum qualitate fieri poterit; supra verò portæ superliminare imago Sācti,vel Sanctorum,quorum dies festus agitur,pariter ornata,& sub ea insignia summi Pōtificis, Legati,Cardinaliū, aut Nuntij Apostolici, Episcopi, Reipublicæ, Principis,aut ciuitatis pro libito ponentur,seruando in eorum positione ordinem dignitatum. Inferioris verò ordinis hominum, maximè laicorum, insignia nō sunt apponenda. Si Ecclesia habebit porticum, congruum erit & illam pannis alijs pulchris ex serico, siue ex corio, ex aliauè honesta materia confectis, seu elaboratis, prout haberi poterunt,exornari; in quibus tamē picturæ intextæ, seu pictæ nō sint profanæ, vel indecentes; quod & in alijs pannis,in apparatu interiori, & exteriori Ecclesiæ obseruādum erit,& maximè vt non ponātur ibidem vllæ effigies, nisi Sanctorum, vel summorum Pontificum. Intus quoque, si fieri poterit, parietes Ecclesiæ aulæis, tribunæ verò holosericis, aut nobilioribus cortinis coloris cæterorum paramentorum pro festi qualitate. In primis autem sedes Episcopalis aliquantò etiam pulchrioribus, insignioribusque tegumentis ornetur, eiusdem coloris festiuitati cō-

gruentis. Similiter & ſedes Legati Apoſtolici, aut alterius Cardinalis, qui fortè ſacris officijs intereſſe debeat, loco, & ornamentis condecentibus præparabitur. Subſellia quoque pro Prælatis, Canonicis, Magiſtratibus, alijſque magnatibus, nobilibuſque laicis pro Eccleſiarum, locorumq. conſuetudine, commoditateque ornari decet. Cum Epiſcopus eſt vẽturus ad Eccleſiam, anteà præparandum eſt faldiſtorium, ſeu genuflexorium accommodatum ad genufleƈtendum ante altare maius, pãno viridi, ſeu violaceo, pro qualitate temporum coopertum: ſed ſi Epiſcopus erit Cardinalis, ſerico, vel panno rubei, ſeu violacei coloris, prout erũt veſtes ipſius Cardinalis, pro temporum diuerſitate, appoſitis puluinaribus ſuperiùs, & inferiùs, ſuper quæ Epiſcopus genuflexus orabit. Aliud ſimile ante altare, ſeu aliu m locum, vbi eſt ſanƈtiſsimum Sacramẽtum. Quod diuerſum eſſe ſolet ab altari maiore, & ab eo, in quo Epiſcopus, vel alius eſt Miſſam ſolemnem celebraturus. Nã licet ſacroſanƈto Domini noſtri Ieſu Chriſti corpori, omnium Sacramentorũ fonti, præcellentiſsimus, ac nobiliſsimus omnium locus in Eccleſia conueniat, neque humanis viribus tantum illud venerari, & colere vmquàm valemus, quãtùm decet, tenemurque; tamen valde opportunũ eſt, vt illud non collocetur in maiori, vel in alio altari, in quo Epiſcopus, vel alius ſolemniter eſt Miſſam, ſeu Veſperas celebraturus; ſed in alio ſacello, vel loco ornatiſsimo, cum omni decentia, & reuerentia reponatur. Quòd ſi in altari maiori, vel alio, in quo celebrandum erit, collocatum reperiatur, ab eo altari in aliud omninò trãſferendum eſt, ne propterea ritus, & ordo cærimoniarum, qui in huiuſmodi Miſsis, & officijs ſeruandus eſt, turbetur; quod vtique abſque dubio eueniret, ſi illud ibi remaneret:

ſiqui-

ſiquidem nec altaris thurificatio, nec celebrantis actio, nec miniſtrorum operatio ritè fieri, aut ſeruari poſſent; cum neceſſe ſit, quoties ante illud trãſimus, genua ad terram flectere, nec deceat celebrãtem ante illud ſtare, aut ſedere cũ mitra. Quòd ſi aliquando contingeret coram Epiſcopo, vel per ipſum Epiſcopum celebrari, exiſtente ſanctiſsimo Sacramento ſuper altari, quod feria quinta in cæna Domini, & feria ſexta in Paraſceue, & in Miſſa, quæ celebratur in feſto ſanctiſsimi corporis Chriſti, ante proceſsionem euenire ſolet; tunc omnes genuflexiones, & reuerentiæ ad vnguem obſeruari debent; & Epiſcopus numquàm ſedere, ſed ſtare ſine mitra, prout ſuis locis declaratur. Et ideo non incongruum, ſed maximè decens eſt, vt in altari, vbi ſanctiſsimum Sacramentum ſitum eſt, Miſſæ non celebrentur, quod antiquitùs obſeruatum eſſe videmus. Aut ſaltem celebrans in eo, ſiue ſolemnes, ſiue planas Miſſas, reuerentias, & genuflexiones prædictas omninò obſeruet. Ante ſanctiſsimã Euchariſtiam Epiſcopus genuflectens priùs in plana terra, deinde ſuper faldiſtorio, vel genuflexorio ibidem præparato orabit, priuſquàm ad altare maius ſe conferat; & ſurgens iterum genuflectet, vt prius. Ante altare maius caput cruci profundè inclinabit, poſtea genuflectet, & orabit, demùm ſurgens iterum caput, vt prius, inclinabit. Faldiſtorium quoque, ſi eo vtendum erit, pro ſeſsione Epiſcopi celebrantis, parum diſtans ab infimo gradu altaris à latere Epiſtolæ locandum eſt, ita vt Epiſcopus celebrans in eo ſedens habeat ad dexteram ſuam altare reſpiciens eãdem partem, quam ipſa anterior facies altaris reſpicit, ſiue illa verſa ſit ad tribunam, ſiue ad reliquum corpus Eccleſiæ, & populum, ſecundum varios altarium ſitus: quod quidem

faldiſtorium coopertum ſit vndique ad terram ſerico eiuſdem coloris, cuius erunt cætera paramenta, & ſub dicto ſerico tegumento aptetur puluinum. Regulariter autem faldiſtorium huiuſmodi ponitur in plano, ſeu pauimento Presbyterij, quod totum vſque ad infimum gradum altaris conuenienter deberet pannis viridibus contegi. Sed ſi altare haberet plures gradus, ita vt faldiſtorium in pauimento poſitũ remaneret nimis depreſſum, poſſet ei ſupponi aliquod ſuggeſtum, ſeu tabulatum æqualis altitudinis à terra cum infimo gradu altaris, ſi ſuper eo ſeſſurus ſit proprius Epiſcopus celebrans, qui tamen regulariter non in faldiſtorio, ſed in propria Epiſcopali ſede ſtare, & ſedere debet. Ipſum verò altare maius in feſtiuitatibus ſolemnioribus, aut Epiſcopo celebraturo, quò ſplendidiùs poterit, pro temporum tamen varietate, & exigentia, ornabitur: quod ſi à pariete diſiunctum, & ſeparatum ſit, apponentur tam à parte anteriori, quàm poſteriori illius pallia aurea, vel agentea, aut ſericea, auro perpulchrè contexta, coloris feſtiuitati congruentis, eaque ſectis, quadratiſque lignis munita, quæ telaria vocant, ne rugoſa, aut ſinuoſa, ſed extenſa, & explicata decentiùs conſpiciantur. Tum ſupernæ lineæ mappæ mundæ tres ſaltem explicentur, quæ totam altaris planitiem, & latera contegant. Nullæ tamen coronides ligneæ circa altaris angulos ducantur, ſed earum loco apponi poterunt faſciæ ex auro, vel ſerico laboratæ, ac variegatæ, quibus ipſa altaris facies aptè redimita ornatior appareat. Supra verò in planitie altaris adſint candelabra ſex argentea, ſi haberi poſſunt; ſin minùs ex aurichalco, aut cupro aurato pulchrè fabricata, & aliquanto altiora, ſpectabilioraque his, quæ cæteris diebus nõ feſtiuis apponi ſolent, & ſuper illis cerei albi, in quo-

rum medio locabitur crux ex eodem metallo, & opere præalta, ita vt pes crucis æquet altitudinem vicinorum candelabrorum, & crux ipsa tota cādelabris supereemineat cum imagine sanctissimi Crucifixi versa ad anteriorem altaris faciem. Ipsa candelabra nō omninò inter se æqualia sint, sed paulatim, quasi per gradus ab vtroque altaris latere surgentia, ita vt ex eis altiora sint immediatè hinc, inde à lateribus crucis posita. Celebrante verò Episcopo, candelabra septem super altari ponantur, quo casu crux non in medio illorum, sed ante altius candelabrum in medio cereorum positum locabitur; à cuius lateribus, si haberentur aliquæ Reliquiæ, aut tabernacula cum Reliquijs Sanctorum, vel Sanctorum imagines argenteæ, seu ex alia materia staturæ cōpetentis, congruè apponi possent. Quæ quidem sacræ Reliquiæ, & imagines, cum sex tantùm candelabra super altari erunt, disponi poterunt alternatim inter ipsa candelabra, si modò ipsa altaris dispositio, & longitudo id patitur; sed & vascula cum flosculis, frondibusque odoriferis, seu serico contextis studiosè ornata adhiberi poterūt. Quòd si altare parieti adhæreat, applicari poterit ipsi parieti supra altare pannus aliquis cæteris nobilior, & speciosior, vbi intextæ sint Domini nostri Iesu Christi, aut gloriosæ Virginis, vel Sanctorum imagines, nisi iam in ipso pariete essent depictæ, & decenter ornatæ. Supra verò in altum appendatur vmbraculum, quod baldachinum vocant, formæ quadratæ, cooperiens altare, & ipsius altaris scabellum, coloris cæterorum paramentorum. Quod baldachinum etiam suspertatuēdum erit, si altare sit à pariete seiunctum, nec supra habeat aliquod ciborium ex lapide, aut ex marmore confectum. Si autem adsit tale ciborium, non est opus vmbra-

braculo, sed ipsum ciborium floribus, frondibusque ornari poterit. Cum Episcopus erit celebraturus Missam solemnem, ponentur omnia paramenta Pontificalia in medio altaris ordine retrogrado, Videlicet, annulus inclusus in aliqua capsula seorsum ab alijs, planeta, chirothecæ, dalmatica, tunicella, stola, crux pectoralis, cingulum, alba, & amictus; manipulus verò ad partem ibidem ponetur. Sed in Ecclesijs, vbi esset secretariũ, siue locus, vbi Episcopus paretur, paramenta prædicta possent ibi præparari, non autem super altari, vt suo loco dicetur. Libri verò, Missalis, Euangeliorum, & Epistolarũ tecti serico eiusdem coloris, quo cætera paramenta, cum puluino ex eodem serico, & colore ponuntur super gradu altaris sub cornu Epistolæ. Gradus altaris omnes cooperiantur aliquo amplo, & pulchro tapete, vt (si fieri potest) sint magis conspicui, & ornati, quàm reliqua pars Presbyterij, quæ pannis viridibus cõtegitur. Si verò tale tapete amplum haberi non posset, saltem scabellum, seu suppedaneum, quod est proximum altari, sit tapete aliquo coopertum, Similiter, & locus, qui in plerisque Ecclesijs sub altari maiori esse solet, vbi Sanctorum Martyrum corpora requiescunt, qui Martyrium, seu Confessio appellatur, decet floribus, frondibusque, omnique ornamento decorari. Cætera altaria per Ecclesiam pariter pallijs concoloribus, decentibusque ornentur, absque coronide, & cum fascia, vt supra de maiori dictũ est; & habeant quælibet duo candelabra cum cereis, & in medio crucem cum imagine crucifixi argenteam, vel ex aliquo metallo, aut cupro aurato. Scabella eorum, si fieri possit, tapetibus, vel saltem pannis cooperiantur. Altare verò, vel locus, vbi est repositum sanctissimum Sacramentum,

præ cæteris ſumptuoſius, ac nitidius exornandum eſt. Lãpades quoque ardentes numero impari in Eccleſijs, tum ad cultum, & ornatum, tum ad myſticum ſenſum, vt & multa ex ſuperiùs narratis pertinent. Hæ verò in primis adhibēdæ ſunt ante altare, vel locum, vbi aſſeruatur ſanctiſsimum Sacramentum, & ante altare maius, quibus in locis lampadarios penſiles eſſe decet, plures ſuſtinentes lampades, ex quibus, qui ante altare maius erit, tres ad minus, qui ante Sacramentum, ſaltem quinque lucernas habeat. Ante verò reliqua ſingula altaria ſingulæ poſſunt lampades appendi. Quæ quidem in præcipuis feſtis, ſaltèm dum Veſperæ, & Miſſa ſolemnis decantantur, continuè ardeant. Ante ſanctiſsimum Sacramentũ, ſi non omnes, ad minùs tres accenſæ tota die adſint. Sed & ante locum, & feneſtellam Confeſsionis ſupradictæ, vbi conſuetudo eſt lampadem ardere, ſeruanda eſt. Poſſunt etiam in altari maiori, vel alijs, quæ habent ciboria, circumcirca lampades appendi. Ambones, vbi Epiſtolæ, & Euangelia decantari ſolent, ſi qui erunt, nec non & pulpitum, vbi ſermo, vel concio haberi ſolet, conſentaneum eſt pannis ſericeis eiuſdem coloris, cuius ſunt cætera paramenta, exornari, ita tamen, vt locus Euangelij pulchrius appareat. Reſtat, vt de menſa, ſeu abaco, quam credentiam vocant, pauca ſubijciamus. Ea verò in Miſsis tantùm ſolēnibus præparari ſolet à latere Epiſtolæ in plano Presbyterij, ſi loci diſpoſitio patietur, atque à pariete parumper diſiuncta, ita vt inter illam, & parietem ſtare poſſint familiares Epiſcopi ad manuum lotionem deſtinati, niſi vbi propter loci anguſtiam id fieri non poſsit; quo caſu fiet, prout meliùs poterit. Eius mēſura regulariter erit palmorũ octo in longitudine, in latitudine quatuor, vel circa, in alti-

tudine quinque, vel modicũ vltra; lineoque mantili mundo ſuperſtrato vſq; ad terram circumcirca pendenti contegetur. Super ea ponentur duo candelabra cũ cereis albis altitudinis, & formæ, prout duo minora ex his, quæ ſuper altari poſita ſunt, & in ipſius medio calix cum patena, palla, purificatorio, & burſa corporalia cõtinens, atq; ibi proximè hoſtiaria cum hoſtijs, & peluicula cũ ampullis vini, & aquæ; eaq; omnia cooperiẽtur velo pulchro, quo vti debebit Subdiaconus, cum patenam tenebit. Super eadem menſa apponentur mitra pretioſa, vel auriphrygiata, & altera ſimplex cum bireto paruo, quod mitræ ſupponitur, necnon velum pro cappellano ſeruiente de mitra, bacile, & buccale argentea cum aqua pro manuũ lotione, quatuor mappulæ ad tergẽdas manus, thuribulum cum nauicula, & in ea cochlear, & thus, cum quo poſſent miſceri aromata beneolentia, dum tamen thuris quantitas ſuperet; gremiale, caligæ, & ſandalia, liber pro Pſalmis legendis, ac deniq; omnia, quæ vſui eſſe poſſunt celebranti, præter paramenta Miſſalia, quæ ſuper altari, vel in ſecretario ponuntur, vt ſupra dictum fuit, & baculum paſtoralem, qui manu miniſtri ad id conſtituti ſuſtinebitur. Vaſa quoq; argentea ampla, & magnifica, ſi haberentur, ad ornatum adhiberi poſsẽt, maximè celebrante aliquo S.R.E. Cardinale: ſed neq; crux, neq; Sanctorum imagines in ea ponendæ ſunt. Prope ipſam menſam in loco opportuno, & ab oculis populi, quantũ fieri poteſt, remoto, vel in ſacriſtia erit vas cũ carbonibus accenſis, ac forcipibus pro vſu thuribuli: Item funalia ex cera alba pro eleuatione ſanctiſsimi Sacramẽti ad minus quatuor, ad ſummum octo, item alia ſex, vel ſeptem ad ſummum funalia apponi poſſent in alto loco, in frõtiſpicio tribunæ; maximè ſi celebraret aliquis S. R. E. Cardi-

nalis, & locus esset ad id aptus. Hæc, vt diximus, obseruanda erunt in solemnioribus Ecclesiæ festiuitatibus, ac celebrante Episcopo, plus autem, vel minùs, pro celebrantis qualitate, & gradu, Non celebrante Episcopo, sed præsente, simpliciori ornatu erit agendum. In Ecclesijs Collegiatis, vbi Episcopus nec celebrans, nec præsens est, eadem circa ornatum Ecclesiæ, & altaris conueniunt, exceptis his, quæ Episcoporum sunt propria. Paramenta verò in sacristia parari conuenit. Mensa vel nulla, vel multò breuior, & demissior erit adhibenda, cum pauca sint in ea reponenda, nempe pelui cula cum vrceolis vini, & aquæ, calix cum bursa, & corporalibus, & quandoque alia pro celebrationis necessitate, & vsu; sed satis erit scamnum oblongum coopertum aliquo tapete, aut panno aptari à latere Epistolæ, in quo sedeat Sacerdos celebrans cum Diacono, & Subdiacono. In solemnitatibus maioribus, quæ vbique per annum occurrunt videlicet Natiuitate Domini, Paschate, & Pentecoste, eadem erunt seruãda, nisi quòd valuæ porticus, & parietes Ecclesiæ non ornantur regulariter; sed, si in aliquibus Ecclesijs consuetudo esset tunc quoque ornandi, retinenda erit, cum circa maiorem ornatum semper sit laudabilis. Id tamen in huiusmodi festis non omittatur, vt saltem tribuna, altare maius, & alia minora, sedes Episcopalis, abacus, & ambones eadem forma ornentur. Dominicis diebus, & alijs festis, quibus populi ab opere cessant, in ornatu altarium, sedis Episcopalis, sedium Canonicorum, & aliorum, eadem, sed aliquanto parciùs fieri debent: videlicet, vt paramenta non sint ita sumptuosa, coloris tamen tempori congruentis, & omninò pretiosiora illis, quæ festis duplicibus minoribus, semiduplicibus, & Octauis, fe-

rijs Quadragesimæ, & Aduentus, quatuor temporum, & vigiliarum adhibentur: quibus quidem diebus sufficient in altari quatuor candelabra; sed in festis simplicibus, & ferijs per annum duo. Eadem respectiuè & in Collegiatis obseruantur. Erit autem valdè opportunum, vbi fieri possit, præsertim in Ecclesijs maioribus, & opulentioribus, si constituatur minister aliquis, cui curæ sit, vt Ecclesia continuè ab omni eius parte munda sit, & niteat, tam in pauimento, quàm parietibus, columnis, fornicibus, & laquearibus, nec per eam discurrere permittat mendicos, canes, aut alia animalia diuina officia perturbantia. Quædam verò, quæ in quibusdam solemnitatibus, aut officijs specialiùs requiruntur, suis locis dicentur.

DE SEDIBVS EPISCOPI, Legati, Cardinalium, Prælatorumque, necnon Principum, Magistratuum, virorumq; illustrium in Ecclesia collocandis, ornandisque. Cap. XIII.

SEDES Episcopi vario modo collocatur pro diuersitate altarium, apud quæ statui debet. Nã aut altare est in medio sub tribuna à pariete disiunctum, ita vt in spatio illo constitutus sit chorus; & tũc sedes Episcopalis è regione altaris parieti applicabitur, ita vt Episcopus in ea sedẽs respiciat recta linea mediã altaris partem: habebitque hinc indè sedilia Canonicorũ. Si verò chorus sit in medio Ecclesiæ, & altare adhæreat parieti, vel ab eo modico sit interuallo separatũ, ipsa sedes Episcopalis erit collocãda à latere Euangelij. Vtroq; autẽ casu tribus gradibus ad eam ascendatur, qui pannis, aut tapetibus tegantur. Forma sedis erit præalta, & sublimis, siue ex ligno, siue ex marmore, aut alia materia fabricata in modum cathedræ, & throni immobi-

lis,

lis,quales in multis Eccleſiis antiquis videmus: quæ debet tegi,& ornari aliquo panno ſerico concolori cum alijs paramentis,non tamen aureo, niſi Epiſcopus eſſet Cardinalis:& ſuper eam vmbraculum, ſeu baldachinum eiuſdem coloris appendi poterit, dummodo & ſuper altari aliud ſimile, vel etiam ſumptuoſius appendatur;niſi vbi ſuper altari eſt ciborium marmoreum,vel lapideum: quia tunc ſuperfluum eſt, nec aptari commodè poteſt Huiuſmodi ſede vtetur Epiſcopus,dum Veſperæ, & Miſſæ per ipſum ſolēniter celebrantur. Cum verò Miſsis non ſolēnibus,& horis Matutinalibus,aut alijs Epiſcopus aſsiſtit;ſi fuerit in medio Eccleſiæ chorus ante altare, poterit ibi in ſede pro ipſo ordinata reſidere, quæ remanebit in eo loco, vbi ex cōſuetudine Eccleſiæ eſſe ſolet, ſiue longius ſiue propius ab altari diſtet. At vbi chorus eſt ſub tribuna,poterit in ſede Epiſcopali ſupradicta, tam in ſolemnibus,quā non ſolēnibus officijs eſſe. Si fortè aliquis S. R. E. Cardinalis Legatus de latere, vel non Legatus rei diuinæ intereſſet, conuenit eis ſedes Epiſcopalis ſupradicta.Epiſcopus verò,ſi celebret in faldiſtorio in cornu Epiſtolæ;ſi nō celebret, & chorus ſit in presbyterio ſub tribuna, ſedebit in digniore parte chori. Quòd ſi Epiſcopus quoque eſſet S. R. E. Cardinalis,ſi Legatus haberet ſedem à latere Euangelij, ſedebit quoq; Epiſcopus Cardinalis non celebrans in eodē loco & plano, & ſedibus æqualibus prope Legatum. Eodem quoque modo ſedebunt ſi plures adeſſent Cardinales, dummodo Epiſcopus Cardinalis ſit omnium poſtremus.Celebrans verò in faldiſtorio vt ſupra. Si verò Legatus eſſet in Sede Epiſcopali ſub tribuna,ſedebit Epiſcopus Cardinalis, & alij Cardinales, ſi adeſſent,prope Legatum, vt ſupra dictum eſt; ipſe autem ſimplex Epiſcopus ſederet,vel

ex oppoſito in ſede humiliori, vel in digniore parte chori, aut in faldiſtorio pro vt dictum eſt de Cardinali Legato vel nō Legato præſente pro diuerſitate ſituationis chori, & Epiſcopi celebrantis, vel non celebrātis. Quòd ſi Epiſcopus ſit Cardinalis, & interſit alter, vel plures Cardinales non Legati, poterunt omnes ab eadem parte Euangelij, vbi ſolet eſſe ſedes Epiſcopalis, ſedere in ſedibus æqualibus, vel in digniori parte chori, quando eſt ſub tribuna; dummodò Cardinalis Epiſcopus ſit omniū poſtremus. Et Epiſcopalia munia remittet exercenda Cardinali præſenti vel ſi plures ſint priori in ordine; Quæſi Cardinalis præſens facere recuſauerit, poterit Epiſcopus Cardinalis omnia prædicta munia, vel remittere ad celebrantem, vel ipſe exercere, & in fine quādo benedictionem ſolemnem erit daturus accedere ad altare, & inde populo benedicere, vt ſupra c.4. dictum eſt. Metropolitanus abſente Legato vel alio Cardinali habebit aliam Sedem ex

oppo-

oppositoin cornu epistolæ, similiter ornatam vt Sedes Episcopalis. Alij verò Episcopi hospites sedebunt in digniori loco post Episcopum diœcesanū supra omnes Canonicos. Abbates diœcesani benedicti habentes vsum mitræ, & baculi, habebuntlocum condecentem pro iudicio, & prudentia Episcopi; dummodo non supra, nec inter Canonicos. Nūtij Apostolici habentes in eo loco facultates Legati de latere sedebunt in alia Sede ornata prout de Metropolitano dictum est, non tamen in Sede propria Episcopi, & habebunt honores ante Episcopum non celebrantem. Alij vero Nuntij Apostolici non habentes facultates Legati de latere, vel habenets, sed non in eo loco, & dum sunt in itinere, & contingat eos transire per aliquas ciuitates vel Ecclesias cathedrales, seu Metropolitanas, sedebunt in digniori, & eminente sede chori, & habebunt honores immediatè post Episcopum, & in Processionibus, & alijs actibus similibus habebūt præeminentiam supra omnes Prothonotarios, & supra Canonicos. Visitator Apostolicus si erit Episcopus habebit sedem sicut Nuntius non habens facultatem Legati de latere. Nisi talis Nuntius esset præsens, cui tunc cedit sedens post eū. Vicario Generali dabitur locus, vbi habere solet pro consuetudine diuersarum Ecclesiarum. Prothonotarij Apostolici non participantes post Abbates, participantes verò præcedūt Abbates. Post Prothonotarios Generales Ordinum, deinde alij Prælati Apostolici. Sedes autē pro nobilibus, atq; illustribus viris laicis, Magistratibus, ac Principibus, quantūlibet magnis, & excelsis plus, minusuè, pro cuiusquam dignitate, & gradu ornatas decet extra chorū, & presbyterium collocari, iuxta sacrorum canonum prçscriptū, laudabilisq; antiquæ disciplinę documenta, iam inde ab exor-

dijs Christianæ religionis introductæ, ac longo tempore obseruatæ.

DE VSV VMBRACVLI, seu baldachini. Cap. XIIII.

VMbraculum, seu baldachinũ duplex est, aliud quod appẽdi in altum debet supra altare, & supra sedẽ Episcopi, forma quadrata, colore, vbi commodè fieri posset, conformi colori cæterorum paramentorũ pro temporum, ac celebritatum varietatẽ: aliud, quod supra Episcopum, ac res sacras in processionibus gestari consuetum est, sex, vel octo hastis subleuatum, quæ quidem per nobiliores laicos deferri solent: ita vt, cum via est longior, qua procedendum est, primo loco illustriores viri illas deferant, quæ ante Episcopum gradatim primæ conspiciuntur.

Ordo autem huiusmodi hastas gestandi talis est, vt dignior ferat primam hastam, quæ est ante Episcopi dexteram; se-

cundus alteram, quæ prima est ante Episcopi sinistram; tertius aliam, quæ immediatè est sub prima à parte dextera; quartus aliam, quæ succedit primæ à parte sinistra; quintusq; tertiam hastam à parte dextera; sextus, tertiam à parte sinistra; & sic deinceps; ita vt minùs digni habeant postremas hastas post tergum Episcopi. Deinde, si via erit longa, distribuendum erit onus ferendi hastas prædictas cæteris ciuibus, & nobilibus ciuitatis, seu officialibus, vel sodalitatibus, aut alijs pro locorum consuetudine, iudicio Episcopi moderanda, vbi opus videbitur, ne rixæ, aut contentiones oriantur. Quòd si inter digniores, & illustriores plures essent, qui de æquali gradu, aut præeminentia contenderent, adeò vt omnibus his primo loco hastę baldachini assignari nequirent, relinquitur his vltimus locus; idest, vbi processio iam peruenit ad Ecclesiam, ad quam dirigitur; talis enim locus reputatur primo æqualis. Illud etiam obseruari solet, vt cum sãctissimum Sacramentum in processione sub baldachino defertur, primo loco deferãt hastas Sacerdotes digniores de Capitulo, siue sint dignitates, siue Canonici, siue sint parati sacris vestibus, siue non; prout processio fit cum paramentis, vel sine eis, vt in capitulo de processionibus dicitur.

DE HABITV ECCLEsiastico Episcopi, & Canonicorũ, & de accessu ad Ecclesiam, & reditu eorumdem. Cap. XV.

CVM Episcopus rei diuinæ peragendæ causa ad Ecclesiam venturus erit, siue ipsemet celebraturus sit, siue alter, debent Canonici omnes in eorum Ecclesiastico, & Canonicali habitu, appropinquante hora, ad illũ accedere; eumque cappa indutum ex ea aula, seu camera, quam ad hoc desti

nauerit, ad Ecclesiam progredientem comitari, & deducere. Præibunt familiares Episcopi, &, si aderit, Magistratus, aut alij nobiles, & illustres viri immediatè ante Episcopum; tum ipse Episcopus, & post eum sequuntur Canonici bini, iuxta antiquam, & Canonicam disciplinam. Quòd si fuerit Archiepiscopus, aut alius vtens cruce, ipsa crux immediatè ante Archiepiscopum per aliquem cappellanum deferetur imagine Crucifixi ad Archiepiscopum versa, inter quam, & Archiepiscopum nullus omninò incedat; est enim insigne ipsius. Eo ordine procedent vsque ad portam primariam Ecclesiæ; ibi dignior ex Capitulo porriget Episcopo aspersorium cum osculo aspersorij, & manus. Episcopus asperget primò se ipsum, detecto capite, deinde Canonicos, & alios circumstantes incipiendo à digniori. Sed si fortè sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Legatus venturus esset ad Ecclesiam, & rei diuinæ interfuturus, tūc Episcopus ei obuiam ire debet vsque ad portam Ecclesiæ prædictam, & aspersorium porrigere ipsi Legato, qui se, & alios aspergat. Si verò esset Cardinalis nō Legatus, debet quidem Episcopus ei obuiam ire vsque ad prædictam Ecclesiæ portam; sed aspersorium non Episcopus, sed prima dignitas, iubente Episcopo, Cardinali non Legato porrigat. Interim (nisi celebretur pro mortuis, vel in diebus ferialibus) campanæ Ecclesiæ pulsabuntur, & in festis solemnibus etiam organa. Mox perget Episcopus ad altare sāctissimi Sacramenti, vbi genuflexus super puluino, aut genuflexorio ibi parato orabit; sed ante dictam genuflexionem genuflectet prius in plano solo absque puluino; & similiter, cum voluerit discedere ab oratione, ob reuerentiam sanctissimi corporis Christi. Mox accedet ante altare maius, vbi

pariter genuflexus orabit. Si fuerit feſtus, ſolemniſque dies, & ipſemet Epiſcopus Veſperas ſit celebraturus, poſtquàm peruenerit ad Eccleſiam ordine ſupradicto, dum genuflexus orabit ante altare maius, vel aliud, vbi Veſperæ ſunt celebrandæ; poterit in genuflexione aliquantiſper morari, dũ Canonici capiant ſacra paramenta poſt Epiſcopum ſtantes; videlicet, illi, qui habent dignitates pluuialia; Presbyteri caſulas; Diaconi, & Subdiaconi dalmaticas, & tunicellas coloris conuenientis, acceptis prius ab eiſdem Canonicis, & circa collum compoſitis amictibus.

Sed, ſi haberi non poſſunt paramenta pro omnibus, ſaltem quatuor, aut ſex primi habeãt pluuialia. Epiſcopus autem capiet paramenta in ſede ſua. Cum verò Epiſcopus Miſſam ſolemnem celebraturus erit, poſtquàm ingreſſus fuerit Eccleſiam, & antè ſanctiſsimum Sacramentum orauerit, ibit recta ad ſacriſtiam, vel ad alium locum præparatum intra Ec-

clesiam

clesiam; & ibi induet paramenta pro ipso præparata, recitando solitos Psalmos, Versiculos, & Orationes, stantibus in girum, vel sedentibus Canonicis, iam alio loco paratis, prout Episcopus interim stabit, vel sedebit, quo tempore per chorum decãtabitur hora Tertia, vt dicitur in capitulo de Missa solẽni &c. Deindè, finita hora Tertia, & parato Episcopo, cũ solitis cærimonijs procedetur ad altare processionali ritu; quo casu Canonici parati, vt supra, antecedent Episcopum immediatè; crux verò Capituli deferatur per aliũ Subdiaconum paratum tunicella inter duos ceroferarios, præeunte Acolito cum thuribulo, & nauicula ante omnes beneficiatos, aliosque de clero eius Ecclesiæ. Sed, si celebrans erit Archiepiscopus, crux Archiepiscopalis defertur per Subdiaconum, vt supra, ante Canonicos paratos tantùm, non autem ante alios de clero, imagine Crucifixi ad ipsum versa. Ideo autem hoc casu Canonici parati antecedunt Episcopo, quia itur sacra processione; secùs quando non sunt parati, nec Episcopus procedit cum pluuiali, & mitra, sed tantum in cappa, tunc enim ipse debet anteire, Canonici vero subsequi, vt dictum fuit, quia non est processio sacra. Valde tamen probandum esset, si in solemnioribus festiuitatibus Episcopus etiam non celebraturus procederet ad Ecclesiam; & tam Vesperis, quàm Missæ interesset amictu alba, cingulo, stola, pluuiali, & mitra paratus. In redeundo idem ordo seruatur, non tamen cum sacris paramentis, quæ statim expletis Vesperis, aut Missa deponuntur ibidem in choro. In Ecclesijs Collegiatis Canonici in eorum habitu Canonicali ad Vesperas procedent à sacristia bini, & bini, præcedentibus duobus ceroferarijs, & alijs de Capitulo, vltimo loco celebrans paratus pluuiali officio, & festo,

quod

quod celebratur, conuenienti, & ante ipſum quatuor, aut ſex alij pluuialibus induti.

Ad Miſſas eodem ordine proceditur, niſi quòd celebrantem paratum planeta, & reliquis paramentis Miſſalibus præcedunt Diaconus, & Subdiaconus parati dalmatica, & tunicella, vel, pro temporis qualitate, planetis ante pectus plicatis, vt ſuo loco dicitur: Diaconus ſcilicet immediatè ante celebrantem, Subdiaconus verò ante Diaconum manibus iunctis, nec alij præter ipſos erunt parati. Dominicis verò diebus, quia clerus, & populus ante Miſſam aqua benedicta per celebrantem eſt aſpergendus, oportet illum procedere pluuiali indutum inter Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris de more paratos, qui poſtea facta aquæ ſanctæ aſperſione, & dicta oratione, depoſito pluuiali, accipiet planetā, & incipiet Miſſam. Calix verò cum patena, & burſa, liber Miſſalis, & alia neceſſaria præparen-

parentur prius per clericos apud altare in mensa ad id composita.

DE PALLIO, ET EIVS vsu. Cap. XVI.

IN tradendo Pallio extra Romanam Curiã consuetudo ab immemorabili tempore est, vt summus Pontifex vni, aut duobus Episcopis committat illius traditionem, qui præstituta die conuenire debent cum ipso Electo, cui Pallium tradendum est, in Ecclesia Metropolitana, vel alia suæ prouinciæ magis commoda, nisi necessitas aliud suadeat; vbi Missa celebranda erit, & post communionẽ celebrantis ponetur in medio altaris Pallium extensum serico coopertum; ac, finita Missa, Episcopus, siue Episcopi commissarij induti amictu, stola, pluuiali, & mitra simplici, sedentes ante altare super faldistorijs, aut alijs sedibus, iuramentum fidelitatis nomine sedis Apostolicæ accipient ab ipso Electo induto omnibus Pontificalibus paramentis, præter chirothecas, & mitram; nisi illud prius præstitisse legitimè docuerit, iuxta formam litterarum Apostolicarum felicis record. Sixti Papæ V. Quo præstito surgent Episcopi, vel Episcopus, cum mitris, & accipiẽt de altari Pallium, quorum senior illud super humeros Electi ante se genuflexi imponet, dicens [Ad honorẽ omnipotentis Dei &c.] vt in Pontificali habetur. Quo facto, surget Patriarcha, vel Archiepiscopus cum Pallio, ascendet ad altare crucem ante se habens, & detecto capite populo solemniter benedicet, dicens [Sit nomẽ Domini &c.] Deinde dimissis in Ecclesia paramẽtis, omnes recedent. Pallio vtitur Archiepiscopus in singulis Ecclesijs prouinciæ suæ, non autem extra prouinciam; & dũtaxat dum Missam solemnem

celebrat præſcriptis quibuſdam diebus, qui in priuilegijs Eccleſiæ Metropolitanæ exprimi ſolent.

Quòd ſi non reperiantur expreſsi, recurrendum erit ad communem cõſuetudinem, quæ eſt, vt eo vtatur diebus infraſcriptis; videlicet, Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, Sancti Stephani, Sancti Ioannis Euangeliſtæ, Circumciſionis, & Epiphaniæ Domini, Dominica in ramis palmarum, Feria V. in cæna Domini, Sabbato ſancto, Reſurrectionis Domini cum duobus ſequentibus, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Sancti Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum feſtiuitatibus, in feſto corporis Chriſti, quatuor feſtiuitatibus glorioſæ Virginis, ideſt, Purificationis, Annũtiationis, Aſſumptionis, & Natiuitatis, in feſto omnium Sanctorum, in dedicationibus Eccleſiarum, in principalibus feſtiuitatibus Eccleſiæ Metropolitanæ, in ordinationibus clericorum, conſecrationibus Eccleſiarum, Epiſcoporum, &

Vir-

Virginum, in diebus anniuerſarijs conſecrationis Eccleſiæ principalis, & ſuæ. Alijs autem diebus in priuilegijs non expreſsis, vel inter prędictos non comprehenſis, Archiepiſcopus, ſi voluerit in Pontificalibus celebrare, vti non debet Pallio. Quando autem Pallium imponitur Archiepiſcopo, ſemper imponitur ſuper planeta, ita vt pars duplex Pallij ponatur ſuper ſiniſtrum humerum. Modus autem impoſitionis Pallij, & trium ſpinularum gemmatarum, quæ in illud infiguntur, exponitur infra in capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante.

Electi verò ad Patriarchales, vel Metropolitanas Eccleſias non ante Patriarchæ, vel Archiepiſcopi appellari poſſunt, quàm Pallium receperint; ſed nec tranſlati de vna Eccleſia Metropolitana ad aliam vti poſſunt Pallio, quod pro prima Eccleſia acceperant; nec Pallio ſui prædeceſſoris defuncti, nec tranſlati: ſed opus eſt, vt iterum pro noua Eccleſia petatur, & habeatur nouum Pallium; nec interim ipſis Electis licet Pontificalia munia exercere. Poſt obitum debent Archiepiſcopi cum Pallio ſepeliri, ſi quidem ſepeliatur in prouincia ſua, circa humeros ſupra planetam: ſi verò extra prouinciam, ponendum erit Pallium plicatum ſub eorũ capite. Curent igitur Archiepiſcopi, vt Pallium, in quo tanta eſt antiquitatis veneratio, & auctoritas, dignè, & honorificè aſſeruetur, puta ſerico obuolutum, ac in capſula intus, & extra pulchrè ornata, vel ſerico obducta incluſum, tamquã venerabile ipſius Archiepiſcopi inſigne myſticis ſenſibus plenum.

DE MITRA, ET BACVLO paſtorali. Cap. XVII.

Mitræ vſus antiquiſſimus eſt, & eius triplex eſt ſpecies: vna, quæ pretioſa dicitur, quia gemmis,

& lapidibus pretiosis, vel laminibus aureis, vel argenteis contexta esse solet; altera auriphrygiata sine gemmis, & sine laminibus aureis, vel argenteis; sed vel aliquibus paruis margaritis composita, vel ex serico albo auro intermisto, vel ex tela aurea simplici sine laminibus, & margaritis; tertia, quæ simplex vocatur, sine auro, ex simplici serico Damasceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta, rubeis lacineis, seu francijs, & vittis pendentibus. Pretiosa vtitur Episcopus in solemnioribus festis, & generaliter quandocumque in officio dicitur hymnus [Te Deũ laudamus &c.] & in Missa [Gloria in excelsis Deo.] Nihilominus in eisdem festis etiam auriphrygiata vti poterit, sed potiùs ad commoditatem, quàm ex necessitate; ne scilicet Episcopus nimis grauetur, si in toto officio pretiosa vtatur; propterea vsu receptum est, tam in Vesperis, quàm in Missis, vt pretiosa vtatur Episcopus à principio, & in fine Vesperarum, & Missarum solemnium, ac veniendo, & redeundo ab Ecclesia; & quando lauat manus, & dat benedictionem solemnem. Intermedio autem spatio loco pretiosæ accipit auriphrygiatã iuxta normam iam superiùs declaratam in titulo de numero, & officio ministrorum seruiẽtium Episcopo in diuinis &c. Vbi de officio, & cura seruientis de mitra dictum fuit. Auriphrygiata mitra vtitur Episcopus ab Aduentu Domini vsque ad festum Natiuitatis, excepta Dominica tertia Aduentus, in qua dicitur Introitus [Gaudete &c.] ideoque in signum lætitiæ vtitur tunc pretiosa. Item à Septuagesima vsque ad feriã quartam maioris hebdomadæ inclusiuè, excepta Dominica quarta Quadragesimæ, in qua dicitur Introitus [Lætare &c.] Item in omnibus vigilijs, quæ ieiunantur, & in omnibus quatuor temporibus; in Rogationibus, Litanijs, & pro

cessio-

cessionibus, quæ ex causa pænitentiæ fiunt; in festo Innocentium, nisi veniat in Dominica; in officijs trium lectionum, & in benedictionibus, & consecrationibus, quæ priuatè aguntur. Quibus quidem temporibus abstinet Episcopus à mitra pretiosa. Poterit tamen Episcopus, dum vtitur auriphrygiata, vti etiam simplici eodem modo, & forma, prout de pretiosa, & auriphrygiata dictum est. Simplici verò mitra vtitur Episcopus feria sexta in Parasceue, & in officijs, & Missis defunctorum. Sed quia, cū Episcopus vtitur mitra, vtitur etiam baculo pastorali in sua diœcesi, de eo etiam breuiter dicendum est. Vtitur ergo Episcopus baculo pastorali in sua tantùm ciuitate, vel diœcesi, & etiam alibi, vbi consecrationes, aut ordinationes, vel benedictiones personales facere ei Apostolica auctoritate conceditur. Vtitur autem in omnibus processionibus, quæ si longioris viæ fuerint, faciet illum ante se immediatè deferri à ministro, qui de eo seruit, pluuiali induto, quem portabit ambabus manibus à terra eleuatum; &, si in aliqua Ecclesia sit consuetudo, vel priuilegiū, vt aliquis de Capitulo dignitatem habens baculum ante Episcopum deferat, seruari poterit: si verò processionis via fuerit breuis, poterit ipsemet Episcopus sinistra manu illum deferre, quòd intelligendum est, quando Episcopus erit paratus pluuiali, & mitra. Item in Vesperis Pontificalibus, dum procedit paratus de altari ad sedem, vel econtra, & dum dicitur Canticum [Magnificat &c.] ac dum populo benedicit. Item in Missa Pontificali, dum procedit de secretario ad altare, & cum ad eundē locum reuertitur; & quoties de altari ad sedem, vel de sede ad altare procedit; dum Euangelium cantatur; cum Episcopus sermonem facit, vel in eius præsentia ab alio fit; cum in medio Missæ, & in fine dat be-

nedictionem solemnem; videlicet, dum incipit producere signum crucis, & non priùs; & in omnibus actibus Pontificalibus, quæ per ipsum Episcopum exercentur, vt in ordinationibus, benedictionibus, cōsecrationibus, & huiusmodi, quæ in suis locis proprijs habentur; dummodò, vt dixi, Episcopus sit paratus pluuiali, & mitra, aut saltem mitra, & stola; nam mitra, & baculus in Episcopis sunt correlatiua. Excipiuntur tamen ab hac regula officia, & Missæ pro defunctis, in quibus vsus baculi cessat.

DE REVERENTIIS, ET genuflexionibus, sessionibus, & surrectionibus obseruandis, tam per Episcopum, & Canonicos, quàm alios quoscumque, siue in Ecclesia, siue extra eam. Et de osculationibus manuum Episcopi, vel celebrantis.

Cap. XVIII.

EPiscopus, à quo cæteri exemplum sumūt, cum primùm Ecclesiam ingreditur, detecto capite, sumptaque aqua benedicta, vt suo loco declaratum fuit, procedet ad locum sanctissimi Sacramenti; deinde ad altare maius, & vtrobique genuflexus orabit deuotè, & congruenti mora, facta prius ante altare sanctissimi Sacramēti genuflexione in plana terra, antequàm in faldistorio genuflectat; & similiter finita oratione antequàm discedat, vt explicatū fuit in capitulo de ornatu Ecclesiæ &c. Si mitrā habebit, deponet eam, dum orat, & post orationem resumet; & cum ea faciet altari reuerētiam, caput inclinando, antequàm inde discedat: & cū incipit ascendere ad sedem suam, salutat leui capitis inclinatione Canonicos hinc, inde stantes. Ipsi verò Canonici, cum peruenerint ad altare maius, simul cum Episcopo profundè se inclinant, & statim accedūt ad loca sua in chorum, vbi etiam genuflectunt, & permanent orantes, quamdiù Episcopus orat, quo sur-

gente, & ipsi surgunt; & cum Episcopus eos salutat, capite detecto, profundè se inclināt: & regulariter quoties ipsi Canonici transeunt directè ante altare, vel ante Episcopum, caput, & humeros profundè inclināt: beneficiati autem, & cæteri de clero genuflectere debent transeundo, tam ante altare, quàm ante Episcopum. Si autem quispiam Canonicus superueniat, inchoato iam officio, vel Missa, absque eo, vt aliquos salutet, vel ab alijs salutetur, statim genuflectit, versus altare parumper orans; mox surgit, & facit reuerentiam profundam altari, & Episcopo, deinde salutat Canonicos, & alios de choro circumstantes, tunc & non prius ei assurgentes, & eum cōsalutantes, & vadit ad locum suum. Et, si fortè tunc esset principium horarum, & diceretur in choro [Deus in adiutorium &c.] vel [Gloria Patri &c.] aut Hymnus, vel in Missa oratio, aut Euangelium, expectabit stans, donec ea perficiantur, mox factis reuerentijs, & salutationibus, vt supra, ibit ad locum suum. Idem obseruatur, si aliquis Prælatus, aut nobilis laicus, vel ex Magistratu, aut officialibus ciuitatis, qui diuinis officijs interesse soleat, superuenerit, officio, vel Missa iam incepta: non enim prius ad suum locum ibit, quā fecerit genuflexus orationem versus altare, deinde reuerentiam Episcopo, & Canonicos, aliosque nobiles laicos, aut Magistratum, suosque æquales capitis nutu salutauerit: &, si aliquid ex supradictis recitabitur in Missa, vel in choro, expectabit finem stans, vt de Canonicis dictum est; & mox surgentibus eisdem Canonicis, & laicis, quos ipse salutauerit, ab eis resalutabitur. Mansionarijs verò, seu beneficiatis, & aliis de clero superuenientibus, vt supra, facta oratione, & reuerentia Episcopo, & Canonicis, nulli ex Canonicis, aut Magistratu, vel nobilibus supradictis assurgunt,

surgunt, sed tantummodò alij Mansionarij, & clerici eorum æquales, vel inferiores. Et qui solent gestare almutium, dum assurgũt, à scapulis ad brachia dimittant. Illud quoque pro regula obseruandum erit, vt æqualiter omnes prædicti, qui de eodem corpore sunt, cum sedendum erit, sedeant, cum verò surgendum, surgant. Sũt enim diuersa corpora, seu chori ministrantium, dum diuina res solemniter celebratur. Primus siquidem chorus est assistentium, & ministrantium Episcopo celebranti. Alter Canonicorum in suis subsellijs residentium. Alter Magistratuũ, vel nobilium laicorum. Alter beneficiatorum, & reliquorum clericorum. Cum igitur aliquis ex assistentibus Episcopo surgit facturus aliquid ad officium suæ assistentiæ pertinens, pariter & alij coassistentes, & ministri circumstantes surgere debent; non tamen Episcopus, & sic stare, donec ille sedeat: nec ideo tunc reliqui Canonici in choro sedentes, nec alij de choro surgunt, tamquàm diuersi chori. Similiter aliquo ex Canonicis in choro residentibus surgente, vt aliquid faciat ad publicum, & commune chori officium spectans, puta cum intonatur Antiphona, seu aliquid simile, omnes alij Canonici, ac etiam beneficiati, & clerici assurgunt, præter prædictos, qui Episcopo assistunt. Inter laicos quoque vno surgente ratione officij, vt cum datur illis incensum, aut pax, cæteri quoque surgunt, secùs verò surgentibus alijs non sui ordinis. Si Episcopus non celebraret, sed aliquis Suffraganeus, vel alius Episcopus, præsente ipso Episcopo, adhuc efficeretur alius chorus ministrantium celebranti, qui eãdem regulam seruaret, quoad sedendum, & surgendum, prout de alijs dictum est. Cũ autem Episcopus surgit, omnes chori, tam Canonicorum, & beneficiatorum, quàm laicorum, & celebrantis consur-

gere debent. Eſt & alia regula circa reuerentias obſeruanda; videlicet, cum aliquis ex Canonicis, vel miniſtris tranſeundo ante celebrantem, altare, & Epiſcopum, vel aliquem maiorem, facturus erit plures reuerentias, nõ inſpicitur cui prius, vel poſtea reuerentia exhibeatur, ſed tantùm commoditas gradientis; puta ſi ille diſcedit à celebrante iturus ad Epiſcopum, & tranſiturus ante altare, primò faciet reuerentiam celebranti, tum altari, & vltimo loco Epiſcopo: & pari ratione, ſi diſcedit ab Epiſcopo, iturus ad celebrantem, primò Epiſcopo, deinde altari, ante quod tranſit, vltimò celebranti reuerentiam faciet. Et breuiter, reuerentia fieri debet ſemper primò ei, à quo diſceditur, & vltimò ei, ad quem itur, nullo habito reſpectu quis eorum ſit maior. Regula etiã eſt, vt ſi plures in eodem loco veniant Prælati, ac etiam Legatus, & Cardinales, & vni tantùm ex ipſis, qui erit maior, puta Legato, & celebranti reuerentia exhibeatur. Cum Epiſcopus celebrat, familiares, vel nobiles, qui ei ad lotionem manuum miniſtrant, genuflexi officium ſuum peragunt, niſi adeſſet Legatus, vel ſuus Metropolitanus, quo caſu ob reuerentiam illius, non genuflexi, ſed inclinati miniſtrant. Et pari modo, ſi aliquis Suffraganeus, vel alius Epiſcopus celebraret præſente Epiſcopo proprio. Illud quoque ſciendum eſt, quoties aliquid offertur Epiſcopo, celebranti, aut Legato, qui rei diuinæ interſint; ac etiam cum aliquid ab eis recipimus, toties oſculanda eſt res, quæ offertur, ac deinde manus recipientis, & cum ab eiſdem aliquid recipimus primò manus, deinde res, quæ recipitur: præterquàm in Miſsis defunctorum, in quibus talis deoſculatio omittitur, vt ſuo loco dicitur. Idem obſeruatur erga alios celebrantes abſente Epiſcopo.

* Cardinales, vel etiam

DE

DE ORDINE, ET MOdo iungendi, disiungendi, eleuandi, tenendique manus per Episcopum, vel alterum celebrantem: & quomodo vertere, & conuertere se debeat ad altare, vel faldistorium, vel econtra: & de osculatione altaris.

Cap. XIX.

ILlud in primis obseruãdum erit ab Episcopo, vt cum sacris vestibus paratus ad Missam, seu Vesperarum solemnia progreditur, nisi pastoralem baculum deferat, semper iunctis manibus eat, hoc est, palmas extensas, ac simul iunctas ante pectus habeat, pollice dextero super sinistro in crucis modum posito. Interdum tamen illas disiungit, vt populo manu dextera aperta benedicat; ac mox iterum iungit, easque sic iunctas semper tenet, dum genuflexus orat, dumque ab altari ad sedem, vel à sede, ad altare procedit. Cum autem sederit, siue in sede sua Episcopali, siue in faldistorio, si est paratus planeta, palmas disiunctas apertas super gremiali hinc, inde positas, quasi illud retinens habebit: sed cum surgit dicturus [Gloria in excelsis Deo &c. Pax vobis.] seu [Dominus vobiscum.] vel [Credo in vnum Deum.] & similia, easdem sic iunctas tenens, cum ea verba incipit proferre, aliquantulum disiungit, & mox, dum pronunciat vltima verba ex prædictis, eas iterum ante oculos eleuatas iungit, & cum aliqua ex prædictis versus altare dicit, vt [Gloria. Credo.] & similia, caput aliquantum versus altaris crucem inclinat. Idem facit, cum in Præfatione dicit [Gratias agamus &c.] & cum ante Orationes dicit [Oremus.] Cũ verò Orationes cantat, manus ipsas eleuatas, ac rectas ad humerorum æqualitatem retinet, ita vt palma palmam respiciat vsque ad conclusionem

orationis, id eſt [Per Dominum noſtrū &c.] Quod cum dicere incipit, illico manus iungit, & cum profert nomen Ieſu, caput inclinat. Quoties autem dextera oblata ſuper altari, vel alia ſignat, ſiniſtram ſuper altare, vel alia ſignat, ſiniſtram ſuper altari extra corporalia tenet, & dextera manu aperta benedicit. Si verò extra altare ſe ipſum ſignat, ſiniſtram extenſam tenet infra pectus. Quoties autem, & quomodo poſt lectum offertorium vſq; ad communionem ſignare ſuper hoſtiam, aut calicem, tam ante, quàm poſt conſecrationem debeat, ac quo pacto manus, & digiti ſint tenendi, in capitulo de Miſſa ſolẽni &c. latè declaratur, & habetur in rubricis Miſſalis, ideo ſuperuacuus labor eſt, ea hic repetere. Quādo verò, & quomodo vertere, & conuertere ſe debeat, hoc regulariter obſeruandum erit, vt quando Epiſcopus, vel ſuffraganeus, aut alius Prælatus celebrat apud faldiſtorium, prout Epiſcopo occurrere poteſt præſente Legato, vel ſuo Metropolitano, vt alibi dictū fuit, tunc diuerſo modo obſeruatur, ſi altare erit ſub tribuna; ita vt ſedes Epiſcopalis, ſit è regione illius parieti adhærens, habens hinc, inde ſedilia Canonicorum, quo caſu Epiſcopus ſedens in faldiſtorio vertit terga populo: & tunc ſurgens ſalutaturus populum dicendo [Pax vobis.] vel [Dominus vobiſcum.] vertit ſe per latus ſuum dexterum verſus altare ad populum; & per idem latus reuoluit ſe, ſtans facie verſa ad altare, & cantat orationes; ſeu legit, quæ ſunt legenda, & pariter ab eodem latere vertit ſe verſus altare, cum dicturus eſt [Gloria in excelſis Deo.] aut [Credo.] Si verò altare ſit adhærēs parieti, & ſedes Epiſcopalis in latere Euangelij iuxta differentiam poſitam in capitulo de ſedibus Epiſcopi, aliorūque &c. tunc, quia celebrans in faldiſtorio ſedens habet faciem ſuam verſus populum, cum ſurgit

ſalutaturus populum, non vertit ſe, ſed eo ſalutato, voluit ſe per latus ſiniſtrum, non verſus altare, ſed potiùs verſus credentiam, & legit, quæ ſunt legenda ex libro. Hi autem modi vertendi, ac conuertendi ſe apud faldiſtorium ſecundùm diuerſas poſitiones altaris, quãquàm videantur inter ſe diuerſi, tamen in ſubſtantia non differunt: nam vtroque caſu id fit reſpectu altaris, quod primo caſu præſupponitur eſſe ante faciem celebrantis; ideo cum ſe vertit ad populum, vertit ſe per latus ſuum dexterũ; ſecundo verò caſu, quia celebrans ſedet in faldiſtorio verſa facie ad populum, præſupponitur vertere terga altari, ideo ſalutato populo, vel cum dicturus eſt [Gloria.] aut [Credo.] abſque ſalutatione vertit ſe ad faldiſtorium, quaſi ad altare per latus ſuum ſiniſtrum, prout faceret quiſque celebrãs ſtans apud altare, qui, vt dictum eſt, regulariter vertit ſe ad populum per latus ſuũ dexterum, & per idem latus ſe reuoluit, quod reuoluendo eſt ſibi ſiniſtrum: numquam enim perficit circulum, niſi cum vertit ſe dicẽdo [Orate fratres.] & in fine Miſſæ, quando dat benedictionem: nam tunc vertit ſe per latus Epiſtolæ, & conuertit per latus Euangelij perficiendo circulum. Poſtremò aduertendum eſt, dum celebrans ſtat ante altare, ſe ad populum vertit, vt prius oſculetur altare in medio, nullam tamen ibi crucem manu, vel pollice deſignans. Et regulariter, quoties à ſede, vel faldiſtorio ad altare accedit, illud in medio oſculatur.

DE LIBRO TENENDO apud Epiſcopum non celebrantem, ſed in Veſperis, aut in Miſſa ſolemni præſentem: & quid ex eo legere debeat. Cap. XX.

CVM Epiſcopus in Miſsis ſolemnibus præſens eſt, quamuis ipſemet

met officium minimè faciat, siue sit pluuiali, & mitra, seu tantummodò cappa Pontificali indutus, habendus est propè ipsum liber Missalis, quem aliquis ipsius minister cotta indutus custodiet; & cum opus erit, illum supra caput apertum tenēs offert ante Episcopum, accedente cum eo altero ministro, instrumentum argenteum, quod Buciam vocant, cum candela desuper accensa tenente, etiamsi aer sit lucidus, vt opus non sit lumine ad legendum. Ex huiusmodi libro Episcopus quatuor leget infrascripta; videlicet, primò Introitum; secundò Epistolam, Graduale, Alleluia, Sequentiam, siue Tractum, & cætera vsque ad Euangelium inclusiue; tertiò Offertorium; quartò Postcommunionem. Obseruandum tamen est, quod si fortè huiusmodi Missæ interesset aliquis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, siue Legatus de latere, siue non, aut aliquis Prælatus ipso Episcopo superior, vt suus Metropolitanus, tunc ob eorum reuerentiam Episcopus libro huiusmodi non vtetur. Cum verò ipsemet Episcopus celebrat, omnia prorsus, quæ ad Missam pertinent, ex libro recitabit, vt latiùs in capitulo de Missa solemni, quæ ab Episcopo celebratur, exponitur. In Vesperis autem Episcopus nihil ex libro legit, nisi orationē, quam cantat in fine, vt in cap. de Vesperis dicitur.

DE CIRCVLIS INFRA Missam solemnem, quæ coram Episcopo celebratur, faciendis ante Episcopum, qualiter, & quoties. Cap. XXI.

QVoti escūq. Episcopus sacris paramentis induitur in secretario, vel alibi ad Missam solemnē, vel ad processionem iturus, dignitates, & Canonici debent circa illum stare, dum paramē-

ta capit, detectis capitibus, quos tamen ſemel, aut iterum inuitari ab Epiſcopo decet, vt caput tegant, cui illi reuerenter obtemperent ſe cooperiēdo. Quo caſu dignior ex omnibus tam dignitatibus, quàm Canonicis ſtare debet à ſiniſtris Epiſcopi, & alij per ordinem apud illum facientes circulum vſque ad vltimum, qui verſus dexteram Epiſcopi ſtabit; quod ita fiet, vt commodior, & facilior ſit exitus, cum vltimi, qui ad dexteram conſiſtunt, debeant eſſe primi exeundo de dicto loco: aliàs regulariter, digniores ſemper à dexteris Epiſcopi debent ſtare.

In Miſſa quoque ſolemni, quæ non ab Epiſcopo, ſed coram eo celebratur, quater circuli fiunt; primò cum Epiſcopus ſtans in ſua ſede legit Introitum, & Kyrie eleiſon, & ſucceſsiue Hymnum Angelicum, Gloria in excelſis, poſtquàm intonatus erit à celebrāte (ſi Miſſa ſit talis, in qua recitandus ſit) Cum enim per cantores, ſiue organum cantabi-

tur

tur vltimum Kyrie eleiſon, Canonici diſcedentes ab eorum ſedilibus, procedunt ad medium chori, factis altari, & Epiſcopo reuerētijs, & ſiſtunt in circulum ante Epiſcopi faciem, quod diuerſimodè fit pro diuerſitate ſituationis altaris, & ſedis Epiſcopalis. Si enim altare adhærebit parieti, & ſedes Epiſcopalis ſit in latere Euangelij, incipient procedere iuniores Canonici a ſedili Diaconorum, ita vt vltimus Canonicus ſiſtat ante faciem Epiſcopi, quos gradatim alij ſequuntur perficiendo circulū; & dignior Canonicus, ſiue dignitas, modicùm à ſuo ſedili digreſſus ſtat ad dexteram Epiſcopi. Si verò altare erit ſub tribuna, & ſedes Epiſcopalis ex oppoſito altaris, tunc Canonici venientes ad circulum procedunt ſimul ab vtraque parte non perficientes circulum, nè terga vertant altari, ſed facientes hinc, inde ſemicirculum, & ſic ſtantes dicunt cum Epiſcopo [Kyrie eleiſon.] quo dicto, ſi dicendū ſit [Gloria in excelſis &c.] expectant ibidē donec celebrās incipiat [Gloria in excelſis Deo.] & ipſi cum Epiſcopo proſequantur vſque ad finem. Quo finito, producente ſuper eos Epiſcopo ſigno crucis (quod ſic ſemper in fine circuli obſeruatur) factaque illi, & altari reuerentia recedunt ad loca ſua.

Eundemq. ordinem ſeruant, quoties in Miſſa veniunt ad circulum; quod ſecundò erit, cum dicitur Symbolum, ſi dicendum eſt, in quo ſimul cum Epiſcopo genuflectunt ad articulū [Et incarnatus eſt &c.] Et ſi fortè, cum redeunt ad loca ſua, idem articulus cantetur à choro, vbicumq. erunt, genuflectent, donec articulus perficiatur; tertio loco veniūt ad circulum circa finem Præfationis, vt dicant cum Epiſcopo [Sāctus, Sanctus &c.] nō tamen pectus percutiētes: dicto [Benedictus qui venit &c.] & facto ſuper eos ſigno crucis ab Epiſcopo, recedunt; quar-

tò, &

tò, & vltimò paulò antequàm celebrans dicat [Per omnia ſæcula,&c.] ante [Pax Domini, &c.] iterum veniũt ad circulum, vt dicant cum Epiſcopo [Agnus Dei,&c.] Et tunc, dum veniunt ad circulum, & dum diſcedunt ambobus genibus verſus altare genufle-ctãt propter reuerentiam ſanctiſsimi Sacramenti, quod eſt ſuper eo. Cum Canonici à circulis reuertuntur ad ſedes ſuas, faciunt contrario modo, quàm faciunt veniendo; quia primò reuertuntur ſeniores, mox iuniores. Illud demũ ſciẽdum eſt, huiuſmodi circulos fieri tantùm in Miſsis, non autem in Veſperis, & cum Epiſcopus præſens eſt Miſſæ per alterum cantatæ, ſiue diebus feſtis, ſiue ferialibus; numquã autem quando ipſemet Epiſcopus celebrat: nec fieri ante vllum quantumuis Epiſcopo ſuperiorem, etiam Legatum de latere, aut eius Metropolitanum, & multò minùs ante inferiorem, vt Suffraganeũ, vel alium Epiſcopum, ſed dumtaxat ante ipſum propriũ Epiſcopum: qui tamen, præſente Legato de latere, vel Prę lato ſuperiore, ob eorum reuerentiam omittuntur. In Miſſis verò defunctorum circuli non fiunt, nec feria ſexta in Paraſceue.

DE CONCIONIBVS, ſeu ſermonibus infra Miſſam ſolemnem habẽdis, ſeu poſt Miſſam in funere Epiſcopi, aut alicuius magni viri; & de habitu ſermocinantis. Cap. XXII.

QVemadmodum in cap. de Miſſa ſolemni, &c. dicitur, Epiſcopo ſolemniter celebrante, non decet omnino ſermonem haberi, niſi vel ab ipſomet Epiſcopo, vel ab aliquo Canonico, qui eo caſu ſeruit Epiſcopo in officio Presbyteri aſsiſtentis; atque ibidem, & in cap. de officio Presbyteri aſsiſten-

tis declaratur, qua forma, & modo id agere debeat. Si verò Episcopus nō celebret, sed Missæ per alium cantatæ intersit, tunc ab aliquo ex clericis idoneo, de Episcopi licentia, sermo habendus erit. Eius habitus erit cappa supra Rocchettum, vel alius, qui fuerit in Ecclesia proprius habitus Canonicalis. Si autem fuerit clericus Regularis, erit in habitu suæ religionis. Sermo verò regulariter infra Missam debet esse de Euangelio currenti. Quicumque sermonem habiturus finito Euangelio ducēdus est per cærimoniarium cum debitis reuerentijs ad osculum manus Episcopi, quā, nisi fuerit Canonicus, genuflexus osculatur; Canonicus autem stans profundè inclinatus osculatur manum, deinde benedictionem petit dicendo [Iube Domne benedicere.] cui Episcopus respondet [Dominus sit in corde tuo, &c.] Accepta ab Episcopo benedictione, petit mox ab eodem indulgentias dicendo [Indulgentias Pater Reuerendissime] Cui Episcopus mandat indulgentias consuetas; quibus habitis, cum debitis reuerentijs recedit, ac vadit ad ambonem, seu pulpitum, in quod cum conscendit, aliquantulum quiescit; ac se componit cooperiens caput; & statim, capite detecto, signat se signo crucis, & genuflexus recitat salutationem Angelicam voce intelligibili, & deuotè; mox surgit, &, capite cooperto, facit sermonem. Inter concionem, cum conuertit se ad Episcopum, aut Legatum ibi præsentem, caput profundè inclinat. Finito sermone, capite detecto, genuflexus expectat finem confessionis, quam facit Diaconus; &, ea finita, surgit, & stans in eodem pulpito, seu suggestu, publicat indulgentias ab Episcopo concessas, & statim descendit, receditque in pace: aduertat propterea vt formam pronunciandi indulgentias memoriter teneat.

Si verò habẽdus ſit ſermo extraordinariè, velut ad publicãdum aliquod Iubilæum, vel pro gratiarum actione ad Deũ de aliquo felici nuntio, aut publicatione fœderis, ſeu in aduẽtu alicuius maximi Principis, vel ex alia quacumque ſimili occaſione, non debet infra Miſſam fieri, ſed ea finita, nec tunc petitur benedictio. Idẽ dicitur, ſi in Miſſa defunctorum, vel in laudem alicuius magni viri defuncti habeatur; quo caſu fit ſtatim, finita Miſſa, antequàm fiat abſolutio, vt in cap. de Miſſa defunctorum dicitur, & in habitu ordinario.

DE ORDINE, ET modo imponendi thus in thuribulum, illudque benedicendi; & de thurificatione in Veſperis, & Miſsis ſolemnibus. Cap. XXIII.

Circa thuris benedictionem hoc ſeruandum eſt, vt, cum Acolitus, ſiue cærimoniarius affert thuribulum cum prunis ardentibus ſiniſtra, nauiculam

autem

autem cum thure, & cochleari dextera ad Episcopum, vel celebrantem, illicò adest, vel primus Presbyter assistens, vel, si Episcopus celebrans est apud altare, Diaconus Euangelij iuxta regulas suis locis traditas, & accipit de manu prædicti Acoliti nauiculam semiapertam, & cochlear in ea existens cum osculo cochlearis, & manus Episcopi offert eam Episcopo dicens [Benedicite Pater Reuerendissime.] Episcopus verò, accepto cochleari, sumit cum eo ter ex nauicula thus, illudque etiam ter in thuribulum immittit dicens interim [Ab illo benedicaris, in cuius honore cremaberis.] Quo facto, ac reddito cochleari eidem ministro, qui rursus manum, & illud osculatur, ipse Episcopus producit manu dextera signum crucis super thus in thuribulo: ipse verò Acolitus thuribulum deferens illud portat; &, cum opus est, operculum per catenulam sursum trahit iuxta normam in capitulo de numero, qualitate, & officio ministrorum Episcopo seruientium positam. Materies autem, quæ adhibetur, vel solum, & purum thus esse debet boni odoris; vel, si aliqua addantur, aduertatur, vt quantitas thuris lõgè superet. Huiusmodi thurificatio principaliter fit versus altare, & crucem, ac Reliquias, & imagines Sanctorum super eo positas, hoc ordine. Nam imposito, & benedicto thure, vt supra, Episcopus, vel celebrans capit de manu Diaconi in Missa, vel de manu Presbyteri assistentis in Vesperis thuribulũ: videlicet, sinistra catenulas, quibus thuribulũ sustinetur in earum summitate, dextera verò easdem catenulas simul iunctas prope thuribulum tenet, ac thuribulum sustinet; ita vt illud commodè ducere versus crucem, & imagines prædictas, & ad se retrahere possit: quod rectè fit, si ipse Episcopus, aut celebrans, accepto thuribulo, teneat dexteram, quò fieri po-

teſt, proximiorem ipſi thuribulo; ita vt paruum catenularum ſpatium remaneat inter ipſius manum dexteram, & thuribulum, præſertim cum thurificãtur oblata; nam, ſi nimis thuribulum pendeat, nec cõmodè, nec ſecurè, nec cum decoro illam actionem expedire poſſet; &, facta cruci profunda reuerentia, thurificet illã triplici ductu; mox iterum facta cruci reuerentia, ſi erunt ſuper altari Reliquiæ, aut imagines Sanctorũ hinc, inde à lateribus crucis thurificabit primò Reliquias, ſeu imaginem à dexteris, ſcilicet, à latere Euangelij exiſtentes duplici ductu; & deinde, facta prius cruci reuerentia, imaginem, ſeu Reliquias à ſiniſtris pariter duplici ductu. Procedet deinde ab eadem parte ſiniſtra, ſeu cornu Epiſtolæ, & thurificabit alias Reliquias, ſeu imagines ab eodem latere ſiniſtro crucis exiſtentes, ter ſingulis thuribulum ducens eundo verſus cornu Epiſtolæ, etiamſi plures eſſent Reliquiæ, aut imagines, quàm tres ab eo latere; vel etiãſi nullæ ſint Reliquiæ, aut imagines, thurificabit earum loco altare, ter thuribulum ducens æquali diſtantia, prout diſtribuuntur candelabra: &, cum erit in cornu Epiſtolæ, demiſſa manu, illud primùm inferius, mox ſuperius, bis ducto thuribulo, thurificabit: mox conuerſus ad altare ab eodem latere illius planitiẽ in anteriori parte triplici ductu thurificabit vſque ad medium, vbi iterum facta cruci reuerentia, procedet thurificando alias Reliquias, ſeu imagines, aut earũ loco altare, prout in latere antedicto Epiſtolæ fecit: & pariter in cornu Euangelij manu demiſſa, illud inferius, ſuperiuſque duplici ductu thurificabit; tum ad altare ſe conuertens manu aliquantulũ demiſſa, thurificabit frontem, ſeu anteriorem partem altaris, ter ducendo thuribulum vſque ad medium illius; vbi denuò facta cruci reueren

tia, thurificabit reliquam partem anteriorem altaris procedendo versus cornu Epistolæ, vbi firmat se, reddens thuribulum Diacono, seu Presbytero assistenti; à quo, si celebrat Missam, accepta mitra, ibidē triplici ductu thurificabitur, vt infra dicetur. Dum autem Episcopus, seu alius celebrans prædictam altaris thurificationem facit, aduertat, vt se in ea grauiter, & cum decoro gerat, non personam, aut caput, dum thuribulum ducit, reducitque, mouēs; sinistram, quæ summitatem catenularum retinet, firmam, stabilemque tenebit; dexterā verò manum, ac brachium commodè, ac tractim cum thuribulo mouebit; ita vt, cum thuribulum ad se retrahit, illud sub brachio leuiter, & competenti mora reducat; & dum procedit thurificando altare eundo, & redeundo semper illum pedem prius moueat, qui proximior est altari; totq; omnino passus faciat, quot thuribuli tractus, vt manus, pedesq. in motu decēter cōcordent. Hæc, quæ dicta sunt, obseruātur, cū Episcopus, vel alius in Vesperis, vel in principio Missæ thurificat altare. Cum verò post officium oblata, & altare iterum thurificantur, Diaconus Euangelij porrigens nauiculam Episcopo, vel celebrāti dicit, vt prius [Benedicite Pater Beatissime] cui ille respondet [Per intercessionem beati Michaelis, &c.] & accipiens thuribulum de manu Diaconi, nulla facta tunc cruci reuerentia: ter facit signum crucis cū eo super calicem, & hostiam dicendo. [Incensum istud à te benedictum &c.] Deinde circumfert ter ipsum thuribulum, girans illud super oblata: primò, & secundo incipiendo à dextera, & tertio à sinistra, semper perficiēdo circulum: tum, amoto calice per Diaconum, ne impediat thurificationem crucis, prosequendo illa verba [Dirigatur Domine, &c.] & facta tunc cruci re-

uerentia, illam turificat, deinde Reliquias,ſeu imagines, & altare, vt paulò ante dictum eſt; & aduertat, vt verba illa [Incenſum iſtud, &c. Dirigatur Domine, &c.] vſque ad verba [Accendat in nobis Dominus ignem ſui amoris,&c.] ita diſpenſet,vt eodẽ tempore finiatur verba, & thurificatio . Peragenda autem eſt huiuſmodi thurificatio à quoqunque celebrante ſemper detecto capite.

Et in Veſperis quidẽ ſemel tantum altaris, & celebrãtis, deinde Epiſcopi, niſi ipſemet celebret, mox aliorum thurificatio fit, videlicet,inchoato Cantico Magnificat; ſed in Miſsis ſolemnibus termodo ſupradicto thus benedicitur; videlicet,in principio,antequàm dicatur Introitus, & tunc thurificatur altare, celebrans,& Epiſcopus, quando adeſt in Miſſa per alium celebrata cum pluuiali,& mitra,& non alij;ſecundò ante Euangelium, & tunc thurificatur tantummodò liber Euangeliorum, & Epiſcopus poſt Euangelium illicò , ſi

eſt

eſt paratus pluuiali,& mitra,& nulli alij. Præterquã ſi adeſſet Cardinalis Legatus vel alius Cardinalis, quia tunc poſt Euangelium non thurificatur Epiſcopus, ſed Legatus, vel Cardinalis. Nam Epiſcopus præſente Legato vel alio Cardinali non debet aſsiſtere miſſæ paratus cum pluuiali & mitra. Tertio poſt oblata, & tunc thurificantur oblata,altare,celebrans,Epiſcopus, mox dignitates, & Canonici, & alij omnes ordine, vt infra dicetur. Imponitur autem,& benedicitur thus ab Epiſcopo ſi celebret regulariter apud ſedem ſuam,vel apud faldiſtoriũ,præterquam in principio miſſæ & ad oblata,quia tũc imponit, & benedicit thus ſtans apud altare ſi non celebret,ſed cum pluuiali,& mitra,vel ſaltẽ cum cappa aſsiſtat miſſæ ſolẽni,ſemper imponit, & benedicit thus apud ſedem ſuam. In Veſperis pro defunctis nulla prorſus, nec altaris, nec hominum fit thurificatio, ſed in Miſsis defunctorum ſemel tãtum poſt oblata;& tunc oblata,altare,celebrans, & Epiſcopus tantum, ſi ipſe non celebrat, & nulli alij thurificantur;& fit benedictio thuris, prout in alijs Miſsis ad oblata, videlicet dicẽdo [Per interceſsionem, &c.] Aduertat autem thuriferarius, vt, cum dat thuribulum in manibus,vel Presbyteri aſsiſtentis, vel Diaconi, qui mox illud ad manus Epiſcopi altare thurificaturi porrigũt, catenularum ſummitatem in dextera, thuribulũ verò in ſiniſtra dicti miniſtri ponat,vt ipſe deinceps miniſter cõmodè ad manus Epiſcopi contrario modo porrigat:videlicet, catenulas in ſiniſtra,thuribulum in dextera. Illud obſeruãdum eſt,vt Epiſcopus,ſiue Archiepiſcopus, ſiue etiã Legatus, aut alius S. R. E. Cardinalis, ſiue paratus ſacris indumẽtis,ſiue non, numquã ſedens,ſed ſtãs thurificetur, aliquando tamẽ cooperto capite,aliquãdo eo detecto. Nã in principio Miſſæ altari thurifi-

cato

cato, Episcopus, si est paratus, stãs cũ mitra thurificatur, post verò Euangelium sine mitra, post oblata cum mitra: si verò nõ est paratus, post oblata tan tũ stans capite detecto. In Vesperis, si ipse Episcopus paratus celebrat, thurificato altari, capit mitram, & reuertitur ad sedem, ibique mitram retinẽs thurificatur. Si verò interest Vesperis non paratus, sed in cappa, thurificato per celebrãtem altari, ipse apud sedem suam stans detecto capite thurificatur. Nullatenùs autem permittat, siue paratus, siue non, sedentem se ab vllo genuflexo thurificari, neque in principio Missæ, neque post oblata, quæ est specialis prærogatiua summi Pontificis. Si sanctissimum Sacramentum superaltari expositum sit, semper ab Episcopo, vel alio celebrante genuflexo thurificandum est triplici ductu: quod si ipsum solum Sacramentum sit thurificandum, vt in principio, & fine processionis feria quinta, & sexta maioris hebdomadæ, & in festo eiusdem sanctissimi corporis Christi, numquàm debet ab Episcopo, neque ab alio thus benedici, sed simpliciter poni in thuribulum, & porrigitur sine osculatione manus Episcopi: similiter & quando per cærimoniarium, vel Acolitum, aut Subdiaconum in eleuatione thurificatur, quo casu ab eodem Acolito, seu à quocumque alio clerico ponitur in thuribulum simpliciter absque benedictione. Sed si thurificandum est altare, super quod positum sit sanctissimum Sacramentũ apertum, vt in Vesperis festiuitatis eiusdem corporis Christi, tunc benedicitur thus, sed thurificatio Sacramẽti fit cum genuflexione; & quoties ante illud transit celebrans, toties genuflectit. Cum in Missa post thurificationem oblatorum, Episcopi, & Canonicorum, seu dignitatum ad eius latus assistentium fit generalis omnium thurificatio in choro,

omnes,

omnes, præter Epiſcopum, & dictos eius aſsiſtentes, ſtant. Ipſi autem, quibus thus datur, obſeruare ſolent, vt alter alterum immediatè ſubſequentem capitis nutu modeſtè inuitet ad thurificationem prius capiendam, ſiue Eccleſiaſtici, ſiue ſæculares ſint: &, ſi is, qui thurificat, ſit æqualis dignitatis, cum eo, qui thurificandus eſt, aut etiam maioris, inuicem capite inclinato ſibi reuerentias faciunt ante, & poſt thurificationem: ſi verò, qui thurificat, minor eſt, ipſe quidem verſus maiores caput profundè inclinat ante, & poſt, illi autem parum, vel nihil verſus thurificantem correſpondent pro qualitate ipſius thurificantis, qui & ipſe thurificando alios poſt Canonicos parum, vel nihil verſus eos caput inclinat pro eorum qualitate. Sed Epiſcopus, vel Legatus, cum thurificatur, nullatenus verſus thurificantem caput, nec modicum quidem, inclinet, ſed manu dextera ſuper eum ſignum crucis faciat. Perſonæ autem, quibus hoc officium thurificandi alios competit, ſolent eſſe diuerſæ pro diuerſitate celebrantium, & ſolemnitatum, ac perſonarũ, quæ thurificandæ ſunt. Nam Epiſcopus ſolemniter celebrans Veſperas, thurificato per ipſum altari, thurificatur ſtans apud ſedem, à primo Presbytero aſsiſtente parato, qui poſtmodùm dat thuribulum in manibus Subdiaconi, qui in craſtinum cantaturus eſt Epiſtolam in Miſſa, vel alicuius Acoliti, vel aliàs, vt dicitur in capitulo de Veſperis &c. qui thurificat reliquos omnes de choro. In Miſſa verò, cum Epiſcopus eſt apud altare, thurificatur ſemper à Diacono Euangelij parato, cum verò eſt apud ſedem, videlicet, finito Euangelio, thurificatur à prædicto Presbytero aſsiſtente pluuiali parato, qui accipit thuribulum de manu Acoliti, qui illud tenebat. Sed ſi celebret apud faldiſtorium, puta

præ-

præsente Legato, vel Metropolitano, thurificatur ab eodem Diacono, qui & alios de choro thurificat: deinde dat thuribulum in manum alicuius Acoliti, qui primò ipsum Diaconum, à quo recipit thuribulum, mox alios, si qui in choro supersunt, & reliquum populum thurificat. Diaconus verò tunc reuertitur ad officium suum. Quòd si adesset Legatus, Rex, aut Princeps magnus, nihilominùs eædem personæ ipsos thurificarent, quas diximus Episcopum celebrantem thurificare, & non alia, præsertim quæ in dignitate Episcopali sunt constitutæ, quas nullo modo conuenit alios, quantumlibet maximos Principes, thurificare. Si autẽ Episcopus non celebret, sed interest Vesperis, vel Missæ per alium celebratæ, ipse Episcopus semper à primo Presbytero asistente thurificandus est, Canonici verò, & alij de choro in Vesperis ab aliquo Acolito, in Missa à Diacono, qui cantat Euangelium thurificantur, qui & cæteros omnes thurificat. Antequàm inchoetur Euangelium, videlicet, lecto per Diaconum titulo Euangelij, ipse ter thurificat librum Euangeliorum; primò in medio, tum à parte dextera libri, mox à sinistra. Ordo autem thurificandi, siue in Vesperis, siue in Missa, erit talis. Primò in Vesperis thurificato altari, thurificatur Episcopus celebrans, vel alius quicumq. celebrans, cum dicitur [Magnificat &c.] Idem obseruatur in Missa, tam in principio, quàm post oblata; tum Legatus Cardinalis, si aderit, vel etiam Cardinalis nõ Legatus; mox Archiepiscopus illius prouinciæ, si aderit, & post eum Episcopus non celebrãs, sed præsens in sacrificio; post quem immediatè Presbyter asistens, & duo Diaconi asistentes, nisi adsint maiores Episcopo; & in casu, quo non fit Episcopo asistentia, vt quia est sine paramẽtis sacris. Si fortè ad-

tè ad-

tè aderunt Nuntius Apostolicus cum facultate Legati de latere, intra fines suæ legationis, aut Visitator Apostolicus Episcopi, thurificantur ante Archiepiscopum, & Episcopum: sed si Nuntius Apostolicus non habet talem facultatem, vel Visitator non sit Episcopus, post Episcopum, & Archiepiscopum; & hoc intelligatur, quando Nuntius, & Visitator sunt in loco eorum iurisdictionis: si aderunt Episcopus, vel Archiepiscopus hospites, thurificãdi sunt post Episcopum proprium. Si fortè aliquis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis esset Episcopus Suffraganeus præsẽte suo Metropolitano non Cardinali, thurificandus est prius ipse Cardinalis ob reuerẽtiam officii, & dignitatis Cardinalaris; post prædictos thurificantur (si aderunt) Prothonotarij de numero participantium; deinde Nuntij Apostolici Prælati non existentes in loco eorum iurisdictionis, sed transeuntes; tum dignitates, & Canonici secundùm eorum ordinem; videlicet, primò dignitates, deinde Canonici Presbyteri, tum Diaconi, mox Subdiaconi, si præbendæ sint distinctæ; tum, si aderunt, Abbates benedicti; & post eos, si erunt aliqui, Prothonotarij supernumerarij, nisi essent consanguinei alicuius maximi Principis, qui pro iudicio, & prudentia Episcopi thurificari poterunt loco conuenienti ante dignitates, & Canonicos, Generales ordinum, post Abbates, & Prothonotarios numerarios; Vicarius Episcopi pro consuetudine Ecclesiarum: & hæc quoad personas Ecclesiasticas. Quo verò ad laicos, Dominus loci Princeps magnus non recognoscẽs superiorem thurificatur immediatè post Episcopum. Imperator tamẽ, & Reges indistinctè ante Episcopum sunt thurificandi. Proreges verò, & Gubernatores regnorum, ac prouinciarum immediatè post Epi-

ſiniſtro, ac Diacono à dextero latere dixerit [Agnus Dei &c.] ipſe Presbyter aſsiſtens accedit ad eius dexteram, & genuflectit ante ſanctiſsimum Sacramentum, ac ſurgens oſculatur altare ſimul; & eodem tempore cum ipſo celebrante; mox appropinquans ſiniſtram genam ſiniſtræ celebrãtis, accipit ab eodem celebrante dicente [Pax tecum.] oſculum pacis, cui ipſe reſpondet [Et cum ſpiritu tuo.] factaq. ibi iterum genuflexione, diſcedit comitante cærimoniario, oſculumque prædictum per chorum ordine diſtribuit, incipiendo à dignioribus: ordo autem idem erit, prout in proximo præcedenti capitulo de thuris incenſi miniſtratione deſcriptum fuit, hoc excepto, quòd ipſe aſsiſtens non dat oſculum Diacono Euangelij, & Subdiacono Epiſtolæ, nec duobus Diaconis aſsiſtentibus: iſti enim capiunt pacem ab eodem celebrante ſtatim, poſtquàm illam dedit Presbytero aſsiſtenti genuflectentes priùs, & poſt ante Sacramentum, non tamen oſculantes altare. Illi verò, hoc eſt, Diaconus Euangelij, & Subdiaconus Epiſtolæ capiunt pacem ab eodem Epiſcopo celebrante, cum ab eo accipiunt communionem. Obſeruabit autem ipſe Presbyter aſsiſtens oſculum ferens, vt nulli, quantumuis ſupremo Principi, etiam ſi eſſet Imperator, vel Rex, vllam reuerentiam faciat, antequàm ei pacem det, ſed poſt datam pacem, cui etiam ipſi, qui acceperunt pacem ab eo, pari reuerentia correſpondet, cum ſit ex primis dignitatibus, vel Canonicis Eccleſiæ. Legatus tamen, aut Princeps ſupremus parum correſpondent in reuerentia. Regulare eſt, vt pax detur primo cuiuſcumque ordinis, videlicet, primo ex Canonicis Presbyteris, primo ex Canonicis Diaconis, & primo ex Canonicis Subdiaconis, vbi diſtinctæ ſunt præbendæ; vel, vbi præ-

bendæ non ſunt diſtinctæ, primo ab vtroque latere ſtanti, qui ſucceſsiuè pacem dat alteri ſubſequenti, & ille dat alteri: &, ſi aderunt laici, vt Magiſtratus, & Barones, ac nobiles, detur pax cum inſtrumento, quod inſtrumentum oſculetur prius Presbyter aſsiſtens.

Poſtquàm verò prædictus aſsiſtens pacem dignitatibus, & Canonicis, ac Magiſtratui dederit, dabit eam alicui Acolito, vel cærimoniario, qui cæteris de choro diſtribuit. Nulli autem Eccleſiaſtico oſculũ huiuſmodi dandum eſt, niſi ſtanti, quando Epiſcopus ipſe non celebrat, ſed Miſſæ per alium celebratæ præſens fuerit: idem Presbyter aſsiſtens accipiet pacem à celebrante, acceptamque Epiſcopo defert, qui eam duobus Diaconis aſsiſtentibus dat. Aduertendum eſt tamen, ſi is, qui celebrat, ſit Prælatus, ita vt habeat cappellanum aſsiſtentem cum pluuiali in Miſſa, tunc ipſe cappellanus aſsiſtens, poſtquàm Epiſcopus pacem de-

derit

derit duobus Diaconis aſsiſtẽtibus, accedit in choro ad locum dicti Presbyteri aſsiſtentis, qui dedit pacem Epiſcopo, & ab eo accipit pacem, quam ad alios de choro ordine ſuperiùs dicto deferet.

Quòd ſi is, qui celebrat, non ſit Prælatus, nec habeat cappellanum aſsiſtentem cũ pluuiali, eodem modo Presbyter Epiſcopi aſsiſtens accipit pacem à celebrante, eamque ad Epiſcopum defert, qui dat illam Diaconis aſsiſtentibus, vt ſupra, mox ſtans in loco ſuo inter Canonicos illã dabit Subdiacono, qui cantauit Epiſtolã in Miſſa, qui ad alios defert, niſi adeſſet maior Epiſcopo: quia tali caſu ſemper illis dabitur pax ab eodem Presbytero aſsiſtente, qui pacem dat Epiſcopo, vt in capitulo de thurificatione dictum eſt. Abſente Epiſcopo, vt in Eccleſijs Collegiatis, ſeruabitur ordo, vt in rubricis Miſſalis; videlicet, vt Subdiaconus accepta pace à Diacono illam per chorum diſtribuat: ſed quicũque ſit, qui pacis oſculum defert, ſiue Presbyter aſsiſtens, ſiue cappellanus, ſiue Subdiaconus, eadem obſeruabit, quæ de Presbytero aſsiſtente ſupradicta ſunt, quoad reuerentias, & formam dandi oſculum. In Miſsis planis, quæ coram Epiſcopo dicuntur, adhiberi ſolet inſtrumentum pacis, vt in capitulo de Miſsis lectis dicitur.

DE FORMA DANdi benedictionem ſolemnem ab Epiſcopo, & publicandi indulgentiam, vbi, quoties, & quando. Cap. XXV.

DVæ ſunt formæ, quibus Eccleſia Romana vtitur in benedictionibus, quæ ab Epiſcopo dantur in Miſsis; vna eſt, quando infra Miſſam ſermo habetur, hoc eſt, ſtatim facta confeſsione per Diaconum, & publicata indulgentia per ſermo-

cinantem, cuius forma eſt in Pontificali deſcripta in titulo, de Miſſa Pontificali; & tunc, cum Epiſcopus benedictionẽ profert, dicendo [Et benedictio Dei omnipotẽtis &c.] eodem contextu capit baculum paſtoralem manu ſiniſtra ſibi à miniſtro de eo ſeruiente porrectum, dextera autem benedictionem dat, primò ſignans verſus latus ſuum ſiniſtrum, videlicet in verbo [Patris] deinde cum dicit [& Filij] directè ante faciem ſuam, & demùm dum dicit [& Spiritus ſancti] ſignat verſus latus ſuum dexterum: cum autem dicit [Super vos &c.] manus iunctas ante pectus applicat: & cum datur huiuſmodi benedictio, ſi ſit Archiepiſcopus, vel aliàs vtens cruce, quæ ante ipſum tunc ponitur, erit ſine mitra; ſi verò non vtitur cruce, cum mitra.

Altera forma benedictionis eſt, quæ datur in fine Miſſæ, id eſt, dicto [Placeat tibi ſancta Trinitas &c.] Tunc enim Epiſcopus, qui non vtitur cruce, accepta mitra ſtans in medio

altaris

altaris pollice dexteræ manus firmat ſibi ſignum crucis in pectore cantans [Sit nomen Domini benedictum.] interim ſiniſtram ſuper altari retinẽs, & dum à choro reſpondetur [Ex hoc nunc &c.] etiam ipſam manum dexterã ſuper altari tenet; deinde dicẽs [Adiutorium noſtrum, &c.] eadem dextera manu ſignat ſe ſigno crucis à frõte ad pectus, & à ſiniſtro humero in dexterum, tangens ſe in vnoquoque verbo; videlicet, dum dicit [Adiutorium] in fronte, [Noſtrum] infra pectus [In nomine] in ſiniſtro humero, [Domini] in dextero; & iterũ ipſam manum dexterã ſuper altari reponit, donec à choro reſpondeatur [Qui fecit cælum, &c.] Deinde dicens [Benedicat vos omnipotens Deus] eleuat ad cælum ſimul oculos, & manus, quas ante faciem iungit; & accipiens manu ſiniſtra baculum, dum dicit [Pater] vertit ſe ad latus Epiſtolæ, & ibi ſignat populum; & dicens [& filius] vertit ſe directè ad populum in medio Eccleſiæ ſtantem ſignans iterum; dicens verò, [& Spiritus ſanctus] vertit ſe totum ad latus Euangelij, & ibi tertiò ſignat populum perficiẽdo circulum. Vbi verò altare eſt ſub tribuna, & populus non ante ipſius altaris faciem, ſed poſt ſtat, Epiſcopus non vertit ſe, ſed ſtãs ante medium ſignat primo à latere Euangelij, deinde in medio, demùm à latere Epiſtolę. Si verò erit Archiepiſcopus, aut alius crucem ante ſe habens, eodẽ modo faciet benedictionem, ſed ſine mitra. Simili modo, & forma in fine Veſperarum, ac Matutinarum, ſeu Laudum Epiſcopus benedicit, cum ipſe ſolemniter officium facit. Hanc eandem benedictionis formulam ſeruabit Epiſcopus, quando danda erit in fine alicuius proceſsionis, quę etiã in vſu eſt in primo ingreſſu Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ad ciuitates, & oppida

gentias dare,& cōcedere,cum adeſt ſimul cum Epiſcopo Legatus de latere, aut etiam Cardinalis non Legatus, aut Metropolitanus, aut Nuntius Apoſtolicus, vel alij Prælati officio,& auctoritate præſtantes ſupra cap. iiij. expoſitum fuit.

DE SVPPLENDIS vicibus Canonicorum,aliorumque miniſtrorum deficientium. Cap. XXVI.

PLerumque euenit,vt ex his,qui in aliquo peculiari miniſterio, dum officia diuina peraguntur,ſeruire ſolēt, ſiue illi dignitates,ſiue Canonici, ſeu etiam inferioris ordinis ſint legitimo impedimento detenti; vt quia abſentes,vel infirmi, vel ſenio languentes, ſeu aliter occupati, munus eis competens obire nequeant. Quo caſu, ne debitum miniſterium deſeratur, dum alter alterius onus, aut curam ſubire negligit, vel recuſat, deficientium vices ab alijs ſuppleri debent; & nihilominus, ſi qui ſine iuſta cauſa deficiunt, arbitrio Epiſcopi, vel iuxta conſuetudinem Eccleſiæ in diuiſione diſtributionum mulctandi erunt: & quidē regulariter maiores minorū vices non ſupplēt,niſi ex neceſsitate; ſed contra inferiores ſuperiorum vices ſubeūt, præterquàm in his, quæ ſunt ordini peculiaria;vt ſi in aliqua Eccleſia gradus, & ordines diſtincti ſint; nēpè dignitates, Canonici Presbyteri, Diaconi,& Subdiaconi, tum beneficiati,& clerici deficiēte prima dignitate,ſeu primo Presbytero Canonico, in officio Preſbyteri aſsiſtentis, ſupplebit alter ei proximus, ſiue dignitas, ſiue Presbyter Canonicus, quo etiam deficiente, ſubintrāt alij Presbyteri proximiores:ſic etiam ex duobus Canonicis Diaconis aſsiſtentibus ſi alter, vel ambo deficiant, alij ſubſequentes Diaconi,& Subdiaconi ſupplebunt: quod ſi

vnus tantum Diaconus, vel Subdiaconus adeſſet, tunc ex neceſsitate vltimus Presbyter, licet maior, ſupplet loco Diaconi, vel Subdiaconi deficientis: & ſi Canonici eſſent ſacris veſtibus parati, vt quia Epiſcopus celebraret, ipſe vltimus Presbyter induere deberet dalmaticam more Diaconi, cuius loco ſeruit; ſed eo caſu Diaconus, qui aderit, ſedebit à dexteris Epiſcopi, cui imponet, & deponet mitram; nempè cum proprium ſuum miniſterium exerceat, Presbyter autẽ Canonicus a ſiniſtris loco ſecundi Diaconi aſsiſtentis adiuuabit. Quod ſi omnes prorſus Diaconi, & Subdiaconi deficerent, duo vltimi Preſbyteri eorum locum ſupplerent. Diaconi autem nullatenùs loco dignitatum Presbyter alium, aut Presbyterorum Canonicorũ ſupplent. Si nullus Presbyter Canonicus adeſſet, præter dignitates, tunc aliquis ex ipſis dignitatibus ſuppleret locum Diaconi deficiẽtis: ſed tali caſu ipſe dignitatem obtinens maneret ad dexteram Epiſcopi, Diaconus verò ad ſiniſtram; ſed ipſe Diaconus à ſiniſtris manens ſeruiret in miniſterio imponendi, & deponẽdi mitram Epiſcopo. Hęc autem, quæ diximus procedunt, vbi ordines, & præbendæ ſunt diſtinctæ; vbi verò ordines non ſunt diſtincti, duo Canonici immediatè ſedentes poſt Canonicum, qui ſeruit in officio Presbyteri aſſiſtentis, erunt apud Epiſcopũ loco Diaconorum aſsiſtentium. Eadem ratione, & regula etiam alij inferiores de Capitulo, vt beneficiati, & clerici, alterius ſibi immediatè præcedentes vices, cum opus erit, ſupplebunt.

DE ORATIONIBVS, ſeu collectis, & diuerſis earum tonis. Cap. XXVII.

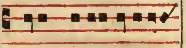
SCiendũ eſt, duos eſſe orationum tonos, alterum ſolemnem, alte-

rum ſimplicem ; ſeu alterum feſtiuum , alterum ferialem : & tono quidem ſolemni vtimur in feſtis duplicibus , & ſemiduplicibus in Matutinis, Miſsis, & Veſperis; altero verò ſimplici in ferialibus,&feſtis ſimplicibus,ac pro defunctis, & in alijs, quæ occurrunt extra Matutinum, Miſſas,& Veſperas, etiam ſi in diebus ſolemnibus recitentur, vt in cæteris horis Canonicis, in benedictionibus candelarum, palmarum , & ſimilibus. Differentia autem inter ſolẽnem , & ſimplicem tonum eſt iuxta antiquum ritum,& obſeruãtiam cappellæ Papalis; quia ſolemnis duas tantùm habet variationes , & regulariter prima variatio fit per duas notas deſcendendo,& redeundo ad eundem tonum, videlicet.

Fa mi re fa

& in prima clauſula orationis, quæ habet verbum videlicet in fine dictæ clauſulæ, quæ gemino puncto à ſequenti clauſula ſolet deſignari ſecundum rectam orthographiam ; quẽadmodum apparet ex propoſitæ orationis modulatione.

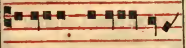
Deus, qui inter cætera

potenti æ tuæ mira cula

e tiam in ſexu fragi li

victoriam martyri j con-

tu li ſti.

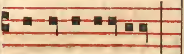
Secunda verò variatio fit per

vnam notam deſcendendo, vi delicet.

Fa mi.

in fine ſecundæ clauſulæ ſequentis, quæ pariter, vel gemino puncto, vel puncto, & commate conſtat.

Con ce de propi tius:

ac deinceps ſequente clauſula finali, vniformi tono ſine declinatione vocis completur, videlicet.

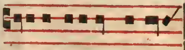
Vt qui beatæ Catharinæ

virginis, & mar ty ris tu æ

nata li ti a co li mus, per

eius ad te exem pla gra-

di amur.

Concluſiones etiam earundem orationum in tono ſolẽni diuerſimodè variantur, prout ipſæ concluſiones diuerſo modo ſunt conceptæ. Aut enim dicitur [Per Dominum noſtrum &c.] aut [Qui viuis, & regnas &c.] Primo caſu fit variatio per vnicam notam in fine primæ clauſulæ ſine verbo, videlicet.

Per Dominum noſtrum

Ieſum Chriſtum filium tuũ.

In ſecunda verò clauſula per duas notas, videlicet.

Qui

Qui tecum viuit, & regnat

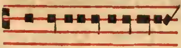

in vni tate Spiri tus ſan-

cti Deus.

In tertia verò, & vltima nulla fit variatio, prout de oratione dictum eſt, nimirum.

Per omnia ſæcu la ſæcu-

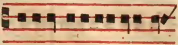

lo rum.

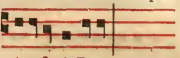
Secundo caſu, cum dicitur [Qui viuis, & regnas &c.] in qua ſunt duæ tantùm clauſulæ, prima variatur per duas notas, videlicet.

Qui viuis, & regnas cum

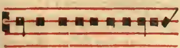

Deo Patre in vnitate Spi-

ritus ſancti Deus.

ſecunda, & finalis non variatur. Tonus verò ſimplex, & ferialis nullam habet variationem, ſed cum eo vtimur, vniformi tono, & voce proferimus orationes à principio vſque ad finem, & pari modo in earum concluſionibus, vt patet in hoc modulationis exemplo

Deus, qui inter Apoſtoli-

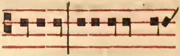
cos Sacerdo tes fa mulum

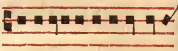
tuum Pon ti ficali fe cisti

digni ta te vigere, præ sta,

quæsumus, vt e orum quo-

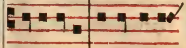

que perpetuo aggregẽtur

con sor tio.

Excipiuntur etiam ab hac regula orationes, & versiculi, qui cantantur pro defunctis extra Missas, vt in Vesperis, & Matutinis, & alijs officijs, in quibus in fine orationum, & versiculorum deprimitur vox per tertiam, hoc est, à Fa, ad Re in vltimis syllabis, vt pariter ex proximo alio exemplo constat.

Pa ter noster E t ne nos in-

ducas in ten ta tionem.

A porta inferi. Dominus

vobiscum. O remus.

Regulare autẽ est, vt in vtroque tono, voce graui, & competenti interposita aliqua mora in fine cuiuslibet clausulæ, & præsertim in clausula finali, ac cum decoro, & grauitate recitentur orationes. De tonis verò Euangeliorum, Epistolarum, Capitulorum, Antiphonarum, & aliorum multorum, quæ frequẽter in Ecclesijs re-

citantur, nulla in hoc libro fit mentio, cum libri impreſsi reperiantur, qui de his abundè dixerunt, vt in Pontificali, Sacerdotali, Directorijs chori, & ſimilibus, ex quibus ſinguli inſtrui poſſunt. Nam hic ea tantùm appoſuimus, quæ ad perſonam celebrantis in proferendis orationibus ſpectant ob varium vſum eas recitandi.

DE ORGANO, ORganiſta, & muſicis, ſeu cantoribus, & norma per eos ſeruanda in diuinis. Cap. XXVIII.

IN omnibus Dominicis, & omnibus feſtis per annum occurrentibus, in quibus populi à ſeruilibus operibus abſtinere ſolent, decet in Eccleſia organum, & muſicorum cãtus adhiberi: inter eas non connumerantur Dominicæ Aduentus, & Quadrageſimæ, excepta Dominica tertia Aduentus, quæ dicitur: Gaudete, & quarta Quadrageſimæ, quę dicitur Lætare. item exceptis feſtis, & ferijs infra Aduentum, aut Quadrageſimam occurrentibus, quæ cum ſolemnitate ab Eccleſia celebrãtur; vt in die Annũtiationis, Feria quinta in cæna Domini, Sabbato ſancto, & ſimilibus, & quãdocumq. occurreret celebrare ſolemniter, & cum lætitia pro aliqua re graui. Quotieſcumque Epiſcopus ſolemniter celebraturus Eccleſiam ingreditur, aut, re diuina peracta, diſcedit, conuenit pulſari organum. Idem in ingreſſu Legati Apoſtolici, Cardinalis, Archiepiſcopi, aut alterius Epiſcopi, quem Epiſcopus diœceſanus honorare voluerit, donec prædicti orauerint, & res diuina ſit inchoanda. In Matutinis, quæ ſolemniter celebrãtur in feſtis maioribus, poſſunt pulſari organa ab Hymno [Te Deum laudamus &c.] prout in Veſperis: & in Matutinis noctis Natiuitatis Domi

ni,

ni, etiam à principio ipſarum. Regulare eſt, ſiue in Veſperis, ſiue in Matutinis, ſiue in Miſſa, vt primus verſus Canticorum, & Hymnorum, & pariter verſus Hymnorum, in quibus genufleƈtendum eſt, qualis eſt Verſiculus [Te ergo quæſumus &c.] & Verſiculus [Tantum ergo Sacramentum &c.] quando ipſum Sacramentum eſt ſuper altari, & ſimiles, cantentur à choro in tono intelligibili, non autem ab organo: ſic etiam Verſiculus [Gloria Patri &c.] etiam ſi Verſiculus immediatè præcedens fuerit à choro pariter decantatus; idem ſeruatur in vltimis verſibus Hymnorum. In alijs autem horis Canonicis, quæ in choro recitantur, non eſt conſuetum interponere organum. Sed ſi in aliquibus locis conſuetum eſſet organa pulſari inter horas Canonicas, aut aliquas earum, vt eſt hora Tertia; præſertim quãdo cantatur, dum Epiſcopus ſolemniter celebraturus capit ſacra paramenta, poterit talis cõſuetudo ſeruari: ſed aduertendum erit, vt, quandocumque per organũ figuratur aliquid cantari, ſeu reſponderi alternatim verſiculis Hymnorũ, aut Canticorũ, ab aliquo de choro intelligibili voce pronuntietur id, quod ab organo reſpondendum eſt. Et laudabile eſſet, vt aliquis cantor coniunƈtim cum organo voce clara idem cantaret. In Veſperis ſolemnibus organũ pulſari ſolet in fine cuiuſlibet Pſalmi, & alternatim in verſiculis Hymni, & Cãtici [Magnificat &c.] ſeruatis tamen regulis ſupradiƈtis. In Miſſa ſolemni pulſatur alternatim, cum dicitur [Kyrie eleiſon.] & [Gloria in excelſis &c.] in principio Miſſæ; item finita Epiſtola; item ad offertoriũ; item ad [Sãƈtus &c.] alternatim; item dum eleuatur ſanƈtiſsimum Sacramentum grauiori, & dulciori ſono; item ad [Agnus Dei &c.] alternatim; & in verſiculo ante orationem poſt Communionem; ac

in fine Missæ. Sed cum dicitur Symbolum in Missa, non est intermiscendũ organum, sed ea per chorum cantu intelligibili proferantur. Cauendum autem, nè sonus organi sit lasciuus, aut impurus, & nè cum eo proferantur cantus, qui ad officium, quod agitur, non spectent, nedùm profani, aut ludici, nec alia instrumenta musicalia præter ipsum organum addantur. Idem quoque cantores, & musici obseruent, nè vocũ harmonia, quæ ad pietatem augendam ordinata est, aliquid leuitatis, aut lasciuiæ præ se ferat; ac potius audientium animos à rei diuinæ contẽplatione auocent, sed eorum sit deuota, distincta, & intelligibilis. In Missis, & officijs defunctorum, nec organo, nec musica, quam figuratam vocant, vtimur, sed cantu firmo, quẽ etiam in tempore Aduentus, & Quadragesimæ in ferialibus diebus adhiberi conuenit.

DE MISSA, QVAE sine cantu ab Episcopo celebratur. Cap. XXIX.

CVM Episcopus celebrabit Missam, conuenit, vt paramenta Missæ non de Sacrestia, sed ex ipso altari, vbi celebrabit, ordine disposita accipiat, postquam aliquo eius scutifero ministrante lauerit manus; Calicem, Missale, & alia necessaria prius per aliquẽ eius Cappellanum, partim super ipso altari, partim super aliqua mensula præparabuntur: Ideò valdè conueniens esset, vt duos Cappellanos ad minus, cottis mundis indutos apud se ministrantes haberet, qui ea omnia disponere sciant, & possint. Paramentis in Missa vtetur coloris congruentis tempori, & festis, ijs tantum, quæ in rubricis Missalis, pro Prælatis expressa sunt, & non alijs indumentis Pontificalibus, præter crucem pectoralem, & annulum. Altare quoque in quo celebrat, sit mundis tobaleis, & pallio condecenti ornatum, pro qualitate temporum, & festorum. Nam in festis solemnibus decet in eo apponi quatuor candelabra cum candelis accensis, & in eorum medio erit crux argentea, vel ex alia materia: in alijs festis non ita solemnioribus, & ferijs sufficiunt duo candelabra. Præfati duo Cappellani seruient ei in Missa, in respondendo, in transferendo librum ab vno latere altaris ad aliud, cooperiendo, & discooperiendo calicem, cum opus est, in porrigendo mantili, cum lauat manus, in ministrando ampullas, & in cæteris omnibus faciendis vsque ad finem

Missæ

Missæ necessarijs. Si erunt tres cappellani, poterunt duo ex his, dum eleuatur sanctissimum Sacramentum post Episcopum celebrantem genuflexi à lateribus sustinere duo funalia accensa, tertius verò Episcopo assistere; & cum opus est, tintinnabulum tangere; videlicet, ter dum eleuatur hostia, & toties dum eleuatur sanguis, & non vltra.

Si verò nō adsint tres cappellani, poterunt ad funalia supplere duo scutiferi, aut alij familiares arbitrio Episcopi, honestè vestiti; sed & si copia nō esset eorum, qui sustinerent funalia, poterunt eadem funalia, seu cerei maiores positi super duobus candelabris magnis accendi, dum eleuatur corpus, & sanguis Domini, & post eleuationem extingui. Si fortè intersit aliquis Prælatus, Cardinalis, aut Princeps huiusmodi Missæ, primus ex dictis cappellanis, postquam Episcopus celebrans dixerit [Agnus Dei.] accepto instrumento pacis cum velo appenso genuflexus à dextero late-

re Episcopi illud ipsi Episcopo offert osculandum, cui Episcopus dicit [Pax tecum.] & ille respondet [Et cum spiritu tuo.] deinde idem instrumentum cum pace portat osculandum Prælato vni, vel pluribus, aut Principibus præsentibus, dicens vnicuique [Pax tecum.] qui respondet [Et cũ spiritu tuo.] Sed aduertat, vt nullatenus genuflectat, nec se inclinet, nec vllũ reuerentiæ signum faciat alicui ex dictis Prælatis, aut Principibus, antequàm dictam imaginem eis porrexerit osculandã, sed tantùm post illam osculatam: quia ante non habetur consideratio ipsius ministri deferentis, sed pacis, quæ à sacrificio altaris ad illum defertur; post verò pacem datam, conuenit ministrum pro qualitate Prælati, aut Principis reuerentiam facere genuflexum, vel inclinatum. Liber Euangelij, celebrante Episcopo, nulli, etiam magno Principi, aut Prælato Missæ præsenti datur osculandus post lectum Euangelium; sed si adesset aliquis maximus Princeps, vel sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, cui liber Euangelij osculandus porrigendus esset, non vtique liber Euangelij, quo vtitur Episcopus, sed alius codex porrigatur. Episcopus manus bis lauat in huiusmodi Missa; videlicet, post offertorium, & post Communionem; & semper in lotione scutifer aliquis ministrat aquam, & peluim, cappellani verò mantile. In fine Missæ Episcopus celebrans dabit benedictionem more Episcopali dicens [Sit nomen Domini &c.] sed non vtitur in ea baculo, nec mitra, nec cruce, si sit Archiepiscopus. Cætera omnia Episcopus celebrans seruat, prout alij Sacerdotes iuxta rubricas Missalis.

DE

DE MISSA, QVAE sine cantu coram Episcopo celebrantur in locis suæ iurisdictionis. Cap. XXXI.

EPiscopus præsens Missæ per alium celebratæ genuflectit super genuflexorio sibi parato ante mediū altaris, vel è regione in cornu Epistolæ, nisi aliud situs loci suadeat; & sic genuflexus audit totam Missam, nec surgit, nisi cum dicitur Euangelium; quo finito, iterum genuflectit, & defertur ei liber Euāgeliorum deosculandus per cappellanum cotta indutum, qui Missæ assistit; & pariter post [Agnus Dei.] ab eodem offertur ei pacis instrumentum, quod Episcopus osculatur: semper tamen cappellanus, siue Euangelium, siue pacem deferens obseruet, ne vllam prius reuerentiam faciat versus Episcopum, aut alios, quàm librum, aut instrumentum pacis osculandum præbuerit.

Et, si

Et, ſi fortè ſimul cũ Epiſcopo eſſet alij Prælati exteri, ſeu etiã ipſo maiores, vt Archiepiſcopus, aut Cardinales, vel alij, de quibus in cap. de thurificatione dictũ fuit, liber Euãgelij dabitur oſculãdus ſemper maiori, ſeu digniori omniũ; vel, ſi eſſent plures æquales, nulli. Pax verò primo digniori, deinde alijs iuxta ordinẽ, & regulã in dicto capitulo traditã. Ad offertorium Epiſcopus nõ benedicet aquam, nec in fine dabit benedictionem, ſed celebrãs, antequàm in fine Miſſæ benedicat, faciet Epiſcopo profundam reuerentiam. Et hæc intelligantur exiſtẽte Epiſcopo in ſua diœceſi, vel Archiepiſcopo, aut Legato in ſua prouincia, aliàs ſeruabitur ordo rubricarum Miſſalis.

DE CAERIMONIIS OBſeruandis in Synodo prouinciali, vel diœceſana. Cap. XXXII.

IN Synodo prouinciali, quæ à Patriarcha, Primate, vel Metropolitano, ac etiam in Synodo diœceſana, quæ à proprio cuiuſque diœceſis Epiſcopo cõgregatur, nonnulli ritus, & cærimoniæ ſunt obſeruandæ vltra eas, quæ in Pontificali libro ſub rubrica de ordine ad Concilium prouinciale, ſeu Synodum celebrandam explicantur, quas iuxta ſanctorum Patrum traditiones, diuerſorumque Conciliorum decreta obſeruari maximè decet. Omiſſis igitur his, quæ potiùs ad legem iuriſdictionis, vel diœceſanam pertinent, quoad cærimonias, videlicet, quando, & quoties, tam prouinciales, quã diœceſanæ Synodi indici debeant; quæ perſonæ conuocãdæ ſint; quo anni tempore; qui in eis conſultiuum, vel deciſiuum votum habeant; quæ in his tractanda ſint, & his ſimilibus; quæ cum ex alijs, tum ex ſacro Tridentino Concilio, diuerſiſque ſacrorum Canonũ interpretibus intelligi poſsũt. Primò erit aduertendum, præſertim in Concilio prouinciali ha-

li habendo, vt dies inchoationis huiusmodi Concilij per publica documenta, omnibus, qui de iure, vel consuetudine interesse debent, denuntietur, & vt plenius diuulgetur, in die Epiphaniæ, dum frequenti populo intra Missarum solemnia festiuitates eius anni solemniores denuntiantur, poterit loco, suo inter ipsos dies festos pronuntiari, & promulgari, tam in Ecclesia Metropolitana, quam in quibuscumque alijs Cathedralibus, & subiectis: & per duos aut saltem vnum mensem, ante dictam diem, schedula manu notarij, seu cancellarij subscripta Ecclesiæ Cathedralis valuis affigi sub huiusmodi, aut simili tenore Concilium Prouinciale seu Synodus Diœcesana N. per Reuerendiss. Dominum N. Archiepiscopum, vel Episcopum N. in dictum, vel indicta hoc anno, &c. mense, &c. die, &c. Deo adiuuante in Metropolitana seu Cathedrali Ecclesia inchoabitur. Rursus tribus proximis diebus Dominicis ante dictam diē conueniens erit, si tam in ipsa Ecclesia Metropolitana per Concionatorem, quàm in singulis parochialibus per Parochos iterum, atque iterum denuntietur, populique fideles ad deuotionem, orationes, ieiunia, Sacramentum pœnitentiæ, sanctissimæ Eucharistiæ sūptionem, aliaque pia opera hortentur; vt actio huiusmodi, Deo opitulante, dignum sortiatur exordium, felicemque, & fructuosum progressum, & exitum habeat. Illis verò, qui in ipso Concilio interfuturi sunt, vt ea studeant sedulo obseruari, quæ per sanctè dictum Concilium Tridentinum Sess. 2. salubri decreto statuit de modo viuendi, &

alijs in Concilio seruandis. Cum autem prædicta Concilij dies appropinquauerit, ornabitur Ecclesia, vbi Synodus habenda est, festiuo & solemni ritu, prout in capitulo de ornatu Ecclesiæ plenè dictum est. Sedilia in ea disponentur, in prouincialibus quidem capacia pro numero Episcoporum, Abbatum, aliorumque Ecclesiastica dignitate fulgentium; item pro Canonicis, ac etiam pro laicis, si qui interfuturi sunt. Sedes Metropolitani collocabitur apud altare, vt in Pontificali habetur; & ante faciem ipsius sedilia Episcoporum, in girum; deinde conduplicatis sedilibus post Episcopos cæteri proximiores, vel remotiores pro graduum diuersitate, vt mox dicetur. In diœcesanis verò, quia non interueniunt Episcopi, disponentur dignitates, & Canonici Ecclesiæ cathedralis parati hinc, inde a lateribus Episcopi, vel ante Episcopum, semicirculum faciẽtes. Pridie eius diei, quo Synodus inchoanda erit, debẽt Campanæ Ecclesiæ Cathedralis, aliarumque Ecclesiarum in eadem ciuitate sitarum solemni ritu pulsari a primis Vesperis per totã diẽ, & ipsa die sequenti quousque Archiepiscopus, vel Episcopus ingressus fuerit Ec-

clesiam.

clesiam. Ipsa die inchoationis Concilij summo mane congregatis Episcopis, & alijs, qui Concilio interesse debent, in domo ipsius Archiepiscopi, vel alio conuenienti loco, Episcopi capient sacros paratus, hoc est, supra Rocchettum amictus, pluuialia, & mitras auriphrygiatas vniformes; Archiepiscopus verò Concilij præsidens indutus erit amictu, alba, cingulo, stola, & mitra pretiosa; Abbates benedicti pariter cum pluuialibus, & mitris simplicibus; dignitates, & Canonici pluuialibus, planetis, & dalmaticis pro qualitate ordinis eorum, vt dictum fuit in titulo de habitu Episcopi, & Canonicorum ad rem diuinam procedentium. Paramenta omnia erunt coloris rubri. Ibunt autem omnes supplicantes, psallentesque processionali ritu, prout in processionibus, quæ Litaniæ dicuntur, vt suo loco dicitur, campanis, & organo in Ecclesia continuò pulsantibus. Quibus omnibus Ecclesiam ingressis, & ostensis, si ostendēdæ erunt, Reliquijs, cantabitur Missa de Spiritu sancto solemniter per Archiepiscopum cum cærimonijs in capitulo de Missa solemni explicatis; vel, eo impedito, ab antiquiore eiusdem prouinciæ Episcopo. Qua finita, non tamen data benedictione, Archiepiscopus genuflexus ante altare super genuflexorio ibi parato omnibus alijs etiam genuflectētibus incipiet Antiphonam [Exaudi Domine &c.] deinde successiuè fit, prout in Pontificali. In sessione verò, & ordine proferendi vota obseruandum est, vt Episcopi præcedant, iuxta ordinem eorum promotionis, nullo habito respectu ad dignitatem, vel præeminentiam Ecclesiarum; dignitates, & Canonici Cathedralis Ecclesię, cum capitulariter procedunt, aut sunt, præferuntur cæteris omnibus; aliàs Abbates titulares, & habentes vsum mitræ præcedunt, & post eos Commen-

datarij, deinde dignitates, mox procuratores Capitulorum, Ecclesiarum Cathedralium, deinde cæteri pro cuiusque dignitate, & gradu, vt ex capitulo de ordine thurificãdi colligere licet. Eadem omnia ferè obseruantur, quoties in Concilio habetur sessio, non tamen necessaria est solemnis supplicatio, nisi prima vice, & si vltra tres sessiones fiant, repetentur eadem Euangelia, quæ in Pontificali posita sunt. Durante autem Concilio, decens est, vt singulis quintis ferijs in Ecclesia Cathedrali cantetur Missa solemnis de Spiritu sancto, vt in Trid. Concil. eadem sessione secũda sancitum fuit. Officiales quoque, & ministri necessarij deputãdi sunt in huiusmodi Concilijs, vt Notarij, Ostiarij, Magistri cærimoniarum, & alij, vt habetur in Concilio Toletano. In fine Concilij prouincialis post eius approbationẽ dicto per Diaconum [Eamus in pace.] & factis acclamationibus, omnes Episcopi surgentes accedunt ad osculum pacis à Metropolitano accipiendum, quod deinceps inter se dant, & accipiunt, vt caritatem, coniunctionemq. animorum ostendant. Quod in Concilio Toletano quarto statutum legitur. In Synodis diœcesanis magis deceret, vt omitterentur acclamationes, & pacis oscula.

LIBRI PRIMI FINIS.

CAERIMONIALIS EPISCOPORVM LIBER SECVNDVS.

DE VESPERIS ſolemnibus Epiſcopo in craſtinum celebraturo. CAP. I.

SAcræ ſolemnitates regulariter à primis Veſperis initiũ ſumũt. Explicatis igitur ſuperiori libro his, quæ ad diuina officia in Eccleſia præparanda pertinent, cõſequens eſt, vt de ipſis Veſperis videamus. Si ergo Epiſcopus erit ſolemniter Miſſam ſequẽti die celebraturus, Veſperæ ſolemniùs peraguntur, quàm ſi non eſſet celebraturus. Quod præcipuè his vigilijs obſeruari ſolet; videlicet, Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, Epiphaniæ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, ſanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, omnium Sanctorum, Dedicationis Eccleſiæ, & Sancti patroni. Secũdæ Veſperæ poterunt etiam per Epiſcopum eadem ſolemnitate celebrari, ſaltem in Dominica Reſurrectionis, & in die Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac in feſto Sancti patroni Eccleſiæ. Poſtquàm ergo Epiſcopus ad Eccleſiam peruenerit, orationẽque ante ſanctiſsimum Sacramentum, & altare maius fecerit, ordine ſuperiùs in capitulo de habitu Eccleſiaſtico Epiſcopi &c. narrato, paratiſque omnibus Canonicis amictibus, & ſacris paramentis, iuxta normam in eodem capitulo traditam, ipſe Epiſcopus pauxillum ſedet in ſua ſede; deinde ſurgens, deponet cap-

pam, capietque ſacra indumenta, or dine ſumpta ex altari ab Acolitis, & miniſtris; videlicet, primò amictum, quē in medio, vbi eſt parua crux, oſculatur; deinde albam, tum cingulum, mox crucem pectoralem, & ſtolam à collo pendentem, quas ſimiliter oſculatur in medio; deinde pluuiale cum pectorali in coniunctura illius; & ſedens mitram pretioſam, ac annulum: quibus omnibus paramentis induitur per Diaconos aſsiſtentes paratos, præter annulum, qui imponitur ei per Presbyterum aſsiſtentem. Interim, ſi adeſt organum in Eccleſia, pulſatur.

Cum Epiſcopus ſic paratus paululum ſederit, ſurgit, depoſita mitra, ſurgentibus omnibus; & verſus ad altare dicit ſecretò [Pater noſter &c.] & [Aue Maria &c.] integrè, & tenens ſiniſtram manum ante pectus, dextera aperta facit ſibi crucis ſignum à fronte ad pectus, cantans intelligibili voce [Deus in adiutorium meū intende.] Et pro vnoquoque

verbo

verbo tãgit manu primò fron tem, deinde pectus, mox humerum sinistrum, vltimò dexterum, & in fine iungit manus ante pectus. Cum choruscantat versiculum [Gloria Patri &c.] Episcopus, & omnes caput inclinãt versus crucem super altari vsque ad Versiculum [Sicut erat &c.] Interim cærimoniarius ducit Subdiaconum, vel alium, ad quem de Ecclesiæ consuetudine spectat, intimare Antiphonas in habitu, in quo reperitur ante Episcopum, factis debitis reuerentijs altari cum genuflexione, & Episcopo cum profunda inclinatione; cui, dicto per chorum Versiculo [Sicut erat &c.] vsque ad [Amen.] inclusiuè, Subdiaconus præintonat primam Antiphonã: & donec per Episcopum nõ fuerit præintonatio repetita, cærimoniarius, & Subdiaconus præintonator expectant ibidem stantes; ea autem repetita intelligibili voce, siue ex libro, siue memoriter, prout magis Episcopo placuerit, facta iterum profunda inclinatione, inde discedunt, & cum debita reuerentia ante altare ad sua loca redeunt. Episcopus verò sic perstat, donec expleta per chorũ Antiphona, inceptus fuerit primus Psalmus; tunc sedet, accepta mitra leuiori, si placet, & omnes pariter sedent. Psalmi decantari debent à choro, & ab ipsismet Canonicis, & beneficiatis, alijsque de Capitulo in tono, & cantu Gregoriano cum grauitate, & decoro, ita vt eorum verba ab omnibus intelligantur; sed Versiculus [Gloria Patri &c.] poterit solemniore vocis modulatione recitari, ad quem Episcopus cum mitra, & omnes alij detectis capitibus sedentes, vel, prout repериuntur, inclinant: &, si placuerit, finito quolibet Psalmo, poterit Antiphona per organum repeti, dum tamẽ per aliquos Mansionarios, aut alios ad id deputatos eadem Antiphona clara voce repetatur. Et, si quis

* dicto alleluia, vel laus tibi Domine,

esset,

esset, qui cum organo cantare vellet, nihil aliud cantet, quàm ipsam Antiphonam, vt latiùs in capitulo de organo explicatur. Reliquæ quatuor Antiphonæ iuxta debitum, & condecentem ordinem, ritumq. antiquum, per eundem Subdiaconum, seu alterum, ad quē spectat, præintonari debent, hoc ordine; videlicet, secunda Diacono assistenti à dexteris Episcopi; tertia Presbytero assistenti; quarta primo Canonico in choro manenti, siue ille sit Archidiaconus, siue Archipresbyter; quinta Diacono assistenti à sinistris Episcopi. Eadem omnia etiam in præintonatione aliarum Antiphonarum obseruantur, quæ in prima seruari debere dictū est; nisi quòd erga Canonicos parcior fiet reuerentia; videlicet, sola capitis inclinatione. Surgente autem Canonico, cui præintonatur Antiphona, Canonici, & omnes alij in choro præsentes surgunt: sed quādo præintonatur alicui ex assistentibus Episcopi, surgunt tantummodò alij coassistentes. Expleta Psalmorum, & Antiphonarum decantatione, ducitur per cærimoniarium idem Subdiaconus, seu alius, cui ex consuetudine Ecclesiarum Capitulum cantare conuenit in habitu, in quo reperitur, factis debitis reuerentijs ad locum, vbi decantari solet Epistola in Missa, qui tenens sibimet librum, cantabit Capitulum alta, & æquali voce, ad quod Episcopus cum mitra, reliqui omnes, detecto capite, surgunt; & responso per cātores [Deo gratias.] ducitur per cærimoniariū aliquis Canonicus, seu alius, ad quem de Ecclesiæ consuetudine spectat, qui præintonat Episcopo cum mitra stanti Hymnum: & Episcopus statim, deposita mitra, præintonationē Hymni repetit, quem chorus prosequitur in cantu plano, vel musicali, prout magis placuerit; dummodò verba distinctè intelligantur: cui etiam intermi-

ſceri organum poterit; dum tamen verba ipſa Hymni clara voce per aliquos ad id deputatos repetantur, vel cum organo cantentur. Si fuerint Hymni [Veni creator Spiritus.] aut [Aue Maris ſtella.] dum Epiſcopus Hymnum intonat, omnes genuflectunt, & ſtatim ipſe quoque Epiſcopus ibi in ſuo genuflexorio, ſi adeſt, genuflectit; ſin minùs ſuper aliquo puluino ad id parato, permanens in genuflexione vſque ad finem primi Verſus; quo finito ſurgit, ſurgentibus omnibus, & ſtat, quouſque perficiatur Hymnus cũ Verſiculo, & Reſponſorio. Tunc per cærimoniarium ducitur idem Subdiaconus, ſeu alter, qui priùs Antiphonas Pſalmorum præintonauit, cũ eiſdem reuerentijs ante Epiſcopum, cui ſtanti adhuc ſine mitra præintonat Antiphonã Cantici [Magnificat.] qua repetita, Epiſcopus ſedet, & accipit mitram pretioſam, & pariter omnes ſedent. Et dum cantatur per chorum Antiphona, imponit thus in thuribulum per Acolitum thuriferarium allatum, Presbytero aſsiſtente nauiculam thuris porrigente ſub ea forma, & verbis, quæ in capitulo de generali omnium thurificatione explicatur. Interim duo Acoliti præcedunt ad altare eleuantes hinc, inde anteriorem partem ſuperioris tobaleæ, ſeu veli ſuper altari poſiti, illamque conduplicant vſque ad medium. Cum verò chorus incipit Cãticum [Magnificat.] ſurgit Epiſcopus cũ mitra, omnibus ſurgentibus; & facto ſibi crucis ſigno à frõte ad pectus, acceptoque ſiniſtra manu baculo paſtorali, medius inter Diaconum, & Subdiaconum aſsiſtentes pluuiale hinc, inde eleuantes pergit ad altare; ante cuius infimũ gradum depoſitis baculo, & mitra, aſcendit ante medium ipſius altaris, & eo oſculato, capit de manu Presbyteri aſsiſtentis thuribulum, quod ipſe aſsiſtens de manu thuriferarij

acceperat; & thurificat crucem,& altare. Qua autem forma dictum thuribulũ ad manus Episcopi porrigatur, ac rursus quo ordine, & modo ipsum thuribulum sit ducendum,& ante altare thurificandum,in dicto capitulo de thurificatione latiùs demonstratur. Thurificato altari, ibique mitra,& baculo receptis, Episcopus redit ad sedem suam, vbi stans cum mitra ab aßistẽte Presbytero thurificatur; & duo Acoliti supradicti velum, seu tobaleam paulò ante plicatam reducunt, prout erat super altari: ipse verò Episcopus,mitra deposita, retento tamen baculo,stat vsque ad finem Cantici,& Responsorij [Sicut erat &c.] Interim per Subdiaconum, seu alterum, qui Antiphonas præintonauit, thurificatur primò Presbyter aßistens,deinde Diaconus, & Subdiaconus aßistentes,mox Canonici,& alij ordine suo, vt in dicto capitulo de thurificatione explicatur.

Quòd si interim,expleto Cãtico,Episcopus inciperet Versiculum [Dominus vobiscũ] pro oratione dicenda, debet cessare thurificatio. Cum per chorum repetitur Antiphona Cantici, Episcopus sedet, deponit baculum, & recipit mitram. Interim cærimoniarius medius inter duos Acolitos ceroferarios eos cum debitis reuerentijs ducit ante Episcopum,qui finita Antiphona, & organo silente, deposita mitra,surgit,& stans versus altare, ex libro sibi per aßistentem porrecto cantat Versiculum [Dominus vobiscum.] deinde [Oremus.] & mox orationem competentem manibus iunctis,omnibus stãtibus; qua finita,dum repetit [Dominus vobiscum.] cærimoniarius cũ ceroferarijs,factis debitis reuerentijs, discedunt, & redeunt ad altare, vbi in suo loco reponunt candelabra. Dicto per chorum [Benedicamus Domino.] dum respondetur per eundem chorum, siue per or-

ganum [Deo gratias.] Epiſcopus, reaſſumpta mitra, ſtans in ſua ſede, ſi inde à populo commodè videri poteſt, ſin minus, accepto baculo paſtorali, accedit ad altare, & facta ibidem profunda reuerentia cum mitra, benedictionē dat dicens [Sit nomen Domini &c.] iuxta formam in ſuo capitulo traditam. Si verò ſit Archiepiſcopus, aut aliàs vtēs cruce, allata illi per cappellanum ante ſe, depoſita mitra, illi caput profundè inclinat; mox benedictionem dat: ſed indulgentiæ in Veſperis numquàm publicantur. Si adeſſet Cardinalis non Legatus, vel Metropolitanus, ex vrbantate Epiſcopus mittit ad eum cærimoniarium, ſiue aliquem cappellanum, vt placeat illi benedictionem dare, quam Legatus, ſeu Metropolitanus remittit ipſi Epiſcopo celebranti dandam. Mox reuertitur ad ſuam ſedem, ſiue ad faldiſtorium, ſi eo vtatur, ibique exuitur ſuis paramentis; & pariter Canonici in ſuis locis deponunt paramenta ſacra, quibus

Cardinalis non

induti erant: mox Epiſcopum ſaltem extra portam Eccleſiæ comitantur, vt ſupra dictum fuit, organo interim hilari modulatione continuò perſonante.

DE VESPERIS SOlemnibus Epiſcopo in craſtinum non celebraturo. Cap. II.

SI Epiſcopus vel ob aliquod impedimẽtum, vel alia de cauſa in feſtis præcedenti capitulo enumeratis, vel in alijs feſtis, & Dominicis ſolemnibus non ſit ipſemet ſolẽniter Miſſam celebraturus, velit tamen Veſperis ſiue primis, ſiue ſecundis intereſſe, & officium facere, obſeruabit eadem ferè omnia, quoad ſe, ac ſi in craſtinũ eſſet celebraturus. Nam & eiſdem ſacris paramentis indutus erit, quibus non in ſede ſua, vt ſupra dictum eſt, ſed in ſacriſtia, vel alio loco ad id præparato induetur; & in eadem ſede reſidebit, incipiet, & perficiet Veſperas, prout ibi dictum eſt. Differentia erit ſolummodò in infraſcriptis; quia hoc caſu non omnes Canonici, ſed quatuor, aut ſex tantùm cum pluuialibus parantur; aſſiſtentes verò Canonici Diaconi hinc, inde à lateribus Epiſcopi erunt in eorum habitu Canonicali, ſic & Presbyter aſsiſtẽs. Antiphonæ verò non eodem ordine, nec per Subdiaconum, ſed per aliquem ex Canonicis, aut aliũ, ad quem de conſuetudine Eccleſiæ ſpectet, intonantur; primò ipſi Epiſcopo, deinde alijs Canonicis, incipiendo à dignioribus, prout Eccleſiarum circa hoc vſus obſeruabit. Capitulum autem per aliquem ex cantoribus alta voce recitabitur. Cætera omnia fiunt, & dicuntur, prout in præcedenti capitulo expoſitum fuit. Quòd ſi Epiſcopus velit huiuſmodi Veſperis intereſſe cum cappa, tunc minimè conuenit, vt ipſe in tali habitu officium faciat;

ſed Canonicus hebdomadarius indutus amictu, & pluuiali ſupra cottam, ſeu Rocchettum, ſi illo vtatur, totum officium faciet, petita prius ab Epiſcopo licentia, incipiendo [Deus in adiutorium &c.] vſque ad finem ſtans à latere Epiſtolæ, aſsiſtētibus ſibi quatuor, aut ſex beneficiatis pro diuerſitate feſtiuitatum, prout ſuo loco dicetur, pariter cum pluuialibus, quibus abſque alijs paramentis ſimpliciter ſuper cottam, vel Rocchettum induuntur. Epiſcopus verò in ſua ſede tantummodò benedicit incenſum: & in fine ſolemnem benedictionem dabit, quidquid in hoc alibi ſtatutũ fuerit.

Antiphonæ autem præintonantur ab aliquo ex beneficiatis paratis antedictis primò ipſi Canonico celebranti, deinde alijs Canonicis dignioribus iuxta morem Eccleſiæ: Organiſonus eodem modo poterit intermiſceri, prout in proximo præcedenti capitulo declaratum fuit. Ipſe celebrans Canonicus vnà cum quatuor, aut ſex beneficiatis aſsiſtentibus,

dum

dum Pſalmi recitantur ſedere poterunt cooperto capite in aliquo ſedili, ſeu ſcamno præparato, & ornato à latere Epiſtolæ; videlicet, celebrans in medio, aſsiſtentes verò hinc, inde, vel aliàs, prout in Eccleſia vſitatum eſt. Capitulũ decantabitur ab aliquo cantore. Hymnus, & Antiphona, ad [Magnificat.] præintonatur ab eodem aſsiſtente ipſi celebranti. Dum cantatur per chorum Antiphona ad [Magnificat.] dignior Canonicus ex Presbyteris, accedente Acolito thuriferario, offert nauiculam incenſi Epiſcopo, qui imponit, & benedicit incenſum more conſueto. Incepto Cantico [Magnificat.] ipſe Canonicus celebrans cum ſuis aſsiſtentibus ſurgit, & facta reuerentia Epiſcopo, thurificat more ſolito altare; quo thurificato, ipſe ſtans in cornu Epiſtolæ, capite detecto, ab altero ex dictis duobus beneficiatis aſsiſtentibus pluuiali induto thurificatur duplici ductu thuribuli. Mox Epiſcopus ſtans capite detecto, à Presbytero Canonico aſsiſtente thurificatur apud ſuam ſedem triplici ductu: & demùm omnes Canonici, & alij ordine ſuo thurificantur. Finito Cantico, & repetita per chorum Antiphona, celebrãs cantat orationem ſtans verſus altare à latere Epiſtolæ, duobus Acolitis ceroferarijs candelabra cum cereis accenſis afferentibus, & alio inter illos medio librum tenẽte. Qua finita, & dicta per chorum [Benedicamus Domino &c.] Epiſcopus ſtãs in ſua ſede, ſi inde à populo videri poſsit, aliàs apud altare, capite cooperto, niſi ſit Archiepiſcopus, aut aliàs vtens cruce, quia capite detecto verſus crucem, quæ per aliquem eius Cappellanum genuflexum tenetur, ſolemniter benedicit: non tamen tunc vtitur baculo paſtorali, quia non eſt paratus. Reliqua omnia fiunt, prout proximè præcedenti capitulo dictum fuit.

DE

DE VESPERIS IN Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, vel in Collegiatis solemniter celebrandis; & de eisdem in diebus ferialibus.

Cap. III.

IN Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis Canonicus hebdomadarius paratur in sacristia pluuiali coloris tempori conuenientis super Rocchetto, si eo vtatur, aut super cotta, & cum eo parantur quatuor, aut sex Presbyteri de gremio ipsius Ecclesiæ, non tamen Canonici; coadunatisque Canonicis, & alijs de clero in chorum, predictus Canonicus celebrãs procedet è sacristia hoc ordine; præcedunt duo Acoliti deferentes candelabra cum candelis accensis, deinde cærimoniarius, & aliqui ministri cottis induti, mox Presbyteri pluuialibus parati bini, & bini, vltimo loco Canonicus celebrans pluuiali indutus medius inter duos ex dictis Presbyteris, qui fimbrias anteriores pluuialis ipsius parumper eleuãt, parati procedunt manibus iũctis, & cooperto capite. Cum perueniunt ante altare, stabũt omnes recta linea: ceroferarij erunt omniũ postremi hinc, inde à lateribus, in eorum medio Presbyteri pluuialibus parati, & inter ipsos medius Canonicus celebrãs paratus, simulq. omnes detecto capite genuflectent, genuflexiq. parumper orabunt, præter Acolitos ceroferarios, & ministros supradictos cottis indutos, qui statim discedunt ad latera altaris, ibique Acoliti candelabra cum cereis extinctis super gradu, vel plano inferiori deponunt. Presbyteri parati cũ Canonico celebrante postquàm orauerint, surgunt, & profundè altari caput, humerosque inclinant. Si verò sanctissimum Sacramentum in eo asseruatur, denuò genuflectunt;

ctunt; deinde salutant ab vtraque parte chori Canonicos capitis inclinatione. Canonicus verò paratus celebrans accedit ad stallum, seu primam sedem chori ab ea parte, quæ illi illa hebdomada obtigerit, in qua sede ponetur puluinum, & alterum cum tapeti super scamno, seu genuflexorio ante se posito; super quo etiam ponitur liber serico coloris cęterorum paramentorum tectus; & vbi non adest tale scãnum, in aliquo legili, quod ponitur ante celebrantem, & remouetur, prout opus est, quo casu tapete sternitur ante ipsum celebrantẽ. Sedet ibi paululum, Presbyteri verò parati stant ante eũ in plano; & cum per cærimoniarium fit signũ inchoandi, ipse Canonicus celebrans surgit, surgentibus omnibus de choro, qui secretò dicit [Pater noster &c.] & [Aue Maria &c.] integrè; quibus dictis, eleuatur ei pars dextera pluuialis aliquãtulum per cærimoniarium, & ipse se signat signo crucis à fronte ad pectus, dicens clara voce, & in

cantu

cãntu competenti [Deus in adiutorium &c.]prout ſupra celebrante Epiſcopo dictum eſt. Tunc vnus ex dictis Preſbyteris paratis facta altari reuerentia, ac ducente cærimoniario, accedit ante ipſum Canonicum celebrantem, & illi profundè inclinat, & expleto per chorum Verſiculo [Sicut erat &c.]& [Alleluia] vel [Laus tibi Domine &c.]ipſe ſtans præintonat illi Antiphonam primi Pſalmi, qua per Canonicum celebrantem repetita, ipſe iterum facta reuerentia ante illum, & altare, vt prius, recedit cum cærimoniario ad ſedilia in plano chori diſpoſita hinc, inde, & ornata panno viridi, aut tapetibus, vbi ſedet cum alijs Presbyteris paratis. Expleta per chorum Antiphona, duo cantores cottis induti intonant Pſalmos in medio chori; & incepto primo verſu Pſalmi, omnes ſedent; & ſic remanent ſedentes vſq; ad Capitulum, niſi quatenus pro intonatione Antiphonarum ſurgunt, vt mox dicetur. Cum dicitur Verſiculus [Gloria Patri &c.]in fine cuiuslibet Pſalmi, omnes caput detegunt, illudque ſedentes profundè inclinant, eo modo inclinati permanentes vſque ad Verſiculum [Sicut erat &c.] Cantores duo prædicti præintonant cæteras Antiphonas Canonicis ab vtraque parte chori per ordinem incipiendo à dignioribus; & cum aliquis ex Canonicis reſumpturus Antiphonam ſurgit, pariter omnes tam Canonici, quàm alij de clero ſurgunt, & illo ſedente ſedent. Finitis Pſalmis, duo Acoliti ſimul cũ dictis Presbyteris paratis accedũt ad Canonicum celebrantem, eiq. faciunt reuerentiam, & hinc, inde ad eius latus aſsiſtũt in plano chori; ipſe verò Canonicus, finita Antiphona, ſeu ſono organi, ſurgit, capite detecto, iunctiſq. manibus, cantat Capitulum; &, eo finito, aliquis ex dictis Presbyteris paratis accedens propiùs ante eius faciem in-

tonat illi Hymnum; quo per eum repetito, prædicti Acoliti, ac Presbyteri parati facta Canonico reuerentia, recedunt ad loca sua, vbi parati stãt manibus iunctis, donec perficiatur Hymnus. Quo expleto, duo ex eisdem paratis accedẽtes ad medium chori ante altare cum debita reuerentia æqualiter ibi stantes cantãt simul versum voce altiori, quibus chorus respõdet: alter verò ex ipsis rediens ante celebrantem cum debita reuerentia præintonat illi Antiphonã ad [Magnificat.] qua per celebrantem repetita, ipse celebrans, & alij omnes in choro sedent: & cum inchoatur Cãticum [Magnificat.] quod à duobus Presbyteris paratis pluuialibus intonatur, omnes surgunt, & ipse celebrans salutans hinc, inde Canonicos capitis inclinatione, qui ei assurgere debent, capitibus detectis, vadit ad altare cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, & faciunt altari profundam reuerentiam: aut, si super eo sit Sacramentum, genuflectunt ante infimum gradum. Celebrãs cum duobus ex dictis paratis ascendit ad medium altaris, quod osculatur, mox vertens se versus cornu Epistolæ altaris, vbi thuriferarius ante eum stans inclinatus offert illi thuribulum apertum cum prunis ardentibus: celebrans, ministrante ei Presbytero parato à dextera illius assistente nauiculam cum cochleari, imponit thus in thuribulum, & benedicit more consueto; acceptoque thuribulo de manu eiusdem Presbyteri parati thurificat altare debito ritu; mox thuribulum reddit eidem Presbytero parato, à quo acceperat, & ille thuriferario: & facta altari reuerentia simul cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, recedunt ad sua loca, salutatis iterum redeundo Canonicis, ab vtraque parte chori, vt prius. Canonicus celebrans stans in loco suo, inuita-

to priùs ad honorem incensationis proximiori Canonico caput inclinando, aut, si adsit, Vicario Episcopi, vel alio digniori, qui immediatè post eũ debeat incensari, incensatur ab aliquo ex dictis Presbyteris paratis triplici ductu thuribuli cum profunda capitis inclinatione ante, & post incensationem. Thuriferarius accepto de manu eiusdem Presbyteri thuribulo, thurificat omnes Canonicos ordine suo cũ reuerentijs ante, & post, duplici ductu, deinde cæteros de choro vnico ductu, primo tantùm in ordine capite inclinato. Aduertant cantores, & organista, vt cantum, & sonum inuicem alternatim ita dimentiantur, vt ante repetitionem Antiphonæ incensatio sit expleta. Cum repetitur à choro Antiphona, omnes sedent. Interim Acoliti duo cum candelabris, ac cereis accẽsis, & Presbyteri parati accedunt ad Canonicum celebrantem assistẽdo, vt supra, factis solitis reuerentijs. Expleta Antiphona, omnes surgunt; Canonicus verò celebrans stans iunctis manibus cantat [Dominus vobiscum. Oremus.] & orationem competẽtem cum sua conclusione, vel plures, pro qualitate temporum, secundum regulas, & rubricas Breuiarij. Qua; seu quibus finitis, duo ex dictis Presbyteris paratis accedũt ad medium chori ad altare versi, & ibi voce altiori cantant [Benedicamus Domino.] & redeunt ad celebrantem, qui dicto [Fidelium animæ &c.] si Completoriũ continuetur, salutatis Canonicis ab vtraque parte chori, discedit cum prædictis paratis ordine, quo venerat: si verò non sequatur Completoriũ, dicit Antiphonam beatæ Mariæ genuflexus, pariter omnibus genuflectentibus, quãdo iuxta regulas Breuiarij est genuflectendum, & in fine dicit voce summissa versiculum, orationem, & [Diuinum auxilium &c.] deinde discedit, vt

ſupra. Supradicto ordine ſemper diebus Dominicis, & feſtiuis,quæ à populo obſeruantur,à Canonico hebdomadario, tam in Collegiatis,quàm in Cathedralibus Eccleſijs,abſente Epiſcopo, Veſperarum officia celebrantur: ea tamen moderatione adhibita, quòd in feſtis ſolemnioribus, vt in Natali Domini, Epiphania, Paſchate Reſurrectionis, Aſcenſione, Pentecoſte, feſto corporis Chriſti, Apoſtolorũ Petri, & Pauli, Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, omniũ Sanctorum, Sancti patroni ciuitatis,vel Eccleſiæ dedicatione,ſex pluuialia à Presbyteris, ſeu clericis totidem hebdomadario aſsiſtentibus ſumantur. In alijs feſtis immediatè ſubſequentibus diem Natalis Domini, Paſchæ, & Pentecoſtes; item in feſtis Circumciſionis Domini,Purificationis, & Annuntiationis beatæ Mariæ Virginis, Trinitatis,& ſancti Ioannis Baptiſtæ, quatuor tantùm pluuialia ſumantur; in Dominicis, & alijs feſtis duo.

DE COMPLETORIO. Cap. IV.

SI Epiſcopus Cõpletorio intereſſe, & officium facere voluerit, erit cum ſua cappa in choro in ſuo loco, ſeu ſtallo, panno aliquo,vel tapeti cum puluinaribus parato. Officium verò ipſius erit circa hæc;videlicet, vt dicente cantore [Iube Domne benedicere.] ipſe ſtans reſpondeat [Noctem quietam &c.] & poſt lectionem breuem [Adiutorium noſtrum &c.] deinde [Pater noſter.] tum confeſsionem, & abſolutionem, & alia vſque ad [Deus inadiuto rium &c.] incluſiuè, & incepto Pſalmo ſedebit . Cætera omnia dicentur per chorum, & hebdomadarium vſque ad orationem, quam ipſe Epiſcopus cantabit, & demùm benedictionem da

bit

bit dicẽs [Benedicat nos omnipotẽs Deus &c.]Nulla autem fiet altaris thurificatio ad Canticũ [Nũc dimittis &c.] nec organum pulſabitur, niſi fortè in aliquibus Eccleſijs huiuſmodi Hora ſolemniùs celebrari aliquando conſueuerit; quo caſu organum adhiberi poterit, iuxta normam ſuperiùs traditam. Cum verò Epiſcopus præſens erit, & officiũ nõ faciet, omnia prædicta per hebdomadarium in ſuo habitu Canonicali fient, obſeruatis tamen debitis reuerentijs verſus Epiſcopum; nam ipſe hebdomadarius ad Verſiculum [Indulgentiam &c.]in principio, & ad Verſiculum [Benedicat vos omnipotens Deus &c.]in fine, inclinabit ſe profundè verſus Epiſcopum. In Collegiatis Eccleſijs, vel abſente Epiſcopo, eadem obſeruantur per hebdomadarium.

DE MATVTINIS præſente Epiſcopo. Cap. V.

IN Matutinis, quando Epiſcopo placuerit officium facere, hora competenti veniet cum ſua cappa aſſociatus à Canonicis more ſolito, & factis orationibus ante Sacramentum, & altare maius, accedet ad chorum in loco ſuo ornato, vt ſupra, vbi ſedebit aliquantulũ, cucullo cappæ ſupra caput reducto, vel etiam cum bireto, prout magis placebit, aptatis in girum fimbrijs cappæ per aliquem cappellanum, vel cærimoniarum magiſtrum. Apud eum nulli erunt aſsiſtentes. Poſt modicam moram Epiſcopus ſurget, ſurgentibus omnibus, & ſtans capite detecto verſus altare dicet ſecreto [Paternoſter. Aue Maria, & Credo]integrè: quibus completis, ſignans ſibi cum pollice dexteræ manus labia paruo ſi-

gno crucis altiori voce cantando dicet [Domine labia mea &c.] deinde [Deus in adiutorium &c.] quod cum dicit, facit ſibi ſignum crucis à fronte ad pectus, prout ſupra in Veſperis dictum eſt: & ſic permanet ſtãs, donec per chorum decantatum ſit Inuitatorium cum Pſalmo [Venite exultemus &c.] ac Hymnus, quem ipſe decenter aliquo præintonante competenti voce incipiet, ſi erit celebraturus, aliàs non. Incepto primo Pſalmo, ſedebit, & omnes de choro, ac alij miniſtri ſedebunt. Pſalmi decantabuntur cantu plano, pauſatè ad puncta, & clara voce per Canonicos, & alios de choro cum deuotione, & reuerẽtia, & ad Verſiculum [Gloria Patri &c.] omnes ſe inclinabunt, prout ſupra in Veſperis dictum fuit. Antiphonæ per aliquem Manſionarium, vel ei, cui ex conſuetudine Eccleſiæ cõpetit, præintonabuntur Canonicis, incipiendo à dignioribus gradatim. Lectiones autem octo à totidẽ Canonicis iunioribus incipiendo à iuniore, priùs à cærimoniario inſtructis, com petenti voce, & tono recitabuntur, apud legile in medio chori collocatum, quarum ſeptimam, & octauam cantabũt hi, qui futuri ſunt aſsiſtentes à lateribus Epiſcopi in Miſſa; nona verò, & vltima lectio dicetur ab ipſomet Epiſcopo ſtante. Igitur finitis tribus Pſalmis primi Nocturni, cum cantatur Verſiculus, cærimoniarius ducit iuniorem Canonicum, qui eſt cantaturus primã lectionem, ad legile, paulò ante cum libro lectionum præparatum in medio chori nudum, ideſt, ſine aliquo panno, vel coopertorio; & ibi facta reuerentia altari cum genuflexione, Epiſcopo verò cũ profunda inclinatione, reſpicit aliquãtulùm in libro lectionem, quam lecturus eſt, & ſic ſtans expectat donec Epiſcopus ſtans, detecto capite, inceperit alta voce [Pater noſter &c.]

& il-

& illud ſecretò perfecerit vſque ad Verſiculum [Et ne nos &c.] & ſucceſsiuè ex libro ſibi allato, vel memoriter cantauerit abſolutionem videlicet [Exaudi Domine &c.] cui reſponſo per chorum [Amen.] ipſe Canonicus ſtans apud legile inclinat profundè ſe verſus Epiſcopum, & petit ab eo intelligibili voce benedictionem dicens [Iube Domne benedicere.] & non [Domine.] ad quem ſic inclinatum permanentem Epiſcopus conuerſus ſtans reſpondet benedicens, videlicet [Benedictione perpetua &c.] non tamen manù ſignans; & reſpõſo per chorũ [Amen.] Epiſcopus ſedet cooperto capite, cuius fimbriæ in girum aptantur, vt ſupra, & pariter omnes ſedent. Canonicus verò tunc, & non prius incipit, & proſequitur ſuam lectionem altiori voce, diſtinctè, & modeſtè, in tono, prout ſuo loco, & capitulo demõſtratur. Qua finita cum dicturus eſt [Tu autem Domine &c.] genuflectit verſus altare. Tum ſurgens, facta ſolita reuerentia Epiſcopo, qui verſus eum facit ſignum crucis, reuertitur ad locum ſuum, abſque oſculo manus Epiſcopi: ſed ſi fortè non eſſent Canonici, qui cantarent, oſcularentur manum. Idem per omnia facit ſecundus, & tertius Canonicus, ac ſucceſsiuè alij in ſecundo, & tertio Nocturno lectiones cãtaturi, idemque per Epiſcopum, & chorum obſeruatur, quoad abſolutiones, benedictiones, & alia, quæ occurrunt, dum Pſalmi, & lectiones cantantur, quod in primo nocturno ſeruatum fuit: hoc tãtum excepto, quod ad primam, quartam, & ſeptimam benedictiones Epiſcopus ſtat, prout ſtetit cantans abſolutiones, ad alias verò ſedet. Cum cantatur per Canonicum textus Euangelij pro ſeptima lectione, Epiſcopus, & reliqui omnes ſtant, donec dicatur per dictum Canonicum

[Et reliqua.]& incepta homelia, ſedent . Ipſe autem Canonicus nõ debet recitando textum Euangelij librum, nec ſeipſum ſignare, nec manus iunctas tenere , ſed ſuper libro, prout in alijs lectionibus. Ad octauam lectionem Epiſcopus dat benedictionem ſedẽdo, vt ſupra. Nonam lectionẽ cantat ipſe Epiſcopus ſtans cũ cappa, detecto capite, verſa facie ad altare, ad quem tunc, & non priùs, accedunt duo aſſiſtentes Diaconi, & alius de libro ſeruiens. Epiſcopus autẽ, ſi non deerit in choro maior ſe, ſtans, vt ſupra, dicit cantando verſus altare [Iube Domine benedicere.]& nõ [Domne.]cui abſolutè reſpondetur per chorum [Amen.]Si verò adeſſet Legatus, aut aliquis Prælatus maior ſe, Epiſcopus verſus ad illum peteret benedictionem, ille verò ſtans in loco ſuo reſponderet [Ad ſocietatem ciuium &c.] vel [Per Euangelica dicta &c.]factis tamen prius mutuis reuerentijs inter Epiſcopum, & Legatum, ſeu alium Superiorem maiorem. Et dum Epiſcopus cãtat ſuam lectionem, omnes pro eius reuerentia ſtant. Qua finita, Epiſcopus profundè caput verſus altare inclinans dicit [Tu autem Domine &c.]& reſponſo per chorũ [Deo gratias.] accedit cum debitis reuerentijs antedictus præintonator ante Epiſcopum, & præintonat ei [Te Deum &c.]ſi eſt celebraturus. Quo per Epiſcopum repetito ex libro, vel memoriter, prout magis placuerit; chorus illum proſequitur, cui & organum intermiſceri poterit, cum regula ſuperiùs tradita, dummodò Verſiculus [Te ergo quæſumus.] exprimatur voce clara, alioquin cum ſuaui harmonia ſine organo. Qui Verſiculus dũ recitatur, Epiſcopus, & omnes genuflectunt.

DE MATVTINIS in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs absente Episcopo. Cap. VI.

IN Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs absente Episcopo hora competenti congregantur in sacristia omnes Canonici, vbi induuntur suo consueto habitu Canonicali. Canonicus quoque, seu alius dignior Presbyter Ecclesiæ Missam celebraturus induitur eodem habitu Canonicali, vel alio suæ dignitati conueniẽti, quo in Ecclesia vti consueuit. Qui sic congregati incipiunt progredi versus chorum. Præcedunt magistri cærimoniarum; deinde duo clerici cantores; tertio loco Canonicus, seu Presbyter facturus officiũ; sequuntur alij Canonici seniores, & digniores, deinde iuniores, & minùs digni. Cum peruenerint ante altare, omnes genuflexi aliquantum orent, Canonicus, seu Presbyter facturus officium cum suis clericis post ipsum in plano chori, seu ante altare. Alij hinc inde in eodem plano ab vtraque parte chori: surgente Canonico, aut Presbytero prædicto cum suis clericis, omnes pariter surgũt. Qui facta hinc, inde Canonicis reuerentia, ascendit chorum in primo stallo, seu sede ex ea parte, vbi ea hebdomada chorus assignatur. Sistit se, & propè ipsum stat vnus magister cærimoniarum. Sub ipso in plano chori erunt duo cantores, qui simul venerant, alij omnes ad sua scabella ascendunt. Interim Canonicus facturus officium sedet in puluinari supra sedem suam posito habens ante se tapete super scabello cum puluinari, super quo positus sit liber apertus continens Antiphonas, Hymnum, & orationem, quæ legenda sunt, vel super legili, vt dictum est in Vesperis. Postquàm omnes venerint ad sua loca, indicante cæ-

rimoniario ſurgit Canonicus prædictus, dicit ſecreto [Pater noſter: Aue Maria: & Credo] Deinde ſignans ſibi pollice dexteræ manus os cantat tono competenti [Domine labia mea aperies.] Et reſponſo à choro [Et os meum annuntiabit laudem tuam.] eadem manu dextera producens ſibi crucem à fronte ad pectus eodem tono dicit [Deus in adiutorium meum intẽde.] Cum dicitur Verſiculus [Gloria Patri, & Filio &c.] tam ipſe, quã alij omnes profundè inclinant ſe. Cum dicitur [Sicut erat] erigunt ſe: & interim duo illi cantores accedunt ad mediũ chori, facta priùs altari genuflexione, cantant ex libro ſuper legili ante ſe poſito Inuitatorium, quod à choro reſumitur, & Pſalmum [Venite] Interim omnes ſtant vſque ad primum Verſiculum primi Pſalmi Nocturni. Cum cantatur [Et procidamus ante Deũ.] tam ipſi cantores, & celebrans, quàm alij omnes genuflectũt, poſtea ſurgunt, & proſequuntur. [Ploremus ante Dominum, qui fecit nos &c.] Repetito Inuitatorio, duo illi cantores accedunt ad Canonicum officium facientem, & ſtantes in plano ante ipſum, facta ei profunda reuerentia, vnus ex illis à dexteris præintonat Canonico prædicto Hymnum; quo per Canonicum intonato, chorus proſequitur ab eadem parte, vbi eſt Canonicus officium faciens, deinde viciſſim ex altera parte, donec Hymnus expleatur. Et in fine, cum nominatur ſancta Trinitas, omnes profundè inclinãt. Expleto Hymno, idem cantor, qui intonauit Hymnum ſtans ante Canonicum, facta illi profunda reuerentia, præintonat ei Antiphonam primi Nocturni, quam ille intonat ex libro ante ſe poſito. Qua intonata, duo illi cantores, facta reuerentia, accedunt ad librũ Antiphonariũ in medio chori exiſtentem; & facta primum in plano genuflexione verſus

altare,

altare, expleta Antiphona, incipiunt Psalmos primi Nocturni, cantantes primum versum in tono Antiphonarij assignato. Quo primo versu Psalmi intonato, Canonicus faciens officium, & cæteri omnes sedent: cantores iterum genu facta reuerentia altari, redeunt ad suum locum in plano chori ante Canonicum facientem officium, & ibi faciebus ad altare versis, in scabello parum oblongo, panno viridi coöperto sedent. Et circa finem cuiusque Psalmi surgunt, & ambo accedunt ad alteram partem chori: cumque pertranseunt ante altare, in medio genuflectentes reuerentiam faciunt altari: deinde Canonicum in primo stallo, seu sede ab illa parte chori sedentem adeunt; & repetita prima Antiphona, facta ei debita reuerentia, alter ex eis, vt supra, illi intonat secundam Antiphonam, & sic vicissim semper faciunt successiuè singulis Canonicis Antiphonas præintonantes: & semper post inchoatum Psalmum ad suum scabellum redeunt, vbi sedent, dum Psalmus perficitur. Circa finem tertij Psalmi cuiusque Nocturni surgunt, & accedunt ad libitum, & factis debitis inclinationibus altari, & choro, cantant versiculum, quo incepto omnes surgunt; & responso à choro, Canonicus faciens officium intonat [Pater noster] & reliquum dicit secreto. Interim dum cãtatur versiculus, cærimoniarius accedit ad Canonicum iuniorem, qui lecturus est lectionem, & facta ei reuerentia, ipsum ducit ad legile, vbi lectiones legi solent, quod locari debet in medio chori versus altare; quo cum peruenerit, genuflectit cum cærimoniario versus altare: deinde profundè facit reuerentiam Canonicis, primùm à parte chori, vbi est Canonicus faciẽs officium, deinde ab altera parte; & mox proprius accedit ad legile; &, cum tempus erit, petit benedictionem caput pro-

fundè verſus celebrantem inclinans; cui ille ſtans benedicit,quod & in alijs benedictionibus ſeruat, hoc eſt, vt ſtans ſemper, detecto capite, benedicat. Lectiones leguntur, feſtis præſertim diebus, à Canonicis, incipiendo à iunioribus ad ſeniores;& quando non adſunt tot Canonici, primas legunt alij clerici in choro exiſtentes. Legant autem diſtinctè,& deuotè in tono conſueto in Eccleſia Romana, vt ſuo loco dicetur. Si noctu legantur, cærimoniarius adhibet paruam candelam, & alia fiũt, vt ſupra in Matutinis Epiſcopalibus dictum eſt, præter oſculum manus Canonici faciẽtis officium; ſed lector cum dicit [Tu autẽ Domine &c.] in fine lectionis genuflectit, & factis debitis reuerẽtijs his, qui in choro exiſtunt, diſcedit. Circa finẽ tertij Nocturni Canonicus faciens officium accipit pluuiale coloris tempori congruentis,& duo cantores ſimiliter, cum cantatur octauum reſponſorium, duo Acoliti ſumunt candelabra duo, quæ cũ candelis accenſis deferunt ante Canonicum paratum; & ea tenent, donec legerit totam lectionem, & inceperit Hymnum [Te Deum &c.] quem Hymnum alter ex dictis cantoribus paratis pluuiali, facta illi debita reuerentia, præintonat. Cũ dicitur [Te ergo &c.] genuflectit in ſuo loco, & alij omnes ſimiliter. Hymno expleto, incipit Laudes, in quibus omnia ſeruantur, quæ de Veſperis in Collegiatis ſuperiùs dicta ſunt.

DE LAVDIBVS, RELIQUIſque horis Canonicis. Cap. VII.

EXpleto Hymno [Te Deũ &c.] ſi Epiſcopus in Matutinis ſolẽne officium peregit, cõgruum erit, vt etiam Laudes ſolemniter celebret: in quibus ea omnia ferè ſeruari conueniet, quæ ſupra dicta ſunt de Veſperis

ſolemniter per Epiſcopum celebrandis, ipſo in craſtinum Miſſam nõ celebraturo. Nam ſtatim finito Hymno, Epiſcopus in ſua ſede Epiſcopali capiet pluuiale, & mitram, & alia paramẽta, prout in dictis Veſperis dictum fuit, & cum eo quatuor, aut ſex Canonici ex dignitatibus capient pariter pluuialia, alij verò Canonici non parantur. Epiſcopus inchoabit Laudes abſolutè cantando [Deus in adiutorium.] ſignando ſe ſigno crucis à frõte ad pectus, prout ibi dictum fuit. Antiphonas eodem modo, & ijdem præintonabunt Canonicis dignioribus, vt in dictis Veſperis, eademque obſeruabuntur in ſeſsione, ſurrectione, & reuerentijs, dum Pſalmi, & Antiphonæ decantantur, quæ ibidem dicta ſunt.

Sic etiam quoad Capitulum, & Hymnum: & cum inchoatur Canticum [Benedictus.] Epiſcopus, poſito prius thure in thuribulum, dum per chorum cantatur Antiphona, ſurget cum mitra, & baculo, aſſociatus à prædictis Canonicis

para-

paratis, & thurificabit altare, & deinde thurificabitur ipſe apud ſuam ſedem ſtans cum mitra, à digniori ex dictis Canonicis paratis, vel alio, cui cōpetat, prout ibidem explicatum fuit. Organum quoque ad Hymnum, & Canticum [Benedictus &c.] & in fine Pſalmorum poterit adhiberi, cum eadem norma, & regula ſuperiùs tradita. Deniq; dum repetitur Antiphona per chorum, finito Cantico [Benedictus] cærimoniarius cum ceroferarijs accedit ante Epiſcopum, qui cantabit orationem; & mox dabit benedictionem; & denique omnia alia fient, prout ibi latiùs enarratum fuit. Pariter abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis eadem omnia ſeruabuntur, prout in dictis Veſperis continetur.

Ad reliquas horas Canonicas Epiſcopus non ſolet interuenire: ſi tamen volet intereſſe, erit in choro cum cappa, & nullum officium faciet, ſed omnia fient per Canonicos, & hebdomadarios iuxta ſtylum Eccleſiarum. Excipitur tantummodo hora Tertia, quam, ſi Epiſcopus eſt ſolemniter Miſſam celebraturus, pariter & ab illo celebrari conuenit, prout latiùs ſequenti Capitulo declarabitur.

DE MISSA SOLEMNI Epiſcopo celebrante. Caput VIII.

QVO ordine, quoue comitatu Epiſcopus ad Eccleſiam ſiue pro Veſperis, ſiue pro Miſſa, alijſq. officijs accedere debeat, ſuperiùs explicatum fuit. Nunc videnda ſunt ea, quæ ad Miſſam ſolemnem, ipſo Epiſcopo celebrante, ſpectant, explicaturi poſtmodum ſuis locis in ſingulis feſtiuitatibus, ſi quid addendum, minuendum, vel immutandum erit. Diximus iam valde conuenire, atque antiquæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſonum eſſe, vt in Eccleſijs

Cathe-

Cathedralibus locus aliquis, siue sacellum, ab antiquis Secretarium appellatum, deputetur, ad quem Episcopus solēniter celebraturus Missam, postquā sua cappa indutus ingressus fuerit Ecclesiā, sacrasq. preces ad altaria superiùs memorata effuderit, cū suis Canonicis, & choro conueniat. Qui locus præparatus, ornatusque esse debet altari condecenti cum cruce, & candelabris, ac cereis accensis, super quo erūt reposita sacra Missalia, & indumenta pro Episcopo suo ordine. Aderunt etiam ibi sedes pro Episcopo versus cornu dexterum, vel sinistrum altaris pro situatione, & commoditate loci, & sedilia pro Canonicis, & alijs circum circa. In eum locum ingressus Episcopus, factaque reuerentia cruci super altari prædicto existenti, sedebit aliquantulum super dicta sede sibi præparata, donec Canonici extra illum locum capiant sacra indumenta, remanentibus duobus Diaconis assistentibus apud Episcopum, dum alij parantur, qui & ipsi postea accipiunt paramenta: quibus paratis, atque in eundem locum ingressis cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo, ac apud eorum sedilia stantibus, Episcopus surget, & stans capite detecto versus altare dicet secreto totum [Pater noster] & [Aue Maria] Tum facies sibi crucis signum ā fronte ad pectus, ea forma, quæ superiùs expressa fuit, altiori voce incipit horam Tertiam dicens [Deus in adiutorium &c.] Choro prosequente [Domine ad adiuuandum &c.] & Hymnum [Nunc sancte nobis Spiritus] cui organum intermisceri poterit, secundùm regulam superiùs traditā. Quo Hymno finito, cantor dicit Antiphonā atq. incepto Psalmo [Legē pone &c.] Episcopus sedebit, sedentibus etiam Canonicis, exceptis his, qui Episcopo ministraturi sūt; chorus autē prosequetur Psalmos. Tunc minister de libro

seruiēs cotta indutus, vna cum altero candelam accensam tenente, accedent cū libro ante Episcopum, qui poterunt esse aliqui ex suis cappellanis: & qui de libro seruiet, genuflexus manebit, dum Episcopus legit sedens, Episcopus verò sedēs legit Antiphonam [Ne reminiscaris, &c.] & Psalmos consuetos, duobus Canonicis sibi à lateribus assistētibus, qui debent per totam Missam deseruire, alternatim respondentibus. Interim Subdiaconus cantaturus Epistolam, qui simul cum Diacono Euangelium cantaturo, ac alijs Canonicis erit iam Subdiaconalibus paramentis indutus, dempto manipulo, vt in capitulo de eorum officio dicitur, afferet ex altari sandalia, & caligas manibus velo coopertis, alio velo cooperta, ambabus manibus eleuata, ante Episcopum, illaq. adiuuantibus duobus Episcopi scutiferis, qui ad abacum solent assistere, genuflexus induit primo in dextero, deinde in sinistro pede Episcopi, detractis prius ordinarijs calceis: eodemq. tempore sex, vel octo Acoliti cum cottis genuflexi, fimbrias cappæ circū circa eleuant, & dilatant, cooperiendo dictū Subdiaconum, & scutiferos, quo commodiùs, & decentiùs officium suum peragere possint. Quibus expeditis, Subdiaconi, & scutiferi prædicti recedunt ad loca sua. Acoliti, aptatis in girum cappæ Pontificalis fimbrijs, ad altare redeunt, vt præstò sint pro paramentis Episcopo deferendis. Episcopus prosequitur lectionē Psalmorum, quibus dictis vsq. ad [Kyrie eleison] surgens detecto capite, versus altare dicit orationes. Chorus autem admoneatur, vt Psalmos Tertiæ lent ē prosequatur, interposito etiam, si opus videbitur, post quemlibet Psalmum organo, ita vt eodem tēpore illos perficiant, quo Episcopus suos Psalmos cum suis versiculis legerit, & paratus fuerit, vt infra.

Lectis

Lectis Psalmis, & orationibus vsque ad orationem, quæ pro lotione manuum dicitur exclusiuè, Episcopus, deposita cappa, incipit legere, vel memoriter dicere orationes, quæ pro paramentis induendis ordinatæ sunt, dicendo singulas orationes ad singula paramenta, cum illis induitur; excepta oratione, quæ dicitur ad manipulum, quæ statim post alias dicenda erit, cum dici non possit eo tẽpore, quo accipit manipulum. Melius, & decentius fieret, si Episcopus legeret omnes orationes simul, vt facit Summus Pontifex. Cum Episcopus exuit cappam, dicet orationem [Exue me Domine, &c.] & dicta per eundem oratione [Da Domine, &c.] pro lotione manuũ, extractisque ei per asſistẽtes Diaconos annulis, lauat manus: & tunc laici tantum, & clerici omnes, præter Canonicos, & Prælatos, debent genuflectere, nisi adesset Legatus, aut alter dignior Episcopo, quo casu non debet permittere, vt genuflectãt. Cum verò sumitur aqua ex abaco pro lotione manuũ Episcopi ab aliquo nobili viro, poterit fieri prægustatio illius à ministris, vel scutiferis illam suggerentibus, vt superiùs dictum fuit. Sed si ipsi portantes aquam non sunt ex nobilibus ciuitatis, sed ex ipsis scutiferis, seu familiaribus Episcopi, non vtique ea forma portabunt, prout dicti nobiles, sed dextera manu vrceum cum aqua, sinistra verò lancem; & cum fuerint ante Episcopum genuflexi, infundunt pauculum aquæ super labio ipsius lancis, eamque præsente Episcopo degustant, tum aquam supposita lance super manus Episcopi infundunt: duo autem cappellani genuflexi hinc, inde tenent mappam extensam sub lance pro tergendis manibus ipsius Episcopi; quibus tersis, reponuntur ei annuli ab eodẽ Diacono asſistente: & hæc forma lotionis manuum seruatur semper, quando Episcopus in-

tra Miſſarum ſolemnia, & in alijs quibuſdam ſacris actibus publicè lauat manus. Statim lotis manibus adſint Acoliti præfati, qui afferant ex altari paramenta Epiſcopi per ordinem, vnus poſt alium; videlicet, amictum, albam, cingulum, crucẽ pectoralem, ſtolam, pluuiale, & mitram, quibus induitur Epiſcopus per Diaconũ à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris paratos, vt ſupra, hoc modo videlicet: Diaconus, &

Subdiaconus capientes ſingula huiuſmodi paramenta de manibus Acolitorum, quiſq. eorum à latere ſuo adiuuat veſtiendo Epiſcopum, ſed principaliter Diaconus omnia operatur. Subdiaconus verò ſolũmodo coadiuuat, vbi opus eſt; & primò offerunt Epiſcopo amictum oſculandum in medio, vbi eſt deſignata parua crux, mox illum diligenter aptant circa collum Epiſcopi, ita vt veſtium ſummitates, quæ vulgo collaria vocantur, omnino tegat, deinde cordulas ex eo pendentes poſt tergum ductas, ante pectus reductas ſtricte col-

ćte colligant. Accipiunt deinde albam, eamque circa collũ, humeros, & brachia diſtendũt, & aptant: tertio loco cingulum, quo albam conſtringũt, incipientes à tergo, & ante corpus illam religantes, tum albæ extremitates circum circa Acoliti ſubleuant, & aptant, ita vt æqualiter defluat, & veſtes cõtegat. Diaconus poſtea, ſumpta cruce pectorali, eam ab Epiſcopo oſculatam eius collo imponit, ita vt ante pectus pendeat; offert deinde Epiſcopo ſtolam deoſculandam, eamq. ſuper eius humeros applicat, ita vt nec eius collũ tegat, nec tranſuerſa ſit in modum crucis ſed æqualiter ante pectus pendeat: quod commodius fiet, ſi ei cordulæ retro, & ante ſint annexæ, quibus firmari poſsit, nec huc, illuc vagetur. Demùm Diaconus, & Subdiaconus imponunt Epiſcopo pluuiale, & mitram, & ſi Pſalmi Tertiæ non ſint perfecti, ſedet Epiſcopus expectans, donec perficiantur, quibus finitis, &. repetita Antiphona, Subdiaconus, vel alter, cui ex conſuetudine Eccleſiæ cõpetat, in habitu, videlicet, cotta indutus, in quo reperitur, Capitulũ cantabit in loco, vbi legi ſolet Epiſtola, ſibi ipſi librum tenens; dummodò nec altari, nec Epiſcopo humeros vertat. Tunc Epiſcopus ſurgit cum mitra, ſurgentibus omnibus, verſa facie ad ipſum Diaconum cantantem Capitulum: & ſic ſtat, donec cantores cantẽt reſponſorium vltimi verſiculi. Finito Capitulo, Subdiaconus reddit librum cærimoniario, & vadit ad locum ſuum. Interea verò dum Acoliti, acceptis duobus candelabris cum cereis accenſis, verſis inuicem faciebus, dummodò nec altari, nec Epiſcopo renes vertant, accedunt. Presbyter vero aſsiſtens paratus in eorum medio tenebit librum ſupra caput; & finito Reſponſorio, Epiſcopus, depoſita tunc mitra, ſtans vt erat cantat in tono feriali [Dominus vobiſcum.] & orationem:

& dicto per Chorum [Benedicamus Domino] ipſe Epiſcopus, depoſitis pluuiali, & mitra, à Diacono, & Subdiacono induitur tunicella, qui conſtringunt cordulas hinc, inde ſuper humeros poſitas, & deinde eodem modo dalmaticam. Tum Epiſcopus ſedet, & imponuntur ei chirothecæ per Diaconum in dextera, & per Subdiaconum in ſiniſtra, manibus illi prius, & mox chirothecis per eoſdem deoſculatis. Mox ſurgit Epiſcopus, & induitur ab eiſdem planeta, quæ hinc, inde ſuper brachia aptatur, & reuoluitur diligenter, ne illum impediat. Si Epiſcopus pallio vti poſsit, & eo die vti conueniat, affertur per aliquē Subdiaconum ex altari ambabus manibus, velo aliquo ſuppoſito, quod Diaconus capiēs Epiſcopo offert oſculandum in cruce poſteriori: & aduertat, dum illud capit, vt partem duplicem pallij capiat ſiniſtra manu, ſimplicem verò dextera; & dum illud imponit, Subdiaconus manu dextera eleuat partem, quæ à tergo pendere debet, illudque aptant, vt humeros Epiſcopi æqualiter ambiat, & pars duplex pallij ponatur ſuper ſiniſtro humero Epiſcopi. Quo facto, idem Diaconus capit vnam ex tribus ſpinulis per aliquē Acolitum allatis; videlicet pulchriorem, eamque infigit cruci anteriori pallij ante pectus exiſtenti, aliā in cruce ſiniſtri humeri, tertiam Subdiaconus infigit cruci poſteriori, quæ omnia ita infigantur, vt tertiò tranſeant per crucem; non tamen pallium perforent, neque planetam tangant; & gemmæ ſpinulis appoſitæ remaneāt ad dexteram infigentis. Tum ſedenti Epiſcopo imponitur per Diaconum mitra pretioſa ſumpta de manibus cappellani de illa ſeruientis, Subdiacono vittas eleuāte. Demùm imponitur per Presbyterum aſsiſtentem annulus Pontificalis annulari digito dexteræ manus Epiſcopi, manu, & annulo prius deoſculatis.

latis. Episcopo parato, accedũt ad eum Archidiaconus, & alter Diaconus, seu duo digniores Canonici Diaconi, parati dalmaticis, qui ei à lateribus assistunt à principio. Diaconus verò, & Subdiaconus capiunt suos manipulos, & accedente Acolito thuriferario cum thuribulo, & nauicula, ministranteque Presbytero assistẽte nauiculam, Episcopus imponit, & benedicit thus, vt supra in Vesperis dictum fuit. Deinde Episcopus cum suis ministris facta reuerentia cruci super altari in dicto Sacello, seu Secretario existẽti, processionali ritu procedũt ad altare, in quo Missa est celebranda, hoc ordine.

Thuriferarius cum thuribulo, deinde ceroferarij cum candelis accensis medium habentes Cappellanum crucem deferentem, deinde clerici, & beneficiati Ecclesiæ cũ suis cottis bini, incipiendo à iunioribus, si est celebrans Archiepiscopus, vel maior, aut habeat priuilegium crucem ante se deferri faciendi; aliàs crux non portatur. Hos sequuntur Ca-

nonici

nonici parati bini, incipiendo à iunioribus, seu minùs dignis, & post illos Subdiaconus Epistolam cantaturus, gerens librum Euangeliorum clausum ante pectus, in quo includitur manipulus Episcopi, deinde Diaconus ad sinistrã Presbyteri assistentis pluuiali induti, demùm Episcopus cum baculo pastorali in manu sinistra, parte curua baculi ad populum versa, ac dextera benedicens, si sit in sua ciuitate, vel diœcesi, medius inter Archidiaconum, & Diaconum assistentes paratos. Post Episcopum sequitur cappellanus seruiens de mitra, & alij cappellani cum cottis bini incedentes. Cum Episcopus fuerit prope altare, salutat exigua capitis inclinatione Canonicos paratos apud eorum sedilia stantes, ipsi verò Canonici faciũt ei profundam reuerentiam. Si fortè adesset Legatus Apostolicus, vel aliquis Cardinalis, aut Archiepiscopus, vel alij Prælati, vel magnus Princeps loci, illos prius debet Episcopus cum mitra salutare, & illi Episcopo aliquantulum assurgentes, denudato capite, respõdere, præter Cardinalem, qui non debet assurgere, sed tantum discooperire caput. Cum verò Episcopus peruenerit ante infimum gradum altaris, reddito baculo pastorali ministro, qui de eo seruit, & deposita ei per Diaconũ mitra, facit profundam reuerentiam cruci super altari positæ simul cum suis ministris. Interim recedunt alij ministri, qui eum illuc vsque sequuti fuerant, excepto eo, qui de baculo, & altero, qui de thuribulo seruiunt, duobusq; Diaconis assistentibus, qui remanent. Episcopus verò habens à dexteris Presbyterum assistentem, & à sinistris Diaconum, & apud eum modicũ retro Subdiaconum, qui tunc relinquit librum Euangeliorum in manibus cęrimoniarij, facit cum eis confessionem, iũctis manibus stans aliquantulum inclinatus. Interim cessat

sonitus

ſonitus organorum, & chorus incipit Introitum. Dum facit confeſsionem Epiſcopus, profert verba erga dictos eius miniſtros ſtantes apud eum capite inclinato in plurali dicens [Vobis fratres.] & [Miſereatur veſtri &c.] Illi verò erga Epiſcopum in ſingulari, id eſt, [Tibi Pater] & [Te Pater] & [Miſereatur tui.] Quæ dũ dicunt, caput verſus Epiſcopũ

profundiùs inclinant. Cum Epiſcopus dixerit [Indulgentiam, & remiſsionẽ &c.] Subdiaconus capit manipulum, qui fuerat incluſus in libro Euangeliorum, & illum applicat ſiniſtro Epiſcopi brachio cum oſculis manus, & manipuli, & ſtrictè religat. Canonici parati ſtantes in ſuis locis faciant ſimul confeſsionem bini, ſimiliter alij, ſi qui erunt parati, aliàs genuflexi, prout etiam laici omnes tunc genuflectunt. Finita confeſsione, Epiſcopus inclinatus dicit ſummiſſa voce orationẽ [Aufer à nobis, &c.] & deinde aſcendens apud altare aliam, videlicet [Oramus te Domine, &c.] adhuc iun-

ctas

ctas manus retinens, & alias, prout habetur in rubricis Miſſalis ſub titulo de Introitu &c. & cum dicit [Quorum reliquiæ hic sũt &c.] poſitis hinc, inde ſuper altari manibus extẽſis, oſculatur illud in medio, nullam tamen ibi deſignans crucem: & ſtatim ambabus manibus tangens librum Euãgeliorum ſibi à Subdiacono à ſiniſtris ſtante oblatum in folio Euangelij currẽtis, illum oſculatur, adiuuante Presbytero aſſiſtente. Tunc accedit ad altare thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, quam porrigit Diacono, & ille Epiſcopo, qui imponit, & benedicit thus more ſolito; & accepto thuribulo de manu Diaconi, thurificat altare, prout ſuo loco explicatur. Reddit deinde thuribulum Diacono, & accepta mitra pretioſa ab Archidiacono, ſeu alio digniori Diacono in officio aſsiſtentis ſeruiente, ſtans in cornu Epiſtolæ manibus iũ-

ctis incenſatur à Diacono triplici ductu thuribuli: tum facta cruci reuerentia in medio altaris, acceptoque baculo in

manu

manu ſiniſtra, medius inter Archidiaconum,& alium Diaconum aſsiſtentes (nam Diaconus, & Subdiaconus remaneant apud altare) vadit ad ſedem ſuam, vbi ſtans, depoſita mitra,& facto ſibi ſigno crucis à fronte ad pectus, legit Introitum ex libro, quẽ ſuſtinet cappellanus de eo ſeruiens ſupra caput, altero candelam accenſam tenente. Aſsiſtentes verò hinc, inde oſtendunt digito, quæ ſunt legenda, & vertũt folia. Deinde dicit cum ſuis miniſtris [Kyrie eleiſon] nouiès repetendo. Diaconus,& Subdiaconus idem dicunt inter ſe apud altare. Quo dicto, ſedet, accepta mitra auriphrygiata ſimplici ſi placet, & gremiale,& pariter omnes ſedent. Presbyter aſsiſtẽs ſedet in ſcabello, non ad dexteram Epiſcopi; Archidiaconus, & Diaconus ſedent hinc, inde à lateribus Epiſcopi in ſcabellis nudis: Diaconus verò, & Subdiaconus in Miſſa miniſtrantes apud altare ſuper aliquo ſcamno apud cornu Epiſtolæ ſedẽt. Cum cantatur à choro vltimũ [Kyrie eleiſon] ſurgunt omnes miniſtri circum ſtantes Epiſcopum: aufertur Epiſcopo per Diaconum à dexteris aſsiſtentem gremiale, & per alterum à ſiniſtris mitra, biretum verò ab eodem aſsiſtẽte à dexteris, complanatis cum eo capillis, quod penes ſe retinet: ſed mitra, & gremiale miniſtris ea ſeruantibus traduntur: & finito à choro cãtu [Kyrie eleiſon] ſurgit Epiſcopus adiuuantibus eum miniſtris aſsiſtẽtibus verſa facie ad altare, illi capite inclinato reuerentiam faciens, & allato ante eum libro, & candela, ſi ea vti velit, cantat ex eo alta voce [Gloria in excelſis Deo] diſiunctis, eleuatiſque manibus ad altitudinem humerorum; ita vt vola vnius manus reſpiciat alteram: quod ſẽper in huiuſmodi manuũ eleuatione obſeruatur: & cum dicit [Deo] iungit manus, & caput inclinat: librum verò ſuſtinet ſupra caput Presbyter

aſsiſtẽs paratus pluuiali, quem regulariter ſuſtinere eo modo debet, quoties Epiſcopus aliquid alta voce cantat:quo caſu miniſter, qui aliàs ſeruit de libro, adiuuat ad ſuſtinendum illum; ſecùs, quando Epiſcopus ſummiſſa voce legit: Diaconi verò aſsiſtentes hinc, inde indicant digito,quæ ſunt legenda, & vertunt folia. Poſt quàm Epiſcopus incepit cantando præfatum Hymnum, proſequitur illũ ſummiſſa voce cum ſuis miniſtris. Diaconus, & Subdiaconus,ac Prælati,& Canonici in ſuis locis idẽ bini ſimul faciunt; & in fine Epiſcopus ſedet, accepta mitra ſimplici,& gremiali;& ſimiliter ſedent omnes vſquequo per chorum perficiatur Hymnus cum organo:quo finito, & organo ceſſante, ſurgit Epiſcopus,depoſita mitra, & gremiali, ſurgentibus omnibus, vt priùs;& ſtans verſus populum eleuatis,& ſtatim iunctis manibus cantat [Pax vobis.] deinde conuerſus ad altare extenſis, & ſtatim iunctis manibus [Oremus.] & iterum extenſis manibus, orationem, & cum dicit concluſionem vltimæ orationis,ideſt [Per Dominum noſtrum] denuò iungit manus,prout pleniùs circa huiuſmodi iunctionem, & diſiunctionem manuum in rubricis Miſſalis declaratur. Sedet deinde Epiſcopus, ſedentibus omnibus. Subdiaconus autem accipiens librum,factiſque debitis reuerentijs altari, & Epiſcopo,comitãte ad eius ſiniſtram cærimoniario, & ſibi ipſe tenens librum, extra presbyterium à latere ſiniſtro altaris, vel,vbi ita cõſuetum ſit, in ambone cantat Epiſtolam alta voce. Qua finita, & factis debitis reuerentijs,portat eodem modo,quo ſupra,ante Epiſcopum librum clauſum, quem inclinatus porrigit illi ſuper eius genibus, & manum dexteram illius ſuper libro poſitam reuerenter oſculatur, & habito ſigno crucis ab Epiſcopo, redit ad altare, & ibi exſpectat, do-

nec

nec fuerit tempus eundi ad Euangelium. Interim accedunt duo ministri seruientes de libro, & candela ante Episcopũ, qui sedens ex libro Missali legit Tractum, & alia vsque ad finem Euangelij, quod antequàm incipiat, dicit [Munda cor meum] & [Iube Domine, &c.] & [Dominus sit in corde meo &c.] & [Dominus vobiscum] cui Diaconi asſistentes respondent [Et cum spiritu tuo.] Et legens titulum Euangelij signat pollice dextero textum Euangelij, deinde seipsum in fronte, ore, & pectore, mox iunctis manibus prosequitur Euãgelium. Quo finito, asſistens respondet ei [Laus tibi Christe.] Sed si Episcopus non sit in sua Ecclesia, Subdiaconus, osculata manu Episcopi, tenet ante eum librum Missale apertũ, ex quo Episcopus legit, vt supra, & interim omnes sedent. Cum cãtatur vltimus versus Gradualis, siue Tractus, seu ante Alleluia Diaconus, sumpto libro Euangeliorum, factaque reuerentia Episcopo, illum clausum con-

gruenti mora affert ad altare, prius genuflectēs in primo illius gradu, tum aſcendit, & collocat illum in medio altaris; deinde, facta altari reuerentia, vadit ad Epiſcopum, cuius manum reuerenter deoſculatur; tum reuerſus ad altare in eius inferiori gradu genuflexus dicit ſecretè [Mūda cor meum &c. & deinde capit librum, & illum portat ante pectus, & apud altare in cornu Epiſtolæ expectat. Interim accedit Acolitus ad Epiſcopum cū thuribulo, & nauicula, & miniſtrāte illam Presbytero aſsiſtente, Epiſcopus imponit, & benedicit incēſum. Tum Acolitus, recepta nauicula de manu Preſbyteri aſsiſtentis, redit ad altare, & ibidem cum duobus alijs Acolitis ceroferarijs, Diacono, & Subdiacono expectat, donec tempus ſit eundi ad cantandum Euangelium. Circa finē vltimi verſus Gradualis, ſiue Tractus, thuriferarius, ceroferarij, Subdiaconus, & Diaconus portans librum Euangeliorū clauſum ante pectus, facta prius altari reuerentia, veniunt ante Epiſcopū, vbi Diaconus inclinatus petit benedictionem dicens intelligibili voce [Iube Domne &c.] Cui Epiſcopus reſpondet [Dominus ſit in corde tuo &c.] & facit ſuper eum ſignum crucis. Tum Diaconus facit Epiſcopo profundam reuerentiam; miniſtri verò, qui cū eo ſunt, permanent genuflexi, donec Epiſcopus benedixerit, & ſtatim procedunt ad Euāgelium cantandum, hoc ordine. Præcedit cærimoniarius, mox thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, ſequuntur duo ceroferarij cum candelabris, ac cereis accenſis, deinde Subdiaconus manibus iunctis, vltimò Diaconus librum Euangeliorum clauſum ante pectus portans. Et tranſeuntes ante altare faciunt illi reuerentiam cum genuflexione. Cum peruenerint ad locum, vbi ſolet Euāgelium decantari, Subdiaconus medius inter dictos ceroferarios te-

net

net librū Euangeliorum apertū ante pectus, vertēs renes nō quidē altari, ſed verſus ipsā partem dexteram, quæ pro Aquilone figuratur. Si verò in Eccleſia fuerint legilia, vel ambones, in illis poterit cantari Euāgelium; videlicet, ſi cantabitur in legili, ſeu pulpito, Subdiaconus ſtabit poſt illum, qui panno aureo, vel ſerico coloris cæterorum paramentorum coopertus, & ornatus eſſe debet, amplectēs ipſum legile, & ma-

nibus hinc inde librum tangens. Quod ſi cantabitur in ambone lapideo, ad quod per gradus aſcenditur, prout adhuc in pluribus Eccleſijs, iuxta antiquam conſuetudinem, huiuſmodi ambones reperiuntur; tunc Subdiaconus aſsiſtet, & miniſtrabit Diacono opportuna ſtās à latere eius dextero; videlicet, porrigens thuribulum, & vertens folia libri Euangeliorum, cum opus erit. Diaconus, cum tempus eſt, iunctis manibus ante pectus, incipit Euangelium, & cum dicit [Dominus vobiſcum] Epiſcopus, depoſitis gremiali, &

mitra, cũ Diaconus dicit [Initium] vel [Sequentia sancti Euangelij &c.] signat librum, vbi est textus Euangelij, deinde seipsum in fronte, ore, & pectore: Episcopus autem, accepto baculo pastorali, eodẽ modo signat se in frontẽ, orẽ, & pectore; idem faciunt & omnes alij: tum ipse Episcopus retinet baculũ inter ambas eius manus iunctas, stans versus Diaconum cantantem: & cum respondetur à choro [. Gloria tibi Domine] cærimoniarius, accepto thuribulo de manu thuriferarij ibi prope adstantis, illud offert Diacono, qui thurificat librum, primò in medio, deinde à parte dextera libri, mox à sinistra triplici ductu, & reddit thuribulum cærimoniario: tum manibus iunctis prosequitur Euangelium, & cum profert nomen, Iesu, vel Mariæ, inclinat se, sed profundiùs, cum dicit, Iesus; quod & omnes faciũt: Subdiaconus autem, & ceroferarij perstant, velut immobiles. Finito Euangelio, Subdiaconus, nulla facta reuerentia altari, portat librum apertũ in folio, vbi est principiũ Euangelij cantati, & illum offert osculandum Episcopo, nulla ei facta reuerẽtia, nisi postea libro clauso. Diaconus, & alij cum debitis reuerentijs eodẽ ordine reuertuntur, & Presbyter assistẽs, accepto thuribulo de manu cærimoniarij, vel thuriferarij, stãs thurificat Episcopum stantem. Si erit habendus sermo (quẽ, Episcopo celebrante, ab eo fieri conuenit, vel ab aliquo Canonico Presbytero) siquidem Episcopus erit concionaturus, id faciet in propria sua sede, quando est versa ad populum, vel quando altare adhæret parieti, apud ipsum altare, sedens ibi super faldistorio, aut sede ad id parata, versis altari renibus. Sedebunt ad eius dexteram Presbyter assistens, & modicum post eum Diaconus Euangelij, & Archidiaconus; à sinistris verò sedebũt Subdiaconus, & alter Diaconus assistens: Expletoq; ser-

mone,

mone, Diaconus, qui cantauit Euãgelium, ſtans ad ſiniſtram Epiſcopi aliquantulum inclinatus, faciet confeſsionem ante Epiſcopum, vt in capitulo de officio Diaconi explicabitur: qua finita, Presbyter aſsiſtens pronuntiat Indulgentias, & Epiſcopus ſtãs ſine mitra in eodem loco legit abſolutionẽ; videlicet [Precibus, & meritis &c.] & dat benedictionẽ; &, ſi eſt Archiepiſcopus, vel aliàs vtẽs cruce, portatur ante eum crux per cappellanum, qui eã tenet genuflexus, ſpatio congruenti, imagine Crucifixi ad Archiepiſcopum verſa: & ſtatim, ſi Epiſcopus ante altare ſermonem habuit, reuertitur ad ſedem ſuam, vbi dicit [Credo.] vel [Dominus vobiſcum] prout cõuenit. Si verò ſermo habendus ſit per Canonicum (qui eo caſu debet eſſe in habitu ordinis, ſeu dignitatis ſuæ) ſuo tempore ibit ad oſculum manus Epiſcopi, & ab eo profundè inclinatus petet benedictionem, & Indulgentias in forma, prout ſuo loco explicabitur, & ſic paratus habitu ſuæ dignitati conuenienti aſcendit pulpitum, ſiue ambonem, & faciet ſermonẽ: ac deinde, finita per Diaconũ cõfeſsione, in eodem loco publicabit Indulgentias in forma, prout ſuo loco dicitur. Epiſcopus verò legit abſolutionem, & dat benedictionem, vt ſupra. Quòd ſi ſermo habendus non ſit, ipſe Epiſcopus ſtatim incenſatus poſt Euangelium, conuerſus ad altare incipit cãtando ex libro per Presbyterum aſsiſtentem, alijs coadiuuantibus, vt ſupra ſuſtentato [Credo in vnum Deum.] Quod cum ſuis miniſtris ſummiſſa voce proſequitur; pariter & Diaconus, & Subdiaconus apud altare, & Canonici illud inter ſe dicunt, & ad verſiculum [Et incarnatus eſt &c.] Epiſcopus genuflectit, & pariter omnes de choro genuflectunt. Quo finito, ſedet Epiſcopus cum mitra, & omnes ſedent: & cum prædictus Ver-

ſiculus cantatur à choro, pariter Canonici ſedentes capite detecto, & Epiſcopus cū mitra profundè inclinant caput vorſus altare; alij genuflectūt, donec perficiatur dictus Verſiculus. In nocte verò, & die Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, ac in die Annuntiationis beatæ Mariæ Virginis Epiſcopus cum mitra apud ſuam ſedem, & Canonici, ac omnes alij in ſuis locis genuflectunt, quando cantatur dictus Verſiculus à choro, & eo finito, omnes ſedent. Diaconus tunc accedit ad abacum, & capit burſam cum corporalibus, quam ambabus manibus eleuatis vſque ad oculos, cum decenti mora, & greſſu, ac cum debitis reuerētijs portat ad altare, vbi extrahit corporalia, eaque explicata ponit ſuper altari in medio, burſam vero ſeorſim in eodem altari collocat; ita vt non præbeat impedimentum, & ſtatim redit ad locum ſuum, & ſede. Circa finem ſymboli ſurgunt omnes miniſtri, eo verò prorſus à choro cantato, ſurgit Epiſcopus, depoſitis gremiali, & mitra; & ſtans in ſua ſede cantat verſus populum [Dominus vobiſcum.] & [Oremus.] manibus prius parumper extenſis, & mox ſtatim iunctis, vt ſupra de oratione dictum eſt. Quòd ſi ſederet in faldiſtorio, vt quia Legatus, vel Cardinalis adeſſet, ob cuius præſentiam abſtineret à ſua ſede Epiſcopali, tunc ſeruabit regulam vertendo ſe ad populum, vel ad altare, prout ſuo loco explicabitur. Legit mox offertorium ſummiſſa, ſed intelligibili voce ex libro, quem tenet cappellanus de eo ſeruiens. Quo lecto, aſsiſtens portat librum cum puluino ad altare cum debitis reuerentijs, comitante cærimoniario, illumque reponit ſuper dicto altari in cornu Euangelij apertum in folio, vbi ſunt ea, quæ celebrās eſt lecturus, ſuppoſito puluino; ibique extra dictum cornu expectat celebrantem; qui ſta-

tim lecto offertorio ſedet, & accipit mitram pretioſam, deponitq. annulum, & chirothecas, quæ omnia extrahuntur ab aſsiſtentibus Diaconis, & accedente ſcutifero, vel alio Nobili, lauat manus, & tergit iuxta formam, & regulam, quæ

ſuo loco exponitur. Interim organum tangitur, ſi erit, prout etiam ſuo loco dicitur. Epiſcopus ſtatim lotis manibus, reaſſumit annulum, & ſurgit accipiens manu ſiniſtra baculum paſtoralem, & medius inter duos Diaconos aſsiſtentes, ac ſubſequente miniſtro de mitra ſeruiente, procedit ante infimum gradum altaris in medio, vbi depoſitis baculo, & mitra, factaque profunda reuerētia cruci, aſcendit ad altare, auxiliantibus ipſi aſcendenti gradus Presbytero aſsiſtente à ſiniſtris, Diacono verò Euangelij à dexteris: & cum fuerit ante altare, illud in medio oſculatur, poſitis hinc, inde manibus. Subdiaconus, poſtquàm Epiſcopus lauit, & terſit manus, accedit ad abacum, vbi velum illud ſericeum, quo calix, pate-

na, & alia ſuper ipſa menſa cooperiebantur, circum circa humeros accipit adiuuantibus Acolitis, ita vt longiùs pendeat à parte dextera; deinde capit manu dextera calicem cum patena, ſuper qua duæ ſint hoſtiæ mundæ palla coopertæ, ac dictam partem longiorem veli ſuper ea extēdit; ſiniſtramque ſupra ipſum velum, & calicem leuiter apponit, ne aliquid decidat, & ſic ad altare procedit, quem ſequitur Acolitus vrceolos vini, & aquæ portans, ſumptos ex eodem abaco, & prægustatos à credentiarijs, ita vt eodem tempore cum Epiſcopo ad altare perueniant, vbi Subdiaconus calicem cum patena ponit in cornu Epiſtolæ, remoto velo. Diaconus verò capit de manu Subdiaconi patenam cum hoſtijs, ex quibus vnam accipiens, & cum ea tangens alteram, ac patenam, & calicem intus, & extra, eandem Sacriſtæ ibi præſenti prægustãdam præbet: mox patenam cum altera hoſtia ad manus Epiſcopi cum oſculo porrigit, qui illam ambabus manibus ante pectus eleuatam tenens, & oculos ſurſum dirigens dicit [Suſcipe ſancte Pater &c.] & in fine faciens cum ea ſignum crucis collocat hoſtiam ſuper corporali verſus ſe; patenam verò ponit ad dexteram ſub corporali. Interim Diaconus parùm vini, & aquæ ex ampullis, quas ibidem Acolitus tenet, in aliquem cyathum infundit, ex quo Sacriſta illud bibit, mox calicem tergit purificatorio, & accepto de manu Subdiaconi vrceolo vini, quē illi Acolitus miniſtrat, imponit vinum in calicem, quantum ſufficiat, Epiſcopo inſpiciente: Subdiaconus verò vrceolum aquæ parumper verſus Epiſcopum eleuans dicit [Benedicite Pater &c.] Epiſcopus autem facto verſus eum ſigno crucis, dum infundit pauculum aquæ in calicē, dicit orationē [Deus, qui humanæ ſubſtantiæ &c.] Diaconus

nus deinde porrigit ad manus Episcopi celebrantis calicem, quem ille ambabus manibus capit, dextera scilicet nodum, sinistra pedem illius tenens, illumque offert dicens simul cũ Diacono orationem [Offerimus tibi Domine calicẽ &c.] Qua dicta, eundem calicem, facto cum eo signo crucis, ponit super corporali in medio retrò hostiam, ita vt hostia sit inter ipsum celebrantem, & calicem, quem Diaconus palla cooperit. Tũ idem Diaconus capiens patenam ponit illã in manu dextera Subdiaconi, ac extremitate veli ab ea parte pẽdentis cõtegit, quã Subdiaconus stãs post Episcopũ, & Diaconũ spatio cõgruenti sustinet eleuatã vsq. ad [Pater noster] Prosequitur interim Episcopus cum cærimonijs, prout in Missali ordinario, orationes, videlicet [In spiritu humilitatis &c.] & [Veni sanctificator] & cũ dixerit [Benedic sacrificiũ tuo sancto nomini præparatum] ministrãte Diacono nauiculam, & dicente [Benedicite Pater &c.] Acolito verò thuribulum sustinente, dicit [Per intercesionem, &c.] & alia, prout in ordinario; & accipiens thuribulum de manu Diaconi thurificat oblata, & altare iuxta formam suo particulari capitulo traditam, dicens interim Versiculos [Dirigatur oratio mea &c.] Quo thurificato, reddit thuribulum Diacono in cornu Epistolæ, dicens [Accendat in nobis Dominus &c.] & accepta mitra pretiosa ab asistentibus, vel ipsis deficientibus, de manu cærimoniarij, vel alterius, thurificatur in eodem loco stans à Diacono triplici ductu, & statim lauat manus more solito, dicẽs Psal. [Lauabo &c.] ministrãtibus mappulam pro illis tergendis asistentibus, vel illis deficientibus, cærimoniario cum aliquo Acolito, cum Diaconus, & asistens tunc reperiantur impediti: Diaconus verò interim thurificat Prælatos, dignitates, Canonicos,

Magiſtratus,& alios de choro ordine, prout latè ſuo loco explicatur. Poſtquàm Epiſcopus lauerit,& abſterſerit manus, aufertur ei mitra à præfatis aſsiſtentibus, vel illis abſentibus, à cærimoniario, vel altero, qui eam illi proximè impoſuit, quam miniſter de ea ſeruiens reportat ad abacum. Epiſcopus verò rediens ad medium altaris, inclinatus,& iunctis manibus dicit orationem [Suſcipe ſancta Trinitas, &c.] Qua dicta, oſculatur altare, deinde erectus, conuertit ſe iunctis manibus ad populum per latus ſuum ſiniſtrum dicens voce intelligibili, ac manibus parũper extenſis [Orate fratres &c.] & ſtatim eas iungẽs perficit circulum proſequendo [Vt meum, ac veſtrum &c.] Tum extenſis manibus, ſtans dicit orationes ſecretas ſummiſſa voce; & cum peruenerit ad concluſionem, ideſt, ad [Per omnia ſæcula .] poſitis hinc, inde ſuper altari manibus, clara voce cantando profert, deinde [Dominus vobiſcum] cum præfatione competenti,

petenti,& dicēs [Surſum corda] manus aliquantulum eleuat; ac dicens [Gratias agamus &c.] manus eleuatas iungit in verbo [Deo noſtro] oculos eleuans, & ſtatim caput aliquātulum inclinans, mox diſiungit manus, eaſque expanſas tenet vſque ad finem præfationis; & iterum cū dicit [Sanctus, Sanctus &c.] illas iungit capite aliquantulum inclinato, proſequens cætera cum miniſtris; ſummiſſa voce videlicet, aſsiſtente Presbytero, & Diacono, qui tunc ad eum accedit. Et cum dicit [Benedictus &c.] erigens ſe facit ſibi ſignum crucis à fronte ad pectus, ſiniſtram ſuper altari tenens extra corporalia: tum manibus iunctis, & ſuper altari poſitis, deuotè inclinatus extollit ad crucem oculos, & eos ſtatim demittit, & incipit, ac proſequitur ſecretè totum Canonem, quem adiuuat Diaconus eleuando dalmaticam ad brachium, & diſcooperiendo, ac cooperiendo calicem dum ſignat, & alios actus facit, prout in ordinario, attentè, & deuotè vſque ad eleuationem, aduertens ad illa verba [Vna cum famulo tuo &c.] & [Antiſtite noſtro &c.] vt ea proferat ſecundum regulas in rubricis Miſſalis poſitas; videlicet [Me indigno ſeruo tuo &c.] Interim quatuor, ſex, aut ad ſummum octo miniſtri cottis induti afferant totidem funalia ceræ albæ accenſa, & factis debitis reuerentijs, collocant ſe genuflexi hinc inde à lateribus Subdiaconi tenentis patenam, vel ſi magis commodū, ad latera altaris. Tunc verò omnes tam in choro, quam extra genuflectunt, præter aſsiſtentem, & Diaconum, ac Subdiaconum, qui non niſi cum celebrante genuflectunt: & dum eleuatur ſanctiſsimum Sacramentum, cum celebrans profert verba canonis [Quam oblationem &c.] Diaconus accedit ad eius dexteram aduertens ad diſcooperiendum, & cooperiendnm calicem, cum

Epiſcopus ſuper eo ſignat, & cum ſanctiſsimum Sacramentum eleuatur, genuflexus ſubleuat extremitatem planetæ Epiſcopi celebrantis, prout de his pleniùs in capitulo de offi-

cio Diaconi dictum fuit. Interim cærimoniarius, ſeu aliquis Acolitus, impoſito à ſe ipſo, vel ab alio thure abſque benedictione in thuribulum, thurificat Sacramentum corporis, & ſanguinis Domini, dum eleuatur, ter pro vnoquoque ducens thuribulum. Chorus proſequitur cantum vſq. ad [Benedictus] excluſiue, quo finito, & nõ prius, eleuatur Sacramentum. Tunc ſilet chorus, & adorat cum alijs. Organum vero, ſi habetur, cum omni tunc melodia, & grauitate pulſandũ eſt. Eleuato Sacramento, chorus proſequitur cantum [Benedictus, qui venit, &c.] miniſtri funalia habentes ſurgunt, & factis debitis reuerentijs diſcedunt, ac funalia extra preſbyterium extinguunt (niſi facienda ſit communio, quia tũc remanent cum funalibus accenſis vſque ad finitam com-

munio-

munionem) & pariter tunc omnes ſurgunt. Celebrans cõtinuat canonem Miſſæ cum ſignis, & cærimonijs, prout in ordinario: Diaconus verò aduertit ad detegendum calicẽ, cum opus eſt, aliaque faciendum, quæ latiùs in capitulo de officio Diaconi in Miſſa explicantur. Cum celebrans peruenerit ad Verſiculum [Per omnia ſæcula &c.] manibus ſuper corporali poſitis, dicit intelligibili voce [Per omnia ſæcula ſæculorum.] cum dicit [Oremus.] iungit manus caput Sacramento inclinans: cũ verò incipit [Pater noſter] eleuat illas ante pectus, eaſque ſic eleuatas, extenſaſque tenet vſque ad finem dictæ orationis Dominicæ: cum dicitur [Et dimitte nobis &c.] Subdiaconus, facta altari reuerentia cum genuflexione, accedit cum patena cooperta ad cornu Epiſtolæ altaris, vbi Diaconus, remoto velo ex patena, illam capit de manu Subdiaconi, quam cum manus oſculo porrigit Epiſcopo celebranti, ſtatim finita oratione Dominica, qui illam inter digitum medium, & alios dexteræ manus capiens abſque eo, vt indicem à pollice diſiungat, incepta oratione [Libera nos, quæſumus, Domine, &c.] antequàm dicat verba [Da propitius pacem &c.] ſignat ſe cum ea à fronte ad pectus, & reliqua dicit, & facit, quæ in ordinario Miſſæ ponuntur. Subdiaconus ſtatim reddita patena Diacono, deponit velum ad manus cærimoniarij, vel alicuius Acoliti, qui illud ad abacum reportat, ipſe verò ad locum ſuum retro celebrantem redit: cum celebrans dixerit [Hæc commiſtio, &c.] dicat [Agnus Dei &c.] ſimul cum aſsiſtente, & Diacono: quibus dictis, Presbyter aſsiſtens accedit ad dexterum latus celebrãtis, Diaconus verò ad ſiniſtrã, vbi ſupplet ad librum loco aſſiſtentis; ipſe verò aſsiſtens, dicta per celebrantem oratione [Domine Ieſu Chriſte, qui di

xiſti &c.] genuflectit, & ſtatim ſurgit, oſculatur altare ſimul cum celebrante, à quo dicente ei [Pax tecum.] accipit pacem, cui ipſe reſpondet [Et cum ſpiritu tuo.] Dumque pacem accipit, appropinquat ſiniſtram genam ſuam ſiniſtræ celebrantis, ita vt ſe inuicem leuiter tangant: & iterum ante Sacramentum genuflectens, ac ſtatim ſurgens recedit, & comitante cærimoniario, pacem in choro diſtribuit, prout in capitulo, De ordine dandi pacem, plenè demõſtratur. Quo

facto, reuertitur ad locum, & officium ſuum. Interim Diaconus ſuppletad librum loco Presbyteri aſsiſtentis à ſiniſtris, & Subdiaconus à dexteris ſeruit diſcooperiendo calicem, & alia faciendo, quæ erunt opportuna, donec Epiſcopus communicet. Celebrans proſequitur Miſſam, prout in ordinario; & cum ſacram communionem corporis, & ſanguinis Domini ſumpſerit, ac ſe purificauerit, digitoſque abluerit, accedit Acolitus de mitra ſeruiens, illamque porri-

git

git Diacono,&Diaconus eam imponit celebranti; qui ſtans in cornu Epiſtolæ lauat manus,afferente lances ſcutifero, ſeu nobili ordine ſuperius dicto.Interim Presbyter aſsiſtẽs transfert librum ex latere Euãgelij ad latus Epiſtolæ, niſi iam translatus erit à Diacono. Subdiaconus verò complicat corporale, terget, & mundat calicem, & omnia, quæ prius attulerat,colligit,& componit, burſam ſuper calicem reponendo,eamque ad abacum reportat per gradus anteriores altaris,facta illi reuerentia. Epiſcopus verò, terſis manibus, deponit mitram, legitq; communionem ex libro, quæ etiã cantatur à choro immediatè poſt [Agnus Dei] dum Epiſcopus capit communionem; & ea cantata, Epiſcopus accedit ad medium altaris, quod oſculatur more ſolito,& vertẽs ſe ad populum per latus ſuum dexterum cantat [Dominus vobiſcum.] & reuerſus ad librum per eandem partẽ [Oremus.] verſa facie ad crucem altaris; deinde orationem, ſeu orationes competentes; quibus cum ſua concluſione finitis, redit iterum ante medium altaris, quod, vt prius, oſculatur,& rurſus ad populum verſus cantat [Dominus vobiſcum.] & reſpõſo per chorum [Et cum ſpiritu tuo,] Diaconus vertit faciem ad populum, renes autem celebranti, vel aliàs iuxta diſpoſitionem altaris, & regulariter ſtat verſus prout celebrans, & cantat [Ite miſſa eſt.] in tono feſtiuo; quo dicto,ipſe,& celebrans ſimul vertunt ſe per latus Epiſtolæ ad altare,& celebrans dicit [Placeat tibi, ſancta Trinitas &c.] Quo dicto, ſi adſit Cardinalis non Legatus, ſeu Archiepiſcopus ſuus,aut alius eius Superior, retrocedit paulum ad latus Epiſtolę,quaſi benedictionem ipſi Superiori dandam remittẽs: ipſe tamen Superior omninò illam ipſi Epiſcopo relinquat. Sed præſente Legato de latere, conuenit, vt ipſe Legatus

DE MISSA SOLEMNI, QVAE CORAM Pontifice celebratur. Cap. IX.

QVemadmodum superiùs de Vesperis solemnibus coram Episcopo celebrandis diximus, Episcopum pluuiali, ac alijs paramentis ibidem expreſsis indutum conuenienter intereſſe, & officium facere; ſic etiam, cum ipſemet non erit celebraturus, ſed Miſſæ per alium celebrandæ intererit, ijſdem ſacris indumentis veſtitus eſſe poterit, eodemque modo, ordine, & loco ea ſumere, prout ibidem demonſtratum fuit. Quo caſu debent ei aſsiſtere duo antiquiores Diaconi, ſiue ex dignitatibus, ſiue, his deficientibus, ex Canonicis, & his deficiẽtibus, iuniores Presbyteri in eorum habitu Canonicali, ſed ſine ſacris paramentis. Ordo autem, quoad acceſſum ad Eccleſiam, deductionem, & obuiationem Canoni-

corum, ac reditum in fine idē erit, prout ſupra in capitulo, De habitu Eccleſiaſtico, declaratur. In ſolemnioribus feſtiuitatibus Epiſcopus erit ſemper cum pluuiali, vt ſupra dictum eſt. Poterit tamen, ſi magis placebit, huiuſmodi Miſſæ in feſtis minùs ſolēnibus cum ſua cappa Pontificali intereſſe.

Quæ autem ab ipſo Epiſcopo agenda, exercendaue erunt, in huiuſmodi Miſſa diuerſo modo ſtatuuntur. Nam aut Miſſa celebrabitur per aliquem alium Epiſcopum, ſeu Suffraganeum, & tunc Epiſcopus proprius intereſſe debet cum cappa, & omnia deferre Epiſcopo celebranti; præter abſolutionem, & benedictionem poſt ſermonem, ac indulgētiarum conceſsionem, quæ omnino ab ipſo proprio Epiſcopo peragenda ſunt. Cætera in Miſſa occurrētia, vt benedictionem incenſi, & aquæ, benedictionem Diaconi ante Euangeliū, deoſculationem manus, quæ fit ab eodem Diacono, & Subdiacono, benedictionem in fine Miſſæ, & ſimilia relinquit

Epiſco-

Epiſcopo celebranti,qui in benedictione ſolẽni in fine Miſſæ vertens ſe verſus Epiſcopũ quaſi veniam petet, & ipſe nutu annuet. Circuli tamen Canonicorum fient ante ipſum Epiſcopum proprium,quamuis cappa indutum. Sed ſi Epiſcopus proprius forte vellet eſſe paratus in huiuſmodi Miſſa ab alio Epiſcopo celebrata, quod non conuenit, niſi celebrans ſit Suffraganeus,vel aliàs ſubditus Epiſcopo, deberet omnia prædicta ipſe facere. Si verò Epiſcopus intererit Miſſæ celebratæ per aliquem inferiorem Epiſcopo, ſiue cum pluuiali, & mitra,ſiue cum cappa,omnes præeminentiæ, honores, & actus præfati conueniunt ipſi ſoli Epiſcopo, excepto quoad thurificationem: quia quando non eſt paratus, vt ſupra,non debet thurificari, niſi poſt thurificationem oblatorum tantum. An autẽ, quomodo, & à quibus Epiſcopo non celebranti fiat aſsiſtentia tam Presbyteralis, quàm Diaconalis, ſuis locis explicatum fuit, quod ſuperfluum eſt hic repetere.

DE VESPERIS, ET Matutinis pro Defunctis. Cap. X.

QVIA in officijs Defunctorũ diuerſæ ab alijs cæ rimoniæ in multis obſeruantur, ideo de eis eſt ſubiungendum: Et primò de Veſperis, & Matutinis,quæ celebrantur quotannis pro commemoratione, & ſuffragijs omnium fidelium Defunctorum immediatè poſt ſecundas Veſperas feſtiuitatis omnium Sanctorum, quæ ſimul,& iunctim in multis Eccleſijs recitari ſolẽt;hoc eſt, ſtatim poſt Veſperas omnium Sanctorum Veſperæ,& Matutinæ Defunctorum, ad hoc, vt populi commodiùs, & frequentiùs illis intereſſe poſsint. Et tunc, ſi Epiſcopus ipſemet erit in craſtinũ celebraturus Miſſam ſolem-

nem pro defunctis, debebit etiam & in his Vesperis, & Matutinis officium facere: & quidem hoc pacto. Postquàm enim in secundis Vesperis omnium Sanctorum obseruauerit ea omnia, quæ supra expressa sunt in capitulis de Vesperis solemnibus: & ipsis secundis Vesperis expletis, si eis Episcopus interfuit cum pluuiali, & mitra, ea deponit, & assumit cappam Pontificalem laneam, & parumper sedebit in sua sede, nullis tamen tunc ei Canonicis à lateribus assistentibus; sed tantummodò aliquibus cappellanis, seu ministris cum cottis, præsertim qui de libro seruiunt, & cum eis cærimoniario indicante quid, & quomodo agẽdum sit: & cum opus est, cappæ fimbrias aptant, atque interim mutari poterit pallium altaris, & candelæ; videlicet, remotis albis, apponi ex cera communi. Post pauculum moræ surget Epi-

scopus, & detecto capite, versus altare dicit secretò [Pater noster] vsque in finem, & chorus incipit Antiphonam, Pla-

cebo

cebo Domino, &c.]illam integrè recitando; qua finita, & incepto Pſalmo [Dilexi &c.] Epiſcopus caput cooperit, & ſedet;& ſic ſedens manet, quouſque inchoetur à choro [Magnificat &c.] tūc ſurgit, & ſtat detecto capite vſque in finem: & cum repetitur per chorum Antiphona poſt Magnificat, ſedet; & ea finita ſurgit, detecto capite, & competenti voce dicit [Pater noſter] quod ſecretè complet. Interim duo Acoliti ceroferarij accedunt ante Epiſcòpum cum candelabris,& cereis accenſis,qui ſolent fieri ex cera communi, & inter eos erit medius cappellanus de libro ſeruiens. Epiſcopus altè pronunciat ea verba orationis Dominicæ;videlicet [Et ne nos inducas &c.]cum alijs Verſiculis, reſpondente choro, quæ habentur in Breuiario poſt Veſperas defunctorum, & orationem [Fideliū Deus &c.]qua finita, Verſiculum [Requiem æternam &c.]choro reſpondente [Et lux perpetua &c.] deinde chorus [Requieſcant in pace.]Quo dicto, ſedet Pontifex, cooperto capite, & poſt modicam moram ſurgit,capite detecto, dicit ſecretò [Pater noſter]quo dicto, adhuc ſtans capite aperto chorus incipit Inuitatorium [Regem, cui omnia viuunt]pro Matutinis cum Pſalmo [Venite exultemus &c.]Cum chorus incipit Pſalmum primi nocturni,Epiſcopus ſedet cooperto capite,& ſic manet, quouſque dicatur per chorum Reſponſorium Verſiculi ante primam lectionem primi nocturni;tūc ſurgit, & detecto capite, dicit ſecretè [Pater noſter &c.]vſque in finem:mox ſedet capite cooperto, quouſque dictum fuerit Reſponſorium Verſiculi ante quartam lectionem ſecundi nocturni;& tunc pariter ſurgit,detecto capite,dicēs [Pater noſter] mox ſedens, prout in primo nocturno, idē facit poſt Reſponſorium Verſiculi tertij nocturni ante ſepti-

mam lectionem. Lectiones ipſæ cantantur per cantores, vel per Canonicos, iuxta conſuetudinem loci, in tono conſueto lectionum, & Reſponſoria lectionum per chorum. Dicũtur deinde Pſalmi cum ſuis Antiphonis pro Laudibus; & cum inchoatur cãticum [Benedictus] Epiſcopus ſurgit, detecto capite vſque in finem, & cum repetitur Antiphona, ſedet cooperiens caput. Interim accedunt duo ceroferarij cum cappellano librum tenente ante Epiſcopum, & omnia fiunt, prout ſupra proximè dictum fuit in fine Veſperarum huiuſmodi. Quibus finitis, Epiſcopus diſcedit cum alijs ad ſuas manſiones, nec datur benedictio, nec Indulgentiæ. Cũ verò Veſperæ, & Matutinæ huiuſmodi recitandæ erunt alijs temporibus, quàm prædicta die anniuerſaria omnium defunctorum, tunc ſeruandæ erunt rubricæ poſitæ in Breuiario, in ipſo officio Defunctorum, niſi eſſent celebrandæ pro anniuerſario Epiſcopi defuncti, vel pro aliquo ſummo viro Principe, vel Prælato proximè defuncto, quo caſu quædam ſpecialia obſeruantur, quæ ſuo loco explicabuntur. Hæc, vt dixi, ſeruantur, ſi ipſe Epiſcopus ſit in his Veſperis, & Matutinis officium facturus; ſin minùs, poſſet manere cum cappa in choro in loco ſuo, & Canonicus hebdomadarius paratus pluuiali nigro ſupra Rocchettum, vel cottã, aut ſaltem ſtola nigra faceret, aut diceret omnia prædicta. Neque hoc caſu requiritur, vt aliqui Canonici, vel Beneficiati cum eo parentur, prout in alijs Veſperis ſolemnibus. Et idem in Collegiatis, vel Cathedralibus, abſente Epiſcopo.

DE

DE MISSA PONTIficali pro Defunctis per Episcopum celebranda, & de sermone, & absolutionibus post Missam. Cap. XI.

SI velit Episcopus celebrare die anniuersaria omniũ Defunctorum, vel aliàs quandocumque pro defunctis, hæc præparentur, & fiant; videlicet, altare nullo ornatu festiuo, sed simpliciter, & nullis imaginibus, sed sola cruce, & sex candelabris paretur, & duo super credentia cum candelis ex cera communi; super ea nulla ornamenta ponantur, sed tantùm, quæ sunt necessaria; videlicet, bacile, & buccale simplex, liber orationum, vas aquæ benedictæ cum asperforio, thuribulum cum nauicella; item pannus niger extendendus pro absolutione faciẽda; finita Missa, nisi adesset lectus, seu lectica mortuorum, aut castrum doloris; gradus altaris, & totum presbyterium sit nudum, excepto quòd vnum tapete sub faldistorio, & aliud super primo gradu suppedaneo apud altare ponetur, omnia paramenta tam altaris, quàm celebrantis, & ministrorum, librorum, & faldistorij sint nigra, & in his nullæ imagines mortuorum, vel crucis albæ ponantur; Canonici non parentur paramẽtis sacris, prout in alijs Missis, celebrante Episcopo. Episcopus ipse non vtatur in hac Missa sandalijs, & chirothecis, nec baculo pastorali; non dicet Antiphonam [Ne reminiscaris] nec leget Psalmos [Quam dilecta &c.] nec orationes, quæ in alijs Missis dicendæ sunt, antequàm induatur; sed dicet tãtummodo orationes pro paramẽtis, incipiendo ab ea [Exue me Domine &c.] & tũc deponit cappam, & lauabit manus, ac parabitur, dicendo ad aquam, & indumenta consuetas orationes, exceptis, quæ dicuntur pro san

dalijs, & chirothecis. Diaconus, & Subdiaconus vtentur tunicella, & dalmatica, & aſsiſtens pluuiali; & aderunt cappellani ſoliti cum cottis, & ſcutiferi pro lotione manuũ apud abacum, prout in alijs Miſsis. Cum Epiſcopus accedet ad altare, finita confeſsione, non oſculabitur librum, ſed altare tantùm, & ſtatim redit ad ſedem ſuam; nec altare, nec ipſe thurificabitur, ſed apud ſedẽ verſus altare leget Introitum. Miniſtri aliquid dantes, vel miniſtrantes Epiſcopo in tota Miſſa nũquam eius manum, aut rem oſculentur. Non fiant in hac Miſſa circuli. Cum dicuntur orationes, tam ante Epiſtolam quàm poſt communionem, omnes genufleсtunt, præter celebrantem, & miniſtros; videlicet, Diaconum, & Subdiaconum, ac aſsiſtentem. Epiſtola, & Euangelium non legatur in ambone, ſed in presbyterio in loco conuenienti. Subdiaconus, cantata Epiſtola, non oſculetur manum Epiſcopi. Si diſtribuendæ ſunt candelæ tunc poſt Epiſtolam, dum cantatur Proſa, ideſt, Sequẽtia, diſtribuantur, quæ accendantur ad Euangelium, ad eleuationẽ Sacramenti, ac finita Miſſa, dum fit abſolutio. Lecta Epiſtola, Diaconus non petat benedictionem pro Euangelio, nec deferantur luminaria, nec incenſum. Diaconus dicet tantummodo [Munda cor meum] & procedet ad cantandum Euangelium cum miniſtris ordine infraſcripto; videlicet, primò ipſe Diaconus, tum Subdiaconus, vltimo loco duo cappellani. Finito Euãgelio, Epiſcopus non oſculabitur librum, ſed ſtatim dicet [Dominus vobiſcũ] & [Oremus] pro offertorio, deinde lauabit manus more ſolito, & ad altare accedet. Non benedicet aquam ponendam in calice pro oblatione; nec Subdiaconus ſuſtinebit patenam: imponet tamen poſt offertorium Epiſcopus thus in thuribulũ, more ſolito, cum benedictio-

ne [Per intercesſionem &c.] & thurificabit oblata, & altare; & demùm ipſe ſolus thurificabitur à Diacono. Dum dicitur [Sā̃ctus, Sanctus &c.] quatuor cappellani cum quatuor funalibus ex eadem cera communi accenſis pro eleuatione Sacramenti accedunt, & genuflectūt, more ſolito, & ſimiliter omnes genuflectūt ſic permanentes vſq. ad [Per omnia ſæcula] ante [Pax Domini] Capellani verò cum funalibus vſque poſt Communionē. Subdiaconus ad eleuationem impoſito per aliquem Acolitum thure in thuribulum, thurificabit ſanctiſsimum Sacramentum genuflexus in cornu Epiſtolæ. Non datur pax, nec percutitur pectus ad [Agnus Dei] In fine Miſſæ non datur per celebrantem benedictio, nec publicantur Indulgentiæ, ſed Diaconus dicat [Requieſcant in pace.] & Epiſcopus dicto in altari [Placeat &c.] redibit ad ſuam ſedem, & interim dicet [Initium Euangelij ſancti Ioannis, &c.] & ibidem depoſita planeta, ac etiam dalmatica, & tunicella, capiet pluuiale nigrum, Diacono, & Subdiacono paratis remanētibus, & Epiſcopum ad exuendum planeta, & induendum pluuiali adiuuantibus. Si ſermo habēdus erit in laudem defuncti, pro quo Miſſa celebrata erit, tunc ea finita de toto, ante abſolutionem accedet ſermocinaturus veſtibus nigris indutus, & facta oratione ante medium altaris, nulla petita benedictione ab Epiſcopo, aſcendet pulpitū panno nigro coopertum vbi facta Epiſcopo reuerentia, ſignans ſe ſigno crucis, faciet ſuum ſermonē. Quo finito, vel ſi ſermo non ſit habendus, ſtatim finita Miſſa, accepto pluuiali per Epiſcopū, vt ſupra, ante infimum gradū ſolij extendetur pannus niger, vel portabitur lectica mortuorum pro abſolutione facienda ante infimum gradum presbyterij; niſi aliàs lectus mortuorum, vel caſtrum doloris adſit

 in me-

in medio Ecclesiæ. Quo casu Episcopus pluuiali paratus ibidem vel solus, vel cum alijs quatuor absoluentibus, vt infra dicetur, accedere deberet. Si verò Episcopus erit in faldistorio, tunc pannus niger ante infimum gradum altaris extendetur, vel ibidem portabitur lectica mortuorum pro absolutione facienda. Interim dum extenditur pannus, vel portatur lectica, Episcopus sedet, & cantores incipient Responsorium [Libera me Domine &c.] & dum repetitur dictum Responsorium, accedunt ad Episcopum duo Acoliti, vnus cnm thuribulo, & nauicula, alius cum aspersorio, & vase aquæ benedictæ. Tunc Episcopus, ministrante nauiculam Diacono à dexteris sine osculis, imponet thus in thuribulū, & statim, si est in faldistorio, accedit ad altare, vbi cum à choro dicitur [Kyrie eleison.] deponet mitram, & stans versus altare dicit intelligibili voce [Pater noster] Si verò erit in sede, surget, & deposita mitra, dicto vltimo [Kyrie eleison.] versus altare dicet similiter [Pater noster]Quod secretè complendo, ministrante Diacono assistente aspersorium, & eleuantibus hinc, inde Diacono, & Subdiacono, oras pluuialis, Episcopus stans aspergit tertiò super pannum nigrū, vel lecticā mortuorum; & reddito aspersorio Diacono, & ab eodē accepto thuribulo, thurificabit eodē modo tertiò thuribulum ducēs super pannum, vel lecticam, ministris oras pluuialis similiter eleuantibus.

Tunc accedent duo Acoliti cum duobus candelabris, & candelis accensis, & sistent ante pedem Episcopi, qui ex libro sibi per ministrum solitum in capite posito leget Versiculum [Et ne nos] & alios Versiculos, & orationem Missæ, pro qua nullus tunc genuflectet, & in fine repetit Versiculum [Requiem æternam] & cantores dicent [Requiescant in pace.] Et Episcopus,

depo-

depoſitis paramentis facta oratione, diſcedit.

Si aderit in Eccleſia lectus mortuorum, ſeu caſtrum doloris, & Miſſa celebrata ſit pro anima alicuius Summi Pontificis, vel S.R.E. Cardinalis, ſeu Metropolitani, aut Epiſcopi proprij, ſeu Imperatoris, Regis, vel Ducis magni, aut Domini loci, conueniens eſt, vt fiant abſolutiones apud caſtrũ doloris, tam ab ipſo Epiſcopo celebrante, quàm ab alijs quatuor Epiſcopis, vel Prælatis, ſi adſunt; & in defectum Epiſcoporum, à quatuor primis dignitatibus, vel Canonicis, ordine infra ſcripto; videlicet, finita Miſſa, & ſermone, ſi habitus ſit, quatuor Prælati, ſeu dignitates, vel Canonici præfati accedant ad ſacriſtiam, vel alium locum conuenientem, & propinquum, vbi quilibet eorum accipiat ſuper Rocchettum, vel ſuper cottam, ſi ſit Religioſus, amictum, ſtolam, & pluuialenigrum, ac mitram ſimplicẽ, ſi ea vti poſſunt; ſin minùs, biretum, & omnes ſic parati conueniant apud Epiſcopum celebrantem paratum, vt ſupra, cum quo ibunt ad feretrũ, ſeu caſtrum doloris, hoc ordine. Præcedent duo Acoliti, vnus cum thuribulo, & nauicula, & alius cum vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio; tum duo alij Acoliti cum duobus alijs candelabris, & candelis accenſis, in quorum medio erit Subdiaconus, qui in Miſſa cantauit Epiſtolam, paratus, deferens crucem; poſt eum duo iuniores Prælati, deinde duo ſeniores, & quilibet eorum habebit penes ſe vnum cappellanum ſuperpelliceo indutum, qui de mitra ſeruiet, & vnum ſcutiferum, qui cereum accenſum portet; vltimo loco incedet Epiſcopus celebrans habens ad ſiniſtram Diaconum paratum, qui eum comitetur, & poſt eum cappellani cum cottis. Cum peruenerint ad caſtrum doloris, ſeu locum deſtinatum pro abſolutionibus faciendis, thuriferarius cũ alio

Acolito deferente aquam benedictam firmabunt ſe in capite loci à parte dextera; Acoliti verò ceroferarij, ac Subdiaconus cum cruce ibunt ad pedes loci, & Subdiaconus cum cruce collocabit ſe in medio eorum. Iunior Prælatus ſedebit in ſcabello in angulo caſtri doloris ad pedem dexterum, alius poſt eum in angulo ad humerum ſiniſtrum, tertius in angulo ad pedem ſiniſtrum, quartus, qui erit ſenior, in angulo ad humerum dexterum. Celebrans verò ſedebit in faldiſtorio in capite loci in medio, ita vt crucem directè re-

ſpiciat. Omnibus ſic ordinatis, ſurget celebrans, detecto capite, omnibus ſimiliter ſurgentibus, & incipiet in tono lectionis abſolutè orationem. [Non intres in iudicio &c.] qua finita, omnes ſedebũt coopertis capitibus, & cantores incipient Reſponſorium [Subuenite Sancti Dei &c.] tunc duo Acoliti cum thuribulo, & nauicula, & aqua benedicta, & aſperſorio accedent ad angulum dexterum capitis, vbi eſt

dignior

dignior Prælatus, & ſe ad eius dexteram collocabunt. Incepto Verſiculo [Requiem æternam &c.] Acolitus dabit nauiculam Diacono, & ipſe accedet cum thuribulo ante dictũ digniorem Prælatum, qui, miniſtrãte Diacono nauiculam, imponet thus in thuribulum. Cum per chorum dicetur primum [Kyrie eleiſon.] ſurgẽt omnes, detectis capitibus; & prædictus dignior Prælatus voce intelligibili dicet [Pater noſter] quod ſecretè complebit: & interim accepto aſperſorio cum aqua benedicta de manu Diaconi, aſperget lectũ circum circa ambulans, incipiens à ſua parte dextera, tertiò aſpergens quamlibet lecti partem; Diacono à ſiniſtris comitante, & fimbrias pluuialis ſubleuante: & dum tranſibit ante alios Prælatos, illos ſalutabit, & ſimiliter cruci reuerentiam faciet tranſiens ante illam ad pedes lecti. Poſtquàm cum aſperſorio circumierit lectum, & ad locum ſuum redierit, ibidem ab eodem Diacono capiet thuribulum, & lectum ſimiliter circum circa thurificabit, tertiò in qualibet parte thuribulum ducens. Cum redierit poſt thurificationem ad locum ſuum, ante ſcabellum ſtãs dicet Verſiculos [Et ne nos &c.] & alios Verſiculos, & orationem [Deus, cui omnia viuunt &c.] prout in Pontificali. Qua finita, omnes ſedent cũ mitra, & cantores incipient Reſponſorium [Qui Lazarum &c.] dum dicent Verſiculum [Requiem æternam] vt ſupra, miniſtri accedent ad ſecundum digniorem Prælatum ſedentem in angulo ad ſiniſtrum pedem, qui impoſito thure, vt de primo dictum eſt, dicto vltimo [Kyrie eleiſon.] à choro, ſurget, omnibus ſimiliter ſurgẽtibus dicet [Pater noſter] aſperget, & thurificabit lectũ, vt ſupra, & demùm dicet Verſiculos, & orationẽ [Fac quæſumus &c.] Qua finita, omnes ſimiliter ſedebunt, & cantores cantabunt

R.ſpon-

Responsorium [Domine, quando venies &c.] & tertius dignior Prælatus sedens ad sinistrum humerũ seruabit omnia, quæ superiùs primus, & secundus seruauerũt, & demùm dicet orationem [Inclina, Domine, aurem tuam &c.] Qua similiter finita, quartus, & iunior Prælatus sedens in angulo ad dexterum pedem faciet similiter, & in fine dicet orationem [Absolue, quæsumus, vt in resurrectione &c.] Demùm cantato à choro Respõsorio [Libera me, Domine, de morte æterna &c.] celebrans ipse, imposito thure in thuribulo, vt supra, dicto [Pater noster] asperget, & thurificabit lectum, prout de primo, & alijs dictum est; & in fine dictis Versiculis, dicet Orationẽ [Absolue, quæsumus &c. vt defunctus sæculo &c.] & responso per chorum [Amen] ipse Episcopus dicet [Requiẽ æternam &c.] & demùm duo cantores dicẽt [Requiescant in pace.] Quo dicto, receptis ab omnibus Prælatis mitris, seu biretis, si mitris non vtantur, omnes eo ordine, quo venerãt, reuertuntur ad sacristiam, vel alium locum deputatum, & ibidem depositis paramentis, quilibet recedit ad propria.

Quatuor, seu quinque istas absolutiones non semper in omnibus exequijs fieri conuenit, sed tantùm in primis exequijs, quæ solẽt fieri post obitũ, vt sunt exequiæ nouemdiales, quæ in Romana Curia fiunt pro anima Pontificis defuncti. In exequijs verò anniuersarijs nõ debẽt fieri huiusmodi quatuor absolutiones, sed vna tantùm per celebrantem, vt supra dictum est, post Missam: vel, si adesset castrum doloris, vel alius locus, vbi eundum esset ad absoluendum. Celebrans solus paratus, vt supra, præcedente cruce cum omnibus ministris superiùs narratis, & sequẽtibus cum suis cappellanis, accedet ad castrum doloris, & ibidem dispositis ministris, vt supra dictum est, stans ante

suum

ſuum faldiſtorium in capite lecti dicet orationem [Non intres &c.] qua finita, ſedet, & cantato per chorum Reſpõſorio [Libera &c.] impoſito thure in thuribulo; vt ſupra, aſperget, & thurificabit lectũ ordine, quo ſupra dictum eſt: & demùm dicet vnã ex quinque præfatis orationibus, quã maluerit, & reuertetur ordine, quo veniet. Quod ſimiliter ſeruari poterit, etiam in primis exequijs, vbi commodè quatuor Prælati, qui poſt Miſſam, vt ſupra dictum eſt, abſoluant, haberi non poterunt.

DE MISSA PRO DEfunctis, quæ coram Epiſcopo celebratur. Cap. XII.

SI Epiſcopus noluerit celebrare, ſed huiuſmodi Miſſæ pro defunctis per alium celebratæ intereſſe, eadẽ norma in omnibus ſeruabitur, quæ ſuperiùs expreſſa eſt in capitulo præcedenti: ipſe verò Epiſcopus, cũ cappa facta confeſsione cum celebrante, ibit cum ſuis aſsiſtentibus ad ſedem ſuam, quæ debet eſſe parata ex panno violaceo, non autem ex ſerico. Cum celebrans dicit [Dominus vobiſcum.] ante orationẽ, Epiſcopus veniet ad faldiſtorium ante altare, & ibi genuflectet, capite detecto, ſic manẽs vſque ad finem orationis. Qua finita, redibit ad ſedem ſuam, & tunc, & non priùs Presbyter aſsiſtens ibit ad ſcabellum aſsiſtentiæ. Ad offertorium Epiſcopus, more ſolito miniſtrante nauiculam Presbytero aſsiſtente, imponet thus in thuribulum, dicens [Per interceſſionem &c.] & thurificatis oblatis, & alteri, thurificabitur celebrans à Diacono, & Epiſcopus, à Presbytero aſsiſtente more ſolito. Dicto [Sanctus] Epiſcopus ibit ad faldiſtoriũ, vbi genuflexus permanebit vſque ad [Agnus Dei] excluſiuè, & tunc redibit ad ſedem,

& dicet [Agnus Dei] cum ſuis aſsiſtentibus, non percutiendo pectus; & iterũ ad orationem poſt Communionem redibit ad faldiſtorium, & genuflectet, ſimiliter omnibus genuflectentibus, quotiès Epiſcopus genuflectet. Finita oratione, Epiſcopus redibit ad ſedem: & non dabit benedictionem, nec publicabuntur Indulgentiæ. Finita Miſſa, ſi ſermo habendus ſit, ſermocinator accedet, & abſque aliqua benedictionis petitione; facta tantummodo altari reuerentia cum genuflexione, & Epiſcopo cum profunda capitis inclinatione, ibit ad pulpitum, vbi ſermonem ſuũ recitabit. Quo finito, ſi Epiſcopus voluerit ipſe abſoluere, depoſita cappa apud ſedem, capiet amictum ſupra Rocchettum, & ſtolam, & demùm pluuiale nigrum, & mitram ſimplicem, & omnia fient, quæ ſuperiùs in proximo præcedenti capitulo dicta ſunt.

DE VESPERIS, ET Miſsis in Dominicis Aduentus ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab alio, præſente Epiſcopo, celebrandis. Cap. XIII.

IN Veſperis, & Miſsis ſolemnibus in ſingulis Dominicis Aduentus eadem omnia ſeruabuntur, Epiſcopo celebrante, vel non celebrante, quæ ſuperiùs expreſſa fuerunt, dum generaliter de his diſſeruimus, exceptis tamen infraſcriptis. Quia primò Eccleſia, altare, & chorus ſimpliciori apparatu ornantur. Item celebrante Epiſcopo Miſſam ſolemnem, non erit opus paramenta ſacra pro Miſſa ſumere in ſacello, ſeu ſecretario ſupra memorato, ſed apud ſuam ſedem, vbi cappa indutus incipit Tertiã; & incepto primo Pſalmo, ſedet, accipit ſandalia, legit Pſalmos, & Verſiculos, ac orationes conſuetas, & in fine cantat

orationem pro Tertia, Canonico Presbytero aſsiſtente librum ſupra caput tenente in ſuo habitu Canonicali. Subdiaconus cantaturus Epiſtolã, paulo ante, quàm Epiſcopus in chorum veniat, capiet omnia paramenta ſibi conuenientia, præter manipulum, & planetam ante plicatam, quæ capiet poſtea. Diaconi aſsiſtentes capiunt ſua paramenta, id eſt, planetam ante plicatam ſupra cottam, vel Rocchettum circa finem Tertiæ, antequàm Epiſcopus cantet orationem, & cum eis Diaconus cantaturus Euangelium, qui accipit amictum, albam, cingulum, & ſtolam. Dum prædicti Diaconi aſsiſtentes parantur, aſsiſtũt Epiſcopo duo alij Diaconi illis proximi in ſuo habitu Canonicali, & in eorum defectum duo vltimi Presbyteri. Finita Tertia, præfati duo Diaconi aſsiſtentes cum Diacono cantaturo Euangelium iam parati reuertuntur ad Epiſcopum, dum lauat manus, miniſtrante Presbytero aſsiſtente. Epiſcopus, poſtquàm lauerit manus, more conſueto accipit paramenta conſueta, quæ eſſe debent violacei coloris. Subdiaconus, & Diaconus capiunt planetas ante pectus plicatas, & tunc pariter omnes Canonici capiunt in ſuis locis paramenta ipſis cõuenientia, eiuſdem coloris. Epiſcopus ante orationes dicit [Dominus vobiſcum.] non autem [Pax vobis.] Subdiaconus, dum Epiſcopus celebrans cantat vltimam orationem, depoſita planeta, accipit librum Epiſtolarum, & cantata Epiſtola, oſculataque manu Epiſcopi, planetam reaſſumit. Diaconus ante primum Alleluia poſt Graduale deponit & ipſe ſuam planetam, quæ conuoluitur, vel alia iam conuoluta, & complicata ſuper eius ſiniſtrum humerum, & ſuper ſtolam ponitur ſub eius brachio, ſtrictè cordulis ad id aptatis colligatur, ne decidat, & ſic permanet, quouſque Epiſcopus ſumpſe-

 rit

rit ſacram communionem. Tunc reaſſumit planetam ante pectus plicatam, depoſita alia, quæ erat ſuper humerum ſiniſtrum. Cætera omnia fiũt, prout ſuis locis explicatum fuit. Si verò Epiſcopus non celebret, ſed interſit Miſſæ ſolemni, eadem obſeruãtur, quæ in capitulo de Miſſa ſolemni præſente Epiſcopo dicta ſunt. In tertia Dominica eadem obſeruantur, niſi quod paramenta altaris, & celebrantis adhiberi ſolent aliquantò ſumptuoſiora, ſed coloris violacei; & miniſtri, videlicet, Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, & idem in Vigilia Natiuitatis Domini, ſi venerit in Dominica, & etiam in vigilia, quæ non venerit in Dominica, vt capitulo ſequenti: in collegiatis pariter idem obſeruatur.

DE VIGILIA NATIuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & de Matutinis, & Miſſa in nocte celebranda.

Cap. XIV.

IN die Vigiliæ natiuitatis D.N. Ieſu Chriſti, ſiue venerit in Dominica, ſiue alio die, celebrari ſolet de mane Miſſa ſolemnis in paramentis violaceis, iuxta regulas præcedenti capitulo de Dominicis Aduentus traditas, hoc tantũ excepto, quod Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, prout in tertia Dominica Aduentus.

Hora Veſperarum cantantur Veſperæ ſolemnes pariter ſecundùm regulas ſuperiùs in capitulis de Veſperis poſitas, quas hic repetere ſuperfluum eſt. Nocte ſequenti hora competẽti, prout ab Epiſcopo fuerit præordinatum, celebrantur Matutinæ, prout in capitulo de Matutinis dictum fuit. Hæc tamen particulariùs in his Matutinis obſeruanda erunt. Primò vltra luminaria ſolita altaris, & abaci præparanda erunt

ſex,vel octo funalia ceræ albæ, vel quot erunt neceſſaria pro conſuetudine, & diſpoſitione loci ad illuminandum chorum, & tribunam, ſeu presbyterium , quæ ſuper totidem candelabris ferreis magnis ſpatijs æqualibus inter ſe diſtantibus collocabuntur. Præparabuntur etiam aliquot paruæ candelæ albæ pro Epiſcopo, & Canonicis cantaturis lectiones. Super aliqua menſa ſeparata ab abaco, collocari poterunt paramenta omnia pro Epiſcopo Miſſam celebraturo, & pluuiale album pulchrum pro eodem cantaturo orationẽ in fine nocturnorum. Sed ſi Epiſcopus non erit celebraturus primã Miſſam, non erũt ibi præparanda Miſſalia indumenta,ſed tantum pluuiale:nã alius celebraturus Miſſam,ſiue Prælatus, ſiue Canonicus capiet paramenta in ſacriſtia vna cum ſuis miniſtris:ſed celebraturo Epiſcopo ipſi miniſtri,ideſt,Diaconus,& Subdiaconus vtique in ſacriſtia parari poterunt; Presbyter autem aſsiſtẽs in loco ſuo vna cum cæteris Canonicis. Item celebraturo primam Miſſam Epiſcopo, præintonatur Hymnus [Chriſte redemptor &c.] quem dum Epiſcopus repetit, eleuat,& iungit manus,caput verſus altare inclinans,ob reuerentiam diuinæ inuocationis. Cærimoniarius, quoties ducit aliquem Canonicum ante pulpitum, ſeu legile, vbi cantare debet lectionem, gerat manibus paruam candelam, nec ab ipſo legili longiùs diſcedat,donec cuiuſque nocturni lectiones recitatæ ſint. In tertio nocturno, cum dicitur à choro Pſalmus [Miſericordias Domini &c.]ſi Epiſcopus eſt primam Miſſam celebraturus, duo ex ſuis ſcutiferis clericali habitu indutis, ſubeuntes fimbrias cappæ Epiſcopalis imponent illi caligas,& ſandalia,ſubleuantibus fimbrias in girum Cappellanis, ſeu Acolitis cottis ſuperindutis, ac genuflexis: interim accedunt duo Cano-

nici

nici aſsiſtentes ad Epiſcopum, nec non duo cappellani, alter de libro, alter de candela ſeruiens; ac librum apertum ante Epiſcopum ſuſtinent, ex quo ipſe Epiſcopus legit Antiphonam [Ne reminiſcaris &c.] & Pſalmum [Quam dilecta &c.] cum cæteris Pſalmis, Verſiculis, & orationibus, prout ſuprà in capitulo de Miſſa Epiſcopo celebrante, explicatum fuit. Quibus per Epiſcopum lectis, duo illi Canonici aſsiſtentes, ac alij miniſtri recedunt: Diaconus, & Subdiaconus miniſtraturi in Miſſa (niſi quis eorum, vel ambo ſint cantaturi lectiones vltimi nocturni) præueniunt ad ſacriſtiam, vbi capiunt ſua paramēta. Aduertatur tamen, vt tempus cōmodè diſpenſetur, hoc eſt, vt finitis tribus Pſalmis vltimi nocturni à choro, pariter Epiſcopus expedierit lectionem Pſalmorum, & orationum prædictarum, vt preſtò ſit ad abſolutionem [A vinculis] dicendā, benedictionemque dandam Canonico cantaturo primam lectionem tertij nocturni. Cātata nona lectione per Epiſcopum, & Hymno [Te Deum &c.] inchoato, eo ordine, quo in dicto capitulo de Matutinis dictum fuit, Epiſcopus diſcedens è ſede in plano ſolij Pontificalis deponit cappam, & ſtans lauat manus, accedentibus tunc, & adiuuantibus Diacono, & Subdiacono paratis; & ab eiſdem induitur omnibus paramentis Miſſalibus, aliquanto celeriùs ſolitò, præter chirothecas, & annulum, & tunicellam, ac dalmaticam, & planetam, cuius loco induitur pluuiali; denuò ſedem aſcendit, vbi ſtans ſine mitra expectat finem Hymni prædicti, qui decantari poterit prolixiori nota, & cum organi interpoſitione, vt commodè interim Epiſcopus, & omnes Canonici indui poſsint ſuis paramentis. Quo finito, accedunt duo Acoliti cum candelabris, & cereis accenſis, & medius inter eos alter de libro ſeruiens ad

Epiſco-

Episcopum, adhęrente alio cũ candela parua accensa, qui versus populum cantat [Dominus vobiscum.] deinde versus altare [Oremus.] iunctis manibus, deinde orationem [Concede quæsumus &c.] cum sua conclusione; & iterũ repetito [Dominus vobiscũ.] dum chorus cũ organo prosequitur lentè [Benedicamus Domino.] & [Deo gratias.] ipse deposito pluuiali stans, accipit tunicellam, & dalmaticã, & sedens chirothecas, & super illas annulum Pontificalem, deinde stans planetam, & rursus sedens mitram pretiosam; demùm accedit ante infimum gradum altaris pro Missa inchoanda. Quæ in omnibus, & per oĩa celebratur, prout in capitulo de Missa solemni per Episcopum celebranda expli-

catum fuit, excepto, quod dũ in Missa cantatur à choro Versiculus symboli [Et incarnatus est &c.] Episcopus, & omnes genuflectere debẽt vsque ad terram, hac nocte, & die sequenti in Missa maiori, prout etiam in die Annuntiationis,

Episco-

re, ſi poterit. Quo die cantato Euangelio, aliquis Canonicus, vel beneficiatus, aut alius, iuxta conſuetudinem loci, paratus pluuiali aſcendet ambonem, vel pulpitum, & ibidem populo publicabit feſta mobilia anni currẽtis in forma, prout in Pontificali. In alijs verò feſtiuitatibus prædictis poterit Epiſcopus intereſſe cũ cappa, vel prout ipſi melius videbitur, & omnia ſeruabuntur, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt in præcedentibus capitulis, De Miſſa ſolemni per Epiſcopum celebranda, & de Miſſa, quæ coram Epiſcopo celebratur.

DE FESTO PVRIFIcationis beatæ Virginis, & benedictione, ac diſtributione candelarum. Cap. XVI.

QVIA à vigilia Natiuitatis Domini mille occurrunt feſtiuitates, quæ in Veſperis, & Miſsis, quoad cærimonias, indigeant ſpeciali declaratione, cum ex regulis in ſuperioribus capitulis traditis, & alijs generalibus, quæ libro ſuperiori abundè explicata fuerunt, ſumi poſsint; videndum eſt de feſto Purificationis beatæ Mariæ Virginis, in quo plura adhuc, neque in Miſſali, aut Pontificali declarata recẽſenda veniunt. Præparanda igitur in primis erit candelarum ceræ albæ ea copia, quæ ſufficiens videbitur pro Eccleſiæ qualitate, ac Canonicorum, aliorũque de gremio Eccleſiæ numero, nec non & pro laicis, quibus iuxta conſuetudinem Eccleſiæ diſtribui ſoleant. Hæ omnes collocari poterunt ſuper aliqua menſa inter altare, & ſedem Epiſcopi, ità vt Epiſcopus in ſua ſede ſtans commodè poſsit eas aſpergere, & thurificare poſt illarum benedictionem. Paretur etiam abacus, iuxtà conſuetum, à latere Epiſtolæ; ſuper quo ponantur vltra duo candelabra cum

luminaribus, & alia consueta, & ordinaria, quæ superioribus capitulis demonstrata fuerũt, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, thuribulum cum nauicula, vasa ad abluendum manus cum medulla panis, mantile ad extergendum, mappa altera linea pulchrè laborata apponenda super gremio Episcopi, cum incipit candelas distribuerere. Super altari ponentur per Sacristam paramẽta pro Episcopo suo ordine coloris violacei; videlicet, alba, cingulum, stola, pluuiale, & mitra simplex: ipsum verò altare habeat duo pallia, videlicet alterum album, & supra illud alterum violaceum remouendum post processionem; nisi festum venerit in Dominicis Sexagesimæ, vel Septuagesimæ, vt infra dicemus. Deputentur custodes, qui populum arceant, si fortè tumultuosius irrueret, ne indecenter Episcopum opprimat. His prærordinatis, hora competenti Episcopus in sua cappa à Canonicis associatus venit ad Ecclesiam, & facta oratione, accedit ad sedem suam, vbi deposita cappa, accipit paramenta supradicta suo ordine, afferentibus ea ab altari Acolitis, seu ministris cottis indutis, acceptoque pluuiali, & mitra, sedet. Interim Canonici omnes in locis suis stantes, seu in sacristia, si prope est, accipiunt sacra paramenta eis conuenientia, prout superiùs declaratum fuit; eo excepto, quod Diaconi, aut Subdiaconi non quidem dalmaticis, & tunicellis, sed planetis ante pectus plicatis in huiusmodi officio vtuntur, cum sit feriale; & si commodè paramenta haberi nequeant pro omnibus Canonicis, quatuor, aut sex digniores saltem induantur pluuialibus, vt ibidem dictum fuit. Quibus paratis, salutatisque Canonicis modica capitis inclinatione, Episcopus in dicta sua sede stans benedictionem candelarum faciet, cappellano, qui de eo seruit, librum sustinente, manibus ex-

tensis hinc inde, incipiẽs competenti voce in tono feriali benedictionem dicens [Dominus vobiscum .] cum orationibus, prout in ordinario: & respiciens aliquantulum versus candelas, cum incipit quintam orationem, videlicet [Domine Iesu Christe, qui hodierna die &c.] accedunt ad eum duo Acoliti; vnus cum thuribulo, & nauicula, alter verò cũ vase aquæ benedictæ, & aspersorio. Finita benedictione, Episcopus, ministrante nauiculam Presbytero asistente parato, imponit incensum in thuribulum, & benedicit more solito: deinde accepto aspersorio de manu eiusdem asistentis, aspergit in medio à dexteris, & à sinistris ter candelas; & ab eodem accipiens thuribulum, simili modo ter illas thurificat. Tum sedet, accepta mitra, & dignior Canonicus paratus, accipit de manu Sacristæ, siue Camerarij candelam pulchrè ornatam, & cum debita reuerentia illam osculatam dat in manu Episcopi, quam pariter osculatur; Episcopus verò illam tradit alicui ex suis cappellanis tenendam prope altare.

Tum eleuatis hinc, inde fimbrijs pluuialis Episcopi per Diaconos asistentes, ponitur super eius gremio per duos cappellanos mappa prædicta, & statim per cappellanos, siue Acolitos capiuntur de mensa, siue de manu Camerarij, aut Sacristæ, aut alterius ad eam curam deputati candelæ grandiores pro Canonicis, & porriguntur ad manus Diaconi asistentis ad sinistram Episcopi, qui illas continuò ministrat Episcopo; eodemque tempore dignior ille Canonicus pluuiali indutus facit reuerẽtiam, primò altari, deinde Episcopo; ascendit ad eum, & accipit ab eo candelam osculando illam, & manum Episcopi reuerenter, & tunc cantores incipiunt cantare Antiphonã [Lumen &c.] Similiter & alij Canonici parati ordine suo accipiunt candelas; post eos Magistra-

tus,& officiales maiores ciuitatis, deinde alij Presbyteri, Acoliti, & clerici de gremio Eccleſiæ, & cappellani Epiſcopi cottis induti, demùm alij nobiles ciuitatis, & familiares ipſius Epiſcopi, & alij de populo, quibus, & quot Epiſcopo placuerit dare. Sed Canonici parati non genuflectunt ante Epiſcopum, quando capiunt candelas, ſed tantùm profundè inclinant: laici verò, & alij Eccleſiaſtici cum cottis genuflexi capiunt, & manum Epiſcopi cum candela oſculantur. Interim aliquis de Capitulo, ad quem ſpectat, ſi Epiſcopo placet, & ſit conſuetudo Eccleſiæ, ſeorſum diſtribuit candelas minutiores populo vtriuſque ſexus. Finita diſtributione, Epiſcopus, portante lances nobili, vel ſcutifero, lauat manus more ſolito, prout ſupra in Miſſa dictū fuit, & amouetur de eius gremio mappa prædicta; ipſe verò ſurgit, & depoſita mitra, verſus altare cantat [Oremus.] & ſi eſt tēpus infra Septuageſimā, Diaconus aſsiſtens à dexteris dicit

alta

alta voce [Flectamus genua.] & omnes genuflectunt; alter verò à sinistris [Leuate.] & omnes surgunt, & Episcopus cantat orationẽ [Exaudi &c.] cum sua conclusione, prout in ordinario, accedentibus Acolitis cum candelabris, vt aliàs. Qua finita, sedet, & accipit mitram, & iterum imponit incensum in thuribulum, ministrantibus Presbytero assistente, & Acolito, vt supra. Interim accenditur candela Episcopi, quam tenet eius cubicularius, seu cappellanus, vt supra, & pariter omnium aliorum, maximè de clero, nisi à principio fuissent accensæ, prout in Missali; & ordinatur per cærimoniarium processio circum circa Ecclesiam, vel aliàs, iuxta ritum Ecclesiarum, in qua ante crucem præcedit thuriferarius, & ante thuriferarium cantores; post thuriferarium duo Acoliti cum candelabris, & cereis ardentibus, & inter eos medius Subdiaconus paratus planeta ante pectus plicata portans crucem; post crucem beneficiati, & alij de clero cum

cottis

cottis bini, & poſt eos Canonici parati pariter bini, & mox Epiſcopus medius inter duos Diaconos aſsiſtentes paratos, pluuialis latera eleuantes, omneſque ſuas candelas accenſas manibus proprijs deferentes; Epiſcopus ſuam candelam ſiniſtra gerit, & dextera benedicit. Quòd ſi Archiepiſcopus erit, crux portabitur ſolummodò ante Canonicos tantùm. Interea, dum fit proceſſio, Canonicus, aut alius Miſſam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono capiunt ſua paramenta conuenientia, ideſt, albi coloris; & Diaconus, & Subdiaconus accipiunt dalmaticã, & tunicellam; pariter mutantur paramenta altaris, & ſedis Epiſcopalis, & amouetur abacus, & loco illius ponitur parua menſula, vt ſuprà ſuo loco dictum fuit eſſe faciendum, non celebrante Epiſcopo. Sed ſi huiuſmodi feſtum veniret in Dominica Septuageſimæ, vel Sexageſimæ, non mutantur paramenta altaris, nec Epiſcopi, ſed remanent eadem violacea; & Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, quia fit Miſſa de Dominica, ſecundùm regulam in rubricis Miſſalis, ſub hoc feſto poſitã, niſi feſtum huiuſmodi ageretur in aliqua Eccleſia Beatiſsimæ Virgini dicata: quia tunc fieret Miſſa de feſto cum commemoratione Dominicæ, & paramẽta eſsẽt alba. Finita proceſsione, Canonici chorum ingreſsi deponunt paramenta, & candelas extinguunt, quæ conſeruantur accendendæ, vt infra: Epiſcopus verò, cũ peruenerit ad altare ante infimũ gradum, ſi Miſſa fit de feſto, deponit pluuiale, & paramenta violacea, & accipit alba, quòd decentiùs eſſet, vel cappam, & incipit confeſsionem ſtans à dexteris celebrantis. Miſſa verò continuatur, prout in capitulo de Miſſa, quæ coràm Epiſcopo celebratur: excepto, quòd dum inchoatur Euãgelium, Epiſcopus, & omnes capiunt ſuas candelas, ac-

censas in manibus vsque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem sanctissimi Sacramenti eas tenent accensas vsque post Communionem. Sed si Episcopus vellet etiam Missam celebrare, quod conuenit, si festum Purificationis sit titulus Ecclesiæ, non remouetur abacus: & Episcopus stans incipit Tertiam, vt aliàs, deinde accipit caligas, & sandalia, & legit Psalmos [Quam dilecta, &c.] & omnes orationes sequentes: tum lauat manus, & deposito pluuiali, cingulum, & stolam albam accipit, depositis violaceis, tum crucē pectoralem, dalmaticam, tunicellam, chirothecas, planetā, mitram, annulum, & baculum pastorale, vt aliàs. Canonici etiam in reditu à processione debent eo casu, depositis paramentis violaceis, accipere alba, & illa retinere ad totam Missam. In reliquis, vt supra, & Missa celebratur cum cærimonijs, & solemnitatibus, prout in capitulo de Missa solemni, celebrante Episcopo.

DE FESTO PVRIFIcationis in Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis. Cap. XVII.

Absente Episcopo, & in Collegiatis paretur altare, vt supra præcedenti capitulo dictum est: candelæ verò benedicendæ collocentur in cornu Epistolæ super aliqua parua mensa, & ibidem ponatur vas cum aqua benedicta, & aspersorio, ac thuribulum cum nauicula, & incenso: & hora competenti, idest, dicta Tertia, Canonicus hebdomadarius, siue dignitas, vel alius, ad quem de consuetudine Ecclesiæ celebrare spectat, paretur in sacristia amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali violaceo, vnà cum duobus alijs Canonicis habitu Diaconali, & Subdiaconali eiusdē coloris indutis, excepto manipulo; videlicet, cum pla-

netis plicatis ante pectus: & considentibus omnibus alijs Canonicis eorum habitu Canonicali indutis hinc, inde in locis suis, vnà cum beneficiatis, seu mansionarijs, & clericis, accedet dictus Diaconus celebraturus cum ministris, & facta reuerentia altari cum genuflexione, si ibi aderit sanctissimum Sacramentum, sin minùs, cum profunda capitis inclinatione, & deinde salutatis hinc, inde Canonicis, ascendet ad altare, & ibidem in cornu Epistolæ stans benedicet candelas, prout in Missali, & finita vltima oratione, videlicet [Domine Iesu Christe] celebrans, ministrante Diacono, imponit thus in thuribulum; quo imposito, accipiet de manu eiusdem Diaconi aspersorium cum aqua benedicta, & candelas asperget; & mox accepto thuribulo, triplici ductu illas thurificabit. Quo facto, retrahat se ante medium altaris, renes eidem vertens, & stabit medius inter Diaconum, & Subdiaconum. Tunc primus Sacerdos de choro, siue Vica-

rius,

rius, siue dignitas, vel Canonicus, accepta vna ex candelis benedictis, illam cum debita reuerentia deosculatam dabit in manu celebrantis, qui illam tradet alicui cappellano tenendam; & statim ministrāte Diacono, ipse celebrans incipiet distribuere candelas, primò eidem digniori, deinde Diacono, & Subdiacono paratis, si sunt Canonici; mox alijs omnibus Canonicis per ordinem habitu Canonicali indutis, qui bini accedent ad celebrātem, & inclinati ab eo candelas accipient, quas acceptas deosculabuntur. Beneficiati verò, seu mansionarij, & clerici, & cæteri omnes similiter bini accedent, & genūflexi candelas accipient, illas, ac etiam manus celebrantis deosculantes. Cum inchoatur distributio candelarum, cantores incipient Antiphonam [Lumen ad reuelationem &c.] Circa finem distributionis magister cærimoniarum curet, vt accendantur candelæ pro processione, quæ fiat per Ecclesiam, vt præcedenti capitulo dictum est: & interim, dum fit processio, remoueatur paramentum violaceum ab altari, & remaneat album, nisi huiusmodi festum venerit in Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ, quo casu fiat, vt dictum est in præcedenti capitulo. Finita processione, Canonici chorū ingressi extinguent candelas, & celebrans, deposito pluuiali, capiet planetā albam, seu violaceam, iuxta regulam superiùs traditam, similiter & ministri dalmaticam, & tunicellam eiusdem coloris, & inchoabitur Missa, quæ iuxta solitum perficietur, in qua hoc solum erit speciale, quod Canonici, & cæteri de choro, dum cantatur Euangelium, accendent candelas, & illas accensas tenēt vsque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem vsque post communionem.

DE OFFICIO, ET

Missa feria quarta Cine-

rum, Episcopo celebrante, vel non celebrante, sed præsente. Cap. XVIII.

QVARTA feria ante primã Dominicam Quadragesimæ, quæ à cinerum aspersione cinerum appellatur, quia officium, & Missa est de feria, altare, & tribuna, & omnia simpliciùs parantur, quàm in festis solemnioribus. Et, si Episcopus non sit Missam celebraturus, nulla paratur mensa, siue abacus à cornu Epistolæ, vt aliàs, sed tãtum parua mensula à latere Euangelij, vbi ponuntur vasa pro abluendis manibus, cum mica panis, mappa pro abstersione manuum, & altera ponẽda super genibus Episcopi in distributione cinerum; vas autem aquæ benedictæ cum aspersorio, & thuribulum cum nauicula poterunt poni super angulo altaris, & super eodem altari in medio ponitur paruũ vas argenteum cum cineribus mundis ex ramis oliuarum benedictis anni præteriti combustis. Item paramenta pro Episcopo suo ordine, coloris violacei, prout in die Purificationis, ita vt dictum vas non cooperiant, nec impediant. In Ecclesijs, vbi viget consuetudo reconciliandi solemniter pænitentes, seruetur forma in Pontificali posita, præsertim in casibus grauioribus. Hora cõpetenti Canonicus celebraturus Missam cum Diacono, & Subdiacono capiunt paramẽta violacea. Diaconus, & Subdiaconus vtuntur planetis ante pectus plicatis, quas induũt finita distributione cinerum, expectantes aduentum Episcopi, sedentesque in aliquo scamno pro ipsis parato, ac viridi panno cooperto à latere Epistolæ; & Episcopo aduenienti assurgunt, & faciunt reuerentiam: Canonicus celebrans, videlicet, caput profundè inclinando, ministri verò genuflectentes, si non sunt Canonici. Episcopus associatus

more solito ad Ecclesiam, factisque consuetis orationibus, stans apud suam sedem accipit paramenta eodem ordine, quo in die Purificationis dictum fuit; & pariter omnes Canonici capiunt sua, prout ibi dictum fuit. Quibus paratis, Subdiaconus, qui est cantaturus Epistolam in Missa, siue alius ex beneficiatis Ecclesiæ paratus, planeta violacea ante pectus plicata, accedit ad altare cum debitis reuerentijs; & capit vas illud cum cineribus ambabus manibus, quod eleuatum portat ante Episcopū, vbi genuflexus illud retinet vsque in finem distributionis ad dexteram Episcopi. Tum Episcopus, accedente cappellano cum libro, & altero cum candela, asſistentibus Diaconis, hinc inde legit sedēs Antiphonam [Exaudi nos, Domine &c.] Qua cum Psalmo repetita, deposita mitra, surgit, & dicit [Dominus vobiscum.] & [Oremus.] ac orationes benedictionis cinerum, quæ sunt quatuor, prout in Missali ordinario. Quibus finitis, & iam ante eum stantibus, Presbytero asſistente parato, & Acolitis cum thuribulo, nauicula, & aspersorio cum aqua benedicta, imponit incensum in thuribulum, more solito aspergit, & thurificat cineres. Tum sedet sine mitra, & sine bireto; & Canonicus celebraturus Missam solus accedit ad eum, facta altari reuerentia, & imponit cineres in caput ipsius sedentis dicēs [Memento homo, quia puluis &c.] Quo facto, Episcopus accipit mitram, & extenditur super eius gremio mappa munda per duos Acolitos, & imponit cineres eidem Canonico celebranti ante se inclinato dicens [Memento &c.] vt supra. Celebrans, acceptis cineribus sine osculo manus Episcopi, reuertitur ad suum locum. Tunc incipiunt venire omnes Canonici parati ad capiēdos cineres, eodem modo incipiendo à dignioribus cum debitis reuerētijs al-

tari, & Epiſcopo; & chorus incipit [Immutemur habitu &c.] cum ſequentibus. Si quis Prælatus adeſſet, qui aliàs ſupra Canonicos ſtare, vel ſedere ſoleat, ei dabit Epiſcopus cineres ſtanti: ſi aliquis Princeps, vel Oratores Regum, vel Principum maximorum, aut Rerumpublicarum liberarũ laici adeſſent, capiunt hac die cineres poſt Canonicos paratos: Magiſtratus verò, & officiales, ac alij laici poſt omnes de clero. Quod ſic obſeruatur hac die, & feria ſexta in Paraſceue in adoratione crucis; vt ibi dicetur, ex antiqua laudabili Eccleſiaſtica diſciplina, propter humilitatem, quæ in hoc actu repræſentatur ijs diebus. Ideoque promptiùs, libentiùſque laici in his cedere debent omninò Eccleſiaſticis, prout etiã reſpectiuè obſeruatur per Imperatores Reges, & Principes, quando ſunt præſentes in cappella Sanctiſsimi Domini noſtri Papæ. Prælati, & Canonici parati capiunt cineres inclinati: reliqui verò tã clerici, quàm laici genuflexi, & omnes ſine

oſcu-

osculo manus, cum commodè osculum exhiberi nequeat hoc actu. Datis cineribus, Episcopus sedens in eodem loco lauat manus more solito; mox deposita mitra, surgit, & cantat [Dominus vobiscum. Oremus.] & orationem [Concede nobis Domine &c.] ad quã, more solito, veniunt duo Acoliti cum candelabris, & cereis accensis, & finita oratione discedunt. Quibus expeditis, si Episcopus non est celebraturus Missam, prout regulariter hac die non solet, Canonici omnes deponunt sua paramẽta; Episcopus retinebit sua paramenta, vel illa deponet, & accipiet cappam, prout magis libuerit, obseruans tamen regulam superiùs traditam; & descendens de sua sede faciet cõfessionem cum celebrãte, qua finita, reuertitur ad suam sedẽ, vbi statim cum ministris, & cæremoniarijs solitis imponit incensum in thuribulum, & thurificatur altare per celebrantẽ, & mox ipse celebrans. Tum Episcopus legit Introitum ex libro, & dicit [Kyrie eleison.] cum Canonicis in circulo stãtibus. Et celebrans in Missa dicit tres orationes, prout in Missali in æquali cantu feriali, & cum dicitur [Dominus vobiscum.] ante primam orationẽ, Episcopus descendet è solio ad faldistorium, in quo, simul ac eò peruenerit, genuflectet, omnibus pariter cum eo genuflectentibus, exceptis celebrante, Diacono, & Subdiacono, qui in hac Missa non genuflectunt, nisi ad Versiculum [Adiuua nos Deus &c.] vt infra dicetur. Dicta vltima oratione, Episcopus surgens redit ad sedem suam, & iterum antequam inchoetur Versiculus [Adiuua nos Deus &c.] descendet ad faldistoriũ, & genuflectit, vt prius, sic manens vsque ad finem Versus, genuflectentibus etiam celebrãte, ac ministris altaris. Quo Versu dicto, & non priùs Diaconus cum solitis ministris, deposita iam planeta plicata, &

eadem,

eadem, vel alia iam inuoluta, & complicata super sinistrum humerum, & super stolam posita, & sub eius brachio strictè cordulis colligata, ne decidat, accedit ante vltimum gradum sedis Episcopi, & ab ipso sedēte petit benedictionem pro Euangelio recitando; quo finito, Episcopus deosculatur textum Euangelij sibi à Subdiacono delatum, & adhuc stans sine mitra à Presbytero assistente thurificatur. Tunc accedit, qui sermonem, vel concionem habiturus est, & petit benedictionem, & Indulgentias ab Episcopo; & alia fiunt, & prosequitur Missa, prout in capitulo de concionibus, & sermonibus, & alijs locis opportunis explicatū fuit.

Finita præfatione, & dicto per Episcopum cum Canonicis ad circulum veniētibus [Sanctus &c.] iterum Episcopus descendit ad faldistorium, & ibidem genuflectit, sic manēs vsque ad [Per omnia sæcula] ante [Pax Domini] & tunc reuertitur ad sedem suam, & dicit [Agnus Dei] cum Canonicis,

nicis, qui similiter veniunt ad circulos. Subdiaconus in hac Missa sustinet patenam, prout in alijs Missis; & Diaconus, & Subdiaconus cantaturi Euangelium, & Epistolam respectiuè deponunt planetam, & osculantur manum Episcopi, prout in Dominicis Aduētus. Post communionem, antequā celebrans dicat [Dominus vobiscum.] Episcopus iterum descendit ad faldistorium, permanens genuflexus ad omnes orationes, quæ post communionem dicuntur. Dicta vltima, post communionem, Diaconus vertit se ad populum, & dicit Versiculum [Humiliate capita vestra Deo.] Episcopo, & alijs genuflexis manentibus, & capita inclinantibus: finita vltima oratione, Episcopus reuertitur ad sedem suam, & ibidem dat benedictionem solemnem more solito. Quæ dicta sunt superiùs circa genuflexiones ad orationes, & præfationem seruabuntur in omnibus alijs Missis ferialibus, tēpore Quadragesimæ, & Vigiliarum, præsente Episcopo.

Si Episcopus vellet hac die solemniter celebrare, finita oratione post cinerum aspersionem, sedet aliquantulùm, & mox surgens sine mitra incipiet [Deus in adiutorium] pro Nona; & cum inchoatur Psalmus [Mirabilia &c.] sedet, & leget Psalmum [Quam dilecta &c.] & interim imponentur eidem sandalia, Canonicis, & alijs omnibus remanētibus paratis. Finita Nona, Episcopus lauabit manus cum cærimonijs consuetis, prout finita Tertia in alijs Missis per ipsum celebratis: & dum lauat manus, accedet Presbyter assistens cum pluuiali, & adiuuabit incipiendo seruire Episcopo in officio assistentiæ, lotis manibus. Diaconus Euangelij, & Subdiaconus parati vsque ad planetam exclusiuè absque manipulis induēt Episcopum paramentis Missalibus, adiuuantibus duobus Diaconis assistentibus cum planetis plica-

tis ante pectus. Parato Episcopo, Diaconus, & Subdiaconus capiet planetas plicatas, & manipulos pro Missa, & fiet processio ad altare, & inchoatur Missa, in qua omnia seruātur, quæ in capitulo de Missa solemni per Episcopum celebranda, explicata sunt, exceptis his, quæ hac die particulariter facienda sunt, vt supra narratum est. Ante primam orationem Episcopus non dicet [Pax vobis.] sed [Dominus vobiscum.] & cum dicitur Versiculus [Adiuua nos Deus] Episcopus genuflectet, nō in faldistorio, sed apud sedem suā. In reliquis omnia fiēt, vt supra explicatū est, & prout dicitur in dicto capitulo de Missa solemni, Episcopo celebrante.

DE EADEM FERIA quarta Cinerum, Episcopo absente, & in Collegiatis. Cap. XIX.

EADEM omnia, quæ superiùs in præcedenti capitulo expressa sunt, exceptis his, quæ ad Episcopum pertinent, præparentur, & seruentur, absente Episcopo, & in Ecclesijs Collegiatis, paucis infrascriptis mutatis. Nam celebrās parabitur cum ministris in sacristia, & accedet ad altare cum debitis reuerentijs, vt dictum fuit in capitulo de festo Purificationis, absente Episcopo. Ministri verò erunt hac die tam in benedictione cinerum, quàm in Missa cum planetis plicatis, quæ, quando tempus erit, in Missa deponent, & reassumēt, iuxta regulas traditas in capitulis de Dominicis Aduentus, & de Dominicis Quadragesimæ. Vas cum cineribus collocabitur super altare à latere Epistolæ: vas autem cum aqua benedicta, & aspersorio, ac thuribulum cum nauicula, & incenso ponentur in angulo altaris. Celebrans stans in cornu Epistolæ benedicit cineres, prout in Missali, & imponet incensum, & illos asperget aqua benedicta, & thurificabit, prout

de can-

de candelis dictum fuit. Et ſimiliter, finita benedictione, medius inter Diaconum, & Subdiaconum ſtabit, & Diaconus tenet vas cum cineribus. Tunc accedit dignior Sacerdos de choro, & cineres celebranti, capite inclinato, imponet, dicens [Memento homo, quia puluis es &c.] & ſtatim celebrans eidem digniori ſtanti, capite ſimiliter inclinato, ante ipſum celebrantem cineres imponet; mox Diacono, & Subdiacono, & cæteris Canonicis per ordinem; qui omnes in habitu Canonicali capite inclinato ſtantes, à celebrante cineres accipient; beneficiati, ſeu manſionarij, & clerici, & cæteri omnes genuflexi. Finita diſtributione, celebrans, depoſito pluuiali, lauabit manus priuatè in angulo altaris, & ſtatim, accepta planeta, incipiet, & proſequetur Miſſam, prout in ordinario huius diei, ſeruatis circa genuflexiones, ad orationes, & ad Verſiculum [Adiuua nos Deus] omnibus, quæ in præcedenti capitulo expreſſa ſunt. Poſt Euangelium fiet ſermo, ſeu habebitur concio, nulla tamen petita per ſermocinaturum benedictione.

DE DOMINICIS QVAdrageſimæ vſque ad Dominicam palmarum. Cap. XX.

IN Dominicis Quadrageſimæ eadẽ omnia ſeruentur tam circa ornatum Eccleſiæ, & paramenta altaris, ac miniſtrorum, quàm circa cærimonias in Miſſa, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt in capitulo de Veſperis, & Miſsis in Dominicis Aduentus, ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab alio, præſente Epiſcopo, celebrandis. Quæ autem ibidem dicta ſunt, de Dominica tertia Aduentus, circa paramenta altaris, & miniſtrorum, obſeruãtur eodem modo in quarta Dominica Quadrageſimæ. In

quinta verò Dominica, quæ de Paſsione dicitur, cooperiantur, antequàm officiũ inchoetur, omnes cruces, & imagines Saluatoris per Eccleſiam, & ſuper altare nullæ ponantur imagines Sanctorum. Cantores verò ab hac Dominica quinta Quadrageſimæ vſque ad Paſcha, excepta feria quinta in cæna Domini, non vtantur cantu figurato, ſed Gregoriano.

DE OFFICIO, ET MISſa in Dominica palmarum. Cap. XXI.

OFficium in Dominica palmarum, hoc eſt, benedictio, & diſtributio illarum, ac deinde proceſsio, ſimile eſt ferè in omnibus officio, quo fit in die Purificationis beatæ Mariæ Virginis in benedictione, & diſtributione candelarum, & demùm in proceſsione. Remiſsiùs tamen aliquantò hac die paratur altare, & tribuna, quam illa. Præparantur igitur in menſa apud altare, & ſedem Epiſcopi, vt de candelis dictum fuit, palmæ, ſeu rami oliuarum dicendi, inter quos ſi palmæ haberi non poſſent, ornentur, & aptẽtur ex dictis ramis aliquot floſculis, & paruis crucibus ex palmarum folijs compoſitis, vt ſpecioſiores cæteris appareãt pro Epiſcopo, Canonicis, & Magiſtratibus: & ſaltẽ palmæ perquirantur pro Epiſcopo, Prælatis, & maioribus Magiſtratibus, aut aliquibus magnis viris, ſi aderunt. Abacus quoque à latere Epiſtolæ ea omnia, quæ in dicta die Purificationis enumerauimus, continens accommodetur. Super altari etiam ponentur eadem paramenta, pro Epiſcopo, eodem ordine, vt ibi dictum fuit: ante altare pallium violaceum. Cuſtodes etiam, ſi opus erit, adhibeantur, qui populi preſſuram cohibeant. Epiſcopus hora competenti eodem modo, & ordine cum cappa veniet ad Eccleſiam, orabit, aſcẽ-

det ad ſedem ſuam, capiet paramenta, & pariter Canonici, prout ibidem latiùs explicatũ fuit. Quibus expeditis, dictis Epiſtola, & Euangelio, prout in Miſſali, Epiſcopus ſtans in ſua ſede ſine mitra incipiet benedictionem Palmarum, manibus iunctis dicens [Dominus vobiſcum.] cappellano librũ ſuſtinente, deinde cantans orationes, & in tono feriali incipiẽs ab ea, videlicet [Auge fidem &c.] Tum præfationem, & alias quinque orationes ſequentes. Cum dicitur quinta oratio, videlicet [Deus qui per oliuæ ramum &c.] accedunt duo Acoliti, vnus cum thuribulo, & nauicella; alter cum vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio ad Epiſcopum cum debitis reuerentijs; qui, dicta per eum ſexta oratione, videlicet [Benedic quæſumus Domine &c.] imponit thus in thuribulum; cum ſolita benedictione aſpergit palmas, & thurificat, miniſtrante Presbytero aſsiſtente parato, vt ibi: tum adhuc ſtans eodem vocis tono dicit [Dominus vobiſcum.] & ſeptimam orationem, videlicet [Deus, qui filium tuum &c.] qua completa, ſedet, & accipit mitram. Tunc dignior ex Canonicis præbet ei palmam pulchriorem, acceptam de manibus Sacriſtæ, vel alteriusad id deputati, oſculando palmam, & manum; quam Epiſcopus tradit tenendam alicui ſuo cappellano: nec refert, an dicta palma pro commoditate Epiſcopi ſit breuior, vel longior cæteris; dummodò ſit pulchrior ornatu. Ponitur deinde mappa per Acolitos ex abaco allata ſuper gremio Epiſcopi, quam ipſi hinc, inde genuflexi tenent vſque ad finem diſtributionis palmarum; & eleuatur hinc, inde fimbriæ pluuialis ipſius per Diaconos aſsiſtentes, Epiſcopus tunc incipit palmas diſtribuere Canonicis, & alijs eodem ordine, prout de candelis dictum fuit; & chorus tunc incipit Antiphonam [Pueri Hebræorum &c.]

&c.] Finita diſtributione, Epiſcopus more conſueto lauat manus; accedunt ad eum duo Acoliti ceroferarij cum candelabris, ac cereis accenſis: ipſe verò, depoſita mitra, ſurgit, & cantat ex libro [Dominus vobiſcum.] deinde orationem vltimam, videlicet [Omnipotens ſempiterne Deus &c.] Qua finita, ſedet, accipit mitrã, ponit thus in thuribulum, miniſtrantibus Presbytero aſsiſtente, & Acolito; ordinatur per cærimoniarium proceſsio circùm Eccleſiam eodem ordine, prout ibi dictum fuit; & omnes gerunt ſuas palmas in manibus; Epiſcopus autem illam ſiniſtra defert, & dextera benedicit. Exire debet proceſſio extra portam Eccleſiæ, & antequàm crux proceſsionis ingrediatur dictam portam, præueniunt aliqui cantores illam ingredientes, & mox claudentes, & verſus ipſam proceſſionem cantantes Verſiculum [Gloria laus, & honor &c.] reſpondentibus alijs cantoribus extra portam, prout traditur in Miſſali ordinario. Cantatis

omni-

omnibus Verſiculis, vel eorũ parte, prout tempus, & occaſio poſtulabit, Subdiaconus portans crucem tangit cum illius haſta portam, quæ ſtatim aperitur, & proceſsio ingreditur, choro cantante Antiphonam [Ingrediente Domino &c.] Interim Canonicus Miſſam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono debent eſſe parati, & remota menſa, Canonici ingreſsi chorum deponunt paramenta, & palmas; quas reſumunt, dum cantatur Paſsio, & Euangelium. Proceditur ad Miſſam, & omnia obſeruantur, prout in die Purificationis diximus; ſiue celebraturus ſit Epiſcopus, ſiue non, vt ibi. Differentia erit tantùm, quòd Diaconus, & Subdiaconus hac die vtuntur planetis ante plicatis, & obſeruant regulam, illas deponendo, & accipiendo, prout ſupra in capitulo de Dominicis Aduentus dictum fuit. Cum Subdiaconus in Epiſtola pronunciabit verba illa [Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur] Epiſcopus, & omnes vſque ad terram genuflectent, & permanent genuflexi vſque ad illa verba [Et infernorũ incluſiue. Tres, qui Paſsionẽ ſunt cantaturi, dum cantatur Epiſtola, & Tractus parantur amictu, alba, cingulo, ſtola ab humero ſiniſtro pendente, coloris violacei, in ſacriſtia, & circa finem tractus procedunt à ſacriſtia hoc ordine. Antecedit cærimoniarius, tum ille, qui Euangeliſtæ perſonam agit, portans ſibi librum, deinde qui turbarum, vltimò qui Chriſti, ſequentibus tribus cappellanis cum cottis ſine candelabris, & ſine incenſo: & factis altari, & Epiſcopo debitis reuerentijs, accedunt ipſi tres ad oſculum manus Epiſcopi eodem ordine; nullam tamen petunt benedictionem: deinde deſcendunt ad locum, vbi cantãt Paſſionem verſus cornu Euangelij, ſeu in pulpito, ſecundùm conſuetudinem Eccleſiarum. Et cappellani tres antedicti ſtant contra illos, quorum qui

est medius, tenet librũ, quem inter se mutuant æquali spatio, dum recitatur Passio, prout cærimoniarius eos priùs admonuit, & in ipso actu, cum tempus est, eisdem significat nutu. Cum Passio inchoatur, celebrans cum suis assistentibus legit Passionem tenens palmam in manibus, & stans in cornu Epistolæ: & Episcopus, & omnes surgunt, detecto capite, palmas manibus tenentes vsque ad finem Passionis, in qua dum recitatur [Iesus autem exclamans voce magna emisit spiritum.] Episcopus in sua sede, & omnes in suis locis genuflectunt, etiam ipsi cantores, & cappellani. Deinde surgunt, & is, qui Euangelistam agit, perficit suam lectionem, iisdem cõministris astantibus, vt priùs: qua finita, Episcopus sedet, & accipit mitram, deposita palma. Tunc Diaconus Euangelij, deposita planeta, eaque, siue alia duplicata, super humerum sinistrum posita, & sub brachio dextero colligata, portat librum ad altare, mox vadit ad osculum manus Episcopi, ducente cærimoniario, & reuertitur ad altare, dicens genuflexus [Munda cor meũ &c.] Interim Episcopus ministrante Acolito, vel cærimoniario, ac Presbytero assistente, imponit incensum more consueto. Diaconus cum libro ante pectus, præcedentibus thuriferario, & duobus Acolitis sine candelabris, subsequente Subdiacono, petit benedictionẽ, incensat librum, & cantat Euãgelium [Altera autẽ die &c.] Ad eleuationem solus Episcopus tenet palmã: cætera, vt in alijs Missis.

DE MATVTINIS TEnebrarum quartæ, quintæ, & sextæ feriæ maioris hebdomadæ. Cap. XXII.

POST Dominicam Palmarum nullæ occurrũt solẽnitates, quæ indigeant speciali declaratio-

ne, ante officium Tenebrarum: nam licet tertia, & quarta feria celebrari ſolet Miſſa ſolemnis, & infra eam decantari Paſsio D. N. Ieſu Chriſti, celebrabitur ſecundùm ritum, & cærimonias, quæ obſeruari ſolent in diebus ferialibus, prout ſuperiùs declaratum fuit, præſente, vel abſente Epiſcopo. Paſsio autem recitabitur, prout præcedenti Dominica dictum fuit, tam quoad habitũ, & numerum miniſtrorum, quàm quoad alias cærimonias. Ipſa verò quarta feria hora vigeſima prima, vel circa, Epiſcopus veniet cum cappa ad Eccleſiam, ſequentibus Canonicis: & ingrediens Eccleſiam cooperit ſibi caput caputio cappæ; &, ſi erit Archiepiſcopus, non defertur crux ante eũ in Matutinis horum trium dierum. Eccleſia autem, tribuna, altare, & ſedes Epiſcopi, poterunt remanere parata, prout fuerunt Dominica præterita, ſeu aliquantò parciùs, vel remiſsiùs: & à latere Epiſtolæ ponitur candelabrum ſingulare accommodatum ad ſuſtinendos quindecim cereos ceræ communis ponderis vnius libræ, vel circa ſingulos, qui paulò ante aduentum Epiſcopi accenduntur ſimul cum cereis altaris ex eadem cera communi. Epiſcopus, factis ſolitis orationibus, ſibi ipſi trahens cappæ caudam per terram, accedit ad ſuam ſedem, nullo ſibi tunc Canonico aſsiſtente, ſed tantummodò aliquibus cappellanis cum cottis circa eum ſtantibus. Quòd ſi magis placeret accedere ad chorum apud Canonicos, eſſet laudabile. Poſtquàm Epiſcopus aliquantulum quieuerit in ſua ſede, ſurgit, ſurgentibus omnibus, & detecto capite, dicit verſus altare ſecrete [Pater noſter, Aue Maria, & Credo.] vſque ad finem, tum ſibi ipſe caput tegit eodem caputio, & ſic ſtat, quouſque chorus dixerit Antiphonam [Zelus domus tuæ &c,] qua finita, & incepto Pſalmo, ſedet, &

cappellani aptant fimbrias cappæ; ſimiliter Canonici, & alij omnes ſedent. Finito quolibet Pſalmo, cærimoniarius, vel aliquis cappellanus accedit cū debitis reuerentijs cum inſtrumento apto ad extinguẽdum ad cãdelabrum triangulare, & extinguit cereum in illius extremitate poſitũ à latere Euangelij; deinde in fine alterius Pſalmi alterum ab alio latere, & ſic ſucceſsiuè alternatim ab vtroque latere ſingulos cereos extinguit in fine cuiuslibet Pſalmi, tam primi, quàm ſequentium Nocturnorum, & Laudum. Finita Antiphona tertij Pſalmi, in quolibet Nocturno, cum dicuntur verſiculi, Epiſcopus ſurgit, ſurgẽtibus omnibus; caput detegit; & finito reſponſorio, dicit ſecretè totũ [Pater noſter] vt priùs; quo finito, tecto capite, ſedet, ſedentibus omnibus. Tunc cantores accedunt cum debitis reuerentijs altari, & Epiſcopo ad legile præparatum in medio chori, ſeu ad locum conſuetum, ſecundùm conſuetudines Eccleſiarum, & ibi

cantant lamentationes, quibus finitis, ac factis reuerentijs altari, & Episcopo, recedunt. Lectiones secũdi, & tertij nocturni cantant vel ipsi cantores, vel Canonici pro more Ecclesiarum, incipiendo à iunioribus singuli singulas. Ad Benedictus Episcopus surgit, detecto capite, surgentibus omnibus. Cum dicitur versiculus [Vt sine timore &c.] cærimoniarius, seu aliquis cappellanus cũ instrumẽto apto extinguit singulatim ad quemlibet Versiculum singulos cereos altaris, incipiendo à cornu Euangelij, & pariter omnia alia lumina, si qua sunt per Ecclesiam, extinguuntur, præterquàm ante sanctissimum Sacramentum, ita vt in fine Benedictus reperiãtur omnia extincta. Cum repetitur Antiphona post [Benedictus] cærimoniarius, siue alius cappellanus remouet ex candelabro triangulari vnicum cereum accensum, in cuspide trianguli positum, eumque accensum eleuata manu sustinet super cornu Epistolæ altaris, & cũ inchoatur [Christus factus est pro nobis] illum sic accensum abscondit retro altare, vel alio modo. Interim Episcopus descendet à sede, & genuflectit super faldistorio præparato ante altare, omnibus genuflectẽtibus: & statim chorus incipit sub silentio [Pater noster] mox Psalmũ [Miserere] modulata, sed flebili voce. Quo finito, Episcopus genuflexus, ac capite aliquantulum inclinato, vel ex libro, vel memoriter recitat clara voce orationem [Respice quæsumus &c.] vsque ad [Qui tecum] quod secretè complet. Qua oratione finita, cærimoniarius manu scabellum, seu librum percutiens per breue spatium strepitum, fragoremque facit, & à cæteris fit, donec cærimoniarius cereum prædictum accensum, qui fuerat absconditus, in medium profert, quo prolato, omnes cessare debent à strepitu. Finito strepitu, Episcopus, & omnes sur-

gunt, & recedunt eodem modo, & ordine, quo venerant. Eadem ſeruantur in duobus ſequentibus Matutinis tenebroſis, hoc tantùm excepto, quòd altare, ſedes Epiſcopalis, & tota tribuna, ac pauimẽtum penitus denudatur: poterit tamen in ſede Epiſcopi adhiberi puluinar, pro eius commoditate, ſi volet; & aduertatur, vt officium perficiatur hora tarda, hoc eſt, ſole occidente.

DE OFFICIO, ET Miſſa feriæ quintæ in cæna Domini. Cap. XXIII.

QVia hac die plura occurrunt officia in Eccleſia Dei peragẽda, ſcilicet; pænitentium reconciliatio, Oleorum conſecratio, Miſſa, proceſsio, ac repoſitio ſanctiſsimi Sacramenti, ac demùm mandatum; ſubiungemus ea tantùm, quæ ad Miſſam, proceſsionem Sacramenti, & mandatum pertinent. Cætera namque in Pontificali libro latè explicantur, vnde ſumi poſſunt. Præparandum igitur, ornandumq; erit aliquod ſacellum intra Eccleſiam, quo pulchriùs, magnificentiùſque poterit, multis luminibus ornatum, in quo poſt Miſſam vnius diei recondendum ſit ſanctiſsimum Sacramentum; & in eo altare cum ſex cãdelabris, ac cereis. Præparetur etiã baldachinum album perpulchrum, thuribula duo cum nauicula, velum vnum paruum pro Sacramento, alterum magnum, & amplum, quod circum humeros Epiſcopi ponetur, dum Sacramentum portabit; & ambo hæc vela ſint ſericea, vel aurata, aut pulcherrimè ornata; calix amplior, & pulchrior cæteris, vbi ſacratiſſima hoſtia reponetur; funalia, ſeu candelæ ceræ albæ in numero ſufficienti pro Canonicis, & clericis; vna inter eas picta, & ornata pro Epiſcopo in proceſsione accendẽdæ; item duæ hoſtiæ conſecrandæ; item

vas

vas argenteum, seu aureum cum multis particulis consecrandis pro communicandis Canonicis, & clero. Summo mane Episcopus, si ipsemet erit celebraturus, veniet ad Ecclesiam ordine consueto cũ cappa associatus à Canonicis; parabitur in sacristia, vel secretario, vt aliàs; & interim, dum dicetur Nona, capiet sandalia; leget Psalmos; & in fine cum dicitur à choro [Christus factus est &c.] genuflectit ante altare; & finito Psalmo [Miserere &c.] genuflexus dicet orationem [Respice &c.] mox redibit ad sedem; deponet cappam; lauabit manus; accipiet sandalia, & paramenta alba, vt alias; & cum eo parabuntur Canonici, & perficiet, si volet, ea, quæ supra dicta sunt, secundùm rubricas libri Pontificalis circa reconciliationem pænitentium, & Oleorum consecrationem; procedetque in Missa cum solitis cærimonijs, & prout in Missali Romano, & Pontificali. Paulò ante communionem cærimoniarius, vel aliquis cappellanus portat ex abaco ad altare supradictũ calicem magnum vacuum, & dicta duo vela; sumptaq; communione corporis, & sanguinis, antequàm se purificet Episcopus, reponet Sacramẽtum in calice, quẽ Diaconus palla, & patena desuper posita, ac demùm velo serico cooperit, & in medio altaris collocat reuerẽter; deinde, antequã se purificet, cõmunicat primũ Diaconũ, & Subdiaconũ, deinde omnes Canonicos paratos, & alios Sacerdotes de Ecclesia, qui stolã à collo pendentẽ supra cottã habere debẽt, & denique omnes de clero eo modo, & forma, prout latiùs explicatur in capitulo de Missa in die Paschæ per Episcopum celebranda, & communione generali. Finita communione, Episcopus se purificat, & abluit digitos, & facta reuerentia cũ genuflexione sanctissimo Sacramento, retrahit se extra cornu Epistolæ, versa facie ad po-

pulum, vbi lauat manus ſine mitra: & eundo, & redeundo ad altare ſemper vſque ad terram genuflectit ante Sacramentum: & dum vertit ſe ad populum dicturus [Dominus vobiſcum] non vtique in medio altaris vertit renes Sacramento, ſed verſus latus Epiſtolæ. Dicto [Ite Miſſa eſt] Epiſcopus ſine mitra ſtans in latere Epiſtolæ dabit benedictionem ſolemnem, ſed Indulgentiæ publicabuntur in loco, vbi reponitur Sacramentum. Cum Epiſcopus poſt Miſſam dicturus erit Euangelium [In principio &c.] nullum ſignũ faciet ſuper altari, vt aliàs; quo finito, retrahens ſe ad ſuam ſedem deponit ſacras veſtes vſque ad ſtolam excluſiuè; & accipit pluuiale album. Interim Canonici parati accipiunt cereos accenſos: & digniores ex beneficiatis, ſiue ex manſionarijs parati pluuialibus capiunt haſtas baldachini. Epiſcopus, accepto pluuiali, & mitra, ſtans ponit incenſum in duo thuribula abſque benedictione, & non oſculata manu Epiſcopi,

mini-

ministrante Presbytero asſistente, vt aliàs. Quo facto, redit ad altare, vbi nudo capite genuflexus ſuper puluino, accepto altero ex dictis duobus thuribulis ab aſsiſtente Presbytero, incenſat Sacramentum triplici ductu: tum imponitur ſuper eius humeros velum, & firmatur ſpinulis: & Diaconus aſsiſtens, & non alius cum debitis reuerentijs capit Sacramentum de altari, & illud ſtans offert Epiſcopo genuflexo ſine reuerentia, & ſine oſculo verſus Epiſcopum. Sed poſtquàm illud in manibus Epiſcopi reliquit, genuflectit: Epiſcopus verò cum Sacramento ſurgit, & ſtatim cantores incipiunt Hymnum Pange lingua &c. Miniſtri aſsiſtentes hinc, inde eleuant fimbrias anteriores pluuialis. Cærimoniarius verò, vel aliquis cappellanus, dum Epiſcopus aſcendit, vel deſcendit per gradus, eleuat extremitatem veſtis interioris à parte anteriori, & nobilior laicus, vel alius iuxta conſuetudinem loci, qui adeſt, ſubleuat pluuiale à poſteriori

parte

parte. Epiſcopus intrat ſub baldachinum portans Sacramentum deuotè, Canonici parati cum candelis præcedunt ordine ſolito. Cum peruenerint ad ſacellum, vbi Sacramentum deponi debet, relinquitur extra illud baldachinum, & cantores in cantu pio, & deuoto cantant [O ſalutaris hoſtia &c.] vel [Tãtum ergo Sacramentũ &c.] donec Sacramentũ fuerit per Epiſcopũ repoſitũ, & incenſatũ. Cum Epiſcopus erit ante ſupremum gradũ altaris, Diaconus accipiet de manu ipſius ſtantis Sacramentũ genuflexus ſine oſculo manus, quod deponet ſuper altari in loco pręparato, cooperiẽs velo vndiquè calicẽ. Et interim Epiſcopus paulò retrocedens, ſtans imponet incenſum in altero ex thuribulis, & rurſus genuflexus Sacramentum incenſabit triplici ductu, & aſcendens altare, eodemque cum genuflexione deoſculato, dabit benedictionem ſolemnẽ, ſtans ſine mitra in latere Epiſtolæ, accepto baculo paſtorali, dum dicit [Pater &c.] & Presbyter aſsiſtens tunc publicabit Indulgentias quadraginta dierum more ſolito; & Canonici deponunt paramenta, & reuertuntur in chorum ad Veſperas; quibus finitis, denudantur altaria, & omnia, & deinde fit mandatum, vt in ſequenti capitulo. Quòd ſi Epiſcopus neceſſario impedimento præpeditus non celebraret hanc Miſſam, ſed illi per alterum celebratæ intereſſet paratus, vt aliàs, ſaltem non omittat portare Sacramẽtum in proceſsione, quo caſu Canonici accipient paramenta in fine Miſſæ; & demùm, repoſito Sacramento, accedere ad mandatum, & lauare pedes pauperum, vel Canonicorum, vt infra.

DE MANDATO SEV lotion. pedum. Cap. XXIV.

EXpletis Veſperis in Eccleſia, Epiſcopus deſcendit ante altare,

vbi facta oratione, surgit, & deponit pluuiale, stolam, & cingulum albi coloris, & accipit eadem coloris violacei cum mitra simplici; Diaconus autem, & Subdiaconus, qui in Missa ministrarunt, retinent eadem paramenta, prout est in vsu, & præcedentibus Canonicis, & cruce Archiepiscopali, si sit Archiepiscopus, procedit ad locum, vbi parati sunt pauperes, quibus lauandi sunt pedes. Sed quia circa hoc diuersi sunt ritus Ecclesiarum; alicubi enim est in vsu vestire sumptibus Episcopi, vel Capituli tredecim pauperes, eosdẽque cibo, & potu reficere, & mox suo tempore eisdem pedes lauare, & eleemosynam præbere; alibi Episcopi lauant pedes tredecim ex suis Canonicis; ideo relinquetur hoc faciendum iuxta cõsuetudinem Ecclesiarum, vel arbitrio Episcopi, si maluerit pauperibus lauare, etiam in locis, vbi sit consuetudo lauandi Canonicis; videtur enim eo pacto maiorem humilitatem, & charitatem præ se ferre, quàm lauare pedes Canonicis. Si igitur lauandi erunt pedes tredecim pauperibus, præparabuntur in Ecclesia, vbi magis conueniret, seu in aula capitulari, vel alio loco consueto, & idoneo infrascripta; videlicet, faldistorium, seu sedes pro Episcopo in capite aulæ, abacus, seu mẽsa capax, mappa nitida superposita cum duobus candelabris, & cereis albis ardentibus; erunt super ea plures pelues, seu lances argentei, si haberi poterunt, cum vrceis aqua aliquantulum calida implendis, & ad minùs duo; alia lanx similis cum tredecim mappulis ad extergẽdos pedes, & alia cum pecunijs pro eleemosyna pauperibus donandis, pro vnoquoque æquali portione diuisis; item linteum, quo Episcopus præcingi debet; vas cum aqua calida, & aliud cum frigida; vasa etiam cum mantili pro lauãdis manibus Episcopi post lotionem pedum; thuribulum

cum

cum nauicula, & incenso per Acolitum tenendum; vascum carbonibus ardentibus: ipsa mensa iam dicta, ac vasa, & totus ille locus floribus, & herbis odoriferis aspergatur. Præparetur etiam pulpitum, seu legile pallio serico, seu auriphrygiato coopertum, super quo liber Euangelij ponatur, cum illud cantandum erit, à latere sinistro Episcopi, & aliud nudum pro cantoribus; liber Euangeliorum, liber pro Episcopo, repagula pro Episcopo, ne opprimatur; scamnum oblongum, & præaltum à dexteris panno viridi coopertum, super quo sedebunt pauperes tredecim iam dicti nouis vestibus albi coloris induti, dexterum pedem denudatum habentes. His omnibus præparatis, Episcopus, vt dictum est, finitis Vesperis, vel à prandio, prout Episcopo cõmodiùs, & meliùs videbitur, paratus, vt dictum est, cum suis ministris illuc accedit; sedet in sua sede, vel faldistorio sibi parato. Tunc Acolitus cũ thuribulo, & nauicula ad eum accedet; & Episcopus, ministrante Presbytero assistente nauiculam, imponit incensum in thuribulum, & benedicit more solito. Quo facto, Diaconus, vt supra, gerens ante pectus librum Euangeliorum accedit cum Subdiacono, & duobus ceroferarijs ante Episcopum, à quo genuflexus simul cum alijs iam dictis petit benedictionem dicens [Iube Domne &c.] cui Episcopus respondit. [Dominus sit in corde tuo &c.] Diaconus, benedictione accepta, surgit cũ comministris suis; accedit ad locum Euangelij cantandi, & posito libro Euangeliorum super legili, quem Subdiaconus à tergo ambabus manibus retinet; &, si erit Archiepiscopus, cappellanus crucem tenẽs stabit prope ipsum Diaconũ, facie crucifixi versa ad Episcopum. Duo ceroferarij stabunt hinc, inde à lateribus legilis, faciebus ad Diaconum can-

tantem verſis. Tunc Diaconus dicit cantando [Dominus vobiſcum.] ſignat, incenſat, & cantat Euangelium more ſolito; videlicet [Ante diem feſtum Paſchæ &c.] Quo finito, Subdiaconus portat librum Euangeliorum apertum oſculandum Epiſcopo, nullam ei reuerentiam faciens, niſi poſt Euangelium deoſculatum. Acoliti ceroferarij, factis debitis reuerentijs, reportant tunc candelabra ad abacum, & amouetur legile. Diaconus, capto thuribulo de manu thuriferarij, incenſat Epiſcopum ſtantem in ſua ſede cũ ſuis ſolitis aſsiſtentibus hinc, inde triplici ductu; mox recedit cum Subdiacono ad partem; & cantores tunc incipiunt, & proſequuntur Antiphonam [Mandatum nouum do vobis &c.] prout in Miſſali: Epiſcopus deponit pluuiale, & accipit linteum ex abaco allatum per aliquem cappellanũ, quo præcingitur; & retinens in capite mitram ſimplicem, accedit ante primum pauperem, & genuflexus ſuper puluino,

quem cærimoniarius, siue aliquis cappellanus continuò trahit, afferentibus pelues, & vrceos scutiferis clericali habitu indutis, lauat illi pedem dexterum, quem lotũ tergit, & osculatur, tradẽs ei eleemosynam: idem facit succesiuè singulis. Scutiferi autem, si tot erunt, singuli pro singulis pauperibus seruiunt, si pauciores, mutantur per vices. Lotis manibus, reuertitur Episcopus ad sedẽ suam, vbi lauat manus, scutifero altero, seu nobiliante eum lancem cum vrceo portante cum solitis cærimonijs. Et illicò adsunt duo ceroferarij cum candelabris, & cereis accensis, cærimoniario eos ducente ante Episcopum, qui deposito linteo, & accepto pluuiali, ac deposita mitra, surgit, & dicit voce intelligibili [Pater noster] quod secretè complet vsque ad versiculum [Et ne nos] quem altè pronunciat, respõdentibus cãtoribus [Sed libera nos à malo.] deinde versiculos, & orationem, prout in Missali. Quibus finitis, Episcopus altè eleuans manum, facit signum crucis versus omnes existentes in dicta aula, nihil dicens; & statim deponit sua paramenta, & pariter eius ministri, & recedunt. Si Canonici erunt, quibus lauandi sunt pedes, sedebunt in dicto scamno in eorum habitu Canonicali, denudatis pedibus dexteris, & Episcopus eodem ordine lauabit illis pedes, tergebit, & osculabitur, prout de pauperibus dictũ est, incipiendo à digniori, sed non datur eleemosyna. In cæteris seruantur omnia supradicta: absente Episcopo, & in Collegiatis seruentur rubricæ Missalis.

DE OFFICIO FEriæ sextæ. Cap. XXV.

SI Episcopus velit ipsemet celebrare in die parasceues, seruentur infrascripta; videlicet, altare, sedes Episcopi, sedilia Ca-

nonicorum,& aliorum,ac tota tribuna ſint penitus denudata. In abaco mappa ſuperponatur,ſed à nulla parte pendeat; vbi erit tantùm peluis cum vrceo ad lauandas manus,& alius ad recipiẽdum pecunias, quæ cruci offeruntur; in ipſo, & in altari candelæ ex cera communi extinctæ ſuper candelabris ſint,ſed nullæ imagines,aut alia ornamenta ſuper altari collocentur, præter crucem,& candelabra. Præparetur pannus, vel tapete oblongum,ſeu pannus violaceus extendẽdus ſuo tempore pro adoratione crucis; magnus item puluinus ex ſerico villoſo violaceo,auroq; factus, vbi crux erit ponenda; & velum album ſerico violaceo intertextum, ſuper eo explicandum; ſcabellum, ſeu faldiſtorium nudum, ſuper quo Epiſcopus ante altare genuflectat. Paramenta autem Miſſalia erunt nigri coloris, & pro Diacono, & Subdiacono planetæ ante plicatæ, & pluuiale eiuſdem coloris pro Presbytero aſsiſtente. Hora competenti Epiſcopus veniet ad Eccleſiam cum ſua cappa aſſociatus more ſolito, orat, & intrat ſecretarium, ſeu ſacriſtiam, vbi pariter altare, & omnia nudata, præter crucem velatam, & cerei, extincti ſuper eo: ibi cum cappa aſcẽdet ad ſedem ſuam nudam ibidem præparatam, & ſtans, detecto capite, verſus altare dicit ſecretè [Pater noſter.] Quo finito, chorus recitat Nonam. Incepto primo Pſalmo, Epiſcopus ſedet. Interim Canonici Euangelium,& Epiſtolam cantaturi capiunt ſua paramenta, præter manipulum, & planetam, & ſic in albis remanent, donec erit tempus parandi Epiſcopum. Cum dicitur in fine Nonæ [Chriſtus factus eſt &c.] Epiſcopus genuflectit ante altare ſuper ſcabello, vel faldiſtorio nudo, capite detecto, & finito Pſalmo [Miſere] dicit genuflexus orationem [Reſpice quæſumus Domine, &c.] mox reuertitur ad di-

ctam sedem; deponit cappã, & sedens lauat manus more solito. Deinde per Diaconum, & Subdiaconum paratur solitis paramentis, exceptis sandalijs, & chirothecis, quibus hodie non vtitur; dicit orationes solitas ad paramenta, non tamen Psalmum [Quàm dilecta &c.] cum alijs. Episcopus, & omnes vtuntur paramentis nigris, si haberi possunt, & deficientibus nigris, coloris violacei. Cum Episcopus incipit parari, Canonici pariter capiunt paramenta conuenientia, prout suo loco dictum est. Diaconi habeant planetas ante pectus plicatas, & Canonicus Presbyter digniori Presbytero proximus seruiet hac die Episcopo in assistẽtia cum pluuiali nigro. Episcopus paratus sedet aliquantulum: Diaconus, & Subdiaconus capiẽt manipulos, & planetas ante plicatas. Si erit Archiepiscopus, præcedet cappellanus cum cruce velata inter duos ceroferarios cum candelis extinctis, & sine incenso, præcedentibus clero, & Canonicis paratis, procedet ad altare more solito. Si non erit Archiepiscopus, non portatur crux. Episcopus ante altare procumbit, & genuflexus super nudo genuflexorio diutiùs orat, quod & omnes alij faciũt: & interim extenditur per Acolitos, aut cærimoniarios mappa super altari. Postquàm Episcopus orauit, surgit, osculatur altare, & sedet super nuda cathedra, seu faldistorio posito in cornu Epistolæ altaris, ita vt faciem vertat ad cornu Euangelij. Neque hac die vmquàm sedet in sua sede Episcopali in hoc officio, nisi in fine, vt infra. Presbyter assistens sedet super primum gradum ad pedes Episcopi, & post eum in eodem gradu Diaconus, & Subdiaconus, & prope ipsos duo alij Diaconi assistentes, vbi solent assistere. Tunc vnus ex beneficiatis cotta indutus, comitante cærimoniario, cum debitis reuerentijs sibi ipsi librum tenẽs

dicit primam Prophetiam ſine titulo in loco, vbi legitur Epiſtola, & ſine oſculo manus Epiſcopi. Qua finita, relinquit librum in manu cærimoniarij; &, factis debitis reuerentijs, reuertitur ad locum ſuum: Epiſcopus verò, dum Tractus cantatur, legit ex libro dictam Prophetiam ſine candela accenſa, miniſtris tamen aſsiſtentibus circa eum ſtantibus. Finito Tractu, Epiſcopus ſurgit, & omnes ſurgunt, amouetur cathedra, & ſtans ibidem verſus altare dicit [Oremus.] Diaconus à dexteris [Flectamus genua.] & omnes genuflectunt. Subdiaconus à ſiniſtris [Leuate.] & omnes ſurgunt; Epiſcopus dicit orationem. Interim Subdiaconus deponit planetam, & portans, & tenens librum cantat Epiſtolam, ſiue alteram Prophetiam in loco iam dicto, qua finita, abſq. oculo manus reſumit planetã, & redit ad locum ſuum. Epiſcopus legit eandem, & Tractum, ſeruientibus ſibi ſolitis miniſtris. Dum per chorum cantatur Tractus, tres cappellani, ſeu cantores, qui Paſsionem ſunt cantaturi, parantur in ſacriſtia habitu Diaconali, præter dalmaticam, prout Dominica præterita dictum fuit, coloris tamen nigri; & circa finem Tractus procedunt eodem ordine cum tribus cappellanis ſine candelabris, & ſine incenſo, & cantant Paſsionem, prout ibi dictum fuit, ſed non oſculantur manum Epiſcopi. Epiſcopus, & omnes, cum inchoatur Paſsio, ſurgũt, & ſtant, detecto capite, vſque ad eius finem: & Epiſcopus apud altare in cornu Epiſtolæ leget ſecretè ex libro ſuper altare poſito Paſsionem vſque ad finem, verſus aliquantulum ad ipſos cantantes. Cum cantores peruenerint ad ea verba [Et inclinato capite &c.] Epiſcopus, & omnes in locis ſuis genuflectunt, ſic parumper manentes, vel orantes; & ſurgente Diacono, ſeu cantore, qui Euangeliſtæ perſonam ge-

rit,

rit, omnes surgunt, stantes, & audientes reliquum Passionis, vsquequo legendum sit in tono Euangelij. Tunc Episcopus, & omnes sedent, & cantores, qui cantauerunt Passionem, cum debitis reuerentijs discedunt. Tunc Diaconus Euangelij, deposita planeta, & accepta altera complicata super humerum sinistrum, portat librum ad altare, dicit genu flexus [Munda cor meum &c.] reassumit librum, & vadit cum Subdiacono, & duobus Acolitis sine luminibus, & sine incenso, & nulla petita benedictione, cantat reliquum Passionis in tono Euangelij. Quo finito, Diaconus cum alijs, qui secum erunt, factis debitis reuerentijs, reuertuntur ad loca sua. Tunc, si sermo est habendus, ducitur sermocinator in habitu conuenienti ante Episcopum per cærimoniarium, qui genuflexus petit Indulgentias absque benedictione, & cum debitis reuerentijs vadit ad pulpitum, & habet sermonem. Episcopus tunc sedet in eodem cornu Epistolæ, sed versus ad sermocinantem; alij omnes, sedente Episcopo, sedent. Statim finito sermone, sermocinator pronunciat Indulgentias ab Episcopo concessas. Non fit confessio, nec absolutio, nec datur benedictio, sed statim Episcopus surgit, deposita mitra, & remota cathedra, & stans in eodem loco cantat ex libro orationes, vt in ordinario. Diaconus dicit [Flectamus genua.] Subdiaconus verò [Leuate.] aduertendo vbi dicendum erit, prout in ordinario. Finitis orationibus, Episcopus deponit planetam apud faldistorium: & interim, dum dicuntur vltimæ orationes, ministri extendunt tapete magnũ, vel pannum violaceum ante gradus altaris, & super primos eius gradus ponunt puluinar amplum, & super eo velum, seu mappam sericeam, vt supra, vbi ponenda erit crux: Episcopus, deposita planeta, re-

dit ad angulum posteriorem cornu Epistolæ, facie ad populum versa. Tunc Sacrista capiens crucem de medio altaris illam porrigit Diacono, qui tandem dat Episcopo, qui eam deuotè accipiens, manu dextera detegit illius summitatem vsque ad transuersum crucis, & ambabus manibus illam eleuans voce graui cantat [Ecce lignum crucis] secundùm notas in ordinario appositas, Presbytero assistente librum tenente: quod cum dicit, omnes, detecto capite, surgunt: Cærimoniarius, & alij cappellani, qui circa altare manent, prosequuntur in cantu verba [In quo salus mundi pependit &c.] & chorus respondet [Venite, adoremus] quo casu omnes genuflectunt, excepto Episcopo celebrante. Idē secundò facit, & cantat Episcopus discooperiēdo brachium dexterum crucis, & caput figuræ Crucifixi, procedens ad anteriorem partem anguli prædicti; & tertiò discooperiendo totam crucem ante mediū altaris, semper altiùs vocem extollendo, & idem respondetur per cappellanos, & chorū, vt prima vice: pariter & ad illa verba [Venite, adoremus] semper omnes genuflectunt. Quibus peractis, ipse Episcopus celebrans solus absque ministris procedit ad locum, vbi est positum puluinum antedictum, portans crucem ambabus manibus eleuatam deuotè, nullam tunc altari faciens reuerentiam, & eam genuflexus ponit, & firmat cordulis, si opus est, supra dictum puluinum, adiuuante cærimoniario, qui paulò ante ponere debet prope ipsum puluinum lancem, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur, à dexteris adorantis. Deinde Episcopus redit ad suum faldistorium, vbi ministrantibus scutiferis, deponit calceos, & sic detecto capite descendit ad crucem adorandam, medius inter duos Diaconos assistentes, & gradiens per dictum tapete,

ſeu pannum, ter cum debita diſtantia genuflectit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaque vice orando; & demùm crucem oſculatur; prius tamen offert, ſeu offerre facit in lãcem ibi poſitam pecunias ad libitum. Poſtquàm Epiſcopus adorauit crucem, reuertitur ad ſuam cathedram in cornu Epiſtolæ, reaſſumit calceamenta, & ſedens legit improperia, miniſtrãtibus ſolitis cappellanis. Interim Canonici bini, & alij beneficiati, & de clero Eccleſiæ ordine eorum, deinde officiales, & nobiles laici adorant ordine, prout in die cinerum pro capiendis cineribus dictum fuit. Quòd ſi fortaſsè adeſſet Gubernator principalis, aut aliquis maximus vir, vel Princeps, qui aliàs ſoleat habere honorem ante Canonicos, in hoc actu ibit poſt Canonicos, ſed ante alios de clero, quia eſt actus humilitatis, in quo laici debent clericis deferre. Circa finem adorationis accenduntur cerei altaris, abaci, & tribunæ; & Diaconus cum Subdiacono explicant mappam lineam ſuper altari; Subdiaconus portat ex abaco corporalia cum purificatorio, quæ Diaconus extendit ſuper altari; & finita adoratione, Sacriſta reportat crucẽ ad altare, omnibus genuflectentibus, vt ſupra. Epiſcopus lauat manus more ſolito cum mitra, mox, illa depoſita, reaſſumit planetam, & mitram per manus Diaconi, & imponit thus in thuribulum. Interim ordinatur proceſsio ad accipiendum ſanctiſsimum Sacramentum de loco, vbi pridie repoſitum fuerat, eaque de cauſa iam præparata eſſe debent decem, ſeu ad minùs octo funalia ceræ albæ, item baldachinum, & duo thuribula cum incenſo, & igne. Præcedet Subdiaconus cũ cruce inter duos ceroferarios cereos accenſos deferentes, & ſequuntur primò clerici, & beneficiati, ſeu manſionarij, deinde Canonici bini, ſecundùm eorum or-

dinem;

dinem; videlicet, primò iuniores, deinde digniores, vltimo loco Episcopus cũ mitra medius inter Diaconos assistentes; &, cum discedunt, omnes reuerētiam faciunt cruci cum genuflexione. Cum Episcopus peruenerit ante fores sacelli, vbi est repositum Sacramentum, deponit mitram; & statim ingressus sacellum genuflectit, & ante altare iterum genuflectit super puluino, & orat parumper: mox surgit, & stans imponit incensum, ministrante Presbytero assistente, in duo thuribula, nihil dicens; & rursus genuflexus super puluino incensat triplici ductu Sacramentum, Sacrista aperiente capsulam, vbi includitur: & statim apponitur velum perpulchrum circa humeros Episcopi, & acubus firmatur, vt æqualiter hinc, inde pendeat: tunc primus Diaconus assistens accipit sanctissimum Sacramentum de dicta capsula, illudque in manibus Episcopi reuerenter collocat, & statim genuflectit. Episcopus capit calicem, vbi est Sacramētum, velo coopertum ambabus manibus, velo, quod circum humeros habet, coopertis, & illud portat reuerenter sub baldachino, quod deferunt beneficiati parati cum pluuialibus, si haberi poterunt, & illis deficientibus, cum cottis, præeuntibus cappellanis cum funalibus accensis, & duobus Acolitis cum duobus thuribulis continuò incensantibus Sacramentum; & reuertitur ad cappellam eodem ordine. Cantores cantant Hymnum [Vexilla Regis prodeunt] Cum peruenerit ad cancellos cappellæ, vel, vbi non sunt cancelli, ad gradus presbyterij, remouetur baldachinũ, & Diaconus Euangelij genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Episcopi stantis, illudque reuerenter collocat super altari: Episcopus adhuc stans, ministrante Presbytero assistēte, ponit incensum in thuribulum, & ge-

nuflexus in primo gradu altaris Sacramentum incenſat triplici ductu;& tunc aufertur ab eius humeris velum prædictũ; & aſcendit ad altare, & accipit Sacramentum de calice,& ponit ſupra patenam, quam Diaconus tenet, nihil dicẽs. Tunc Diaconus patenam cum Sacramento offert Epiſcopo;qui hoſtiam ſacram ſuper corporalia ponit,nihil dicẽdo. Quo facto, iterum miniſtrante Preſbytero aſsiſtente, imponit incenſum in thuribulum, & facta genuflexione, incenſat Sacramentum, & altare more ſolito dicens [Incenſum iſtud &c.] & [Dirigatur Domine &c.] Cappellani hinc,inde tenent funalia accẽſa vſque poſt communionem, & obſeruantur cærimoniæ prægustationis vini,& aquæ, vt alias; & Canonicus proximus priori Presbyterorum infundit vinum in manus Epiſcopi in purificatione,quod aliàs facere ſolet prior Presbyterorum, & proſequitur Miſſa, prout in ordinario. Poſt Communionem Epiſcopus cum mitra lauat manus in cornu Epiſtolæ cum ſolitis cærimonijs, deinde aſcendit ad ſedem ſuam Epiſcopalem nudam, vbi deponit ſacra paramenta, & aſſumit cappam laneam violaceam: interim omnes alij deponunt paramenta, & dicuntur Veſperæ,& in fine Epiſcopus deſcendit,& genuflectit ante altare ſuper genuflexorio nudo: cum dicitur [Chriſtus factus eſt &c.] & finito Pſalmo [Miſerere] dicit orationem [Reſpice &c.] & reuertitur ad domum ſuam ordine, quo venit.

DE EODEM OFFICIO, Epiſcopo non celebrante, ſed præſente, aut etiam abſente, & in Collegiatis Eccleſijs. Cap. XXVI.

PRæparentur, & ſeruentur omnia in præcedenti capitulo expreſſa ſi celebrans ſit Prælatus

habens insignia Pontificalia; si verò non sit Prælatus, sed aliquis Canonicus, omnia prædicta similiter parentur, præter faldistorium, & abacum; & ipse celebrans cum suis ministris paretur ante aduentum Episcopi; qui hora congrua indutus cappa ex lana violacei coloris, associatus à Canonicis more consueto, venit ad Ecclesiam, orat prolixiùs ante altare super genuflexorio nudo genuflexus, & ad eius sinistram aliquantulum post ipsum celebrans super scabello nudo cum Diacono, & Subdiacono in nudo solo genuflectentibus: cumque orauerint prolixiùs solito, Episcopus surget, ascendet ad sedem suam, comitantibus duobus suis assistentibus, qui apud eum assistunt more solito; & celebrans vadit ad altare, & illud osculatur; si sit Prælatus, ad suum faldistorium; sin minùs, ad scamnum nudum pro ipso, & suis ministris paratum. Tunc verò per clericos, & ministros extēditur tobalia, seu mappa super altari, quæ parum hinc, inde pendeat. Episcopus hac die nulli manu, nec verbo benedicit, neque recipit osculum manus ab aliquo, sed nec ipse osculatur textum Euangelij, nec incensatur, vt aliàs. Cum omnes consederint, aliquis ex beneficiatis, vel cātoribus cotta indutus, ducente cærimoniario, sibi ipse librum deferēs cum debitis reuerentijs celebranti, altari, & Episcopo, accedit ad locum, vbi cantari solet Epistola, vbi alta voce cantat primam Prophetiam sine titulo, librum manibus tenens; qua finita, & factis iterum debitis reuerentijs, redit ad locum suum, relinquendo librum super abaco, vel mensa, & recitatur per chorū Tractus [Domine audiui] Post Prophetiam, quam simul cum Tractu legunt, tam ipse celebrans, quàm Episcopus, sedentes in suis sedibus, seruientibus Episcopo de libro solitis cappellanis, celebranti verò Subdiaco-

no. Finito Tractu per chorũ, celebrans surgit; &, si est Prælatus, stans ante faldistoriũ versus ad altare dicit [Oremus.] & Diaconus retro ipsum [Flectamus genua.] Subdiaconus verò [Leuate.] Episcopus, & omnes tunc genuflectunt, & statim surgunt. Si verò non est Prælatus apud altare, celebrãs autem cantat orationem [Deus, à quo & Iudas &c.] in tono, vniformi, & feriali. Qua finita, sedet, sedente Episcopo, & omnibus. Tunc Subdiaconus, deposita planeta plicata, sumptoque libro, vadit cum cærimoniario, factis debitis reuerentijs, ad cantandum alteram Prophetiam in eodem loco; qua cantata, reassumit planetam plicatam, & celebrans, ac Episcopus legunt ipsam Prophetiam, & Tractũ, vt priùs, & dum per chorum cantatur præfatus Tractus, tres cappellani, seu cantores, qui Passionẽ sunt cantaturi, parantur in sacristia, & circa finem Tractus ordine, prout supra præcedenti capitulo dictum est, cantant Passionem. Episcopus, celebrans, & omnes, cum inchoatur Passio, surgũt, & stant detecto capite vsque ad eius finem: sed celebrans stat apud altare in cornu Epistolæ, & legit secretè ex libro super altari posito Passionem vsque ad finem, versus aliquantulum ad ipsos cantantes, qui Passionem prosequuntur; & ea finita, Diaconus cantat Euangelium, seu reliquum Passionis in tono Euangelij, seruatis omnibus, quæ superiùs in præcedenti capitulo expressa sunt. Finito Euangelio, Diaconus cum suis socijs, factis debitis reuerentijs, recedit, & remanet in habitu, quo reperitur vsque ad finem officij; & interim, si sermo est habendus, ducitur per cærimoniarium sermocinaturus ante Episcopum, à quo petit tantùm Indulgentias absque benedictione; & statim, finito sermone, illas pronunciat, cum non fiat confessio, nec per Episco-

pum

pũ abſolutio, nec benedictio. His expletis, vel, ſi non fiat ſermo, ſtatim finita lectione in tono Euangelij, celebrans accedit ad altare in cornu Epiſtolæ cum ſuis miniſtris, & cantat orationes, prout in ordinario, aduertendo, quando dici, & quãdo omitti debeat [Amẽ.] per chorum, & [Flectamus genua.] per Diaconum. Quæ verba [Flectamus genua.] cũ dicuntur, Epiſcopus celebrãs, & omnes genuflectunt, & ſurgũnt, cum per Subdiaconum dicitur [Leuate.] Antequàm dicatur vltima oratio, miniſtri extendunt ad lõgum pannum, ſeu tapete ante gradus altaris, cum puluino, & mappa, vt præcedenti capitulo dictum eſt. Completis orationibus, celebrans, ſi eſt Prælatus, accepta mitra, procedit ad faldiſtorium, vbi deponit mitram, & caſulam, & redit ad poſteriorem partem cornu Epiſtolæ altaris: &, ſi non eſt Prælatus, deponit caſulam in eodem loco, cui ſtanti poſt angulum dicti lateris altaris, facie verſa ad populum, ſeu chorum, Diaconus offert crucem velatam de altari reuerenter acceptã, qui eam deuotè accipiens manu dextera detegit illius ſummitatẽ vſque ad tranſuersũ crucis, prout ſupra præcedenti capitulo dictum eſt, & dum celebrans cantat [Ecce lignum crucis] tenet ſibi librũ, ſi eſt Prælatus, aſsiſtens, ſi verò non eſt Prælatus, cappellanus; & Epiſcopus tunc, & omnes detecto capite ſurgunt: & ſemper, dum chorus reſpondet [Venite adoremus.] Epiſcopus, & omnes alij, excepto celebrante ſolo, genuflectunt. Dictò tertiò [Ecce lignum crucis] & ſeruatis omnibus ſuperiùs in præcedenti capitulo expreſsis, celebrans ipſe ſolus abſque miniſtris procedit ad locum, vbi eſt poſitum puluinar antedictum, portans crucem ambabus manibus eleuatam cum reuerentia, & deuotione, nullam tunc Epiſcopo, neque altari reuerentiam faciens,

ciens, & eam genuflexus ponit, & firmat laqueolis, ſi opus eſt, ſupra dictum puluinum, adiuuante cærimoniario, qui paulò ante ponere debet lancem prope ipſum puluinum ad dexteram adorantis, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur. Deinde celebrans, facta reuerentia Epiſcopo, redit ad faldiſtorium, ſeu ſedile, vbi deponit calceos, ſeu crepidas: eodemque tempore Epiſcopus à ſuis ſcutiferis, oras cappæ à cappellanis ſubleuatas ſubleuantibus, excalceatur, qui fimbrias poſteriores cappæ per terram trahens, anteriores verò ſibi ipſe eleuans, detecto capite, deſcendit ad adorationem crucis medius inter duos Diaconos aſsiſtentes, & gradiens per dictum tapete, ter cum debita diſtantia genuflectit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaque vice orando, & demùm crucem oſculatur, offerens tamen priùs cru

ci pecunias, quas volet offerre; tum redit ad ſedem ſuam, & accipit calceos, quos depoſuerat, dictis ſcutiferis eodem or-

dine

dine subeuntibus, vt priùs; & sedens coopertus legit improperia, quæ etiam interim per chorum cantantur in totum, vel in partem, prout numerus adorantium suadebit. Post Episcopum immediatè adorat celebrans, deposita planeta, & retentis dalmatica, & tunicella, si sit Prælatus, & procedit medius inter duos digniores Canonicos; &, si non sit Prælatus, ibit ad dexteram dignioris Canonici casula exutus; sequuntur posteà Canonici bini, qui omnes deponere debẽt calceos, & alij, prout supra expressum est in præcedenti capitulo; & circa finem adorationis accẽduntur cerei, vt ibi, & Diaconus portat bursam, explicat corporalia super altari; & peracta adoratione, accipit crucem de puluino, eamque reuerenter portat ad altare, nulli reuerentiam faciens: sed Episcopus, celebrans, & omnes tunc cruci genuflectunt, & statim surgunt, & remouetur puluinus, peluis cũ pecunijs, & tapete. Mox ordinatur processio, prout ibi dicittur, & proceditur ad locum, vbi est repositum sanctißimũ Sacramentum. Celebrans autẽ solus paratus procedit immediatè ante Episcopum, qui, dum ordinatur processio, deponat cappam, & accipiat amictum, & stolam supra Rocchettum, ac pluuiale, & mitram, & sic deferat Sacramentum, & paratus permaneat vsque ad finem Missæ; deinde deponat pluuiale, & reassumat cappam pro Vesperis. Cũ peruenerit ante fores sacelli, vbi est Sacramentum, deponit mitram, & statim ingressus sacellum genuflectit, mox surgit, & ante altare iterum genuflectit super puluino, & iterum surgit, & stans imponit incensum in duo thuribula, nihil dicens, ministrante Presbytero aßistente; & rursus genuflexus super puluino incensat triplici ductu Sacramentum, Sacrista aperiente capsulam, vt supra; & statim apponitur

velum circa humeros Episcopi, ita vt æqualiter hinc, inde pendeat, vt supra. Tunc celebrans accipit sanctissimum Sacramentum de dicta capsula, illudque in manibus Episcopi collocat, & statim genuflectit. Episcopus capit ambabus manibus calicem, vbi est sanctissimum Sacramentũ, velo coopertum, quem etiam alio velo, quod circum humeros habet, tegit, & illud portat reuerenter sub baldachino, quod deferunt beneficiati cum cottis, præeuntibus cappellanis cum funalibus accensis, & duobus Acolitis cum duobus thuribulis continuò incensantibus Sacramentum, & reuertitur ad cappellam ordine, quo venerat, cãtoribus Hymnum [Vexilla Regis prodeunt] cantantibus: cum peruenerint ad cancellos cappellæ, vel ad gradus Presbyterij, vt supra, remouetur baldachinum, & celebrans genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Episcopi stantis, illudque reuerenter collocat super altari. Episcopus adhuc stans, ministrante Presbytero asistente, ponit incensum in thuribulum, & genuflexus in primo gradu altaris Sacramentum incensat triplici ductu, & tunc aufertur ab eius humeris velum præfatum; ipse autem reuertitur ad sedem suam, vbi illicò denuò stans ponit incensum in thuribulum per cærimoniarium allatum, ministrante Presbytero asistente. Deinde detecto capite, genuflectit vsque ad communionem perfectam, omnibus similiter genuflexis manentibus: cappellani cum funalibus hinc, inde versis ad inuicem faciebus, similiter genuflexi tenent funalia accensa vsque post communionem. Celebrans verò postquàm Episcopus ad sedẽ suam peruenerit, extrahit sanctissimum Sacramentum de calice, & ponit super patenã, quam Diaconus nihil dicens, & sine osculo offert celebranti, qui illud super corporale po-

nit,

nit, nihil dicens: Diaconus autem ponit vinum, & aquam in calice sine benedictione, nihil dicens, deinde offert calicem celebranti, qui illum ponit super altari, vt aliàs nihil dicens, & palla tegitur per Diaconum. Tunc, accepto thuribulo de manu Diaconi, quod cærimoniarius ad altare detulit, facta priùs genuflexione sanctissimo Sacramento, illud thurificat, & altare, dicens omnes versiculos solitos: non tamen incensatur ipse celebrãs, neque Episcopus, sed incensato altari celebrans extra cornu Epistolæ stans sine mitra, si ea vtatur, lauat manus, deinde ad medium altaris cum genuflexione reuersus, dicit inclinatus summissa, sed intelligibili voce [In spiritu humilitatis &c.] dicit [Orate fratres &c.] girum peragens, vt aliàs, non in medio, sed à latere, vt non vertat tergum sanctissimo Sacramento: deinde omissis omnibus alijs, absolutè dicit in cantu feriali [Oremus præceptis &c.] & Chorus respondet [Sed libera nos &c.] & postquàm celebrans secretè respõdit [Amen] prosequitur in tono feriali absolute dicens [Libera nos quæsumus Domine &c.] vsque ad [Amen.] exclusiuè, quod chorus altè respondet. Quo dicto, celebrãs, facta vsque ad terram reuerentia, Sacramentum dextera accipit, quod eleuat sola dextera altiùs solito ita, vt ab omnibus videri possit, sinistra super altari retenta; & statim deponit hostiam, illamque diuidit in tres partes, quarum vnam mittit in calicem more consueto, nihil dicens, tunc secretè, vt aliàs, dicit [Perceptio corporis &c. Panem cælestem] & [Domine non sum dignus &c.] & cõtinuat [Corpus Domini &c.] quo dicto, signat se cum Sacramento, & illud sumit, & demùm nihil dicens, sumit vinum, & aquam cum particula in calice existente: quo facto, exportantur funalia extinguenda, & omnes surgunt,

& ſedent. Tunc celebrans, ſi eſt Prælatus, accepta mitra in cornu Epiſtolæ, vt aliàs, lauat manus: depoſita mitra, verſus ad medium altaris dicit inclinatus manibus iūctis [Quod ore ſumpſimus &c.] Si verò non eſt Prælatus, non lauat manus, ſed, ſumpto calice, dicit, vt ſupra [Quod ore ſumpſimus] quo dicto, reuertitur, ſi ſit Prælatus, cum mitra ad faldiſtorium; ſi non ſit Prælatus, ad ſacriſtiam, & exuit ſe; & interim Epiſcopus deponit pluuiale, & accipit cappam, & inchoantur Veſperæ, vt ſupra in præcedēti capitulo dictum eſt: & in fine Epiſcopus deſcēdit ad faldiſtorium, & dicit orationem [Reſpice &c.] vt ibi. Qua dicta, ſi ſermo non ſit habitus, tunc publicantur per Presbyterum aſsiſtentem Indulgentiæ. Abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis ſeruantur omnia ſupradicta, exceptis his, quæ ad Epiſcopum pertinent, & ad celebrantem Prælatum, & prout adnotatum eſt in rubricis Miſſalis.

DE SABBATO SANcto, Epiſcopo celebrante. Cap. XXVII.

SAbbato ſancto ſummo mane veſtiuntur altaria, & ſedes Epiſcopalis ornatur cortinis duplicibus; videlicet, intùs alba, exteriùs violacea: ſic etiam duo pallia ante altare maius applicantur, & aptantur; vt, cum opus fuerit, faciliter remoueri citò poſsit violaceum, & remaneat album, vt infra dicetur. Præparetur etiam cereus Paſchalis prægrandis cum quinque granis incenſi in eo infingendis, qui ponitur in aliquo magno candelabro condecenti, regulariter in latere Euangelij, vel alibi pro ſitu loci; & apud illum locatur pulpitum, ſiue legile coopertum panno albo ſericeo, vel auriphrygiato. Itē præparetur arūdo cum tribus candelis albis in

ſummi-

ſummitate poſitis. In reliquis ornatur Eccleſia, altare, abacus, & chorus, prout in Dominicis Aduentus,& Quadrageſimæ, ſed cerei relinquuntur extincti, donec erit tempus accendendi, vt infra. Dicta hora Sexta, excutitur è ſilice ignis, & accenditur, & per aliquem Sacerdotem, vel Canonicum paratum amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali violaceo, vel, ſi magis placet, quod erit meliùs, per ipſummet Epiſcopum paratum, vt ſupra, cum mitra, aſtantibus miniſtris cũ cruce, vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio, thuribulo, nauicula, & granis incenſi ſupradictis in aliquo bacili argẽteo, vbi haberi poteſt, benedicuntur nouus ignis, & grana prædicta, prout habetur in Miſſali: deinde, ſi Epiſcopus benedixit, depoſito pluuiali, & accepta cappa, ſedet in ſua ſede, benedicit & imponit incenſum in thuribulum, miniſtrante Presbytero aſsiſtente, more ſolito. Si verò Epiſcopus ex aliqua cauſa vrgenti nõ benedixit ignem hora competenti, aſſociatus more ſolito venit ad Eccleſiam cũ cappa; orat, aſcendit ſedem, imponit, & benedicit incenſum, vt ſupra. Subdiaconus Epiſtolam cantaturus paratus amictu, alba, cingulo, & planeta violacea ante pectus plicata, capit crucẽ; &, factis debitis reuerentijs, vadit cum Diacono, & alijs miniſtris extra cappellam ad capiendum grana incenſi, & arundinem prædictam in ſacriſtiam, vel alibi, hoc ordine. Præcedit aliquis mazzerius, ſeu miniſter cum baculo, tum cæremoniarius; ſequũtur duo Acoliti cum cottis, quorum qui eſt à dexteris, portat thuribulum cum nauicula, alter à ſiniſtris nihil fert; poſt eos incedit Subdiaconus cum cruce, & poſt eum Diaconus paratus dalmatica albi coloris, manibus iunctis; poſt Diaconum ſequuntur duo, aut quatuor Acoliti, ſeu cappellani cũ cottis. Interim Epiſcopus, Ca-

nonici,& alij de choro ſedent, expectantes. Cum peruenerint ad ſacriſtiam, ſeu locum deputatum, vbi iam erunt præparata grana prædicta, & arundo cum tribus cādelis, ac ignis nouus, accenditur vna parua candela ex dicto igne, quam portat cærimoniarius. Diaconus capit arundinem, vnus Acolitus bacile cum quinque granis incenſi, & reuertuntur hoc ordine. Primò dictus mazzerius, ſeu miniſter cum virga, deinde duo Acoliti; videlicet, vnus cum bacili, & granis incenſi, quod portat ambabus manibus eleuatum à dexteris, & alter cum thuribulo, & nauicula à ſiniſtris, tum Subdiaconus portans crucem, poſt eum Diaconus cum arundine prædicta, & ad eius ſiniſtram cærimoniarius cum candela vna parua, vel duabus accenſis; & vltimò duo, vel quatuor Acoliti prædicti cum cottis. Cum fuerint ante cancel-

los, ſiue aditum chori, Diaconus inclinat diligenter, & cautè arundinem, & cærimoniarius accendit vnam ex tribus

candelis in eius summitate positis ex igne nouo paruæ candelæ accensæ, quam manibus gestat, & statim ipse Diaconus arundinem eleuat; & tam ipse, quàm alij omnes cum eo stantes genuflectunt, præter Subdiaconum crucem ferentem. Diaconus alta voce cantat [Lumen Christi] Quo audito, Episcopus, & omnes surgunt, & chorus respondet in eodem tono [Deo gratias.] Surgit Diaconus, & alij, & iterum in medio chori inclinat arundinem, accenditur altera candela, vt priùs, & eodem modo genuflexus, sed altiori voce cantat [Lumen Christi] & similiter respondetur per chorum [Deo gratias.] Idem & tertiò fit, & dicitur ante gradus altaris; accenditur tertia candela, & Diaconus adhuc altiori voce cantat, & respondetur ei per chorum, vt supra. Tunc Episcopus, & omnes sedent, ipsi vero ministri surgunt, &, factis reuerentijs altari, & Episcopo, secedunt ad locũ, vbi cantandũ est [Exultet] Diaconus verò, deposita arundine in manibus vnius ex dictis Acolitis, capit de manu cærimoniarij librum, & accedens cum debitis reuerentijs ante Episcopum, comitante eodem cærimoniario, genuflexus petit ab eo benedictionẽ dicens [Iube Domne &c.] cui Episcopus respõdet [Dominus sit in corde tuo &c.] prout in benedictione pro Euangelio recitando, sed loco Euangelij dicit [Paschale præconium] & manu benedicit. Diaconus, habita benedictione, surgit, & accedit, factis debitis reuerentijs, ad legile; ponit super eo librum apertum, quem adolet incensu triplici ductu, sed non signat librum, nec se, prout in Euangelio; ministri circa legile locantur hoc pacto. Subdiaconus cum cruce versa ad Episcopum, & Acolitus thuriferarius stãt à dexteris ipsius Diaconi: Acolitus cum arundine, & alter cũ granis incensi à sinistris, vertentes

facies

facies, prout ipse Diaconus, & cum Diaconus incipit cantare [Exultet &c.] Episcopus, & omnes surgunt, detectis capitibus. Diaconus prosequitur cantum suum, & suo tempore infingit quinque grana incensi in cereo in modum crucis, quæ respiciat faciem Episcopi; pariter & suo tempore illuminat cereum cum vna ex tribus candelis in arundine positis, prout in Missali ordinario: & aduertat Diaconus, quòd si Imperator non est coronatus, debet dicere [Electum Imperatorem nostrum N.] Finito cantu per Diaconum, omnes inde recedunt cum debitis reuerentijs; Diaconus verò, celebraturo Episcopo, deponit dalmaticā, & Subdiaconus planetam, & sic in albis accedunt ad Episcopum; qui stans capite detecto dicit secretè [Pater noster] & mox sedet; & chorus cantat Nonam: in fine Nonæ cum dicitur [Christus factus est &c.] Episcopus descendit, & procumbit super faldistorio, & genuflexus dicit orationē [Respice quæsumus &c.] Qua finita, surgit, & reuertitur ad sedem suam, vbi sedens accipit sandalia alba, quia illa non mutat, legit Psalmum [Quā dilecta] & alias orationes, & versiculos consuetos; lauat manus, & paratur omnibus indumētis Pontificalibus coloris violacei, ac mitra simplici à dictis Diacono, & Subdiacono in albis assistentibus: & cum Episcopus accipit planetam, pariter Canonici capiunt paramenta ipsis congruentia coloris violacei, & ipsi Diaconus, & Subdiaconus planetas ante plicatas eiusdem coloris, ac manipulos; & Canonicus Presbyter assistit cum pluuiali eiusdem coloris, & alij duo Diaconi, vbi est consuetum, assistunt, vt aliàs. Cum Episcopus fuerit paratus, descendit cum mitra, & baculo de sua sede, &, comitantibus prædictis assistentibus, & ministris, accedit ad altare, quod si-

ne mitra in medio osculatur, deposito interim baculo; mox recepta mitra, & baculo, reuertitur ad eandem suam sedem: Diaconus vero Euangelij, & Subdiaconus de Epistola, si asistant alij duo digniores Diaconi, sedent in gradibus altaris, vt dictum fuit in capitulo de Missa solemni Episcopo celebrante. Locatur in medio chori pulpitum, siue legile nudum, & omnibus consedentibus, ducitur à cærimoniario aliquis Acolitus, siue cantor indutus cotta, qui, factis reuerentijs altari, & Episcopo, cantat sine titulo primam Prophetiam; qua finita, accedit cum debitis reuerentijs ad osculandum manum Episcopi, antequàm surgat pro oratione cantanda. Tum Episcopus surgit, deposita mitra, dicens [Oremus.] & Archidiaconus, siue Diaconus asistens ad eius dexteram dicit [Flectamus genua.] & omnes genuflectunt: alter verò ad sinistram [Leuate.] & omnes surgunt, ipse verò Episcopus prosequitur orationem stans manibus extensis, sustinente librũ asistente Presbytero more solito: sed vbi non asistunt prædicti duo antiquiores Diaconi, seruient in huiusmodi ministerio & alijs prædicti Diaconus, & Subdiaconus Euangelij, & Epistolæ. Cantantur deinde aliæ Prophetiæ ab Acolitis, vel cantoribus eodem ordine, & post quartam, octauam, & vndecimam lectionẽ, seu Prophetiam Episcopus legit ex libro Tractum, dum cãtatur a choro, & pariter per eosdem Diaconos asistentes suo tempore dicitur [Flectamus genua.] & [Leuate.] vt in Missali ordinario. Finitis lectionibus, si Episcopus voluerit ipsemet benedicere fontes, deposita planeta, & sumpto pluuiali, ac baculo ibit, præcedente cruce cum cereo benedicto accenso, qui portabitur immediatè ante crucem: & Canonicis paratis, ac alijs de clero ad illos benedicendum,

&alia fiunt,& cantantur etiam circa Baptiſmum; prout in Miſſali, & Pontificali. Si verò noluerit,aut non potuerit Epiſcopus id præſtare, deſtinabit aliquem ex dignioribus Capituli, qui pluuiali paratus, comitantibus aliquot Acolitis, & miniſtris cum cereo accenſo, & cruce,ea omnia faciet. Quibus peractis,ſi aderunt Cathecumeni,baptizentur more ſolito. Si Epiſcopus id præſtiterit, eodem ordine redibit ad cappellam, vbi depoſito pluuiali cum mitra,procumbit ante altare ſuper faldiſtorio,& pariter omnes in ſuis locis genuflectunt; & aliquis ex Subdiaconis genuflexus ſuper ſcabello verſus cornu Epiſtolæ retro Epiſcopum habens ante ſe librum inchoabit Litanias; &, ſi aderunt ordinandi, proſternent ſe, dum dicuntur Litaniæ;& alia fient,prout in Pōtificali de ordinibus dandis, reſpondente choro, & repetente omnia, quæ ipſe Subdiaconus dicit,& cum peruētum fuerit ad verſiculum [Peccatores.] Epiſcopus ſurgit,& ibidem ſtans deponit paramenta violacea, & accipit alba. Diaconus autē, & Subdiaconus, paulò ante depoſitis planetis violaceis ante plicatis,aſſumūt dalmaticam, & tunicellam albas, vt præſto ſint ad adiuuandum Epiſcopum. Interim remouentur etiam ab altari, & ſede Epiſcopi pallia violacea, & accenduntur luminaria.

Subdiaconus verò alter iam dictus proſequitur Litanias vſque in finem, reſpondente choro, vt ſupra,& in fine cantatur [Kyrie eleiſon.] cum pauſa conuenienti, donec Epiſcopus fuerit in ſua ſede ad cantandum [Gloria in excelſis Deo &c.] Epiſcopus, poſtquàm eſt albis paramentis paratus,facit confeſsionem cum miniſtris more ſolito, imponit incenſum in thuribulum,& benedicit; aſcendit ad altare, illudque oſculatur, ac librum Euangeliorum; incenſat altare, & incenſatur ipſe à Diaco-

no, & reuertitur ad suam sedē, vbi dicto [Kyrie eleisō.] cātat [Gloria in excelsis.] Pulsantur campanæ, & organū, &, prout debēt moneri aliæ Ecclesiæ ciuitatis, ne pulsent cāpanas, nisi audito signo campanarū Ecclesiæ Cathedralis. Finito Hymno [Gloria &c.] per cātores, Episcopus surgens sine mitra dicit versus populū [Pax vobis.] deinde orationem [Deus, qui hāc sacratissimam noctē &c.] Finita Epistola, Subdiaconus dimisso libro in manu cærimoniarij, immediatè accedens ante sedē Episcopi submissa voce dicit [Pater, annuntio vobis gaudiū magnū, quod est Alleluia.] & statim accedēs osculatur eius manū; tunc is, cui ex officio id incumbit, vel aliquis Canonicus præintonat Episcopo [Alleluia.] qui surgēs sine mitra tertiò cātat [Alleluia.] semper eleuandò vocem gradatim: & chorus post quamlibet vicē repetit illud idē, & postea chorus prosequitur versiculū [Confitemini &c.] & tūc Episcopus sedet, & prosequitur Missa, prout in ordinario huius diei, seruatis omnibus cærimonijs, quæ latè explicatæ sūt in capitulo de Missa Pont. Episc. celeb. Ad Euangeliū non portātur luminaria, sed incensū tantùm, & petitur benedictio, dicitur [Pax Domini sit sēper vobiscum.] sed non datur pacis osculū, nec dicitur [Agnus Dei] nec postcōmunio: post communionē Episcopus, facta purificatione, lauat manus, redit ad sedē, & chorus incipit [Alleluia.] pro Vesperis, Episcopo sedente. Ad Magnificat Subdiaconus præintonat ei Antiphonam, quam surgēs repetit, deinde sedet cū mitra, & imponit incēsum more solito: & cū inchoatur [Magnificat] Episcopus descendit ad altare, & illud incensat; mox reuertitur ad sedem, & incensatur ipse, & alij more consueto: & ipse stans sine mitra expectat finē Cātici [Magnificat.] Cum repetitur Antiphona, sedet, accepta mitra, & ea finita,

deſcendit ad altare, dicit [Dominus vobiſcũ.] & orationẽ, & Diaconus [Ite Miſſa eſt] cũ duplici [Alleluia.] datur benedictio, & publicantur indulgentiæ, vt aliàs.

DE SABBATO SANcto, Epiſcopo non celebrante, ſed præſente, vel abſente, & in Collegiatis. Cap. XXVIII.

SI Epiſcopus noluerit celebrare, ſed officio, & Miſſæ per alium celebratæ intereſſe, præparantur omnia, quæ ſuperiùs præcedenti capitulo expreſſa ſunt; & dicta Nona, Canonicus, vel alius, qui erit officium facturus, paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali violaceo, in ſacriſtia, vel in alio loco decẽti, & cõſueto, benedicet nouũ ignẽ, & quinque grana incẽſi, legendo abſq; cantu orationes benedictionis, prout in miſſali. Quo facto, depoſito pluuiali apud altare, capiet planetã, & Diaconus ſtolã, manipulũ, & dalmaticã albã, Subdiaconus verò manipulũ, & planetã ante pectus plicatam coloris violacei, & ſic parati ſedebunt in aliquo ſcamno à ſiniſtris altaris, expectãtes aduentũ Epiſcopi, qui ſtatim, finita prædicta benedictione noui ignis, veniet more ſolito cũ cappa ad Eccleſiam; orabit ante altare, & aſcendet ad ſedẽ ſuã cum ſuis cappellanis; & orãte Epiſcopo, ſurget celebrãs cum miniſtris, qui, donec Epiſcopus orabit, ſtabunt, & Epiſcopo ſedente, ſedent. Cũ Epiſopus aliquãtulum in ſede ſua quieuerit, accedet ad eũ Acolitus, vel cærimoniarius cũ incẽſo, & miniſtrante ſolito canonico Presbytero aſsiſtente nauiculã, imponet, & benedicet incenſum more ſolito; Subdiaconus capiet crucẽ, & cũ Diacono, & alijs miniſtris diſcedent verſus ſacriſtiã ad accipiẽdum arundinem cũ tribus candelis, & quinq; grana incenſi, & alia omnia fiẽt, quæ ſuperiùs præcedẽti capitulo declarata ſũt, celebrante interim ſedente in ſuo ſcãno, & ſurgente apud il-

lud,cum opusfuerit,donec inchoetur præconiũ [Exultet] quoincepto,accedet ad altare, & ibi ſtabit manibus iunctis in cornu Epiſtolæ,reſpiciẽs Diaconum cantantem. Finito præconio, Diaconus reuertitur ad altare, & depoſita dalmatica, & ſtola alba, capiet violaceam,& planetam ante pectus plicatam, & cum Subdiacono accedet ad celebrantem. Item locabitur in medio chori pulpitum nudum, & ducetur à cærimoniario aliquis Acolitus, vel clericus, ſiue cantor cotta indutus ad cantandũ primã Prophetiam ſine titulo, quam leget etiã celebrãs ſummiſſa voce apud altare;& ea finita,accedet, qui illã cãtauit,cũ debitis reuerẽtijs ad oſculãdũ manũ Epiſcopi;quo facto celebrans dicet [Oremus.] Diaconus [Flectamus genua.] & Epiſcopus, ac omnes genuflectũt, Subdiaconus [Leuate.] & omnes ſurgũt:tunc celebrãs proſequitur orationẽ ſtans manibus extẽſis. Cantantur deinde eodẽ modo aliæ Prophetię, quarũ primas quatuor cantabunt cantores,vel Acoliti, ſeu clerici,alias quatuor beneficiati,ſeu manſionarij, vltimas quatuor Canonici,vel aliàs, prout commoditas,& numerus clericorum,vel conſuetudo Eccleſiæ ſuadebit. Poſt quartã, octauam,& vndecimã Prophetiam Epiſcopus leget ex libro Tractũ,dum idem cantatur à choro, miniſtrantibus de libro, & candela ſolitis miniſtris; celebrans verò apud altare illum leget: Diaconus,& Subdiaconus ſuo tempore ad alias orationes dicent [Flectamus genua.] & [Leuate.] prout in Miſſali. Finitis lectionibus,celebrans,depoſita planeta, & accepto pluuiali violaceo, præcedẽte cruce,clero,& Canonicis, & ante crucẽ aliquo Acolito portante cereum benedictũ accenſum medio inter Diaconũ,& Subdiaconũ,& poſt ipſum ſequente Epiſcopo,ibit ad benedicendum fontem Baptiſmalẽ, choro interim cantante Tractum

[Sicut ceruus &c.] & omnia fient, & cantabuntur circa fontis benedictionem, quæ habẽtur in rubricis Miſſalis. Quibus peractis, ſi aderunt Cathecumeni, baptizentur more ſolito. Interim locatur ante medium altaris faldiſtorium pro Epiſcopo, & ſcabellum pro celebrante ad ſiniſtram partem. Completa benedictione fontis, & baptizatis Cathecumenis, ſi aderunt, redeũt omnes eodem ordine ad cappellam, & Epiſcopus genufle-ctit ſuper dicto faldiſtorio, capite detecto; celebrans verò, depoſito pluuiali, ante dictum ſcabellum à ſiniſtris Epiſcopi, & pariter omnes in ſuis locis genuflectunt. Duo cappellani, ſiue cantores genuflexi ante ſcabellum poſt Epiſcopum, & celebrantem habentes ante ſe librũ inchoabunt Litanias, choro idem ſimul reſpondente, prout in Miſſali: cum peruentum fuerit ad verſiculum [Peccatores.] ſurget celebrans, & ibit ad ſacriſtiam cum ſuis miniſtris ad accipiendum paramenta alba pro Miſſa, niſi ſacriſtia multùm diſtet à cappella, quo caſu parentur in loco conuenienti propè altare, & eodem tempore per alios miniſtros remoueatur ab altari pallium violaceum, vt remaneat album, & accendantur candelæ altaris, ita vt hæc omnia fiant, donec compleantur Litaniæ; quibus finitis, ſurget Epiſcopus, & remouetur faldiſtorium ante ipſum. Celebrans verò accedit ad eius ſiniſtram, facit cum Epiſcopo cõfeſsionem, cantatur [Kyrie eleyſon.] & [Gloria in excelſis] pulſantur campanæ, & perficitur Miſſa ſecundùm rubricas Miſſalis huius diei, prout etiam in præcedenti capitulo dicitur, & cum cærimonijs deſcriptis in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur.

In Eccleſiijs Collegiatis eadem omnia ſeruari debent, quæ in hoc capitulo expreſſa ſunt, exceptis his, quæ ad E-

piſcopum pertinent, ſeruatis in omnibus rubricis Miſſalis.

DE MISSA SOLEMNI in die Paſchæ, Epiſcopo celebrante, & de communione generali. Cap. XXIX.

IN die Paſchæ reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti Epiſcopus, niſi aliquo legitimo impedimento fuerit præpeditus, Miſſam ſolemnem omninò celebrare debet, & in ea communio generalis per ipſum Epiſcopum erit faciēda ordine infraſcripto. Nam ſeruatis omnibus, quæ ſuperiùs in capitulo de Miſſa ſolemni, Epiſcopo celebrante, explicata ſunt vſque ad offertorium, eo dicto, portatur ad altare per Subdiaconum vas argenteum, vel aureum cum multis particulis, prout populi frequentia requiret, coopertum, quod Diaconus præparat ante crucem ita, vt nō impediat thurificationē altaris: & cū celebrās dicit [Suſcipe sācte Pater &c.]diſcooperit illud, & aliquantulum eleuat, ac ſtatim reponit ſuper altare, & cooperit; & iterum, cum celebrans profert verba conſecrationis, Diaconus illud detegit, & poſt conſecrationem cooperit. Cum verò Epiſcopus ſanguinem Domini ſumpſerit, & mox Diaconum, & Subdiaconum communicauerit, qui oſculantur primò manum; deinde faciem Epiſcopi, qui eis dicit [Pax tecum.]& illi reſpondent [Et cum ſpiritu tuo.]ac etiam poſt quàm ſe purificauerit, antequàm digitos abluat, retrahit ſe ad cornu Euangelij, verſa facie ad cornu Epiſtolæ, & Subdiaconus ſtabit poſt ipſum, Diaconus verò ſtans in cornu Epiſtolæ verſus celebrantem aliquantulum inclinatus, ac manibus iunctis, cantabit confeſſionem in tono, & notis conſuetis, ſtantibus Canonicis, & clero, exceptis his,

qui ſunt communicandi, qui genuflectere debent, & tunc per cærimoniarium: vocatur. Epiſcopus verò celebrans, finita confeſsione, legit ex libro ante ſe allato, vel memoriter voce intelligibili abſolutionē, vel [Miſereatur veſtri &c.] & [Indulgentiam &c.] & faciet ſuper populum ſignum crucis, & ſtatim loca permutat; videlicet, celebrans cum Subdiacono accedunt cum debitis genuflexionibus ante Sacramentum ad cornu Epiſtolæ, Diaconus verò, relicto dicto Epiſtolæ cornu, vadit ad cornu Euangelij, & capit cum debitis reuerentijs dictum vas, ſeu pyxidem coopertam cum oſtijs;& Epiſcopus firmat ſe in medio altaris illi renes vertens, ad cuius dexteram ſtat Diaconus cum particulis conſecratis, ad ſiniſtram Subdiaconus cum patena de ipſo calice ſublata; eodemque tempore vocantur duo cappellani, ſeu Acoliti cottis induti cum albo mantili, quod genuflexi ſuſtinent hinc, inde ambabus manibus per quatuor angulos

quouſque

quousque perfecta fuerit communio, qui autem communionem sumpturi sunt, conuenienter debent singuli cum debitis reuerentijs altari, & Sacramento ante Episcopum accedere; & vnusquisque antequàm capiat communionem, osculetur manum Episcopi; & communione sumpta, per latus sinistrum celebrantis discedat, & ibi in cornu Epistolæ accipiat purificationem de manu Sacristæ, vel ministri calicē cum vino, & mappula ad tergendum appensa ministrantis. Cum autem communio exhibetur Canonicis, vel Magistratui, conuenienter debet aliquis Canonicus, vel eorum vltimus, dūmodo tamen sit in sacris constitutus, purificationem præbere, deinde pro reliquis beneficiatis id munus exequitur aliquis beneficiatus; & pro reliquo clero, & populo aliquis cappellanus. Et, ne confusio inter euntes, & redeuntes fiat, bonum erit adhibere aliquos de clero ad id deputatos, vt omnes quietè, deuotè, & ordine suo progredi curent, & per latus sinistrum reuertantur. Si aliquis Prælatus, non tamen Episcopus consecratus vellet communicare, debet ante communionem osculari manum Episcopi celebrantis, & sumpta communione faciem, & idem omnes Canonici parati obseruabunt. Reliqui omnes, tā de clero, quàm de populo, & etiam Magistratus osculantur manum Episcopi tantùm ante communionē. Ordo autem eūtium ad communionem erit idem qui seruatur in distributione candelarum, & palmarum, ac incensi, vt suo loco dicitur. Finita communione, asportantur funalia, quæ vsque tunc fuerunt accensa, & celebrans, reposito vase, seu calice cum hostijs super altare, si quæ remanserunt, illud cooperit, vel etiam consignatur alicui Presbytero parato cum stola, & cotta, seu pluuiali, qui illud sub baldachi-

no,

no, si commodè fieri potest, præeuntibus clericis cum funalibus, & aliquibus de clero comitantibus, portat ad locũ, vbi asseruatur Sacramentum. Celebrans tunc lauat digitos, sed non sumit ablutionem, sed illa per aliquem Presbyterum sumitur. Mox celebrans, sumpta mitra, lauat manus, & prosequitur Missam, vt in prædicto capitulo de Missa solemni, Episcopo celebrante, explicatum fuit.

DE EODEM FESTO Paschæ, Episcopo absente, & in Collegiatis. Cap. XXX.

IN Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis aliquis Canonicus, seu dignitas, vel is, ad quem de consuctudine spectat hac die celebrare in absentia Episcopi, paretur in sacristia more solito cum pluuiali albo, & accedat ad altare medius inter Diaconum, & Subdiaconum paratos omnibus paramentis ipsis conuenientibus: &, facta altari reuerentia, ac salutatis hinc, inde Canonicis, accepto de manu Diaconi aspersorio cum aqua benedicta, dicens [Vidi aquam &c.] prout in Missali, asperget primò altare, deinde se ipsum, mox Diaconum, & Subdiaconum, tum alios Canonicos, & omnes de choro more solito. Quo facto, deposito pluuiali, capiet planetam, & facta iterum reuerentia altari, & Canonicis, inchoabit Missam, quam prosequetur more solito secundùm rubricas Missalis. Præparentur cum hostia consecranda particulæ in numero sufficienti pro communicandis Canonicis, & alijs de clero communicare volentibus, in vase aureo, vel argẽteo saltem, intus deaurato, quod collocetur cum calice super altare, prout supra præcedenti capitulo dictũ est. Postquam celebrans sanguinem sumpserit,

rit, & se purificauerit, antequàm digitos abluat, dicta confeſsione per Diaconum, vt in dicto capitulo præcedenti, communicabit primò Diaconum, & Subdiaconum, si non ſunt Sacerdotes, qui hac die celebrent, deinde ſingulos Canonicos, beneficiatos, ſeu manſionarios, clericos, & cantores non Presbyteros, ac etiã ſuo loco officiales, Magiſtratus, ſi adſint, & communicare voluerint in hac Miſſa. Cæteri verò de parochia vtriuſque ſexus communicare poterũt in alio altari, ſeu cappella ad hoc præparata per parochũ, ſeu Sacriſtam, vbi continuò tam ante Miſſam maiorẽ, quàm poſt, ac etiam dum Miſſa decantatur ſecundum concurſum, & frequentiam populi, adſit Curatus Eccleſiæ, vel alius Sacerdos, qui communionem præbeat ſingulis accedẽtibus: qui locus, ſeu cappella non debet eſſe in conſpectu altaris maioris, ſed in naui, ſeu loco ſeparato, ita vt, quoad fieri poſsit, non videatur ab his, qui Miſſæ maiori interſunt, ne continuo genuflectere cogantur, propter reuerentiam ſanctiſsimi Sacramenti. Finita communione, celebrans abluet digitos, & proſequetur Miſſam more ſolito.

DE DOMINICIS PER annum. Cap. XXXI.

IN Dominicis per annum, ſi Epiſcopus voluerit celebrare, aut Miſſæ ſolemni per alium celebratæ intereſſe, ſeruentur omnia circa cærimonias, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt hoc eodẽ libro capitulo octauo, & nono. Paramẽta tamen altaris, celebrantis, & miniſtrorum ſint viridis coloris, exceptis Dominicis Aduentus, & à Septuageſima vſque ad Paſcha excluſiuè: quia tunc violacea; & tempore Paſchali, quia tunc alba, ac infra octauas feſtorum ſolemnium, quia tunc vel alba,

vel rubra, prout ſolemnitates ipſæ requirunt, adhibentur. Quia tamen in omnibus Dominicis per annum ſolet fieri aſperſio aquæ benedictæ per Sacerdotem celebrantem, antequàm Miſſa inchoetur, Canonicus, vel alius celebraturus in Dominicis prædictis, paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali, medius inter Diaconum, & Subdiaconum paratos accedet ad altare; ante quod in infimo eius gradu genuflexus, medius inter prædictos duos miniſtros accipiet ex manibus Diaconi aſperſorium cum aqua benedicta, & intonando Antiphonam [Aſperges me Domine &c.] ſeu Antiphonam [Vidi aquam egredientem] iuxta temporum diuerſitatem, prout in Miſſali, ter altare aſperget, & ſtatim ſurgẽs, dũ cantores proſequũtur Antiphonã cum ſuis Reſponſorijs, comitatus à cærimoniario, & Acolito cum vaſe aqua benedicta pleno, accedit ad Epiſcopum, cui aſperſorium oſculatum cũ debita reuerentia porrigit; ipſe verò Epiſcopus primò ſeipſum, deinde Sacerdotem celebrantem aſperget, & ſtatim eidem reddit aſperſorium, qui rediens ad altare Diaconũ, & Subdiaconum paratos, deinde Canonicos, beneficiatos, & clericos ex vtraque parte chori, omneſque alios in choro permanentes aſperget; & reuerſus ante infimum gradum altaris, vbi eum Diaconus, & Subdiaconus expectabunt, medius inter eos cantabit verſiculos, & orationem, prout in Miſſali, ex libro, quem ſuſtinebunt dicti miniſtri, vel ſuper legili ibidem poſito; qua finita, ſtatim amouetur legile, & liber, & celebrans, depoſito pluuiali, capit manipulum, & planetam, & cum Epiſcopo, qui ex ſede deſcendit ante altare, facit confeſsionem, & omnia fiunt, & ſeruantur, vt in ſupradicto capitulo nono dicitur.

Si

Si Episcopus celebrare voluerit solemniter non esset facienda huiusmodi aquæ benedictæ aspersio; absente verò Episcopo, & in Collegiatis semper Dominicis diebus fit, vt supra dictum est. Quo casu celebrans statim atque altare asperserit, se ipsum primò, deinde ministros paratos, mox Canonicos, & alios de choro, vt supra, asperget, qui omnes, aspersione huiusmodi durante, à principio vsque ad finem stare debent, detecto capite: & dum ante ipsos celebrans cum aspersorio accedit, debent illi caput inclinare, & aspersionē aquæ benedictæ reuerenter recipere. Memores etiam sint Diaconus, & Subdiaconus, qui altari ministrant Dominicis diebus, valde decere, si & ipsi, postquàm celebrans communicauerit, sacram communionem ex suis manibus sumpserint prout cauetur in Concilio Tridentino sessione xxiij. cap. xiij.

DE LITANIIS, ET processionibus maioribus, & minoribus, quæ annis singulis fiunt. Cap. XXXII.

IN die sancti Marci fiunt Litaniæ, quas maiores vocamus. Igitur dicta die congregatur de mandato Episcopi totus clerus sæcularis, & regularis, ac etiam, vbi consuetum est, Confraternitates laicorum cum eorum insignibus ante fores Ecclesiæ, vnde processio discedere debet, seu etiam intra Ecclesiam, si sit capax; ibique expectant, donec erit tempus: tunc incipiet à deputatis dirigi processio ordine solito, in qua priùs procedent Confraternitates laicorum, deinde religiosi, postmodum clerus, & Ecclesiæ Collegiatæ, & vltimò clerus Ecclesiæ Cathedralis, cuius Canonici omnes, si commode fieri

poterit, erunt parati paramentis sibi competentibus, quemadmodum solent, Episcopo celebrante: paramenta tamen erunt coloris violacei, & vltimo loco procedet Episcopus paratus pluuiali violaceo, & mitra simplici, medius inter duos Canonicos Diaconos assistentes paratos dalmaticis, & manu sinistra baculum pastoralem gestabit, dextera verò populo benedicet. Si erit Archiepiscopus, præibit crux Archiepiscopalis ante Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, vt in capitulis superioribus dictum fuit: & si consuetum sit in huiusmodi processione portari aliquas Sanctorum reliquias, & sacras imagines, seruabitur consuetudo: remouenda tamen erunt à processionibus ludicri, & indecori actus. Eo ordine ibit processio vsque ad Ecclesiam, ad quam iuxta con

suetudinem ciuitatis dirigitur, cuius Ecclesiæ clerus, vbi ita consuetum est, procedet obuiàm vsque extra portam Ecclesiæ processioni, ibique stās eam recipiet. Per viam proces-

ſionis cantentur Litaniæ, & alia, quæ in libro Rituali continentur, & nihil vltra: ipſa via priùs de mandato Epiſcopi ab omnibus in ea habitantibus mundetur. Prælati, ſi qui aderunt de gremio Eccleſiæ, ibũt immediatè ante Epiſcopum, Magiſtratus verò, & alij nobiles laici poſt Epiſcopum. Cum autem Epiſcopus, & proceſsio peruenerit ad dictam Eccleſiam, celebretur ibi Miſſa ſolemnis, vel ab ipſo Epiſcopo, vel ab aliquo Canonico corã eo cum ſolitis cærimonijs, vt ſupra ſuis locis dictum fuit: & in fine Epiſcopus dabit benedictionem ſolemnem, & faciet publicari Indulgẽtiam. In proceſsionibus verò, & Litanijs minoribus, quæ rogationes vocantur, & fiunt tribus diebus ante Aſcenſionem Domini, eadem ſeruantur, ſed aliquantò remiſsiùs; conuenit tamẽ in his Epiſcopum paratum cum miniſtris interuenire, vel ſaltem cum cappa. Ad ſimilitudinem harum proceſsionũ regulari poterunt & aliæ proceſsiones extraordinariæ, quæ fieri quandoque contingunt ad placandam iram Dei. Si verò celebrandæ erunt proceſſiones ex cauſa letitiæ, & pro gratiarum actione, aut etiam pro translatione aliquarum inſignium reliquiarum Sanctorum, ordinari poterunt ad exemplum proceſsionis ſanctiſsimi Sacramenti, de qua ſequenti capitulo dicetur; lumina tamen, ſeu funalia accenſa deferri magis conuenit, cum ſanctiſsimum Sacramentum, vel ſaltem reliquiæ in proceſſionibus deducuntur.

DE FESTO SANCTISſimi Corporis Chriſti, & proceſsione. Cap. XXXIII.

VT proceſsio, quæ hac die erit facienda, ritè, & rectè, ac ſecũdùm debitas cærimonias in honorem tanti Sacramenti fiat; & ad

remo-

remouendas omnes contentiones, & lites, quæ forsitan causa præcedentiæ oriri possenr, & in ipso actu maxima cũ indecentia, & scandalo processionem ipsam turbare, cura erit Episcopi pridie huius diei, vel etiam per aliquos dies ante demandare magistris cærimoniarum, vel alteri, ad quem forsan secundùm loci consuetudinem huiusmodi cura specta bit, vt omnia decenter, & diligenter præparentur, & præuideantur. Nempe, vt viæ, per quas processio transire debebit, mundentur, & ornentur aulæis, pannis, picturis, floribus, frondibusque virentibus secundùm posse, & qualitatem loci. Et ipsa Ecclesia similiter perpulchrè ornata sit, prout dicitur in capitulo de ornatu Ecclesiæ. Item, vt fiat rotulus, in quo describantur per ordinem omnes tam laicorum Confraternitates, religiosi, & Clerus, quàm etiam alij quicumque, qui huic processioni interesse consueuerunt, vel debent: vt secundùm debitum ordinem, & absque aliqua contentione procedatur: apposita etiam aliqua pœna pecuniaria, vel etiam, si Episcopo, videbitur, pœna excommunicationis contra inobedientes, & procedere recusantes secundùm ordinẽ præscriptũ in dicto rotulo. Quòd si aliqua præcedentiæ lis inter aliquos religiosos, confraternitates, seu laicos pendeat, quæ non ita de facili terminari valeat, poterit Episcopus mandare, vt absque præiudicio iurium ambarum partium vel procedãt secundùm ordinem in dicto rotulo descriptum, vel omnino ab huiusmodi processione abstineant, donec lis fuerit determinata. Et intimentur omnes in rotulo descripti, vt ipsa die festiuitatis sanctissimi Corporis Christi summo mane ad Ecclesiam Cathedralem conueniant, & ibidem, vel in aliquo eiusdem Ecclesiæ atrio, seu platea congregentur, vnaquæq; religio, & Confra-

ternitas cum suis insignibus, & cruce, ac etiam cum funalibus, seu candelis in processione deferendis. Omnes enim tam religiosi, quàm laici deberent, si fieri posset, in hac processione, si non funalia, saltem candelas ceræ albæ accensas manibus portare. Ordo autem describendus in prædicto rotulo erit, vt præcedant confraternitates laicorum, deinde Religiosi, secundùm ordinem antiquitatis, vel prout de iure, vel cõsuetudine præcedere solẽt; postmodum curiales, & officiales portantes intorticia accensa, inter quos vltimo loco ibunt nobiliores, & magistratus; deinde clerus, hoc est, primò minister portans crucem Ecclesiæ Cathedralis, medius inter duos clericos portantes duo candelabra cum candelis accensis; deinde, si aderunt clerí seminarij, & post eos curati Ecclesiarum parochialium cũ cottis; tum Ecclesiæ Collegiatæ cum eorum insignibus, si aliàs illa deferre solent; & vltimo loco clerus Ecclesiæ Cathedralis, cuius Ecclesiæ saltem octo beneficiati, seu mansionarij erunt parati cum pluuialibus albis pro deferendis hastis baldachini in principio processionis, vt infra dicitur; & deinde ibunt ante Canonicos, qui similiter omnes vnà cum dignitatibus erunt parati paramentis albis sibi competentibus, quemadmodum solent parari, Episcopo solemniter celebrante, incipiendo à iunioribus, & inferioribus ordine; vilicet, primò Subdiaconi, & Diaconi cum dalmaticis, & tunicellis, deinde Presbyteri cũ planetis, vltimo loco dignitates cum pluuialibus; &, si erit Archiepiscopus, portabitur immediatè ante prædictos octo beneficiatos paratos, & Canonicos per aliquem Subdiaconum paratum medium inter duos Acolitos ceroferarios crux Archiepiscopalis. Ante Episcopum immediatè ibit minister de baculo seruiens, seu, iuxta loci consuetudinem,

dignitas, vel Canonicus paratus pluuiali baculum prædictum à terra eleuatum ambabus manibus portans, prout in capitulo de mitra, & baculo paſtorali dicitur. A lateribus hinc, inde ibunt octo cappellani cum cottis, qui in Miſſa ſeruient, quatuor pro qualibet parte, portantes eadem funalia accenſa, quæ pro Miſſa ſeruierunt; & poſt eos duo Acoliti cum duobus thuribulis continuò ſanctiſsimum Sacramentum per viam thurificantes. Sequetur Epiſcopus ſub baldachino, capite detecto, portans manibus ſuis ſanctiſsimum Sacramentum in tabernaculo incluſum, medius inter duos Diaconos aſsiſtentes paratos hinc, inde. Poſt Epiſcopum immediatè miniſter de mitra ſeruiens cum cotta, & velo ad collum, mitram ipſam manibus geſtãs. Si aderit Legatus de latere, vel alius Cardinalis, aut Metropolitanus, ſeu Nuntius Apoſtolicus habens facultatem Legati de latere, vel alius Prælatus ipſo Epiſcopo ſuperior, ibunt im-

mediatè

mediatè post Episcopũ cum cappa. Alij verò Episcopi extranei, & Prælati post eos in habitu eorum ordinario, hoc est, manteletto supra rocchettum. Et si vnà cum Legato, vel alio Cardinali adesset Metropolitanus, vel Nuntius, seu alius Prælatus Episcopo superior, tunc solus Cardinalis, vel soli Cardinales, si plures essent, erunt cum cappa, cæteri verò omnes in habitu ordinario, vt supra. Cauendum etiam erit, ne in hac processione actus schænici, vel ludicri, & indecori intermisceantur, prout & supra in præcedenti capitulo dicitur: sed omnia cum grauitate, & deuotione fiant, & procedant. Deputētur etiam nobiles viri, seu Barones, & alij, qui hastas Baldachini per viam processionis portent, & qui eos in tempore, quando opus erit, vocet secundùm regulam supra in capitulo de vsu vmbraculi positam.

Ipsa die summo mane præparetur per Sacristam, vel alios ministros baldachinum albũ perpulchrum super sanctissimum Sacramentum deferendum. Item super credentia vltra candelabra, & alia ordinaria pro Missa, tabernaculum pulchrum ex auro, vel argento, in quo sanctissimum Sacramentum ponendum, portandumque erit; item duo thuribula cum nauiculis, & thure; item velum sericeum album, amplum, auratum, seu perpulchre ornatum ponendum super humeros Episcopi, dum Sacramentum portabit. Præparentur etiam funalia, & candelæ ex cera alba in numero sufficienti pro Canonicis, & alijs deferenda in processione. Quæ omnia per cærimoniarium prouideantur, an sint opportunè, & ad vsum necessarium præparata. Omnibus paratis, Episcopus, quantò citiùs poterit, veniet ad Ecclesiã ordine, prout dicitur de accessu Episcopi ad Ecclesiam, & ibidem Missæ per primam dignitatem, vel digniorem

Canonicum celebrandæ paratus amictu, alba, cingulo, stola, pluuiali albo, & mitra assistit, in qua omnia seruabuntur, quæ in capitulo de Missa solemni, quæ coram Episcopo celebratur, expressa sunt, ac etiam post communionem, cũ cærimonijs genuflexionibus, & reuerentijs erga sanctissimum Sacramentum super altare positum, quæ explicantur in capitulo de officio, & Missa feriæ quintæ in cæna Domini. Eleuato sanctissimo Sacramento, vel etiam ante, si opus erit, iunior magister cærimoniarum curabit, vt processio secundùm ordinem in prædicto rotulo descriptum dirigatur, & procedat. Postquam celebrans ipse communionẽ sumpserit, & sanctissimũ Sacramentum in processione deferendum in tabernaculo incluserit, dignitates, & Canonici, ac octo beneficiati supradicti, &c, si qui alij erunt, qui cũ paramentis in processione ire debeant, vnusquisque dignitatum, & Canonicorum in loco suo paramenta sacra albi coloris sibi conuenientia induet; beneficiati verò prædicti extra chorum capient pluuialia, & discedentibus duobus Diaconis assistentibus ad se parandum in loco suo, duo vltimi iuniores Canonici venient ad assistendum Episcopo, donec primi parati reuertantur, quibus reuersis, & ipsi ad se parandum ibunt. Finita Missa, & data per Episcopum benedictione, celebrans discedens ab altari ibit in sacristiam, vbi depositis paramentis Missalibus, induet alia dignitati, & ordini suo conuenientia, deferenda in processione, & reuersus ibit ab locum suum inter alias dignitates, seu Canonicos. Interim accedent ad Episcopum duo Acoliti cum duobus thuribulis, & ministrante nauiculã Presbytero assistente, absque osculo cochlearis, & manus, Episcopus stans, detecto capite, sine benedictione imponet thus in duobus thuribulis præ

dictis. Quo facto, accedet ad altare, vbi nudo capite genuflexus super pulvino ante sanctissimum Sacramentum, accepto è manibus prædicti Presbyteri assistentis vno ex duobus thuribulis, thurificabit triplici ductu sanctissimū Sacramentū. Tum per magistrum cærimoniarum imponetur super humeros eius velum perpulchrum supradictum, quod firmabitur spinulis, ne per viā decidat. & Diaconus assistens à dexteris accedet ad altare, & cum debitis reuerentijs accipiet tabernaculum cum sanctissimo Sacramento de altari, & illud in manibus Episcopi genuflexi collocabit, cui nec manum osculabitur, nec vllam tunc faciet reuerentiam, sed statim atque in eius manibus sanctissimum Sacramentum reliquerit, genuflectet: tunc cantores incipient Hymnū [Pange lingua gloriosi &c.] & Episcopus cum sanctissimo Sacramēto surget; & Diaconi assistētes hinc, inde fimbrias anteriores pluuialis eleuabunt; &, si cō tingat aliquos gradus ascendere, & descendere, magister cærimoniarum, vel aliquis cappellanus extremitates albæ, & vestes interiores ipsius Episcopi a parte anteriore eleuabit; & aliquis Princeps, si adsit, vel nobilior laicus subleuabit, & portabit per totam processionem pluuiale Episcopi à parte posteriori. Octo verò beneficiati prædicti, vel mansionarij ex dignioribus parati, vt supra, accipient hastas baldachini, quas portabunt per totam Ecclesiam, & in porta Ecclesiæ illas relinquent in manibus laicorum, qui primo loco Barones, & nobiliores, seu Magistratus esse debent, deinde alij, vt supra dictum est. Ipsi verò beneficiati præibunt ad locum suum, idest, ante Canonicos paratos. Per viā processionis semper Episcopus aliquos Psalmos, vel Hymnos summissa voce recitabit, respondentibus Diaconis assistentibus; & sic ordine supe-

riùs descripto procedent per totam viam processionis;quæ, si longior fuerit, poterit Episcopus in aliqua Ecclesia,& super altare deponere sanctissimum Sacramentũ, & aliquantulum quiescere ; & ibidem, antequam discedat, thurificare sanctissimum Sacramentũ, & orationem de Sacramento cantare: quod tamen non passim in singulis Ecclesijs, vel ad singula altaria,que forsitan per viam constructa, & ornata reperiuntur, faciendum est, sed semel tantùm, vel iterum, arbitrio Episcopi. Dum processio erit in fine, ideſt, prope eamdem Ecclesiam, a qua discessit, ante eiusdem Ecclesiæ fores iterum nobiliores laici, vel alij nobilitate eisdem æquales hastas baldachini capient: & Episcopus sub baldachino ibit vsque ad cancellos, vel presbyterium, vel ad gradus altaris iuxta Ecclesiæ structuram, & situationem. Postquã Episcopus peruenerit ad supremum altaris gradum, Diaconus a dexteris cum debita reuerentia, & genuflexione, ac sine osculo accipiet de manu ipsius Episcopi stantis sanctissimum Sacramentum, & illud super altare collocabit. Interim cantores in cantu pausato,& deuoto cantabunt Versiculũ [Tantũ ergo Sacramentũ &c.] Episcopus verò paulò retrocedens stans imponet incensum in altero ex duobus thuribulis, ministrante nauiculam Presbytero assistente, & sine benedictione, & osculis, vt supra, & genuflexus in supremo gradu altaris ante sanctissimum Sacramentum illud triplici ductu, prout feceratin principio, thurificabit. Quo facto, duo cantores cantabũt versiculum [Panem de cælo &c.] cum suo Responsorio,& Episcopus surgens ex libro,quem Diaconi assistentes genuflexi hinc, inde sustinebunt, cantabit orationem [Deus, qui nobis &c.] qua finita, accedet ad altare, & accepto tabernaculo cum sanctissi-

mo Sacramento, illud ambabus manibus eleuatum tenẽs, vertens se ad populum, cum illo signum crucis super populum faciet nihil dicens. Quo facto, Episcopus iterum deponet sanctisimum Sacramẽtum super altare, & genuflectet, vt supra.

Tunc Presbyter assistens in cornu Epistolæ stans versus populum, facta priùs debita reuerentia cum genuflexione sanctisimo Sacramento, publicabit indulgentias in forma consueta ab Episcopo concessas omnibus, qui procesioni interfuerunt. Et aduertatur, vt funalia, & candelæ, quæ in procesione delata fuerunt, non extinguantur, donec Episcopus cũ sanctisimo Sacramento benedictionem, vt supra dictum est, dederit. Omnibus expeditis, Episcopus, facta aliquantulum oratione ante sanctisimum Sacramentum, discedet cum Canonicis in sacristiam, vbi paramenta deponet, & solito more associatus ab eis ad domum suam redibit.

Si verò Episcopus voluerit ex sua particulari deuotione hac die celebrare, poterit summo mane Missam planam sine cantu legere, omissa pro hac die, propter procesionem ad celeriorem actus expeditionem, & ad euitandum calorem, Missa solemni: & in fine Missæ Canonici, & alij, vt supra, capient paramenta. Episcopus verò, deposita planeta, capiet pluuiale, & cætera omnia fient, quæ superiùs declarata sunt. Et, quia solitum est per totam hanc octauam ponere super altare tabernaculum cum sanctisimo Sacramento discooperto, dum Vesperæ, & officia diuina recitantur, ad quæ magna populi frequentia solet accedere, conueniens esset, vt ob reuerentiam tanti Sacramenti, tam Episcopus, quàm Canonici, & omnes præsentes, & in choro assistentes semper, durante officio, starent capite detecto, & num-

quam ſederent, Quòd ſi ob longitudinem officij præſtare non poterunt, non omittant ſaltem in ſignum reuerentiæ detecto capite, exiſtente ſanctiſsimo Sacramento ſuper altare, diuinis officijs aſsiſtere. Solita eſt etiam octaua die huius feſti poſt Veſperas fieri proceſsio ad reponendum ſanctiſsimum Sacramentum, quæ non tam ſolemnis, & longa via, vt prima, ſed vel per Eccleſiã, vel parum circa extra eam fieri debet, in qua ſi Epiſcopus intereſſe voluerit, debet cum pluuiali ſanctiſsimum Sacramentum portare; & tam in principio, quàm in fine proceſsionis illud thurificare, & alia facere, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt; & demùm in fine illud includere, & reponere in tabernaculo, vbi ſolet continuò aſſeruari. Abſente Epiſcopo, & in Collegiatis celebrans ipſe finita Miſſa, & depoſita planeta, capiet pluuiale, & ſanctiſsimũ Sacramentum thurificabit, illudque ſub baldachino portabit, & omnia, vt ſupra, fient, exceptis his, quæ ad Epiſcopum propriè pertinent.

DE ALIIS FESTIS in genere, in quibus ſolemniter eſt celebrandum vltra ſuperiùs expreſſa. Cap. XXXIV.

QVIA per annum plura feſta occurrunt, vltra ſuperiùs expreſſa, in quibus decet vel Epiſcopũ ſolemniter celebrare, vel ſaltem Veſperis, & Miſſæ ſolemniter per alium celebratæ intereſſe, de his breuiter aliquid dicendum eſt. Celebrare igitur poterit Epiſcopus, niſi legitimè fuerit impeditus, in die Natiuitatis D.N. Ieſu Chriſti, in feſto Epiphaniæ Domini, in Dominica Reſurrectionis, in die Aſcenſionis, in Dominica Pentecoſtes, in feſtiuitatibus Annuntiationis, & Aſſumptionis beatæ Mariæ virginis, in feſto beatorum Apoſtolo-

rum Petri, & Pauli, in festo omnium Sanctorum, in festo Sancti patroni, & in die Dedicationis Cathedralis Ecclesiæ, vel etiam arbitrio suo in alijs festiuitatibus per annum, quandocumque ei placuerit, cum cærimonijs, & solemnitatibus, quæ supra in capitulo de Missa solemni per Episcopum ce-

lebrata explicatæ fuerunt: ac etiam cum Vesperis solemnibus in vigilia, seu die, quæ festum præcedit, excepto Sabbato sancto, quo die Vesperæ non dicuntur, nisi mane in fine Missæ, & vigilia Annuntiationis beatæ Mariæ, si venerit in Quadragesima die feriato: quo casu Vesperæ non celebrantur in vigilia, sed tantùm in die, finita Missa: & tunc, ne ista solemnitas sine Vesperis solemnibus transeat, poterit Episcopus, depositis Missalibus indumentis, accipere pluuiale, & celebrare Vesperas, Canonicis paratis remanentibus. Sed, si hoc festum venerit feria secunda in Quadragesima, poterunt Vesperæ solemnes in Dominica præcedenti

cele-

celebrari cũ cærimonijs,prout ſupra dictum eſt in capitulo de Veſperis ſolemnibus, Epiſcopo in craſtinum celebraturo.In alijs autem feſtiuitatibus, videlicet, S.Stephani,S.Io. Euangeliſtæ, Circũciſionis Domini, feria ſecunda, & tertia Paſchæ, Dominica in Albis, Dominica Trinitatis, in feſto S.Io. Baptiſtæ,in feſto Natiuitatis beatæ Mariæ virginis, in aliquibus principalibus feſtiuitatibusEccleſiæCathedralis, & pro aliqua re graui ad vniuerſalem, vel propriam Eccleſiam ſpectante, vel aliàs quandocumque Epiſcopo placuerit, poterit paratus cum pluuiali, & mitra, vel ſaltem cum cappa aſsiſtere Miſſæ per aliquem Prælatum, dignitatem, ſeu Canonicum celebratæ, in qua omnia ſeruabuntur, quæ ſupra explicata fuerunt in capit. de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur: & ſi præcedenti die Epiſcopus Veſperis intereſſe voluerit, celebrabuntur ſimiliter, prout dicitur in capitulo de Veſperis ſolemnibus, Epiſcopo in craſtinum non celebraturo.

DE ANNIVERSARIIS diebus Electionis, & Conſecrationis Epiſcopi ſolemniter celebrandis. Cap. XXXV.

SIngulis annis in diebus anniuerſarijs Electionis, & Conſecrationis Epiſcopi,Miſſam ſolemnẽ vel per ipſum Epiſcopum, vel per aliquam dignitatem, ſeu Canonicum, ipſo præſente,celebrari conuenit; quæ ſi dies creationis, ſeu Conſecrationis venerit in die aliquo feſtiuo, celebrabitur de feſto cum paramentis feſto conuenientibus,&cum communione pro Epiſcopo; ſi verò venerit in die feriato,celebrabitur de Cathedra S.Petri cum paramentis albis,& vna tantùm collecta pro Epiſcopo, videlicet [Deus omnium fidelium paſtor,

&re-

& rector &c.] & cum Præfatione de Apostolis; nec in ea sermo habendus erit, sed in reliquis omnia circa cærimonias seruabuntur, quæ supra proprijs locis explicata fuerunt.

DE ANNIVERSARIO Episcopi proximè defuncti. Cap. XXXVI.

EPISCOPVS viuens prædecessoris sui proximè ante ipsum defuncti memoriã habere debet, & pro eius anima singulis annis in die obitus anniuersarium celebrare, vel saltẽ Missæ pro eius anima ab aliqua dignitate, seu Canonico celebrata præsens assistere, & in fine absoluere. Missa autem erit defunctorum, & in ea omnia tam circa ornatum altaris, & indumenta, ac paramenta Missalia, quàm circa genuflexiones, & cærimonias seruabuntur, quæ supra declarata fuerunt in capitulo de Missa Pontificali pro defunctis, & de Missa pro defunctis, quæ coram Episcopo

celebratur. Non tamen poſt Miſſam ſermo habendus erit, ſed finita Miſſa, ſolus Epiſcopus, depoſita cappa, apud ſedem ſuam parabitur pluuiali nigro cum cæteris indumentis, & habens ante ſe pannum nigrum extenſum, ſeu lecticã mortuorum abſoluit, prout ibi dicitur.

DE ANNIVERSARIO omnium Epiſcoporum, & Canonicorũ Eccleſiæ Cathedralis Defunctorum. Cap. XXXVII.

ALIQVO die non impedito infra octauam defunctorum arbitrio Epiſcopi Canonicus aliquis, ſeu dignitas Eccleſiæ Cathedralis celebrabit Miſsam pro anima omnium Epiſcoporũ, & Eccleſiæ Cathedralis Canonicorum defunctorum cum paramentis nigris, & cærimonijs, prout ſupra dictum eſt: cui Miſſæ Epiſcopus præſens erit cum cappa, & in fine, ſi voluerit, poterit, depoſita cappa, & accepto pluuiali, abſoluere, prout dicitur in præcedenti capitulo. Quòd ſi Epiſcopus huiuſmodi Miſſæ præſens non erit, vel abſoluere noluerit, celebrãs dicto [Placeat &c.] accedet ad cornu Epiſtolæ altaris, vbi depoſita planeta, & manipulo, accipiet pluuiale nigrum, & ſtans in dicto cornu Epiſtolæ verſus ad altare expectabit finem Reſponſorij, & interim clerici, ſeu alij extendent pannum nigrũ ante gradus altaris, vel portabunt ibi lecticam mortuorum, niſi aliàs à principio Miſſæ fuerit accommodata. Cum per cantores repetitur Reſpõſorium poſt verſiculum [Requiem æternam &c.] accedet cærimoniarius ad Epiſcopum cũ thuribulo, & miniſtrante nauiculã Presbytero aſsiſtente, Epiſcopus imponet thus in thuribulum, quod cærimoniarius portabit ad altare, & alicui cappellano celebrantis conſi-

gnabit tenendum iuxta cornu Epiſtolæ altaris, vbi etiã alius cappellanus tenet vas aquæ benedictæ cum aſperſorio. Incepto [Kyrie eleiſon] ſurget Epiſcopus, detecto capite, celebrans verò dicto vltimo [Kyrie eleiſon] ſtans detecto capite in dicto cornu verſus ad altare dicet intelligibili voce [Pater noſter] Quod ſecretè cõplebit; & interim accedet ad medium altaris, & verſus dictũ pannum, ſeu lecticam mortuorum, miniſtrante Diacono aſperſorium, aſperget tertiò ſuper eundem pannum, ſeu lecticam, tum miniſtrante eodẽ Diacono thuribulũ, ſimili modo ter thuribulum ducens pãnum, ſeu lecticam thurificabit; deinde conuerſus ad altare ex libro ſuper illud poſito in eodem cornu Epiſtolæ dicet verſiculum [Et ne nos inducas &c.] & alios verſiculos, & orationem, & in fine verſiculum [Requiem æternam &c.] & dicto per cantores verſiculo [Requieſcant in pace.] celebrans ſignans altare, & ſeipſum dicet Euangelium S. Ioannis, & redibit in ſacriſtiã ad ſe exuendum.

DE AEGROTATIONE, mortẽ, fũnere, & exequijs Epiſcopi: & de ſupplicationibus ad Deum pro opportuna noui Epiſcopi electione impetranda. Cap. XXXVIII.

LICET Epiſcopus, tamquam bonus paſtor, & diligentiſsimus villicus, omni tempore paratus eſſe debeat ad reddendam rationem Domino ſuo de ouibus ſibi commiſſis, & de ſuæ adminiſtrationis officio; id tamen diligentiori cura, & ſtudio peragere debet, dũ ægrotat, quaſi extremo vitæ ſuæ diei vicinior. Nã etſi ſemper mortis periculum mortalibus imminet; propinquiores tamẽ morti ſumus, dum ægrotamus. Curet igitur Epiſcopus,

vt quanto magis dignitate cæteris præest, eò maiori studio vltimum huius vitæ actũ, quo solo coronari electi solẽt, cum laude perficiat. Quòd si dum ægrotat, tamquam homo morbi periculum non agnosceret, medici, domestici, familiares, & præcipue eius cõfessor secretè, & summa cum reuerentia, & caritate eum de discrimine, in quo versetur, moneant; & hortentur, vt voluntati diuinæ non inuitus adhæreat, & quæ ad animæ salutem pertinent, peragere curet. Nam Episcopum decet non solùm verbo, sed etiam opere, & exemplo vsque ad extremum vitæ spiritum alios docere, & ad viam salutis dirigere. Medici verò, & familiares, quæ ad corporis salutem pertinent, diligentissimè curent, & polliceantur Episcopo se, quantum humana potest industria, facturos, vt, si fieri poterit, pristinam sanitatem recuperet.

His verbis, & hortationibus excitatus Episcopus ægrotans, vel (quod melius esset) sua sponte, cum extremum diem suum appropinquare cognouerit, primò peccata sua confessori diligentissimè confiteatur, deinde tempore congruo sacrum petat viaticum, & antequam communicet, præsente sanctissimo Christi corpore, profiteatur Catholicam fidem, quam affirmet se semper inconcusse, & firmiter tenuisse, & credidisse, seque in ea velle viuere, & mori cum Deo placuerit. Tum maiori, qua poterit, deuotione, & humilitate, sacrum sumat viaticum, moneatque Sacristam, seu Curatum, vt, cum tempus erit, alia Ecclesiæ Sacramenta sibi administret.

Conuocet deinde Canonicos, Parochos, & Curatos tres, dum adhuc sensus corporis integri sunt, & coram eis profiteatur iterum Catholicã fidem, petat veniam de negligentijs, & imperfectionibus suis, & si quemquam vmquã in sua administratione offen-

derit, roget, vt orent Deum omnipotẽtem pro anima ſua: commendet illis Eccleſiam, pauperes, viduas, orphanos, & loca pia: Memoret eis, vt, donec de ſucceſſore prouideatur, continuas preces ad Deũ fundant, vt eis bonum Paſtorẽ concedere dignetur, qui eos vberiùs, quàm ipſe fecit, paſcere nouerit. Aperiat etiam eis debita, & credita Eccleſiæ ſi quæ ſunt, & notificet ſcripturas, iura, & actiones eiuſdem Eccleſiæ condat, ſi vult, teſtamentum, & eligat ſibi ſepulturam. Cum verò hora mortis appropinquat, curatus, ſeu Sacriſta in tẽpore Epiſcopo extremam vnctionem exhibeat, & animæ commendationem faciat, prout in ordin. viri pij, & religioſi continuò aſsiſtant Epiſcopo animam agenti, cui crucem inſpiciendam, oſculãdamq. crebrò offerant; redigantque ei ad memoriam paſſionẽ D.N. Ieſu Chriſti. Nec deſint Religioſi, & Sacerdotes, qui continuò, dum adhuc expirat, pſalmos, paſsionem Chriſti, & alias deuotas oratio-

nes

nes legant. Poſtquam Epiſcopus ſpiritum creatori reddiderit, Canonici, qui aderunt, ſinguli ſuper eum verſiculum. [A porta inferi &c.] cum oratione [Deus, qui inter Apoſtolicos Sacerdotes &c.] recitabunt. Cubicularij verò, & familiares ipſius Epiſcopi defuncti corpus eius aqua calida cum vino, & herbis odoriferis lauabunt, & mundabunt; &, ſi heredibus videbitur, poterit etiam aperiri, & aromatibus condi, quo caſu inteſtina eius ſtatim ſepeliantur in Eccleſia. Sed licet corpus nõ aperiatur, omnino agendum, & curandũ eſt opportunis remedijs, vt ſine fætore vſque ad præſtitutũ tempus ſepulturæ ſeruari poſſit. Loto, & terſo corpore, clerici familiares, ſeu alij Eccleſiaſtici viri cum magiſtro cærimoniarum induant illud primum veſtibus ordinarijs vſque ad rochettum, deinde ſacris veſtibus, quibus viuẽs induebatur, dum ſolemniter erat celebraturus; hoc eſt, caligis, & ſandalijs, amictu, alba, cingulo, ſtola, manipulo, cruce pectorali, tunicella, dalmatica, chirothecis, planeta coloris violacei, annulo, & mitra ſimplici, ae etiam pallio cum ſpinulis, ſi erit Archiepiſcopus, vel aliàs vtens pallio & ponant ſuper pectus eius crucem aliquam, quam manibus teneat. Corpus ſic indutum, donec præparetur lectus in aula maiori, vt infra, ponatur ſuper aliqua menſa, ſeu in terra ſuper tapete, cum cereis ardentibus ad caput, & pedes. Interim cæteri Epiſcopi familiares inferiores, & famuli totam domũ denudent, & in aula maiori palatij, ſiue domus præparent lectum ex tabulis altitudinis palmorum ſex, longitudinis ad minùs palmorum duodecim & latitudinis palmorum decem, vel ad minùs octo, & ſuper illud ponatur ſtratum ex lana, ſeu palea plenum, & cooperiatur panno ſerico nigro, vel ſaltem laneo. Ad lecti pedes præparetur parua menſa mundo lin-

teo cooperta, & ſuper ea duo candelabra cum candelis accenſis, liber Miſſalis, vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, thuribulum cum nauicula, & incenſo, ac ſuperpelliceum vnum cum ſtola, & pluuiale nigrum ponantur. Quibus omnibus ſic paratis, corpus Epiſcopi defuncti, vt ſupra indutum, portetur in dicta aula, & ſuper dicto lecto collocetur; & ad pedes eius ponatur pileum Pontificale ſericeis viridibus floccis ornatũ, & hinc inde à lateribus ponãtur ſcamna cum foraminibus pro funalibus, ſeu intorticijs ponendis circa corpus, vel ſaltem illis deficientibus, collocentur quatuor candelabra alta cum quatuor intorticijs ardentibus ad quatuor lecti angulos. Circũcirca per totam aulam diſponãtur ſedilia, pro Canonicis, clericis, ciuibus, & alijs, qui ve-

nient ad honorandum funus. Hora competenti, cum iam, ſi non omnes inuitati ad funus, ſaltem eorum aliqui aduenerint, Religioſi quatuor ordinum mendicantium, ſi in ciui-

tate

tate aderũt, qui inuitari debẽt, vel alij per ſingula collegia, incipient vigilias, hoc eſt, Veſperas, & Matutinum cum Inuitatorio, & tribus Nocturnis, ac Laudibus defunctorũ. Primi, ideſt, inferiores, à quibus inchoandum eſt (nam vltimus locus dignioribus Religioſis reſeruatur) inchoabũt Veſperas: Prior enim eorum habẽs ante ſe legile cum libro dicit ſecretè [Pater noſter] ad quod Canonici, & alij omnes inuitati circum ſedẽtes aſſurgunt, ſic manſuri, donec inchoetur primus Pſalmus Veſperarum. Dicto [Pater noſter] ſecretè, alta voce incipiet Antiphonã [Placebo Domino] quam cæteri eiuſdem religionis fratres, qui prope funus ante alios hinc, inde ſtare debent, proſequentur. Et, ea finita, recitabunt alternatim Pſalmos Veſperarum cum Antiphonis duplicatis, prout fieri ſolet in officio duplici. Et dum inchoãtur Pſalmi, eiſdem fratribus, qui cantant, candelæ diſtribuendæ ſunt, prout & cæteris, quãdo Nocturnos, & Laudes cantabunt, vt infra. Ad canticum [Magnificat] ſurgunt omnes, & Prior eius religionis, qui Veſperas cantauerunt, accedet ad menſam ad pedes lecti, & ibidem à cærimoniario, vel alijs clericis induetur ſuperpelliceo, ſtola, & pluuiali, & imponet thus in thuribulum. Finito cantico [Magnificat] ſtans ibidem ad pedes lecti ante menſam prædictã manibus iunctis dicet [Pater noſter] & interim accepto aſperſorio de manu cærimoniarij, vel alterius clerici, incipiendo à parte dextera lecti, aſperget lectum circum circa, aſpergendo in qualibet parte lecti; & dum trãſibit ante Canonicos, illos capite aliquantulum inclinato ſalutabit. Et poſtquam reuerſus fuerit, in eodẽ loco apud menſam reddito aſperſorio, capit de manu eiuſdem Cærimoniarij, vel alterius clerici thuribulum, & lectum circumcirca ſimiliter eodem modo thurificabit,

bit: quo facto, stans ante prædictam mensam, reddito thuribulo, & habens ante se librum apertũ, ex eo leget Versiculos, & orationem infrascriptam, videlicet.

℣. Et ne nos inducas in tentationem.

℟. Sed libera nos à malo.

℣. A porta inferi.

℟. Erue Domine, animam eius.

℣. Requiescat in pace.

℟. Amen.

℣. Domine, exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

DEus, qui inter Apostolicos Sacerdotes famulũ tuum N. Episcopum Pontificali, seu Sacerdotali fecisti dignitate vigere: præsta quæsumus, vt eorum quoque aggregetur cõsortio. Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula seculorum.

℟. Amen.

Deinde dicit Versiculũ [Requiem æternam &c.] & duo ex fratribus cantantibus [Requiescat in pace.] cæteri respondebunt [Amen.] Finitis Vesperis, Religiosi, qui illas cantarunt, discedunt, & vocantur alij Religiosi, qui Matutinum, hoc est, Inuitatorium cum tribus Psalmis primi Nocturni, & lectionibus cantabunt; & dum cantatur Inuitatorium vsque ad initiũ primi Psalmi, omnes stare debent. Finitis Psalmis primi nocturni, duo cantores, siue ex fratribus, qui Nocturnum cantarunt, annuntiant Versiculum [A porta inferi &c.] &, respondetur [Erue Domine, animam eius.] quo dicto, omnes surgunt: tunc vnus ex eisdem Religiosis lectionem cantaturus accedit ad pulpitum, & secrete dicit [Pater noster.] quod totum sub silentio complet, & eo fi-

nito, omnes sedent, & ipse lectionem incipit: & ea finita, cantores cantant Responsorium, & idem Religiosus cãtat secundam, & tertiam lectionẽ. Finita vltima lectione, dum cãtatur tertium Responsorium, Prior eius Religionis, qui Nocturnum cantauit, accedit ad mensam, induitur superpelliceo, pluuiali; & cum dicitur versiculus [Requiem æternam &c.] imponit thus in thuribulum, & in fine cum dicitur [Kyrie eleison] surgunt omnes: & Prior dicat [Pater noster] aspergat, & thurificet lectum, vt supra in Vesperis, & cantet eosdem versiculos, & orationem, vt supra dictum est. Quo facto, alij Religiosi vocentur, & cantent similiter secundum Nocturnum; & eo finito, alij, qui cantent tertium eodẽ modo, & forma, prout de primo dictum est. Demum vltimi, & digniores Religiosi cantent Laudes eadem forma, prout decantatæ fuerunt Vesperæ; & ad Benedictus, & orationes, & cætera omnes surgant, vt supra.

Quòd si non adessent tot Religiones, quæ possent distinctè Vesperas, & Nocturnos, & Laudes prædictas decantare; posset vna cantare duos Nocturnos, vel plures: sed omnino in fine Vesperarum, cuiuslibet Nocturni, & Laudum aspergẽdus, & thurificandus est lectus, & dicẽdi versiculi, & orationes, vt supra. Et econtra, si essent plures Conuentus, & Religiones, poterunt duo simul cantare vnum Nocturnum.

Dum cantantur Laudes, paretur feretrum, & illis finitis, ponatur corpus Episcopi defuncti super feretrum, & præcedentibus omnibus Religiosis, & clero ordine suo, ad Ecclesiam deducetur; feretrum autem portabitur per Sacerdotes cottis indutos, & Canonici feretrum sequantur, cum cæteris omnibus inuitatis, & de ciuitate. In Ecclesia

clesia collocetur feretrum in medio Ecclesiæ, & ibidem Prior, seu dignior Canonicorum, vel prima dignitas, si adsit, indutus pluuiali faciet officium, hoc est, dicet ad pedes feretri [Pater noster] imponent thus, asperget, & thurificabit, vt supra; & demum cantabit versiculos, & orationem supradictam. Quo facto, omnes discedant, & corpus sepeliatur.

Octauo die, vel quando hæredibus, & executoribus defuncti placuerit, poterũt in Ecclesia celebrari exequiæ, cum quatuor absolutionibus, & omnibus cærimonijs, quæ supra expressæ sunt hoc eodẽ libro in capitulis, De Missa Pontificali pro defunctis.

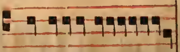

Sepulto Episcopo, donec de nouo successore prouisum sit, preces ad Deum continuò offerendæ sunt pro opportuna noui Episcopi electione impetranda, & con-

ueniret, vt singulis diebus Religiosi processionaliter ad Ecclesiam Cathedralem accederent Litanias cantantes, & ibidem pias, & deuotas orationes recitarent, vt Deus illis quamprimum concedere dignaretur nouum, & bonum pastorem, qui Ecclesiam regere, & animarum curam dignè, & fructuosè habere valeret, & posset. Qua electione obtenta, quamprimum de ea nuntium certum habuerint, singuli Religiosi ad Ecclesiam Cathedralem accedentes Deo gratias agent, & Hymnum [Te Deum laudamus] deuote cantare in Ecclesia poterunt.

DE TONO CONfessionis recitandæ per Diaconum post sermonem, & de forma Indulgentiæ publicandæ per sermocinantem, ac de benedictione danda per Episcopum post sermonem.

STATIM finito sermone Diaconus, qui cantauit Euangelium, stans ante Episcopum capite inclinato cantabit confessionē in tono sequenti: & dum dicet [Tibi Pater] & [Te Pater] si erit canonicus profundius inclinabit, si non erit canonicus genuflectet.

Confiteor Deo omnipotēti:

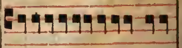
beatæ Mariæ semper virgini:

beato Michaeli Archangelo:

beato Ioanni Baptistæ.

sāctis Apostolis Petro & Paulo

omnibus

omnibus ſanctis, & tibi pater.

Quod dum dicit genuflectit coram Pōtifice. Tum ſurgit & continuat.

Quia peccaui nimis. cogita-

tione verbo & opere. mea cul

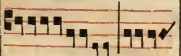
pa, mea culpa, mea maxima

culpa. Ideo precor beatā Ma-

riam ſemper virginem. beatū

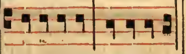
Michaelē Archangelū. beatū

Ioannem Baptiſtam. ſanctos

Apoſtolos Petrum & Paulum

omnes ſanctos: & te pa ter

Orare pro me ad dominum

Deum noſtrum.

Finita confeſsione per Diaconum, ſermocinator, qui in pulpito dum cantatur confeſsio genuflectet, ſurgens publica-

bit

bit indulgentiam in forma sequenti, videlicet.

[Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus Dominus N. Dei, & Apostolicæ sedis gratia huius N. Ecclesiæ Episcopus dat, & cõcedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Ecclesiæ consueta. Rogate Deum pro felici statu sanctissimi D.N. N. diuina prouidentia Papæ N. Dominationis suæ Reuerẽdissimæ, & sanctæ matris Ecclesiæ.]

Publicata Indulgentia Episcopus deposita mitra leget ex libro per ministrum de eo seruientem supra caput sustẽtato, in tono orationis versus ad populum, vt infra videlicet.

[Precibus, & meritis beatæ Mariæ semper virginis; beati Michaelis Archangeli: beati Ioannis Baptistæ: sanctorum Apostolorum Petri & Pauli; & omnium sanctorum, misereatur vestri omnipotẽs Deus & dimissis peccatis vestris perducat vos ad vitam æternam. ℟. Amen.]

[Indulgentiam: absolutionẽ, & remissionem peccatorum vestrorum tribuat vobis omnipotens & misericors dominus. ℟. Amen.] Deinde benedicens populo more consueto dicet: [Et benedictio Dei omnipotentis Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spi ✠ ritus sancti descendat super vos & maneat semper. ℟. Amen.] Si erit Archiepiscopus statim publicata Indulgentia, cappellanus portabit ante illum crucẽ quam genuflexus tenebit donec omnia prædicta compleuerit.

CAERIMONIALIS EPISCOPORVM
FINIS.

Cùm post huius voluminis impressionem aliqua, quæ ad orthographiam pertinerent corrigenda, multa verò in textu & figuris mutanda, addenda, atque delenda iudicarent ij, ad quos spectat; peropportunum visum est subsequentes tabulas conficere, quibus diligenter inspectis lector suo quæque loco facilius restituere possit.

CORRIGENDA

Pag.	col.	lin.		
1	2	1	consistorio	Consistorio
3	1	3	Recchettum	Rochettum
10	2	27	excipiuntur,	excipiuntur;
13	1	25	Cardinali. Debet	Cardinali, debet
18	1	7	cerimoniarija	Cęrimoniarijs
24	1	15	Acoliti	Acolythi
28	2	11	altari etiam	altari, etiam
47	2	19	induatur,	induatur;
54	2	24	altare	altare,
75	2	13	deferre,	deferre;
97	2	9	aliqui,	aliqui
100	1	14	quando	Quando
105	18	18	dignitates	Dignitates
145	2	6	chori : surgente	chori. Surgente
185	1	27	facienda;	facienda.
233	2	3	hinc, inde	hinc inde
235	2	8	cerei, extincti	cerei extincti
259	2	25	accensum	accensum,

MVTANDA

Pag.	col.	lin.		
2	2	7	accipiant	accipient
4	1	22	genuflectentes	qui genuflectere debent
13	2	15	debet Episcopus	Episcopus debet
18	1	17	ad ipsorum	ad ipsum
25	1	25	ad eum	apud eum
28	2	23	& genuflexiones	vel genuflexiones
32	2	24	dicenda	facienda
34	2	2	cochleari & manu Episcopi prius osculatis	cochleari prius & manu Episcopi osculatis
37	1	9	prout in Pontificali	prout infra in fine huius voluminis
39	1	21	Credo in Deum	Credo in vnum Deum
39	2	14	presta	prestas
41	1	8	recitabit	cantabit
42	2	17	vt supra	vt infra
45	2	20	palla purificatoria	palla, purificatorio
54	1	26	est	esset
54	1	28	celebrentur	celebrarentur
54	2	3	omninò obseruet	obseruare debet
74	1	1	laminibus	laminis
74	1	4	laminibus	laminis
74	1	9	laminibus	laminis
74	1	14	lacineis seu francijs	lacinijs, seu frangijs
74	2	1	à principio	in principio
74	2	3	veniendo & redeundo ab ecclesia	eundo ad ecclesiã, & redeundo ab ea
76	2	11	in faldistorio	in genuflexorio
76	2	27	in chorum	in choro
80	1	8	vel è contra	& contra
87	2	4	mandat	concedit
91	2	6	officium	offertorium
91	2	11	Beatissima	Reuerendissime
97	1	5	Episcopi	Episcopus
97	2	17	numerarios	supranumerarios
99	2	24	cuiuscunque	cuiusque
102	2	1	cuius forma est in in Pontificali descripta in titulo de Missa Pontificali	cuius forma est descripta in fine huius voluminis
97	2	2	firmat	format
105	2	12	in his	in ijs
113	1	4	sed ea	sed illud
113	1	5	proferantur	proferatur
113	1	12	ludici	ludrici
114	1	10	Sacrestia	Sacristia
117	1	5	XXXI.	XXX.
118	1	27	XXXII.	XXXI.
118	2	16	quoad	quàm ad
118	2	24	& his similibus	& his similia
123	2	8	camus	Recedamus
125	2	5	Sancti patroni	Sancti tituli ecclesiæ & patroni ciuitatis
126	2	12	ante pectus	infra pectus
134	2	15	& dicta	& dicto
136	1	9	tapeti	tapete
139	1	21	dimentiantur	dimetiantur
144	1	17	non deerit	non aderit
145	2	6	ad libitum	ad librum
148	1	24	his	ijs
149	1	10	dignitatibus	dignioribus
155	2	12	Diaconum	Subdiaconum
155	2	19	dum	duo
155	2	29	feriali	festiuo
156	1	28	sinistra	dextera
156	1	29	dextera	sinistra
156	2	30	manu & annulo	annulo & manu
161	1	4	remaneant	remanent
163	2	4	assistens respondet	assistentes respondent
163	2	13	seu ante alleluia	seu alleluia vel sequentia
167	1	6	explicabitur	explicatur
167	2	2	explicabitur	explicatur
168	2	16	explicabitur	explicatur
175	1	13	corporali	altare
177	1	11	terget	tergit
179	*in rubrica*		coram Pontifice	coram Episcopo
183	2	3	Pontifex	Episcopus
185	1	23	liber orationum	Missale
185	2	11	crucis	cruces
188	2	21	ante pedem	ante pedes
192	1	14	resurrectione	resurrectionis
195	2	23	& altari	& altare
198	2	7	discedens	descendens
201	1	26	mille	nullæ
204	1	13	laici verò, & alij Ecclesiastici cum cottis	alij vero Ecclesiastici cum cottis, & laici.
207	1	22	pastorale	pastoralem
213	1	27	cęrimoniarijs	ceremonijs
215	2	29	celebratis	celebrandis
218	2	4	dicendi	benedicendi
221	1	29	diximus	dicitur
223	2	2	singulare	triangolare
223	2	7	acceduntur	accenduntur

226	2	9	vnius	illius
227	1	30	& Pontificali	& vt supra dictum est in cap. de Missa solemni
232	2	27	ad Episcopum	ad Archiepiscopū
234	1	12	manibus	omnibus
234	2	13	tergebit	terget
235	1	6	& alius	& alia
237	1	14	cathedra	faldistorium
239	2	6	tandem	eamdem
240	1	10	ad suam cathedram	ad suum faldistoriū
246	2	1	subleuantibus	subeuntibus
250	2	20	infingendis	infigendis
254	1	7	infingit	infigit
257	1	4	&, prout	& prius
257	1	17	submissa	clara
257	2	2	Missa	Missam
261	2	19	postquàm	antequàm
261	1	8	vel	videlicet
265	1	1	antequàm	&
268	2	9	remouenda	remouendē
272	2	9	seruient	seruierunt
278	1	8	solita	solitum
280	2	18	creationis	electionis
280	2	22	communione	commemoratione
280	2	24	de Cathedra S.Petri	prout in Missale
281	1	1	& cum Prefatione de Apostolis; nec in ea sermo habendus erit	& si Episcopus celebrat dicat in oratione, me indignum famulū tuū, quem huic Ecclesiæ &c.
281	2	5	celebrata	celebratæ
282	1	23	anima	animabus
284	2	18	Sacristam, seu Curatum	eamdem primam Dignitatem
284	2	20	alia Ecclesiæ Sacramenta sibi administret	extremæ vnctionis sacramentum sibi administret, & animæ commendationem faciat
284	2	24	tres	omnes
286	1	15	condi	condiri
290	2	28	feretrum sequantur cum cæteris omnibus	Canonici feretrum immediate præcedant, Magistratus verò cū cęteris omnibus

ADDENDA

2	1	8	*post verbum* : singulus *adde* Illustriss. &
2	1		p: vestibus vt supra
2	2	11	apud Illustrissimos, &
3	1	25	congregatione, & colore violaceo, sed non mozzetta, vt & presbiteri Sancti Spiritus, & Militiarum Sancti Ioannis, Sancti Iacobi, & aliarum, qui tamen sui ordinis Insignis in vestibus non deferant, sed eiusdem ordinis crucem ad collum intus pendentem.
4	1	24	benedicet, ita etiam faciet Episcopus cùm suam diocesim intrauerit.
5	2	9	pretiosam atque annulum
6	1	24	extensum, & retenta mitra
6	1	28	benedicta incipiendo à digniori
6	2	17	Episcopus, & remoto tunc baldachino
6	2	22	parato in genuflexorio
7	2	4	reuerentia accepta mitra
7	2	12	Sancti tituli ecclesiæ
8	1	10	detecto renibus altari versis, nisi altare sit ad Orientem,
8	1	19	huius sanctæ
8	2	1	reuerentia assumpta mitra, & apud sedem suam
10	2	15	& sancti tituli Ecclesiæ
11	2	18	vtuntur, & colore violaceo, vt & presbiteri Sancti Spiritus, & Militiarum Sancti Ioannis, Sancti Iacobi, & aliarum
11	2	29	quo Illustrissimi &
18	1	24	est sine prædicta fascia.
18	2	24	vel Archiepiscopo in
30	2	11	subleuantes quando eo vtitur,
31	1	15	nisi presbiteri assistentis &
32	2	27	Missa quia tunc stanti aufertur &
33	2	25	brachio dextero
35	1	8	Tractus aut sequentia
45	1	2	Benedicite Reuerendissime
50	2	25	aliqui ex Magistratu vel
51	1	15	si ex Magistratu vel ex
53	1	17	altare Sanctissimi Sacramenti &
54	1	17	Christi, vel cùm ponitur oratio quadraginta horarum
67	2	6	Legato cum solitis osculis aspersorij & manus
69	2	6	& mitra, vel cum planeta
72	1	14	sequentibus Dominica in albis,
76	2	18	altari maiori
77	2	27	oratione, & debita
81	2	2	Legato vel alio Cardinali,
82	2	12	altare, &
87	2	3	Pater Reuerendissime
94	2	3	Christi, & cùm ponitur oratio quadraginta horarum
95	1	8	siue ecclesiastici, siue
102	2	6	Super vos &c. dimisso baculo
104	2	21	videlicet Illustrissimus &c.
121	2	9	Episcopo. & si festum erit duplex, vel Dominica sine commemoratione illorum, & sine Euangelio Dominicæ in fine.
125	2	10	beneditione, quæ datur in fine sessionis semper.
121	2	11	Archiepiscopus depositis paramentis missalibus vsque ad tunicellam inclusiuè, & accepto pluuiali
129	2	26	mitra, & facta cruci super altari positæ reuerentia
131	2	9	Metropolitanus ex vrbanitate
140	1	17	Sancti tituli ecclesiæ &
142	2	22	altari &
144	1	15	Diaconi, & minister de candela
144	2	6	stant detecto capite.
144	2	27	genuflectunt in locis suis
163	1	6	Tractum, vel Graduale, vel Alleluia, vel Sequentia,
164	1	27	Gradualis, vel Alleluia
164	1	28	Tractus, vel sequentia
166	1	1	mitra, surgit, &
167	1	18	versa, cui ille caput inclinat
170	2	25	Pater Reuerendissime
171	1	2	calicem, cum osculo calicis & manus
171	2	8	calicem &c. tangente & ipso calicem
171	1	28	Benedic hoc
178	1	1	benedicat etiam si Episcopus sit Cardinalis
184	2	3	Episcopi prædecessoris

Episco-

Pag.	col.	lin.	
187	2	16	Epiſcopo, ſed facta ei profunda reuerentia, vel genuflexione pro qualitate perſonæ
187	2	18	facta iterum
194	1	5	pectus, nec fiunt in hac Miſſa circuli
195	2	26	ponitur, &
198	2	5	Te Deum &c. per eumdem
199	2	6	pretioſam; & vltimo loco annulum
200	1	15	videlicet amictus
203	1	1	incipiens manibus iunctis
204	1	6	ciuitatis, niſi adeſſet laudabilis conſuetudo, vt clerici omnes, tam parati, quàm cum cottis acciperent candelas ante laicos, quæ ſeruanda eſſet,
204	1	9	dare, non tamen mulieribus, quæ à ſeniore Dignitate, vel Canonico cum cotta & ſtola parato ſeorſum accipient
206	1	3	Epiſcopus cum mitra
208	1	16	ſtans capite detecto
209	1	8	celebrans ſtans
211	2	9	cineres triplici ductu
211	2	13	altari & epiſcopo
213	1	8	& manibus iunctis
216	2	25	altaris vel ſuper parua menſula
225	2	2	altaris vel ſuper parua menſula
226	2	28	Epiſcopo, quam vnus ex ſuis cappellanis, vel ſcutiferis deferet,
227	1	12	Pſalmos ſine Gloria Patri
227	1	29	Romano & vt dicitur in cap. de Miſſa ſolemni
227	2	25	generali, ſed hodie Diaconus & Subdiaconus, aſsiſtentes, & cæteri Canonici parati faciem Epiſcopi celebrantis non oſculantur
234	2	22	Sextæ in paraſceuæ Epiſcopo celebrante
235	2	4	ſolito, vt in matutinis huius hebdomadę
235	2	4	orat ante Sanctiſsimum Sacramentum, & altare maius,
236	2	8	genuflexorio depoſita mitra
236	2	14	& reſumpta mitra
237	1	28	Epiſcopus ſedet, & dum cantatur Tractus
238	2	25	altaris vel presbiterij
240	2	10	Epiſcopus ſedens
241	1	4	aſsiſtentes; & ſi fuerit Archiepiſcopus crux portabitur ante Canonicos,
241	1	5	diſcedunt epiſcopus, &
241	2	27	Epiſcopus depoſito velo
241	1	12	dicendo. Adde quòd Diaconus ponit vinum, & aquam in calice, ſine benedictione, cum alijs, quæ latius explicantur in ſubſequenti cap.
242	2	16	genuflexione ante, & poſt
242	2	9	paramenta, & poſtea ſtatim
243	1	7	paretur in ſacriſtia
245	1	20	altaris vel presbiterij
247	2	18	pluuiale nigrum
247	2	12	mitram ſimplicem
248	1	8	manibus velo, quod circum humeros habet coopertis
248	2	2	Epiſcopus depoſito velo
248	2	5	& genuflexus ſuper puluino
249	1	18	ſtans verſus populum
249	1	24	fratres &c. non
254	2	8	Quam dilecta, cum Gloria Patri,
254	2	11	Pontificalibus & manipulo
254	2	22	violacei, non tamen pallio, ſi ſit Archiepiſcopus,

Pag.	col.	lin.	
255	1	2	baculo & facta cruci reuerentia
255	1	16	qui, factis debitis
255	2	25	pluuiali violaceo
256	1	12	more ſolito ab Epiſcopo, aut digniore ex capitulo, & per octo dies ante in ipſa eccleſia, niſi periculum immineat, nullus infans baptizetur
257	2	12	poſt communio, ſed tres orationes ante communionem dicitur,
257	2	24	altare, & depoſita mitra, facit cruci reuerentiam, oſculatur altare,
258	2	9	altare Sanctiſsimi Sacramenti & malua
260	1	13	ſi aderunt, vt ſupra in præcedenti cap. dictum eſt,
261	1	2	Miſſalis, & eadem fere omnia ſeruantur in ſabbato Pentecoſtes.
261	2	19	purificauerit, &
265	1	1	& antequam
265	2	6	celebrans ſe purificabit, &
266	2	2	reuerentia, & oſculo manus
266	2	9	qui primo manum, deinde illud oſculatur, &
268	1	4	celebrante vel ſaltem ſex vel octo eorum erunt cum pluuialibus:
269	1	15	Miſſa ſolemnis rogationum, & non Sancti Marci, niſi fuerit titulus eccleſiæ
266	2	27	altaris ſuper puluino
277	1	4	populum tertiò
277	1	27	Sacramentum poſt genuflexionem debitam, ac accepta mitra extra cãcellos
277	2	5	celebrare, & Sanctiſsimum Sacramentum pro proceſsione conficere.
278	2	22	Domini feria quinta in cena Domini,
279	1	3	Sancti tituli eccleſiæ, &
279	1	3	die anniuerſario
280	1	6	videlicet in nocte Natiuitatis Domini
280	2	3	celebraturo in alijs feſtiuis ſeu ferialibus diebus, Epiſcopus cùm aderit ſemper cappam deferet.
282	2	14	Epiſcopum, ſi præſens erit
283	2	4	aſperſorio, ſi verò Epiſcopus præſens non erit, ipſe celebrans imponet thus in thuribulum, miniſtrante nauiculã Diacono
284	2	8	communicet indutus rocheto, & ſtola,
284	2	10	Catholicam fidem ex formula ab Apoſtolica ſede præſcripta.
284	2	17	viaticum, quod illi deferat prima Dignitas comitante capitulo, & toto clero cathedralis eccleſiæ in habitu eccleſiaſtico, & cum candelis accenſis, & ſi fieri poteſt Magiſtratus deferat baldachinum,
284	2	26	Catholicam fidem ex prædicta formula
285	1	15	ſi vult, & ſi habet ab Apoſtolica ſede facultatem,
287	2	14	clericis Magiſtratu,
287	2	14	aduenerint clerus ſecularis per ordinem ſi voluerit, vel
288	2	20	aſpergendo ter
290	2	30	ciuitate ſequantur
291	2	2	ſepeliatur, & ſi commodè fieri poteſt, antequàm ſepeliatur, cantetur Miſſa pro eius anima
292	1	6	recitarent cum canonicis & clero eiuſdem eccleſiæ cathedralis
294	1	6	huius ſanctæ
294	2	24	compleuerit, & Archiepiſcopus prius cruci caput inclinabit.

DELENDA

Fol.	col.	lin.	Dele
10	2	15	alicuius
30	2	23	minoribus
15	1	1	vinitiæ consuetudo
24	1	18	prius
34	1	6	in sacristia
34	2	15	&
37	1	22	eodem Episcopo, &
44	2	1	nec altari
51	1	17	nobilibus
72	2	16	Ecclesiarum
75	2	4	in officijs trium lectionum
84	2	14	Missa sit talis, in qua
96	2	29	vt quia est sine paramentis sacris
127	1	17	cum genuflexione
127	1	18	cum profunda inclinatione
130	1	7	ante
131	2	4	ea vrbanitate
133	2	9	quidquid in hoc alibi statutum fuerit
135	1	5	& de eisdem in diebus ferialibus
142	2	23	cum genuflexione
142	2	24	verò
151	1	15	&
153	1	15	Melius & decentius fieret, si Episcopus legeret omnes orationes simul, vt facit Summus Pontifex
155	2	4	videlicet, cotta indutus
166	2	2	altari
186	1	18	Non fiant in hac Missa circuli
187	2	11	de toto
187	2	20	suum
196	2	7	de mane
199	2	3	& super illas annulum Pontificalem
211	2	1	ordinario
227	1	30	Pontificali
235	2	5	seu sacristiam
242	1	3	& tunc aufertur ab eius humeris velum prædictum
248	1	21	quem etiam alio velo, quod circum humeros habet, tegit
248	2	7	& tunc aufertur ab eius humeris velum præfatum
249	1	25	non
255	2	21	ordinario
256	1	3	& Pontificali
258	1	27	apud altare
280	1	20	vel saltem cum cappa
289	1	24	seu sacerdotali

LOCA QVÆ CIRCA FIGVRAS IN HOC Libro impressas emendatione indigent.

Lib. 1. Cap. 1. fol. 2.

In hac figura nullus debet adesse Cardinalis, & si adest, deberet sedere capite cooperto, præterea in ea desideratur vnus ex familiaribus Papæ, qui sustineat mātellettum, quo Episcopus indui posset accepto rochetto.

Cap. 6. fol. 20

Non probatur modus ille seruandi sacras vestes appensas, melius in capsis.

Cap. 7. fol. 23.

Hæc figura representat Episcopum intonantem antiphonam, ad vesperas, & in ea deest minister, qui de libro seruiat, & qui seruit de candela non debet tenere candelabrum, sed candelam sine candelabro, desiderantur in eo duo Canonici assistentes apud Episcopum, & acolithi cum cādelabris hic superflui sunt, qui tamen adhibentur quando Episcopus cantat orationem.

Cap. 8. fol. 30.

Cerimoniarius qui à dextris subdiaconi stat debet stare à sinistris, & ita fit semper, nisi situs, & commoditas loci aliud suadet.

Cap. 9. fol. 36.

Figura quæ representat Episcopum stantem ad Euangelium, debet esse sine mitra, vt quidem est, sed ea à ministro de illa seruiente sustinenda erit, ibidem propè à sinistris Episcopi. præterea in ea desiderantur Diaconi assistentes apud Episcopum, & Subdiaconus tenet manibus librum, & debet illas tenere super legili.

Cap. 10. fol. 43.

Hæc figura non est huius loci, ideo tollenda & alia propria in eius locum subroganda.

Cap. 15. fol. 70.

Non est seruatus rectus ordo processionis, in qua præcedere debent parati dalmaticis, & post eos parati planetis, & vltimo loco parati pluuialibus, quod hic contra factum est.

Cap. 21. fol. 84.

In hac figura, quæ representat circulos, qui fiunt coram Episcopo in missis, nec Episcopus paratus cum planeta, sed cum pluuiali, vel cum cappa esse debet, nec diaconi assistentes cum tunicellis, sed cum cappis vel cottis assistere debent.

Cap. 22. fol. 88.

Imago sermocinatoris sustinet manu dextera fimbrias cappæ, & gestit sinistra quod contra esse debet.

Cap. 23. fol. 92.

Figura Episcopi thurificantis altare, debet tenere manum sinistram magis distantem à thuribulo, & catenulas thuribuli manu dextera sustentatas breuiores, & prope ipsum thuribulum, calix verò debet esse sine velo, palla tantum coopertus, & quia Episcopus videtur thurificare crucem, debet esse non in medio, sed seorsum, aut certe quasi à Diacono remoueatur, aut reponatur.

Cap. 24. fol. 100.

Diaconus qui accepit pacem à celebrante stat à sinistris celebrantis, cùm debeat à dextris stare. Calix verò super altare non velo sed palla tantùm coopertus esse debet.

Cap. 24. fol. 102.

In hac figura Accolithus genuflexus signat se manu sinistra, cùm debeat dextera se signare. Præterea Dignitates cum pluuialibus, locatæ sunt à sinistris, cùm debuissent locari à dextris, vbi sunt Canonici cum planetis.

Cap. 29. fol. 115.

Mensa, seu credentia, quæ locata est in cornu dextero altaris debet locari in sinistro, id est in cornu Epistole, non Euangelij.

Lib. 2. Cap. 1. fol. 126.

Episcopus qui signat se pro incoandis vesperis, debet esse sine mitra vt quidem est, sed sinistra manus eius debet esse admota pectori. Canonici verò, qui sunt cum cappis debent esse parati, quia agitur de vesperis solemnibus Episcopo in crastinum celebraturo.

Eodem Cap. fol. 131.

In hac figura desiderantur duo Diaconi assistentes Episcopo, & minister, qui de libro seruiat, Qui verò de candela seruit debet tenere candelam sine candelabro, & qui seruit de mitra non stat in loco suo.

Cap. 8. fol. 157.

In hac figura processionis erratum, vt in alia similiter fol. 70.

Eodem

Eodem Cap. fol. 163.

Emenda hanc figuram, vt supra dictum est de alia simili, quæ est fol. 30.

Eodem Cap. fol. 165.

Emenda hanc figuram prout de alia simili supra dictum est, quæ est fol. 36.

Eodem Cap. fol. 169.

Minister porrigit aquam manu sinistra quod facere debet cum dextêra.

Eodem Cap. fol. 174.

In hac figura desiderantur dignitates cum pluuialibus, præterea thuriferarius non à dextris, sed à sinistris in cornu Epistolæ debet Sanctissimum Sacramentum thurificare.

Eodem Cap. fol. 167.

Emenda hanc figuram, prout supra dictum est de alia simili fol. 100.

Eodem Cap. fol. 178.

Emenda hãc figuram, prout de alia simili supra dictum est fol. 102.

Cap. 9. fol. 180.

Cappa Episcopi debet esse extensa, Non debet apud Episcopum assistere presbyter cum pluuiali. Episcopo sedenti in faldistorio cum mitra deest gremiale, Cerimoniarius debet stare à sinistris non à dextris Subdiaconi.

Cap. 10. fol. 182.

Episcopos non debet habere hinc inde assistentes, & omnes aut stare, aut sedere debent.

Cap. 15. fol. 200.

Thuriferarius debet stare non in dextero, sed in sinistro cornu altaris, à capite Episcopi mitra amouenda, etiam si cum mitra posset stare tempore præfationis.

Cap. 16. fol. 205.

Superflui sunt tot cum pluuialibus in processione,& desiderantur aliqui cum planetis, & aliqui cum tunicellis, & Dalmaticis.

Cap. 17. fol. 208.

Canonicus, qui distribuit candelas debet stare, & non sedere.

Cap. 18. fol. 212.

Dum distribuuntur cineres, Canonicis, prout figura ostendit, omnes detecto capite stare debent, & non cooperti prout hic.

Eodem Cap. fol. 214.

Emenda hanc figuram prout dictum est supra de alia simili fol. 88.

Cap. 21. fol. 220.

Episcopus distribuit palmas manu sinistra, cùm debeat dextera, duæ Dignitates hinc inde cum pluuialibus accedunt post paratos planetis, cùm debeant ire ante eos.

Cap. 23. fol. 229.

Producenda est alba ad pedes Episcopi, addendum velum super humeros, Sanctissimum Sacramentum, nõ discoopertum, vt videtur, sed velo coopertum esse debet, Accolithus tenet thuribulum manu sinistra, cum debeat dextera.

Cap. 24. fol. 246.

Super altare non debet esse crux.

Cap. 29. fol. 262.

Hæc figura est similis aliæ quæ posita est super feria V. in Cena Domini, fol. 228. & debet esse diuersa, quia hodie nõ cõmunicantur omnes sacerdotes sicut tunc de manu Episcopi, nam sacerdotes hodie celebrant.

Cap. 32. fol. 268.

In figura desiderantur aliqui parati cum planetis & omnes capite tecto.

Cap. 36. fol. 281.

Hæc figura non pertinet ad hunc locum, sed alia propria subroganda est.

Cap. 38. fol. 285.

Episcopus infirmus, qui communionem sumit debet esse indutus rochetto & stola.

F I N I S.